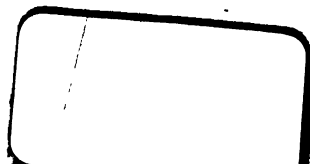

To the Revd. Mr. Malan
by his sincere friend
H. P. Hallbeck

Gnadenthal
May 18 – 1839.

DE

GESCHIEDENIS

VAN ONZEN HEER EN ZALIGMAKER

JEZUS CHRISTUS,

UIT DE

VIER EVANGELISTEN

ZAAMGETROKKEN.

TWEEDE DRUK.

Te ROTTERDAM,
bij M. WIJT.
1829.

Gedrukt bij M. WIJT.

VOORREDE

VAN DEN

UITGEVER.

Van de Harmonie der vier Evangelisten, oorspronkelijk in het Hoogduitsch vervaardigd, en bij de Broedergemeente reeds sedert vele jaren bekend en hooggeschat, werd, ten jare 1811 *bij den Boekhandelaar* AUGUSTINI *te* Haarlem, *eene oordeelkundige Nederduitsche vertaling, gedrukt, door eenen ijvervollen Prediker bewerkt, en door de medeleden van het Zendeling-Genootschap te* Zeist, (*op welker verzoek en voor wier rekening die oplage geschied was,*) *aan de Zendelingen in* Zuid-Afrika *en* Amerika *opgedragen. Dan, de algemeene bruikbaarheid van het Werkje, veroorzaakte dat die oplage thans geheel is uitverkocht, en het algemeene verlangen naar eenen herdruk deed den tegenwoordigen Uitgever tot denzelven besluiten. Ten einde zulks met gerustheid te kunnen doen, heeft*

hij zich tot het Eerw. Bestuur der Broedergemeente te Zeist *gewend, en, bij vriendelijke Missive, vollen afstand van het kopijregt, dat HEw. alleen toebehoorde, mogen erlangen.*

Tot aanprijzing dezer Harmonie zal hij wel niets behoeven bij te voegen. Zij is bij velen, die prijs op zuivere Evangelische kennis stellen, reeds genoegzaam bekend, die haar minder kennen, zullen door het inzien der Voorrede voor de Hoogduitsche Uitgave, en opgave van den Inhoud, met het belangrijke van doel en bewerking bekend worden. Kan er, trouwens, iets belangrijker voor den Christen zijn, dan een helder overzigt van de geschiedenis zijns Zaligmakers te hebben, en daardoor te beter in staat gesteld te worden om Zijne Goddelijke verdiensten te waarderen, en in Zijne gezegende voetstappen ootmoedig te wandelen?

Zijn heiligende Geest schenke deze genade aan allen, die zich van dit Werkje zullen bedienen.

VOORREDE

voor de Hoogduitsche Uitgave.

Het leven van onzen Heer en Zaligmaker Jezus Christus is door de vier Evangelisten beschreven met dit oogmerk, dat wij in Hem, als onzen Heiland en Verlosser, zouden gelooven, en, geloovende, het eeuwig leven hebben. In dit opzigt is eene Harmonie der Evangelisten, (dat is, zulk eene aanëenschakeling van de verhalen der Evangelisten, waarin de gebeurtenissen, door hen verhaald, ook gerangschikt zijn volgens de meest waarschijnlijke orde), waarin men hunne bijzondere verhalen tot ééne levensbeschrijving vereenigt, niet noodzakelijk. Vele duizenden

hebben de afzonderlijke beschrijving van elken Evangelist met zegen voor hun hart gelezen, en van zulk eene harmonie niet geweten. Bedenkt men evenwel, dat men bij zulk eene, tot één geheel gebragte levensbeschrijving van Jezus Christus, vooreerst alle voorvallen en omstandigheden, die elk Evangelist afzonderlijk verhaalt, bijeen heeft; en, ten anderen, de gebeurtenissen zelve, in zekere orde, waarin die waarschijnlijk elkander zijn opgevolgd, lezen kan, dan zal men gereedelijk toestemmen, dat zulk eene harmonie ook grootelijks hare nuttigheid heeft. Nu ware het wel te wenschen, dat men het, ten aanzien der orde, in welke de gebeurtenissen zijn voorgevallen, tot volkomene zekerheid brengen konde. Dan, vermits de Evangelisten niet alle dezelfde tijdorde volgen, zoo is hierover onder de Geleerden menige twist gerezen; daar sommige beweren, dat alle vier de Evangelisten naar de tijdorde geschreven, en zoo ook eene geschiedenis tot twee- en

driemaal hebben moeten herhalen; doch anderen het daarvoor houden, dat Marcus en Lucas, en weder anderen, dat Matthaeus het meest bij de tijdorde gebleven zij: in welken twist evenwel het ons niet lust ons te mengen, daar wij toch niets beslissen zouden. In de harmonie voorhanden heeft men den Evangelist Matthaeus in de tijdorde ten grondslag gelegd, en daarin den zaligen D. BENGEL en diens naauwkeurige harmonie hoofdzakelijk gevolgd, welke ook hierin reeds vele geleerde mannen tot voorgangers gehad heeft. Het komt bij deze rangschikking daarop aan, dat men vooreerst van den doop tot het lijden des Heilands niet meer dan drie Paaschfeesten aanneme, welke Joannes duidelijk aanwijst: ten andere, dat men de verhalen van Marcus en Lucas op sommige plaatsen verschikke en naar de orde regele van Matthaeus. Voor welk alles voldoende redenen zijn, en hetwelk daarom, heden ten dage, ook langs zoo meer, bijval vindt.

TWEEDE DEEL.

Van het begin van het leeraarambt van Joannes den dooper en van den doop des Heeren Jezus, tot op het eerste Paaschfeest van zijn leeraarambt.

DERDE DEEL.

VIERDE DEEL.

Van het tweede Paaschfeest van zijn leeraarambt tot de lijdens-week.

VIJFDE DEEL.

De geschiedenis van Zondag.

De geschiedenis van Maandag.

De geschiedenis van Dingsdag.

De geschiedenis van Vrijdag.

I. INLEIDING VAN JOANNES IN ZIJN EVANGELIE.

Jo. I: 1—18.

In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God. Dit was in den beginne bij God. Alle dingen zijn door hetzelve gemaakt, en zonder hetzelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is. In hetzelve was het leven, en het leven was het licht der menschen. En het licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft hetzelve niet begrepen. Daar was een mensch van God gezonden, wiens naam was Joannes; deze kwam tot een getuigenis, om van het licht te getuigen, op dat zij alle door hem gelooven zouden. Hij was het licht niet, maar [was gezonden] op dat hij van het licht getuigen zoude. [Dit] was het

waarachtige licht, hetwelk verlicht een iegelijk
mensch komende in de wereld. Hij was in
de wereld, en de wereld is door Hem gemaakt; en de wereld heeft Hem niet gekend.
Hij is gekomen tot het zijne, en de zijnen hebben Hem niet aangenomen, maar zoo vele Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij magt gegeven kinderen Gods te worden, [namelijk] die in zijnen naam gelooven, welke niet uit den bloede, noch uit den wille des vleesches, noch uit den wille des mans, maar uit God geboren zijn. En het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond (en wij hebben zijne heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid, als des eeniggeborenen van den Vader,) vol van genade en waarheid. Joannes getuigt van Hem, en heeft geroepen, zeggende: Deze was het, van welken ik zeide, Die na mij komt, is vóór mij geworden, want Hij was eer dan ik; en uit zijne volheid hebben wij alle ontvangen ook genade voor genade: want de wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid is door Jezus Christus geworden. Niemand heeft ooit God gezien: de eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft [Hem ons] verklaard.

II. OPDRAGT VAN LUCAS EVANGELIE AAN THEOPHILUS.

Luc. I: 1—4.

Nademaal velen ter hand genomen hebben om in orde te stellen een verhaal van de dingen, die onder ons volkomene zekerheid hebben, gelijk ons overgeleverd hebben die van den beginne zelve aanschouwers en dienaars des woords geweest zijn: zoo heeft het ook mij goedgedacht, hebbende alles van voren naarstiglijk onderzocht, vervolgens aan u te schrijven, voortreffelijke Theophilus! op dat gij moogt kennen de zekerheid der dingen, van welke gij onderwezen zijt.

III. GESLACHTLIJST VAN JEZUS CHRISTUS, uit het huis van David, van de zijde van Joseph, zijnen pleegvader.

Matth. I: 1—17.

Het Boek van het geslacht van JEZUS CHRISTUS, des zoons Davids, des zoons Abrahams. Abraham gewan Izaac, Izaac gewan Jacob, Jacob gewan Juda en zijne broeders. Juda gewan Phares en Sara bij Thamar, Phares gewan Esrom, Esrom gewan

Aram, Aram gewan Aminadab, Aminadab gewan Naässon, Naässon gewan Salmon, Salmon gewan Booz bij Rachab, Booz gewan Obed bij Ruth; Obed gewan Jesse, Jesse gewan David den Koning, David de Koning gewan Salomon bij de gene die Urias [wijf was geweest]. Salomon gewan Roboam, Roboam gewan Abia, Abia gewan Asa, Asa gewan Josaphat, Josaphat gewan Joram, Joram gewan Ozias, Ozias gewan Joatham, Joatham gewan Achaz, Achaz gewan Ezekias, Ezekias gewan Manasse, Manasse gewan Amon, Amon gewan Josias, Josias gewan Jechonias en zijne broeders omtrent de Babylonische overvoering. En na de Babylonische overvoering gewan Jechonias Salathiël, Salathiël gewan Zorobabel, Zorobabel gewan Abiud, Abiud gewan Eliakim, Eliakim gewan Azor, Azor gewan Sadok, Sadok gewan Achim, Achim gewan Eliud, Eliud gewan Eleazar, Eleazar gewan Matthan, Matthan gewan Jacob, Jacob gewan Joseph, den man van Maria, uit welke geboren is JEZUS, gezegd Christus. Alle de geslachten dan van Abraham tot David [zijn] veertien geslachten, en van David tot de Babylonische overvoering [zijn] veertien geslachten, en van de

Babylonische overvoering tot Christus [zijn] veertien geslachten.

IV. GESLACHTLIJST VAN JEZUS CHRISTUS, van de zijde van Maria, zijne Moeder.

Luc. III: 23—38.

Jezus was, (alzoo men meende) de zoon van Joseph, zoon van Heli (*); zoon van Matthat, zoon van Levi, zoon van Melchi, zoon van Janna, zoon van Joseph, zoon van Matthathia, zoon van Amos, zoon van Naum, zoon van Esli, zoon van Naggai, zoon van Maäth, zoon van Mathathia, zoon van Semeï, zoon van Joseph, zoon van Juda, zoon van Joanna, zoon van Rhesa, zoon van Zorobabel, zoon van Salathiël, zoon van Neri, zoon van Melchi, zoon van Addi, zoon van Cosam, zoon van Elmodam, zoon van Er, zoon van Jose, zoon van Eliezer, zoon van Jorim, zoon van Matthat, zoon van Levi, zoon van Simeon, zoon van Juda, zoon van Joseph, zoon van Jonan, zoon van Eliakim, zoon van Melea, zoon van Maïnan, zoon van Matthatha, zoon van Nathan, zoon van

(*) Maria was eene dochter van Eli, en wordt ook in de Joodsche Schriften dus genoemd.

David, zoon van Jesse, zoon van Obed, zoon van Booz, zoon van Salmon, zoon van Naässon, zoon van Aminadab, zoon van Aram, zoon van Esrom, zoon van Phares, zoon van Juda, zoon van Jacob, zoon van Izaac, zoon van Abraham, zoon van Thara, zoon van Nachar, zoon van Saruch, zoon van Ragan, zoon van Phalek, zoon van Heber, zoon van Salà, zoon van Cainan, zoon van Arpharad, zoon van Sem, zoon van Noach, zoon van Lamech, zoon van Mathusala, zoon van Enoch, zoon van Jared, zoon van Malaleël, zoon van Cainan, zoon van Enos, zoon van Seth, zoon van Adam, zoon van God.

§ 1.

Luc. I: 5—25.

In de dagen van Herodes den Koning van Judea, was een zeker Priester, met name Zacharias, van de dagorde van Abia, en zijne vrouw was uit de dochteren Aärons, en haar naam Elisabeth. En zij waren regtvaardig voor God, wandelende in alle de geboden en regten des Heeren onberispelijk. En zij hadden geen kind, om dat Elisabeth onvrucht-

baar was, en zij beide verre op hunne dagen gekomen waren. En het geschiedde, dat, als hij het Priesterambt bediende voor God in de beurte zijner dagorde, naar de gewoonte der Priesterlijke bedieninge, hem te lote was gevallen, dat hij zoude ingaan in den Tempel des Heeren, om te reuk-offeren. En alle de menigte des volks was buiten biddende ter ure des reuk-offers. En van hem werd gezien een Engel des Heeren, staande ter regter [zijde] van den altaar des reuk-offers: en Zacharias [hem] ziende, werd ontroerd, en de vreeze is op hem gevallen. Maar de Engel zeide tot hem, vrees niet Zacharias, want uw gebed is verhoord, en uwe vrouw Elisabeth zal u eenen zoon baren, en gij zult zijnen naam heeten Joannes: en u zal blijdschap en verheuging zijn, en vele zullen zich over zijne geboorte verblijden: want hij zal groot zijn voor den Heere: noch wijn, noch sterken drank zal hij drinken, en hij zal met den Heiligen Geest vervuld worden, ook van zijns moeders lijve aan; en zal velen der kinderen Israëls bekeeren tot den Heere hunnen God; en hij zal voor Hem henen gaan in den geest en kracht van Elia, om te bekeeren de harten der vaderen tot de kinde-

ren, en de ongehoorzamen tot de voorzigtigheid der rechtvaardigen, om den Heere te bereiden een toegerust volk. En Zacharias zeide tot den Engel, waarbij zal ik dat weten? want ik ben oud, en mijne vrouw is verre op hare dagen gekomen. En de Engel antwoordde, en zeide tot hem: ik ben Gabriël, die voor God sta, en ben uitgezonden om tot u te spreken, en u deze dingen te verkondigen: en ziet! gij zult zwijgen, en niet kunnen spreken, tot op den dag dat deze dingen geschied zullen zijn, om dies wille dat gij mijne woorden, niet geloofd hebt, welke vervuld zullen worden op hunnen tijd. En het volk was wachtende op Zacharias, en verwonderd, dat hij zoo lang vertoefde in den Tempel. En als hij uitkwam kon hij tot hen niet spreken: en zij bekenden, dat hij een gezigt in den Tempel gezien had. En hij wenkte hun toe en bleef stom. En het geschiedde, als de dagen zijner bedieningen vervuld waren, dat hij naar zijn huis ging. En na die dagen werd Elisabeth zijne vrouw bevrucht: en zij verbergde zich vijf maanden, zeggende: alzoo heeft mij de Heere gedaan, in de dagen in welken Hij [mij] aangezien heeft, om mijne versmaadheid onder de menschen weg te nemen.

§ 2.

Luc. I: 26—38.

En in de zesde maand werd de Engel Gabriël door God gezonden naar eene stad in Galilea, genaamd Nazareth, tot eene maagd, die ondertrouwd was met eenen man, wiens naam was Joseph, uit den huize Davids; en de naam der maagd was Maria. En de Engel tot haar ingekomen zijnde, zeide: weest gegroet, gij begenadigde! de Heere [is] met u, gij [zijt] gezegend onder de vrouwen. En als zij [hem] zag werd zij zeer ontroerd over dit zijn woord, en overleidde hoedanig deze groetenisse mogt zijn. En de Engel zeide tot haar, vrees niet Maria! want gij hebt genade bij God gevonden: en ziet! gij zult bevrucht worden, en eenen zoon baren, en zult zijnen naam heeten JEZUS: Deze zal groot zijn, en de zoon des Allerhoogsten genaamd worden: en God de Heere zal Hem den troon zijns vaders Davids geven, en Hij zal over het huis Jacobs Koning zijn in der eeuwigheid, en zijns Koningrijks zal geen einde zijn. En Maria zeide tot den Engel: hoe zal dat wezen? dewijl ik geenen man bekenne. En de Engel antwoordende zeide tot

haar, De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen, daarom ook dat Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden. En ziet! Elisabeth uwe nicht is ook zelve bevrucht met eenen zoon in haren ouderdom: en deze maand is haar, die onvruchtbaar genaamd was, de zesde: want geen ding zal bij God onmogelijk zijn. En Maria zeide, Ziet de dienstmaagd des Heeren: mij geschiedde naar uwen woorde. En de Engel ging weg van haar.

§ 3.

Matth. I: 18—25.

Als Maria, zijne Moeder, met Joseph ondertrouwd was, eer zij te zamen gekomen waren, werd zij zwanger bevonden uit den Heiligen Geest. Joseph nu haar man, alzoo hij regtvaardig was, en haar niet wilde openbaarlijk te schande maken, was van wille haar heimelijk te verlaten. En alzoo hij deze dingen in den zin had, ziet! de Engel des Heeren verscheen hem in den droom, zeggende: Joseph! [gij] zoon Davids! zijt niet bevreesd Maria uwe vrouw tot u te nemen,

want het gene in haar ontvangen is, dat is uit den Heiligen Geest: en zij zal eenen zoon baren, en gij zult zijne name heeten JEZUS, want Hij zal zijn volk zalig maken van deszelfs zonden. En dit alles is geschied, op dat vervuld zoude worden, het gene van den Heere gesproken is door den Profeet, zeggende: Ziet de maagd zal zwanger worden, en eenen zoon baren, en gij zult zijnen naam heeten Emanuël, hetwelk is, overgezet zijnde, God met ons. Joseph dan, opgewekt zijnde uit den slaap, deed gelijk de Engel des Heeren hem bevolen had, en heeft zijne vrouw tot zich genomen, en bekende haar niet, tot zij dezen haren eerstgeboren zoon gebaard had.

§ 4.

Luc. I: 39—56.

En Maria opgestaan zijnde in die zelve dagen, reisde met haaste naar het gebergte tot eene stad [in den stam van] Juda. En kwam in het huis van Zacharias, en groette Elisabeth. En het geschiedde als Elisabeth de groetenisse van Maria hoorde, zoo sprong het kindeke op in haren buik: en Elisabeth

werd vervuld met den Heiligen Geest, en riep uit met groote stemme, en zeide: Gezegend [zijt] gij onder de vrouwen, en gezegend [is] de vrucht uwes buiks: en van waar [komt] mij dit, dat de moeder mijns Heeren tot mij komt? want ziet! als de stemme uwer groetenisse in mijne ooren geschiedde, zoo sprong het kindeke van vreugde op in mijnen buik: en zalig is [zij] die geloofd heeft: want de dingen, die haar van den Heere gezegd zijn, zullen volbragt worden.

En Maria zeide: Mijne ziele maakt groot den Heere: en mijn geest verheugd zich in God mijnen Zaligmaker: om dat Hij de nederheid zijner dienstmaagd heeft aangezien: want ziet! van nu aan zullen mij zalig spreken alle de geslachten. Want groote dingen heeft aan mij gedaan Hij die magtig is: en heilig [is] zijn naam. En Zijne barmhartigheid is van geslachte tot geslachte, over de genen die Hem vreezen. Hij heeft een krachtig werk gedaan door zijnen arm: Hij heeft verstrooid de hoogmoedigen in de gedachten hunner harten. Hij heeft magtigen van de troonen afgetrokken, en nedrigen heeft hij verhoogd. Hongerigen heeft hij met goederen vervuld, en rijken heeft hij ledig weggezon-

den. Hij heeft Israël zijnen knecht opgenomen, opdat hij gedachtig ware der barmhartigheid, (gelijk hij gesproken heeft tot onze vaderen, [namelijk] tot Abraham, en zijnen zade) in der eeuwigheid. En Maria bleef bij haar omtrent drie maanden, en keerde weder tot haar huis.

§ 5.

Luc. I: 57—80.

En de tijd Elisabeths werd vervuld, dat zij baren zoude, en zij baarde eenen zone. En die daar rondom woonden, en hare magen, hoorden, dat de Heere zijne barmhartigheid grootelijks aan haar bewezen had: en waren met haar verblijd. En het geschiede, dat zij op den achtsten dag kwamen, om het kindeken te besnijden, en noemden het Zacharias, naar den naam zijns vaders. En zijne moeder antwoordde en zeide: Niet [alzoo:] maar hij zal Joannes heeten. En zij zeiden tot haar: daar is niemand in uwe maagschap, die met dien naam genaamd wordt, en zij wenkten zijnen vader, hoe hij wilde dat hij genaamd zoude worden. En als hij een schrijftafeltje geëischt had, schreef

hij, zeggende Joannes is zijn naam. En zij verwonderden zich alle. En terstond werd zijn mond geopend, en zijne tonge [los gemaakt], en hij sprak, God lovende. En daar kwam vreeze over allen die rondom hen woonden, en in het geheele gebergte van Judea werd veel gesproken van alle deze dingen. En alle die het hoorden namen het ter harte, zeggende: wat zal doch dit kindeke wezen? En de hand des Heeren was met hem. En Zacharias zijn vader werd vervuld met den Heiligen Geest, en profeteerde, zeggende: Geloofd [zij] de Heere, de God Israëls, want Hij heeft bezocht, en verlossinge te wege gebragt zijnen volke: en heeft eenen hoorn der zaligheid ons opgerigt (*), in het huis Davids zijns knechts, gelijk Hij gesproken heeft door den mond zijner heilige Profeten, die van den beginne der wereld [geweest zijn], [namelijk] eene verlossinge van onze vijanden, en van de hand aller der genen die ons haten, op dat Hij barmhartigheid dede aan onze vaderen, en gedachtig ware zijns heiligen verbonds: [en] des eeds, dien Hij Abraham onzen vader gezworen

(*) Eenen magtigen Verlosser verwekt.

heeft, om ons te geven, dat wij verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vreeze, in heiligheid en geregtigheid voor Hem, alle dagen onzes levens. En gij kindeke zult een Profeet des Allerhoogsten genaamd worden: want gij zult voor het aangezigt des Heeren voor henen gaan, om zijne wegen te bereiden; om zijnen volke kennisse der zaligheid te geven, in de vergevinge van hunne zonden, door de innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods, met welke ons bezocht heeft de Opgang (*) uit der hoogte, om te verschijnen den genen, die gezeten zijn in duisternisse, en schaduwe des doods: om onze voeten te rigten op den weg des vredes. En het kindeke wies op, en werd gesterkt in den geest, en was in de woestijne tot den dag zijner vertooninge aan Israël.

§ 6

Luc. II: 1—21. Matth. I: 21.

En het geschiedde in die zelve dagen, dat er een gebod uitging van den Keizer Augus-

(*) De opgaande zon.

tus, dat de geheele wereld (*) beschreven zoude worden. Deze eerste beschrijvinge geschiedde als Cyrenius over Syrien Stadhouder was. En zij gingen alle om beschreven te worden, een iegelijk naar zijn eigen stad: en Joseph ging ook op van Galileën, uit de stad Nazareth naar Judea, tot de stad Davids, die Bethlehem genaamd wordt, (om dat hij uit den huize en geslachte Davids was,) om beschreven te worden met Maria zijne ondertrouwde vrouw, welke bevrucht was. En het geschiedde als zij daar waren, dat de dagen vervuld werden, dat zij baren zoude. En zij baarde haren eerstgeboren zoon, en wondt hem in doeken, en leide hem neder in de kribbe, om dat voor hunlieden geene plaats was in de herberg. En daar waren herders in die zelve landstreke, zich houdende in het veld en hielden de nachtwacht over hunne kudde. En ziet! een Engel des Heeren stond bij hen, en de heerlijkheid des Heeren omscheenze, en zij vreesden met groote vreeze. En de Engel zeide tot hen: vreest niet, want ziet! ik verkondige u groote blijdschap, die alle den volke

(*) Geheel het Romeinsche rijk.

wezen zal: [namelijk] dat u heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus de Heere, in de stad Davids, en dit zal u het teeken zijn, gij zult het kindeken vinden in doeken gewonden, en liggende in de kribbe. En van stonden aan was [daar] met den Engel eene menigte des hemelschen heirlegers, prijzende God en zeggende: Eere [zij] God in de hoogste [hemelen], en vrede op aarde, in den menschen een welbehagen. En het geschiedde, als de Engelen van hen weggevaren waren naar den hemel, dat de herders tot malkanderen zeiden: laat ons dan henen gaan tot Bethlehem, en laat ons zien het woord dat daar geschied is, hetwelk de Heere ons verkondigd heeft. En zij kwamen met haaste, en vonden Maria, en Joseph, en het kindeken, liggende in de kribbe. En als zij het gezien hadden maakten zij alomme bekend het woord, dat hun van dit kindeken gezegd was. En alle, die het hoorden, verwonderden zich, over het gene hun gezegd werd door de herders; doch Maria bewaarde deze woorden alle te zamen, overleggende [die] in haar harte: en de herders keerden wederom, verheerlijkende en prijzende God over alles, wat zij gehoord en gezien hadden, gelijk tot hen gesproken was.

En als acht dagen vervuld waren, dat men het kindeken besnijden zoude, zoo werd zijn naam genaamd JEZUS, welke genaamd was van den Engel, eer hij in den ligchame ontvangen was.

§ 7.

Matth. II: 1—21.

Doe nu Jezus geboren was te Bethlehem, [gelegen] in Judea, in de dagen des Konings Herodes, ziet! [eenige] Wijzen uit het Oosten zijn tot Jeruzalem aangekomen, zeggende: waar is de geboren Koning der Joden? want wij hebben gezien zijne sterre in het Oosten, en zijn gekomen om hem te aanbidden. De Koning Herodes nu [dit] gehoord hebbende, werd ontroerd, en geheel Jeruzalem met hem. En bijeen vergaderd hebbende alle de Overpriesters en Schriftgeleerden des volks, vraagde van hen, waar de Christus zoude geboren worden. En zij zeiden tot hem, te Bethlehem in Judea [gelegen]. Want alzoo is geschreven door den Profeet: En gij Bethlehem [gij] land Juda! zijt geenszins de minste onder de Vorsten van Juda, want uit u zal de Leidsman voortkomen, die mijn volk Israël weiden zal. Doe heeft Herodes de Wij-

zen heimelijk geroepen, en vernam naarstiglijk den tijd, wanneer de sterre verschenen was. En hen naar Bethlehem zendende, zeide hij: reist henen, en onderzoekt naarstiglijk naar dat kindeken, en als gij het zult gevonden hebben, boodschapt het mij, op dat ik ook kome, en dat zelve aanbidde. En zij den Koning gehoord hebbende zijn henen gereisd: en ziet! de sterre, die zij in het Oosten gezien hadden, ging hun voor, tot dat zij kwam en stond boven [de plaatse] daar het kindje was. Als zij nu de sterre zagen, verheugden zij zich met groote vreugde: en in het huis gekomen zijnde vonden zij het kindje met Maria deszelfs moeder: en nedervallende hebben zij hetzelve aangebeden. En hunne schatten open gedaan hebbende, bragten zij aan Hem geschenken, goud, wierook en myrre. En door Goddelijke openbaringen vermaand zijnde in den droom, dat zij niet zouden wederkeeren tot Herodes, vertrokken zij door eenen anderen weg weder naar hun land.

Doe zij nu vertrokken waren, ziet! de Engel des Heeren verschijnt Joseph in den droom, zeggende: sta op en neem tot u dat kindje, en deszelfs moeder, en vlied in Egypte, en wees aldaar, tot dat ik het u zeggen

zal; want Herodes zal het kindje zoeken, om hetzelve te dooden. Hij dan opgestaan zijnde nam het kindje en zijne moeder tot zich in den nacht, en vertrok naar Egypte. En was aldaar tot den dood van Herodes, op dat vervuld zoude worden het geen van den Heere gesproken is door den Profeet, zeggende: uit Egypte heb ik mijnen Zoon geroepen. Als Herodes zag, dat hij van de Wijzen bedrogen was, doe werd hij zeer toornig, en [eenige] afgezonden hebbende, heeft hij omgebragt alle kinderen, die binnen Bethlehem, en in alle deszelfs landpalen [waren,] van twee jaren [oud] en daar onder, naar den tijd, dien hij van de Wijzen naarstiglijk onderzocht had. Doe is vervuld geworden hetgeen gesproken is door den Profeet Jeremia, zeggende: eene stemme is in Rama gehoord, geklag, geween, en veel gekerm: Rachel beweende hare kinderen, en wilde niet vertroost wezen, om dat zij niet zijn. Doe Herodes nu gestorven was, ziet! de Engel des Heeren verschijnt Joseph in den droom, in Egypte, zeggende: sta op, neem het kindje en zijne moeder tot u, en trek in het land Israëls: want zij zijn gestorven, die de ziele van het kindje zochten. Hij dan op-

gestaan zijnde heeft tot zich genomen het kindje en zijne moeder, en is gekomen in het land Israëls. Maar als hij hoorde, dat Archelaus in Judea Koning was, in de plaats zijns vaders Herodes, vreesde hij daar henen te gaan: maar door Goddelijke openbaringen vermaand in den droom, is hij vertrokken in de deelen van Galileën. En [daar] gekomen zijnde, nam hij zijne woonplaats in de stad genaamd Nazareth: op dat vervuld zoude worden dat door de Profeten gezegd is, dat Hij Nazarenus zal geheeten worden.

§ 8.

Luc. II: 22—40.

En als de dagen harer reiniging vervuld waren naar de wet van Mozes, bragten zij Hem te Jeruzalem, op dat zij [Hem] den Heere voorstelden: gelijk geschreven is in de wet des Heeren: al wat mannelijk is, dat de moeder opent, zal den Heere heilig genaamd worden), en op dat zij offerhande gaven naar het gene in de wet des Heeren gezegd is, een paar tortelduiven, of twee jonge duiven. En ziet! daar was een mensch te Jeruzalem, wiens naam was Simeon: en deze mensch

was regtvaardig en Godvreezende, verwachtende de vertroosting Israëls: en de Heilige Geest was op hem. En hem was eene Goddelijke openbaring gedaan door den Heiligen Geest, dat hij den dood niet zien zoude, eer hij den Christus des Heeren zoude zien. En hij kwam door den Geest in den Tempel: en als de ouders het kindeken Jezus inbragten, om naar de gewoonte der wet met hem te doen, zoo nam hij hetzelve in zijne armen, en loofde God, en zeide: nu laat gij, Heere! uwen dienstknecht gaan in vrede, naar uw woord: want mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien, die gij bereid hebt voor het aangezigte van alle volken: een licht tot verlichting der Heidenen, en tot heerlijkheid uwes volks Israëls. En Joseph en zijne moeder verwonderden zich over het gene, dat van hem gezegd werd: en Simeon zegende henlieden, en zeide tot Maria zijne moeder, ziet! deze wordt gezet tot eenen val en opstanding veler in Israël, en tot een teeken dat wedersproken zal worden, (en ook een zwaard zal door uw zelfs ziele gaan) op dat de gedachten uit veler harten geopenbaard worden.

En daar was Anna, eene Profetesse, eene dochter Phanuëls, uit de stam van Aser:

deze was tot grooten ouderdom gekomen, welke met [haren] man zeven jaren had geleefd van haren maagdom af: en zij was eene weduwe van omtrent vier en tachtig jaren, dewelke niet week uit den Tempel, met vasten en bidden, [God] dienende nacht en dag. En deze te dier zelver ure daarbij komende heeft insgelijks den Heere beleden, en sprak van Hem tot allen, die de verlossing in Jeruzalem verwachteden.

En als zij alles voleindigd hadden, wat naar de wet des Heeren te [doen] was, keerden zij wederom naar Galileën, tot hunne stad Nazareth. En het kindeken wies op, en werd gesterkt in den geest, en vervuld met wijsheid: en de genade Gods was over Hem.

§ 9.

Luc. II: 41—52.

En zijne ouders reisden alle jaren naar Jeruzalem op het Feest van Pascha. En toen Hij twaalf jaren oud geworden was, en zij naar Jeruzalem opgegaan waren, naar de gewoonte des Feestdags: en de dagen [aldaar] voleindigd hadden, doe zij wederkeerden, bleef het kind Jezus te Jeruzalem, en Joseph en zijne moeder wisten het niet; maar mee-

nende, dat Hij in het gezelschap op den weg was, gingen zij eene dagreize, en zochten Hem onder de magen, en onder de bekenden: en als zij Hem niet vonden, keerden zij wederom naar Jeruzalem, Hem zoekende. En het geschiedde na drie dagen, dat zij Hem vonden in den tempel, zittende in het midden der Leeraren, hen hoorende en hen ondervragende. En alle die Hem hoorden, ontzetteden zich over zijn verstand, en antwoorden. En zij Hem ziende werden verslagen en zijne moeder zeide tot hem: Kind! waarom hebt gij ons zoo gedaan? zie! uw vader en ik hebben u met angst gezocht. En Hij zeide tot hen, Wat [is het] dat gij mij gezocht hebt? en wist gij niet, dat ik moet zijn in de dingen mijns Vaders? En zij verstonden het woord niet, dat Hij tot hen sprak. En Hij ging met hen af, en kwam tot Nazareth, en was hun onderdanig. En zijne moeder bewaarde alle deze dingen in haar harte. En Jezus nam toe in wijsheid, en in grootte, en in genade bij God en de menschen.

§ 10.

Matth. III: 1—12. Marc. I: 1—8. Luc. III: 1—18.

In 't vijftiende jaar der regering des Keizers Tiberius, als Pontius Pilatus Stadhouder was over Judea, en Herodes een Viervorst over Galileën, en Philippus, zijn Broeder, een Viervorst over Itureën en over het landschap Trachonitis, en Lysanias een Viervorst over Abilene, onder de Hoogepriesters Annas en Cajaphas, geschiedde het woord Gods tot Joannes, den zoon van Zacharia, in de woestijne. En hij kwam in al het omliggende land des Jordaans, predikende den doop der bekeering tot vergeving der zonden en zeggende: bekeert u: want het koningrijk der hemelen is nabij gekomen. Dit was het begin van het Evangelie van Jezus Christus, den zoon Gods, gelijk geschreven is in de Profeten; ziet! ik zende mijnen Engel (*) voor uw aangezigt, die uwen weg voor u henen bereiden zal. Want deze is het, van denwelken gesproken is door Jesaia, den Profeet, zeggende: de stem des roependen in de woestijne; bereidt den weg des Heeren,

(*) Gezant.

maakt zijne paden regt: alle dal zal gevuld worden, en alle berg en heuvel zal vernederd worden, en de kromme [wegen] zullen tot eenen regten [weg] worden, en de oneffene tot effene wegen: en alle vleesch zal de zaligheid Gods zien.

En dezelve Joannes had zijne kleeding van kemelshaar en eenen lederen gordel om zijne lendenen: en zijn voedsel was sprinkhanen en wilde honig. Doe is tot hem uitgegaan Jeruzalem en geheel Judea, en het geheele land rondom den Jordaan, en werden van hem gedoopt in den Jordaan, belijdende hunne zonden. Hij dan, ziende vele van de Pharizeën en Sadduceën tot zijnen doop komen, sprak tot hen: Gij adderen gebroedsels! wie heeft u aangewezen te vlieden van den toekomenden toorn? brengt dan vruchten voort, der bekeering waardig. En meent niet bij u zelven te zeggen; wij hebben Abraham tot eenen vader: want ik zegge u, dat God zelfs uit deze steenen Abraham kinderen kan verwekken: en is ook alrede de bijl aan den wortel der boomen gelegd; alle boom dan, die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen. En de scharen vraagden hem, zeggende: wat

zullen wij dan doen? En hij, antwoordende, zeide tot hen, die twee rokken heeft, deele hem mede, die geenen heeft, en die spijze heeft, doe desgelijks. En daar kwamen ook tollenaars om gedoopt te worden en zeiden tot hem: meester! wat zullen wij doen? En hij zeide tot hen: vordert niet meer, dan 't gene u gezet is. En hem vraagden ook de krijgslieden, zeggende: En wij, wat zullen wij doen? en hij zeide tot hen: doet niemand overlast, noch ontvreemt niemand het zijne met bedrog en laat u vergenoegen met uwe bezoldingen. En als het volk verwachtede en alle in hunne harten overlegden van Joannes, of hij niet mogelijk de Christus ware, zoo antwoordde Joannes aan allen, zeggende: ik doope u wel met water tot bekeering: maar die na mij komt is sterker dan ik, wien ik niet waardig ben nederbukkende den riem zijner schoenen te ontbinden en hem na te dragen; die zal u met den heiligen geest en met vuur doopen; Wiens wan in zijne hand is en Hij zal zijnen dorschvloer doorzuiveren, en de tarwe zal Hij in zijne schure te zamen brengen, maar het kaf zal Hij met onuitblusschelijk vuur verbranden. Hij dan, ook nog vele andere

dingen vermanende, verkondigde den volke het Evangelie.

§ 11.

Matth. III: 13—17. Marc. I: 9—11. Luc. III: 21, 22.

En het geschiedde in die zelfde dagen, doe al het volk gedoopt werd, dat Jezus kwam uit Galileën van Nazareth naar den Jordaan, om van hem gedoopt te worden. Doch Joannes weigerde Hem zeer, zeggende: mij is noodig van U gedoopt te worden, en komt Gij tot mij? Maar Jezus antwoordende zeide tot hem: laat nu af, want aldus betaamt ons alle geregtigheid te vervullen. Doe liet hij van Hem af. En Jezus gedoopt zijnde, is terstond opgeklommen uit het water en bad. En ziet! de hemelen werden Hem geopend, en hij zag den Geest Gods nederdalen in ligchamelijke gedaante, gelijk eene duive en op Hem komen. En ziet, eene stem uit den hemel geschiedde, zeggende: Deze is mijn Zoon, mijn geliefde, in denwelken ik mijn welbehage hebbe. En Hij, Jezus, begon omtrent dertig jaren [oud] te wezen, (toen Hij begon beide te doen en te leeren Hand. I: 1.)

§ 12.

Matth. IV: 1—11. Marc. I: 12, 13.
Luc. VI: 1—14.

En Jezus vol des heiligen geestes keerde wederom van den Jordaan en werd door den geest geleid in de woestijne, om verzocht te worden van den duivel. En Hij was aldaar in de woestijne veertig dagen bij de wilde gedierten, en werd veertig dagen verzocht van den duivel, en at gansch niet in die dagen. En als Hij veertig dagen en veertig nachten gevast hadde, hongerde Hem ten laatsten. En de verzoeker, de duivel, tot Hem gekomen zijnde, zeide: Indien gij Gods Zoon zijt, zeg dat deze steenen brooden worden. Doch Hij antwoordende, zeide: daar is geschreven: de mensch zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle woord, dat door den mond Gods uitgaat. Doe nam Hem de duivel mede naar de heilige stad en stelde Hem op de tinne des Tempels en sprak tot Hem: Indien gij Gods Zoon zijt, werp u zelven nederwaarts: want daar is geschreven, dat Hij zijne Engelen van u bevelen zal, en [dat] zij u op de handen zullen nemen, op dat gij niet te eeniger tijd uw voet aan eenen

steen aanstoot. Jezus zeide tot hem: daar is wederom geschreven: gij zult den Heere uwen God niet verzoeken. Wederom nam Hem de duivel mede op eenen zeer hoogen berg, en toonde Hem alle de koningrijken der wereld en derzelver heerlijkheid in eenen oogenblik tijds, en zeide tot Hem: alle deze magt en de heerlijkheid derzelver (Koningrijken) zal ik u geven: want zij is mij overgegeven, en ik geefze wien ik ook wil: indien gij dan nedervallende mij zult aanbidden, zoo zal ik u alle deze dingen geven, zoo zal het al uwe zijn. Doe zeide Jezus tot hem: ga weg van mij, Satan! want daar staat geschreven: den Heere, uwen God, zult gij aanbidden en Hem alleen dienen. En als de duivel alle verzoekingen voleindigd had, liet hij van Hem af en week van Hem voor eenen tijd. En ziet! de Engelen zijn toegekomen en dienden Hem.

§ 13.

Jo. I: 19—28.

En dit is het getuigenis van Joannes, doe de Joden [eenige] Priesters en Levieten afzonden van Jeruzalem, opdat zij hem zouden vragen: Wie zijt gij? En hij beleedt, en

loochende het niet: en beleedt; Ik ben de Christus niet. En zij vraagde hem: Wat dan? Zijt gij Elias? En hij zeide, Ik ben [die] niet: Zijt gij de Profeet (*)? en hij antwoordde: Neen. Zij zeide dan tot hem: Wie zijt gij? op dat wij antwoord geven mogen den genen, die ons gezonden hebben: Wat zegt gij van u zelven? Hij zeide: Ik ben de stemme des roepende in de woestijne: Maakt den weg des Heeren regt, gelijk Jesaia de Profeet gesproken heeft. En de afgezondene waren uit de Pharizeën. En zij vraagden hem: en spraken tot hem: waarom doopt gij dan, zoo gij de Christus niet zijt, noch Elias, noch de Profeet? Joannes antwoordde hun, zeggende, Ik doope met water, maar Hij staat midden onder ulieden, Dien gij niet en kent: Dezelve is het die na mij komt, welke voor mij geworden is, wien ik niet waardig en ben dat ik zijnen schoenriem zoude ontbinden. Deze dingen zijn geschied in Bethabara over den Jordaan, daar Joannes was doopende.

§ 14.

Jo. I: 29—52.

Des anderen daags zag Joannes Jezus tot

(*) Deut. 18: 15.

zich komen, en zeide: Ziet het lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt: Deze is het van welken ik gezegd heb: Na mij komt een man, die vóór mij geworden is, want Hij was eer dan ik. En ik kende Hem niet: maar op dat Hij aan Israël zoude geopenbaard worden, daarom ben ik gekomen doopende met het water. En Johannes getuigde, zeggende, Ik heb gezien den Geest nederdalen uit den hemel, gelijk een duive, en die bleef op Hem. En ik kende Hem niet, maar die mij gezonden heeft om te doopen met water, die had mij gezegd: op welken gij zult den Geest zien nederdalen, en op hem blijven, deze is het die met den Heiligen Geest doopt. En ik hebbe gezien, en hebbe getuigd, dat Deze de zoon Gods is. Des anderen daags wederom stond Joannes, en twee uit zijne discipelen; en ziende op Jezus [daar] wandelende, zeide hij: Ziet het Lam Gods. En die twee discipelen hoorden hem [dat] spreken, en zij volgden Jezus. En Jezus zich omkeerende en ziende hen volgen, zeide tot hen, Wat zoekt gij? en zij zeiden tot hem, Rabbi! (hetwelk is te zeggen, overgezet zijnde, Meester) waar woont gij? Hij zeide tot hen, Komt, en ziet. Zij kwamen, en

zagen waar Hij woonde, en bleven dien dag bij Hem. En het was omtrent de tiende ure (*). Andreas de broeder van Simon Petrus was een van de twee, die het van Joannes gehoord hadden, en Hem gevolgd waren. Deze vond eerst zijnen broeder Simon, en zeide tot hem, Wij hebben gevonden den Messias, hetwelk is, overgezet zijnde, de Christus. En hij leidde hem tot Jezus. En Jezus hem aanziende, zeide, Gij zijt Simon, de zoon van Jona; gij zult genaamd worden Cephas, hetwelk overgezet wordt, Petrus. Des anderen daags wilde Jezus henen gaan na Galileën, en vondt Philippus, en zeide tot hem: volg mij. Philippus nu was van Bethsaida, uit de stad van Andreas en Petrus. Philippus vondt Nathanaël en zeide tot hen, Wij hebben [dien] gevonden, van welken Mozes in de wet geschreven heeft, en de Profeten, [namelijk] Jezus den zoon van Joseph, van Nazareth. En Nathanaël zeide tot hem: kan uit Nazareth iets goeds zijn? Philippus zeide tot hem: kom en zie. Jezus zag Nathanaël tot Hem komen, en zeide van hem, Ziet waarlijk een Israëliet,

(*) Na den middag omstreeks vier uren.

in welken geen bedrog is. Nathanaël zeide tot Hem, van waar kent gij mij? Jezus antwoordde en zeide tot hem: Eer u Philippus riep, daar gij onder den vijgeboom waart, zag ik u. Nathanaël antwoordde en zeide tot Hem, Rabbi! Gij zijt de Zoon van God, Gij zijt de Koning Israëls. Jezus antwoordde en zeide tot hem; om dat ik u gezegd heb: Ik zag u onder den vijgeboom, zoo gelooft gij: gij zult grooter dingen zien dan deze! en zeide tot hem: voorwaar! zegge ik ulieden, van nu aan zult gij den hemel zien geopend, en de Engelen Gods opklimmende en nederdalende op den Zoon des menschen.

§ 15.

Jo. II: 1—11.

En op den derden dag was daar eene bruiloft te Cana in Galileën: en de moeder van Jezus was aldaar. En Jezus was ook genoodigd, en zijne discipelen, tot de bruiloft. En als er wijn ontbrak, zeide de moeder van Jezus tot Hem: zij hebben geenen wijn. Jezus zeide tot haar, Vrouwe! wat heb ik met u [te doen]? mijne ure en is nog niet gekomen. Zijne moeder zeide tot de dienaars: zoo wat Hij ulieden zal zeggen, [dat] doet.

En aldaar waren zes steenen watervaten gesteld na de reiniginge der Joden, elk houdende twee of drie meters. Jezus zeide tot hen: vult de watervaten met water; En zij vuldenze tot boven toe: en Hij zeide tot hen: schept nu, en draagt het tot den Hofmeester, en zij droegen het. Als nu de Hofmeester het water, dat wijn geworden was, geproefd had, (en hij en wist niet van waar [de wijn] was, maar de dienaren, die het water geschept hadden, wisten het) zoo riep de Hofmeester den bruidegom en zeide tot hem: alle man zet eerst den goeden wijn op, en wanneer men wel gedronken heeft, als dan den minderen: [maar] gij hebt den goeden wijn tot nu toe bewaard. Dit beginsel der teekenen heeft Jezus gedaan te Cana in Galileën, en heeft Zijne heerlijkheid geopenbaard, en Zijne discipelen geloofden in Hem.

§ 16.

Jo. II: 12—25.

Daarna ging Hij af naar Capernaum, Hij en zijne moeder, en zijne broeders, en zijne discipelen, en bleven aldaar niet vele dagen. En het Pascha der Joden was nabij, en Jezus

ging op naar Jeruzalem, en vondt in den Tempel, die ossen, schapen en duiven verkochten, en de wisselaars [daar] zittende: En een geessel van touwtjens gemaakt hebbende, dreef Hij ze alle uit den Tempel, ook de schapen en de ossen: en het geld der wisselaren stortede hij uit, en keerden de tafelen om. En Hij zeide tot degenen, die de duiven verkochten: neemt deze dingen van hier weg, en maakt niet het huis mijns Vaders tot een huis van koophandel. En zijne discipelen werden indachtig dat er geschreven is: de ijver van uw huis heeft mij verslonden; De Joden antwoordden dan, en zeiden tot Hem: Wat teeken toont gij ons, dat gij deze dingen doet? Jezus antwoordde, en zeide tot hen: breekt dezen Tempel, en in drie dagen zal ik den zelven oprigten. De Joden zeiden dan: zes en veertig jaren is [over] dezen Tempel gebouwd, en gij, zult gij dien in drie dagen oprigten? Maar Hij zeide [dit] van den Tempel zijns ligchaams. Daarom, als Hij opgestaan was van den dooden, werden zijne discipelen gedachtig, dat Hij dit tot hen gezegd had; en zij geloofden de Schrift, en het woord, dat Jezus gesproken had. En als Hij te Jeruzalem was, op

het Pascha in het Feest, geloofden vele in zijnen naam, ziende zijne teekenen die Hij deedt. Maar Jezus zelve betrouwde hun zich zelven niet, om dat Hij ze alle kende: en dat Hij niet van noode hadde dat iemand getuigen zoude van den mensche, want Hij zelve wist wat in den mensche was.

§ 17.

Jo. III: 1—21.

En daar was een mensche uit de Pharizeën, wiens naam was Nicodemus, een Overste der Joden. Deze kwam des nachts tot Jezus, en zeide tot Hem, Rabbi! wij weten, dat gij zijt een leeraar van God gekomen: want niemand kan deze teekenen doen, die gij doet, zoo God met hem niet is. Jezus antwoordde en zeide tot hem: voorwaar, voorwaar! zegge ik u, het zij dat iemand wedergeboren wordt, hij kan het Koningrijk Gods niet zien. Nicodemus zeide tot Hem: hoe kan een mensch geboren worden, oud geworden zijnde? Kan hij andermaal in zijns moeders buik ingaan, en geboren worden? Jezus antwoordde, voorwaar, voorwaar! zegge ik u, zoo iemand niet geboren wordt uit

water en Geest, hij kan in het koningrijk Gods niet ingaan. Het gene uit het vleesch geboren is, [dat] is vleesch: en het gene uit den Geest geboren is, [dat] is geest. En verwonder u niet dat ik u gezegd hebbe, Gijlieden moet wederom geboren worden. De wind blaast waar henen hij wil, en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet van waar hij komt, en waar hij henen gaat: alzoo is een iegelijk die uit den Geest geboren is. Nicodemus antwoordde en zeide tot hem, hoe kunnen deze dingen geschieden? Jezus antwoordde en zeide tot hem, zijt gij een Leeraar Israëls, en weet gij deze dingen niet? Voorwaar, voorwaar! zegge ik u, wij spreken dat wij weten, en getuigen dat wij gezien hebben, en gijlieden neemt ons getuigenis niet aan. Indien ik ulieden de aardsche dingen gezegd heb, en gij niet gelooft, hoe zult gij gelooven, indien ik ulieden de hemelsche zoude zeggen? En niemand is opgevaren in den hemel, dan die uit den hemel nedergekomen is, [namelijk] de Zone des menschen, die in den hemel is. En gelijk Mozes de slange in de woestijne verhoogd heeft, alzoo moet de Zone des menschen verhoogd worden, op dat een iegelijk

die in hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe: want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, op dat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe: want God heeft Zijnen Zoon niet gezonden in de wereld, op dat Hij de wereld veroordeelen zoude, maar op dat de wereld door Hem zoude behouden worden. Die in Hem gelooft wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft is alrede veroordeeld: dewijl hij niet heeft geloofd in den naam des eeniggeboren Zoons Gods: en dit is het oordeel: dat het licht in de wereld gekomen is, en de menschen hebben de duisternis liever gehad dan het licht: want hunne werken waren boos. Want een iegelijk die kwaad doet, haat het licht, en komt tot het licht niet, op dat zijne werken niet bestraft worden: maar die de waarheid doet, komt tot het licht, op dat zijne werken openbaar worden, dat zij in God gedaan zijn.

§ 18.

Jo. III: 22—36.

Na dezen kwam Jezus en zijne discipelen in het land van Judea, en onthield zich aldaar

met hun, en doopte (*). En Joannes doopte ook in Enon bij Salim, dewijl aldaar vele wateren waren: en zij kwamen daar, en werden gedoopt: want Joannes was noch niet in de gevangenis geworpen. Daar rees dan een vraag [van eenige] uit de discipelen van Joannes met de Joden over de reiniging (†): en zij kwamen tot Joannes, en zeiden tot hem, Rabbi! die met u was over den Jordaan, welken gij getuigenis gaaft, ziet! die doopt, en zij komen alle tot hem. Joannes antwoordde en zeide, een mensch kan geen ding aannemen, zoo het hem uit den hemel niet gegeven is. Gij zelve zijt mijne getuigen, dat ik gezegd hebbe, ik ben de Christus niet, maar dat ik voor Hem henen uitgezonden ben. Die de bruid heeft is de bruidegom, maar de vriend des bruidegoms, die staat en hem hoort, verblijdt zich met blijdschap om de stemme des bruidegoms. Zoo is dan deze mijne blijdschap vervuld geworden. Hij moet wassen, maar ik minder worden. Die van boven komt, is boven alle: die uit der aarde is [voortgekomen] die is uit der aarde, en spreekt uit der aarde: Die

(*) Door zijne Discipelen c. 4: 2.

(†) Over den Doop.

uit den hemel komt, is boven alle. En het geen hij gezien en gehoort heeft, dat getuigt hij: en zijn getuigenis neemt niemand aan. Die zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld (*) dat God waarachtig is: want dien God gezonden heeft, die spreekt de woorden Gods: want God geeft [Hem] den Geest niet met mate. De Vader heeft den Zoon lief, en heeft alle dingen in deszelfs hand gegeven. Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien: maar de toorn Gods blijft op hem.

§ 19.

Jo. IV: 1—42.

Als dan de Heere verstondt, dat de Pharizeën gehoord hadden, dat Jezus meer discipelen maakten en doopte dan Joannes: (hoewel Jezus zelve niet doopte, maar zijne discipelen,) zoo verliet hij dan Judea, en ging wederom naar Galileën. En Hij moest door Samariën gaan. Hij kwam dan in eene stad van Samariën, genaamd Sichar, nabij het stuk lands hetwelk Jacob zijnen zoon Jozef gaf.

(*) Bevestigd.

En aldaar was de fontein Jacobs. Jezus dan vermoeid zijnde van de reize, zat neder bij de fontein. Het was omtrent de zesde ure (*): Daar kwam eene vrouw uit Samariën om water te putten. Jezus zeide tot haar, geef mij te drinken. (Want zijne discipelen waren henen gegaan in de stad, op dat zij zouden spijze koopen.) Zoo zeide dan de Samaritaansche vrouw tot Hem, hoe begeert gij, die een Jood zijt, van mij drinken, die ik eene Samaritaansche vrouw ben? Want de Joden houden geene gemeenschap met de Samaritanen. Jezus antwoordde en zeide tot haar, indien gij de gave Gods kendet, en wie hij is, die tot u zegt: geef mij drinken; zoo zoudt gij van hem hebben begeerd, en hij zoude u levend water gegeven hebben. De vrouw zeide tot Hem, Heere! gij hebt niet om mede te putten; en de put is diep, van waar hebt gij dan het levende water? Zijt gij meerder dan onze vader Jacob, die ons deze put gegeven heeft? en hij zelve heeft daaruit gedronken, en zijne kinderen, en zijn vee. Jezus antwoordde en zeide tot haar, een ieder die van dit water drinkt, zal weder

(*) Des middags omtrent twaalf ure.

dorsten: maar zoo wie gedronken zal hebben van het water dat ik hem geven zal, dien zal in eeuwigheid niet dorsten, maar het water dat ik hem zal geven, zal in hem worden een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven. De vrouw zeide tot hem, Heere! geef mij dat water, opdat mij niet en dorste, en ik hier niet moet komen om te putten. Jezus zeide tot haar, ga henen, roep uwen man, en kom hier. De vrouw antwoordde en zeide, ik heb geenen man. Jezus zeide tot haar, gij hebt wel gezegd, ik heb geenen man: want gij hebt vijf mannen gehad, en dien gij nu hebt, is uw man niet; dat hebt gij met waarheid gezegd. De vrouw zeide tot hem, Heere! ik zie dat gij een Profeet zijt: onze vaders hebben op dezen berg aangebeden, en gijlieden zegt, dat te Jeruzalem de plaats is, daar men moet aanbidden. Jezus zeide tot haar, vrouwe! geloof mij, de ure komt, wanneer gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem, den Vader zult aanbidden. Gijlieden aanbidt dat gij niet weet, wij aanbidden dat wij weten: want de zaligheid is uit de Joden: maar de ure komt, en is nu, wanneer de ware aanbidders

den Vader zullen aanbidden in geest en in waarheid: want de Vader zoekt ook al zulke, die hem [alzoo] aanbidden. God is een geest, en die Hem aanbidden moeten [hem] aanbidden in geest en waarheid. De vrouw zeide tot Hem, ik weet dat de Messias komt (die genaamd wordt de Christus) wanneer Die zal gekomen zijn, zoo zal Hij ons alle dingen verkondigen. Jezus zeide tot haar: Ik ben het, die met u spreekt. En daarop kwamen zijne discipelen, en verwonderden zich, dat Hij met eene vrouw sprak: nogtans zeide niemand, wat vraagt gij? of, wat spreekt gij met haar? Zoo verliet de vrouw dan haar watervat, en ging henen in de stad, en zeide tot de lieden, Komt, ziet een mensch, die mij gezegd heeft alles wat ik gedaan heb: is Deze niet de Christus? Zij dan gingen uit de stad, en kwamen tot Hem. En ondertusschen baden Hem de discipelen, en zeiden, Rabbi! eet. Maar Hij zeide tot hen, ik hebbe eene spijze om te eten, die gij niet weet. Zoo zeiden dan de discipelen tegen malkanderen, heeft Hem iemand te eten gebragt? Jezus zeide tot hen, mijne spijze is dat ik doe den wil des genen, die mij gezonden heeft, en Zijn werk volbrenge.

Zegt gijlieden niet, het zijn nog vier maanden, en [dan] komt de oogst? Ziet! ik zegge u, heft uwe oogen op, en aanschouwt de landen: want zij zijn alrede wit om te oogsten. En die maait ontvangt, en vergadert vrucht ten eeuwigen leven, op dat zich te zamen verblijden, beide die zaait en die maait: want hierin is die spreuke waarachtig: een ander is het die zaait, en een ander die maait. Ik hebbe u uitgezonden om te maaijen het gene gij niet bearbeid hebt: anderen hebben het bearbeid, en gij zijt tot hunnen arbeid ingegaan. En vele der Samaritanen uit die stad geloofden in Hem, om het woord der vrouwe die getuigde, Hij heeft mij gezegd alles wat ik gedaan heb. Als dan de Samaritanen tot Hem gekomen waren, baden zij Hem dat hij bij hen bleve: en bleef aldaar twee dagen. En daar geloofden er veel meer om Zijns woords wille. En zeiden tot de vrouw: wij gelooven niet meer om uwes zeggens wille, want wij zelve hebben [Hem] gehoord, en weten dat Deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der wereld.

§ 20.

Jo. IV: 43—54.

En na de twee dagen ging Hij van daar, en ging henen naar Galileën (*). Want Jezus heeft zelve getuigd, dat een Profeet in zijn eigen vaderland geen eere heeft. Als Hij dan in Galileën kwam, ontvingen Hem de Galileërs, gezien hebbende alle de dingen, die Hij te Jeruzalem op het Feest gedaan had: want ook zij waren tot het Feest gegaan. Zoo kwam dan Jezus wederom tot Cana in Galileën, daar Hij het water wijn gemaakt had. En daar was één zeker Koninklijk [hoveling], wiens zoon krank was te Capernaum: deze gehoord hebbende, dat Jezus uit Judea in Galileën kwam, ging tot Hem, en badt Hem, dat Hij afkwame, en zijnen zoon gezond maakte: want hij lag op zijn sterven. Jezus dan zeide tot hem, het zij dat gijlieden teekenen en wonderen ziet, zoo zult gij niet gelooven. De Koninklijke [hoveling] zeide tot Hem, Heere! kom af eer mijn zoon sterft. Jezus zeide tot hem: ga henen, uw zoon leeft. En de mensche geloofde het woord, dat Jezus tot hem zeide:

(*) Maar ging ditmaal niet naar Nazareth.

en ging henen. En als hij nu afging, kwamen hem zijne dienstknechten te gemoet, en boodschapten: uw kind leeft. Zoo vraagde hij dan van hen de ure, in welke het beter met hem geworden was: en zij zeiden tot hem, gisteren ten zeven uren verliet hem de koorts. De vader erkende dan, dat het op dezelve ure [was] in dewelke Jezus tot hem gezegd had, uw zoon leeft: en hij geloofde zelve, en zijn geheel huisgezin. Dit tweede teeken heeft Jezus wederom gedaan, als Hij uit Judea in Galileën gekomen was.

§ 21.

Jo. V: 1—47.

Na dezen was een Feest der Joden (*), en Jezus ging op naar Jeruzalem. En daar is te Jeruzalem aan de Schaaps [poorte] een badwater, hetwelk in het Hebreeuwsch toegenaamd wordt Bethesda, hebbende vijf zalen. In dezelve lag eene groote menigte kranken, blinden, kreupelen, verdorden, wachtende op de roering des waters: want een Engel daalde neder op zekeren tijd in dat badwater, en beroerde het water: die dan

(*) Pinkster.

eerst daarin kwam na de beroeringe van het water, die werd gezond, van wat ziekte hij ook bevangen was. En aldaar was een zeker mensch, die acht en veertig jaren krank gelegen had. Jezus ziende dezen liggen, en wetende, dat hij nu langen tijd gelegen had, zeide tot hem, wilt gij gezond worden? De kranke antwoordde Hem, Heere! ik heb niet een mensch om mij te werpen in het badwater, wanneer het water beroerd wordt: en terwijl ik kom, zoo daalt een ander voor mij neder. Jezus zeide tot hem, sta op, neem uw bedjen op, en wandel. En terstond werd de mensch gezond, en nam zijn bedjen op, en wandelde. En het was Sabbath op den zelven dag. De Joden zeiden dan tot den genen die genezen was: het is Sabbath; het is u niet geoorloofd het bedjen te dragen. Hij antwoordde hun; Die mij gezond gemaakt heeft, Die heeft mij gezegd, neem u bedjen op en wandel. Zij vraagden hem dan, Wie is de mensch, die u gezegd heeft, Neem uw bedjen op en wandel? En die gezond gemaakt was wist niet wie Hij was: want Jezus was ontweken, alzoo daar een [groote] schare in die plaats was. Daarna vond hem Jezus in den Tempel, en zeide tot hem: ziet! gij

zijt gezond geworden; zondig niet meer, op dat u niet wat erger geschiede. De mensch ging henen, en boodschapte den Joden, dat het Jezus was, die hem gezond gemaakt had. En daarom vervolgden de Joden Jezus en zochten Hem te dooden, om dat Hij deze dingen op den Sabbath deed. En Jezus zeide tot hen, Mijn Vader werkt tot nu toe, en Ik werke [ook]. Daarom zochten dan de Joden te meer Hem te dooden, om dat Hij niet alleen den Sabbath brak, maar ook zeide, dat God zijn eigen Vader was, zich zelven Gode even gelijk makende. Jezus dan antwoordde en zeide tot hen: voorwaar, voorwaar! zeg ik u, de Zoon kan niets van zich zelven doen, het zij Hij den Vader dat ziet doen; want zoo wat die doet, hetzelve doet ook de Zoon desgelijks: want de Vader heeft den Zoon lief, en toont Hem alles wat Hij doet: en Hij zal Hem grooter werken toonen dan deze, op dat gij u verwondert: want gelijk de Vader de dooden opwekt en levend maakt, alzoo maakt ook de Zoon levend dien Hij wil: want ook de Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel den Zoon gegeven, op dat zij alle den Zoon eeren, gelijk zij den Vader eeren. Die den Zoon

niet eert, eert den Vader niet, die Hem gezonden heeft. Voorwaar, voorwaar! zeg ik u, die mijn woord hoort, en gelooft Hem die mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, en komt niet in de verdoemenis, maar is uit den dood overgegaan in het leven. Voorwaar, voorwaar! zeg ik u, de ure komt, en is nu, wanneer de dooden zullen hooren de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord hebben, zullen leven: want gelijk de Vader het leven heeft in zich zelven, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven het leven te hebben in zich zelven, en heeft Hem magt gegeven ook geregt te houden, om dat Hij des menschen Zoon is. En verwondert u daar niet over: want de ure komt, in welke alle die in de graven zijn zijne stemme zullen hooren, en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben, tot de opstanding der verdoemenis. Ik kan van mij zelven niets doen: gelijk ik hoor, oordeel ik: en mijn oordeel is regtvaardig: want ik zoek niet mijnen wil, maar den wil des vaders die mij gezonden heeft. Indien ik (*) van mij zelven getuig, mijn getuigenis is niet waar-

(*) Alleen.

achtig (*): daar is een ander die van mij getuigt, en ik weet dat het getuigenis, hetwelk Hij van mij getuigt, waarachtig is. Gijlieden hebt tot Joannes gezonden, en hij heeft der waarheid getuigenis gegeven; doch ik neem geen getuigenis van een mensch: maar dit zeg ik (†), op dat gijlieden zoudt behouden worden. Hij was een brandende en lichtende kaars: en gij hebt ulieden voor eenen korten tijd in zijn licht willen verheugen: maar ik heb een getuigenis meerder dan [dat] van Joannes, want de werken, die mij de Vader gegeven heeft om die te volbrengen, dezelve werken, die ik doe, getuigen van mij, dat mij de Vader gezonden heeft. En de Vader, die mij gezonden heeft, die heeft zelve van mij getuigd. Gij hebt noch zijne stem ooit gehoord, noch zijne gedaante gezien, en zijn woord hebt gij niet in u blijvende: want gij gelooft dien niet, dien Hij gezonden heeft. Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben; en die zijn het, die van mij getuigen. En gij wilt tot mij niet komen, op dat gij het leven moogt hebben. Ik neem

(*) Voldoende.

(†) Dat namelijk God van mij getuigt.

geen eere van menschen: maar ik kenne uliedden, dat gij de liefde Gods in u zelven niet hebt. Ik ben gekomen in den naam mijns Vaders, en gij neemt mij niet aan: zoo een ander komt in zijnen eigenen naam, dien zult gij aannemen. Hoe kunt gij gelooven, gij die eere van malkanderen neemt, en de eere, die van God alleen is, niet zoekt? En meent niet dat ik u verklagen zal bij den Vader: die u verklaagt is Mozes, op welken gij gehoopt hebt: want indien gij Mozes geloofde, zoo zoudt gij mij gelooven: want hij heeft van mij geschreven: maar zoo gij zijne Schriften niet gelooft, hoe zult gij mijne woorden gelooven?

§ 9.

Luc. III: 19, 20. Matth. IV: 12—17.
Marc. I: 14, 21, 22. Luc. IV: 14—32.

In die dagen had Herodes, de Viervorst, Joannes in de gevangenis gesloten: want als hij van hem bestraft werd, om Herodias, de vrouw van Philippus zijnen broeder, en over alle booze stukken die Herodes deed, zoo heeft hij ook dit nog boven alles daartoe gedaan.

Als nu Jezus gehoord had, dat Joannes overgeleverd was, is hij door de kracht des Geestes wedergekeerd naar Galileën: en het gerucht van Hem ging uit door het geheele omliggende land. En Hij leerde in hunne Synagogen en werd van allen geprezen; en Hij kwam te Nazareth, daar Hij opgevoed was, en ging, naar zijne gewoonte, op den dag des Sabbaths in de Synagoge, en stond op om te leeren. En Hem werd gegeven het boek van den Profeet Jesaia, en als Hij het boek opengedaan had, vondt Hij de plaats daar geschreven was: de Geest des Heeren [is] op mij, daarom heeft Hij mij gezalfd: Hij heeft mij gezonden om den armen het Evangelie te verkondigen; om te genezen die gebroken zijn van harte; om den gevangenen te prediken loslating, en den blinden het gezigt; om de verslagenen henen te zenden in vrijheid; om te prediken het aangenaam jaar des Heeren. En als Hij het boek toegedaan en hetzelve den dienaar wedergegeven had, zat Hij neder: en de oogen van allen in de Synagoge waren op Hem geslagen: en Hij begon tot hen te zeggen: heden is deze Schrift in uwe ooren vervuld. En zij gaven Hem alle getuigenis, en verwonderden zich over

de aangename woorden, die uit zijnen mond voortkwamen, en zeiden: is deze niet de zoon van Joseph? En Hij zeide tot hen: gij zult zonder twijfel tot mij dit spreekwoord zeggen: Medicijnmeester! genees u zelven: al wat wij gehoord hebben, dat in Capernaum geschied is, doe [dat] ook hier in uw vaderland. En hij zeide: voorwaar! ik zeg u, dat geen Profeet aangenaam is in zijn vaderland. Maar ik zeg u in der waarheid, daar waren vele weduwen in Israël in de dagen van Elia, doe de hemel drie jaren en zes maanden gesloten was: zoo dat daar groote hongersnood werd over het geheele land, en tot geene van haar werd Elias gezonden, dan naar Sarepta, [in het land] van Sidon, tot eene vrouw, [die] weduwe [was]. En daar waren vele melaatschen in Israël ten tijde van den Profeet Eliza, en geen van hun werd gereinigd dan Naäman de Syriër. En zij werden allen in de Synagogen met toorn vervuld, als zij dit hoorden. En opstaande wierpen zij Hem uit buiten de stad, en leidden Hem op den top des bergs, op denwelken hunne stad gebouwd was, om Hem van de steilte af te werpen: maar Hij, door het midden van hun doorgegaan zijnde, ging weg.

En Nazareth verlaten hebbende, kwam Hij af tot Capernaum, gelegen aan de Zee, in de landpale van Zebulon en Naphthali, en woonde aldaar en leerde hen op de Sabbathdagen: en zij versloegen zich over zijne leere, want zijn woord was met magt: op dat vervuld zoude worden het geen gesproken is door Jesaia, den Profeet, zeggende: het land Zebülon en het land Naphthali (aan den weg) der Zee, over de Jordaan, Galileën der volkeren, het volk dat in duisternis zat, heeft een groot licht gezien: en de genen, die zaten in den lande en in schaduwe des doods, denzelven is een licht opgegaan. Van toen af heeft Jezus begonnen te prediken en te zeggen: De tijd is vervuld en het Koningrijk Gods nabij gekomen: Bekeert u en gelooft het Evangelie.

§ 23.

Matth. IV: 18—22. Marc. I: 16—20.
Luc. V: 1—11.

En Jezus, wandelende aan de zee van Galileën, zag twee broeders, [namelijk] Simon, gezegd Petrus, en Andreas, zijnen broeder, het net in de zee werpende: (want zij waren visschers). En Hij van daar voort-

gegaan zijnde, zag twee andere broeders, [namelijk] Jacobus, den [zoon] van Zebedeus, eu Joannes zijnen broeder, in het schip met hunnen vader Zebedeus, hunne netten vermakende. En als de schare op Hem aandrong, om het woord Gods te hooren, ging Hij in het schip, hetwelk van Simon was, en bad hem', dat hij een weinig van het land afstake; en nederzittende, leerde Hij de scharen uit het schip. En als Hij afliet van spreken, zeide Hij tot Simon; steek af naar de diepte en werp uwe netten uit om te vangen. En Simon antwoordde en zeide tot Hem: Meester! wij hebben den geheelen nacht over gearbeid en niet gevangen; doch op uw woord zal ik het net uitwerpen. En als zij dat gedaan hadden, besloten zij eene groote menigte visschen, en hun net scheurde. En zij wenkten hunne medegenooten, die in het andere schip waren, dat zij hen zouden komen helpen. En zij kwamen en vulden beide de schepen, zoo dat zij bijna zonken. En Simon Petrus, dat ziende, viel neder aan de knieën van Jezus, zeggende: Heere! ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch, want verbaasdheid had hem bevangen en alle, die met hem waren, over den vangst der vis-

schen, die zij gevangen hadden; en desgelijks ook Jacobus en Joannes; de zonen van Zebedeus, die de medegenooten van Simon waren. En Jezus zeide tot Simon: vrees niet, van nu aan zult gij menschen vangen; en Hij sprak tot hem en tot Andreas: volgt mij na en ik zal u visschers van menschen maken. En hij riep ook Jacobus en Joannes. En als zij de schepen aan land gestuurd hadden, verlieten zij alles; en de zonen van Zebedeus, latende hunnen vader in het schip met de huurlingen, zijn Hem nagevolgd.

§ 24.

Matth. IV: 23—25. Marc. III: 7—12.
Luc. VI: 17—19.

En Jezus omging geheel Galileën, leerende in hunne Synagogen en predikende het Evangelie des Koningrijks, en genezende alle ziekte en alle kwalen onder den volke. En zijn gerucht ging van daaruit in geheel Syriën: en zij bragten tot Hem allen, die kwalijk gesteld waren met verscheiden ziekten en pijnen bevangen zijnde, en van den duivel bezetenen en maanzieken en geraakten, en Hij genas dezelve. En Jezus vertrok met zijne discipelen

naar de zee, en Hem volgde eene groote menigte van Galileën, van Decapolis, van Judea, van Jeruzalem en van Idumea, en [van] over den Jordaan; en die [van] omtrent Tyrus en Sidon, eene groote menigte, gehoord hebbende, hoe groote dingen Hij deed, kwamen tot hem. En Hij zeide tot zijne discipelen, dat een scheepje steeds omtrent Hem blijven zoude, om der scharen wille, op dat zij Hem niet zouden verdringen: want Hij had velen genezen, alzoo dat Hem alle de genen, die [eenige] kwalen hadden, overvielen: op dat zij Hem mogten aanraken: want daar ging kracht van Hem uit en Hij genas hen allen. (En die van onreine geesten gekweld waren, werden ook gezond.) En de onreine geesten, als zij Hem zagen, vielen voor Hem neder en riepen, zeggende: Gij zijt de Zoon Gods. En Hij gebood hun scherpelijk, dat zij Hem niet zouden openbaar maken.

§ 25.

Matth. V, VI, VII. Marc. III: 13—19
Luc. VI: 17, 20—49.

En Jezus, de scharen ziende, is geklommen op eenen berg en Hij bleef den nacht

over in het gebed tot God. En als het dag was geworden, riep Hij zijne discipelen tot zich, die Hij wilde, en zij kwamen tot Hem. En Hij verkoos er twaalf uit hun, die Hij ook Apostelen noemde, op dat zij met Hem zouden zijn, en op dat Hij dezelve zoude uitzenden om te prediken: en om magt te hebben, de ziekten te genezen en de duivelen uit te werpen: [namelijk] Simon, welken Hij ook Petrus noemde, en Andreas zijnen broeder, en Jacobus, den zoon van Zebedeus, en Joannes zijnen broeder, en gaf hun [beiden] toenamen Boanerges, hetwelk is, zonen des donders (*): Philippus en Bartholomeus; Thomas en Mattheus, (den tollenaar), Jacobus, (den zoon) van Alpheus, Simon, genaamd Zelotes (†), Judas Thaddaeus [broeder] van Jacobus, en Judas Iscarioth, die Hem ook verraden heeft. En met hun afgekomen zijnde, stond Hij op eene vlakke plaatse en [met Hem] de schare zijner discipelen en eene groote menigte des volks van geheel Judea en Jeruzalem en van den zeekant van Tyrus en Sidon, die gekomen waren om Hem te hooren en om van hunne

(*) Die zouden getuigen met krachtige, donderende taal. (†) IJveraar.

ziekten genezen te worden, en die van onreine geesten gekweld waren, en zij werden genezen. En alle de schare zocht Hem aan te raken: want daar ging kracht van Hem uit, en Hij genas hen alle. En als Hij nedergezeten was, kwamen zijne discipelen tot Hem, en Hij zijne oogen opslaande over zijne discipelen en zijnen mond geopend hebbende, leerde hen, zeggende:

Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koningrijk der hemelen. Zalig zijn die treuren, want zij zullen vertroost worden. Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beërven. Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de geregtigheid, want zij zullen verzadigd worden. Zalig zijn de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden. Zalig zijn de reinen van harte, want zij zullen God zien. Zalig zijn de vreedzamen, want zij zullen Gods kinderen genaamd worden. Zalig zijn die vervolgd worden om der geregtigheid wille, want hunner is het Koningrijk der hemelen. Zalig zijt gij, wanneer u de menschen haten en wanneer zij u afscheiden en smaden, en uwen naam als kwaad verwerpen om des Zoons des menschen wille, als u de menschen smaden

en vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken om mijnen wil. Verblijdt u en verheugt u, verblijdt u in dien dag en zijt vrolijk, want uw loon is groot in de hemelen: want alzoo hebben zij vervolgd de Profeten, die voor u geweest zijn. Maar wee u, gij rijken! want gij hebt uwen troost weg. Wee u, die verzadigd zijt, want gij zult hongeren. Wee u, die nu lacht, want gij zult treuren en weenen. Wee u, wanneer alle de menschen wel van u spreken, want hunne vaderen deden desgelijks den valschen Profeten.

Gij zijt het zout der aarde: indien nu het zout smakeloos wordt, waarmede zal [het] gezouten worden? Het deugt nergens toe meer, dan om buiten geworpen, en van de menschen vertreden te worden. Gij zijt het licht der wereld: eene stad boven op eenen berg liggende kan niet verborgen zijn. Noch men steekt geene kaarse aan, en zet die onder een koornmaat, maar op een kandelaar; en zij schijnt allen, die in den huize [zijn]. Laat uw licht alzoo schijnen voor de menschen, dat zij uwe goede werken mogen zien, en uwen Vader, die in de hemelen is, verheerlijken. Meent niet dat ik gekomen ben om

de wet of de Profeten te ontbinden (*): Ik ben niet gekomen om [die] te ontbinden, maar te vervullen: want voorwaar! zegge ik u, tot dat de hemel en de aarde voorbij gaan, zal daar niet een jota noch een tittel van de wet voorbij gaan, tot dat het alles zal zijn geschied. Zoo wie dan een van deze minste geboden zal ontbonden, en de menschen alzoo zal geleerd hebben, [die] zal de minste genaamd worden in het hemelsch Koningrijk: Maar zoo wie [dezelve] zal gedaan en geleerd hebben, die zal groot genaamd worden in het hemelsch Koningrijk. Want ik zeg u, indien uwe geregtigheid niet overvloediger is dan die der Schriftgeleerden en der Pharizeen, dat gij in het hemelsch Koningrijk geenszins zult ingaan. Gij hebt gehoord dat [tot] den ouden gezegd is, gij zult niet dooden: maar zoo wie doodt, [die] zal strafbaar zijn door het geregt: doch ik zeg u: zoo wie t'onregt op zijnen broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het geregt. En wie tot zijnen broeder zegt Raka! die zal strafbaar zijn door den grooten Raad: maar wie zegt, Gij dwaas! die zal strafbaar zijn

(*) Te vernietigen.

door het helsche vuur (*). Zoo gij dan uwe gave zult op den altaar offeren, en aldaar gedachtig wordt, dat uw broeder iets tegen u heeft, laat daar uwe gave voor den altaar, en gaat henen, verzoen u eerst met uwen broeder, en kom dan, en offer uwe gave. Wees haastelijk wel gezind [tegen] uwe wederpartij (†), terwijl gij nog met hem op den weg (§) zijt: op dat de wederpartij niet misschien u den regter overlevere, en de regter u den dienaar overlevere, en gij in de gevangenis geworpen wordt. Voorwaar! ik zeg u, gij en zult daar geenzins uitkomen, tot dat gij den laatsten penning zult betaald hebben.

Gij hebt gehoord dat [door] de Ouden gezegd is, Gij zult geen overspel doen. Maar ik zeg u, dat zoo wie eene vrouw [aanziet] om dezelve te begeeren, die heeft reeds overspel in zijn harte met haar gedaan. Indien dan uw regteroog u ergert, trekt ze uit, en werpt ze van u: want het is u nut dat een uwer leden verga, en niet uw' geheel ligchaam in de helle geworpen worde. En indien uw regterhand u ergert, houwt ze af,

(*) Die is waardig, in het dal Hinnom verbrand te worden.

(†) Aanklager, (§) Tot den Regter.

en werpt ze van u: want het is u nut dat een uwer leden verga, en niet uw geheel ligchaam in de helle geworpen worde. Daar is ook gezegd, Zoo wie zijne vrouw verlaten zal, die geve haar eenen scheidbrief: maar ik zeg u, dat zoo wie zijne vrouw verlaten zal, anders dan uit oorzaak van hoererij, die maakt dat zij overspel doet: en zoo wie de verlatene zal trouwen, die doet overspel.

Wederom hebt gij gehoord, dat [door] de Ouden gezegd is, Gij en zult den eed niet breken, maar gij zult den Heere uwe eeden houden: maar ik zeg u: Zweert ganschelijk niet, noch bij den hemel, om dat hij is de troon Gods; noch bij de aarde, om dat zij is de voetbank Zijner voeten: noch bij Jeruzalem, om dat zij is de stad des grooten Konings: noch bij uw hoofd zult gij zweeren, om dat gij niet een haar kunt wit of zwart maken: maar laat uw woord zijn ja, ja: neen, neen: wat boven dezen is, dat is uit den boozen.

Gij hebt gehoord dat gezegd is: oog om oog: en tand om tand: maar ik zeg u, dat gij den boozen niet wederstaat: maar zoo wie u op de regterwange slaat, keert dien ook de andere toe: en zoo iemand met u

regten wil, en uwen rok nemen, laat dien ook den mantel: en zoo wie u zal dwingen ééne mijle te gaan, gaat met hem twee [mijlen]. Geeft den genen die [iet] van u bidt, en keert u niet af van den genen die van u leenen wil.

Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Gij zult uwen naasten lief hebben, en uwen vijand zult gij haten: maar ik zeg u: hebt uwe vijanden lief, zegent ze, die u vervloeken, doet wel den genen die u haten, en bidt voor de genen die u geweld doen, en die u vervolgen: op dat gij moogt zijn kinderen van uwen Hemelschen Vader: want Hij is goedertieren over de ondankbaren en boozen, en doet zijne zon opgaan over boozen en goeden, en regent over regtvaardigen en onregtvaardigen: want indien gij lief hebt, die u lief hebben, wat loon hebt gij? doen ook de tollenaars niet hetzelve? want ook de zondaars hebben lief de genen, die hen lief hebben. En indien gij uwe broeders alleen groet, wat doet gij boven anderen? doen niet ook de tollenaars alzoo? En indien gij goed doet den genen, die u goed doen, wat dank hebt gij? want ook de zondaars doen hetzelve. En indien gij leent den genen,

van welken gij hoopt weder te ontvangen; wat dank hebt gij? want ook de zondaars leenen den zondaaren, op dat zij even gelijk weder mogen ontvangen: maar hebt uwe vijanden lief en doet goed en leent zonder iets weder te hopen, en uw loon zal groot zijn en gij zult kinderen des Allerhoogsten zijn. Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader in den hemel volmaakt is, en barmhartig, gelijk ook uw Vader barmhartig is.

Hebt acht, dat gij uwe aalmoesse niet doet voor de menschen, om van hen gezien te worden: anders zoo hebt gij geenen loon bij uwen Vader, die in den hemel is. Wanneer gij dan aalmoesse doet, zoo laat voor u niet trompetten, gelijk de geveinsden in de Synagogen, en op de straten doen, op dat ze van de menschen geëerd mogen worden; Voorwaar! zeg ik u, zij hebben hunnen loon weg. Maar als gij aalmoesse doet, zoo laat uwe linker [hand] niet weten, wat uwe regter doet, op dat uwe aalmoesse in het verborgen zij: en uw Vader, die in 't verborgen ziet, die zal 't u in het openbaar vergelden.

En wanneer gij bidt, zoo zult gij niet zijn gelijk de geveinsden; want die plegen gaarne

in de Synagogen, en op de hoeken der straten staande te bidden, op dat zij van de menschen mogen gezien worden. Voorwaar! ik zeg u, dat zij hunnen loon weg hebben: maar gij wanneer gij bidt, gaat in uw binnenkamer, en uwe deure gesloten hebbende bidt uwen Vader die in 't verborgen is, en uw' Vader, die in het verborgen ziet, zal het u in het openbaar vergelden.

En als gij bidt, zoo gebruikt geen ijdel verhaal van woorden, gelijk de Heidenen: want zij meenen dat zij door hunne veelheid van woorden zullen verhoord worden. Wordt dan hun niet gelijk: want uw' Vader weet wat gij van nooden hebt, eer gij Hem bidt. Gij dan bidt aldus: Onze Vader in den hemel! Uw naam worde geheiligd; Uw Koningrijk kome; Uw wille geschiede gelijk in den hemel [alzoo] ook op de aarde; geef ons heden ons dagelijksch brood; en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren; en leid ons niet in verzoeking; maar verlos ons van den boozen: want uw' is het Koningrijk, en de kracht, en de heerlijkheid in der eeuwigheid; Amen. Want indien gij den menschen hunne misdaden vergeeft, zoo zal uwe hemelsche Vader ook u

vergeven. En wanneer gij vast, toont geen droevig gezigt, gelijk de geveinsden: want zij mismaken hunne aangezigten, op dat zij van de menschen mogen gezien worden, als zij vasten. Voorwaar! ik zeg u, dat zij hunnen loon weg hebben. Maar gij, als gij vast, zalft uw hoofd, en wascht uw aangezicht, op dat het van de menschen niet gezien worde als gij vast, maar van uwen Vader, die in het verborgen is: en uw Vader, die in het verborgen ziet, zal het u in het openbaar vergelden.

Vergadert u geene schatten op de aarde, daar ze de mot en roest verderven, en daar de dieven doorgraven en stelen, maar vergadert u schatten in den hemel, daar ze noch mot noch roest verderven, en daar de dieven niet doorgraven, noch stelen; want waar uw schat is, daar zal ook uw harte zijn. De kaarse des ligchaams is de ooge: indien dan uw oog eenvoudig is, zoo zal uw geheel ligchaam verlicht wezen; maar indien uw oog boos is, zoo zal geheel uw ligchaam duister zijn. Indien dan het licht dat in u is, duisternisse is, hoe groot [zal] de duisternisse [zelve zijn]? Niemand kan twee heeren dienen, want, of hij zal den eenen haten en

den anderen liefhebben, of hij zal den eenen aanhangen en den anderen verachten. Gij kunt Gode niet dienen en den Mammon: daarom zeg ik u: zijt niet bezord voor uw leven, wat gij eten, en wat gij drinken zult: noch voor uw ligchaam, waarmede gij u kleeden zult: is het leven niet meer dan het voedsel, en het ligchaam dan de kleedinge? Aanziet de vogelen des hemels, dat zij niet zaaijen, noch maaijen, noch verzamelen in de schuren, en uw hemelsche Vader voedt [nogtans] dezelve: en gaat gij dezelve niet [zeer] veel te boven? Wie doch van u kan met bezorgd te zijn. één elle tot zijne lengte toedoen? En wat zijt gij bezorgd voor de kleedinge? aanmerkt de lelien des velds, hoe zij wassen: zij arbeiden niet, en spinnen niet: en ik zeg u, dat ook Salomon in alle zijne heerlijkheid niet is bekleed geweest, gelijk een van dezen: indien nu God het gras des velds, dat heden is en morgen in den oven geworpen wordt, alzoo bekleedt, zal Hij u niet veel meer [kleeden,] gij kleingeloovigen? Daarom zijt niet bezorgd, zeggende: Wat zullen wij eten? of wat zullen wij drinken? of waarmede zullen wij ons kleeden? want alle deze dingen zoeken de Heidenen: want

uw hemelsche Vader weet, dat gij alle deze dingen behoeft: maar zoekt eerst het Koningrijk Gods, en zijne geregtigheid, en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden: zijt dan niet bezorgd tegen den morgen: want de morgen zal voor het zijne zorgen, [elke] dag heeft genoeg aan zijn zelfs kwaad.

En oordeelt niet en gij zult niet geöordeeld worden: verdoemt niet en gij zult niet verdoemd worden: laat los en gij zult losgelaten worden: geeft en u zal gegeven worden; want met welk oordeel gij oordeelt, zult gij geoordeeld worden: en met welke maat gij meet, zal u weder gemeten worden: eene goede, neergedrukte en geschudde en overloopende maat zal men in uwen schoot geven. En Hij zeide tot hen eene gelijkenis: kan ook wel een blinde eenen blinden op den weg leiden? Zullen zij niet beide in de gracht vallen? De discipel is niet boven zijnen meester: maar een iegelijk volmaakt [discipel] zal zijn gelijk zijn meester. En wat ziet gij den splinter, die in de oogen uwes broeders is, maar den balk, die in uw oog is, merkt gij niet: of hoe zult gij tot uwen broeder zeggen: broeder! laat toe, dat ik den splinter uit uw oog uitdoe, en zie, daar

is een balk in uw oog. Gij geveinsde! werp eerst den balk uit uw oog en dan zult gij bezien, om den splinter uit uws broeders oog uit te doen.

En geeft het heilige den honden niet, noch werpt uwe paarlen voor de zwijnen: op dat zij niet te eeniger tijd dezelve met hunne voeten vertreden, en [zich] omkeerende, u verscheuren. Bidt, en u zal gegeven worden: zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal open gedaan worden: of wat mensche is er onder u, zoo zijn zoon hem zoude bidden om brood, die hem eenen steen zal geven? en zóo hij hem om een visch zoude bidden, die hem een slange zal geven? Indien dan gij, die boos zijt, weet uwen kinderen goede gaven te geven, hoe veel te meer zal uw Vader, die in den hemel is, goede [gaven] geven, den genen, die ze van hem bidden. Alle [dingen] dan die gij wilt dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook alzoo: want dat is de Wet en de Profeten.

Gaat in door de enge poorte: want wijd is de poorte, en breed is de weg, die tot het verderf leidt, en velen zijn er die door dezelve ingaan: want de poort is enge, en de weg is naauw die tot het leven leidt, en

weinige zijn er die denzelven vinden. Maar wacht [u] van de valsche Profeten, welke in schaapskleederen tot u komen, maar van binnen zijn ze grijpende wolven: aan hunne vruchten zult gij ze kennen. Leest men ook druiven van doornen, of vijgen van distelen? Alzoo een ieder goede boom, brengt voort goede vruchten, en een kwade boom brengt voort kwade vruchten. Een goede boom kan geene kwade vruchten voortbrengen, noch een kwade boom goede vruchten voortbrengen.

Want een iegelijk boom wordt uit zijne eigene vrucht gekend. Een ieder boom, die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen. Zoo zult gij dan dezelve aan hunne vruchten kennen: de goede mensch brengt het goede voort uit den goeden schat zijns harten: en de kwade mensch brengt het kwade voort uit den kwaden schat zijns harten: want uit den overvloed des harte spreekt de mond.

En wat noemt gij mij Heere, Heere, en doet niet het geen ik zeg? Niet een iegelijk, die tot mij zegt: Heere, Heere, zal ingaan in het Koningrijk des hemels, maar die daar doen den wil mijns Vaders, die in den hemel is. Velen zullen te dien dage tot mij zeggen:

Heere, Heere! hebben wij niet in uwen naam geprofeteerd, en in uwen naam duivelen uitgeworpen, en in uwen naam vele krachten gedaan? en dan zal ik hun openlijk aanzeggen, ik heb u nooit gekend; gaat weg van mij gij die de ongeregtigheid werkt. Een iegelijk dan die deze mijne woorden hoort en dezelve doet, dien zal ik vergelijken bij een voorzigtig man, die een huis bouwde, en groef en verdiepte en legde het fondament op eene steenrots; en daar is slagregen neder gevallen en de waterstroomen zijn gekomen; als nu de hooge vloed kwam, zoo sloeg de waterstroom tegen dat huis aan, en konde dat niet bewegen; en de winden hebben gewaaid en zijn tegen hetzelve huis aangevallen, en het is niet gevallen, want het was op de steenrots gegrond: en een iegelijk, die deze mijne woorden hoort en dezelve niet doet, die zal bij eenen dwazen man vergeleken worden, die zijn huis op het zand gebouwd heeft zonder fondament; en de slagregen is nedergevallen en de waterstroomen zijn gekomen, en de winden hebben gewaaid, en zijn tegen hetzelve huis aangeslagen en het is gevallen, en zijn val was groot. En het is geschied, als Jezus deze woorden geëindigd

had, [dat] de scharen zich ontzetteden over zijne leer, want Hij leerde hen als magt hebbende en niet als de Schriftgeleerden.

§ 26.

Matth, VIII: 1—4. Marc. I: 40—45.
Luc. V: 12—16.

Toen Hij nu van den berg afgeklommen was, zijn hem vele scharen gevolgd. En ziet! tot Hem kwam een man vol melaatschheid; deze Jezus ziende aanbad Hem, biddende viel hij voor Hem op de knieën, zeggende tot Hem: Heere! indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen. En Jezus met barmhartigheid innerlijk bewogen zijnde strekte de hand uit en raakte hem aan en zeide tot hem: Ik wil, wordt gereinigd! En als Hij dit gezegd had ging de melaatschheid terstond van hem en hij werd gereinigd. En als Hij hem strengelijk verboden had, deed Hij hem terstond van zich gaan en zeide tot hem: Zie! dat gij niemand iets zegt: maar ga henen en vertoon u zelven den Priester en offer de gave voor uwe reiniging, die Mozes u geboden heeft, hun tot een getuigenis. Maar hij uitgegaan zijnde begon vele dingen te verkon-

digen en dat woord te verbreiden: alzoo dat Hij niet meer openlijk in de stad kon komen. En vele scharen kwamen te zamen om [Hem] te hooren en door Hem genezen te worden van hunne krankheden; maar Hij vertrok en was buiten in de woeste plaatsen en bad [aldaar], en zij kwamen tot Hem van alle kanten.

§ 27.

Matth. VIII: 5—13. Luc. VII: 1—10.

Daarna ging Jezus naar Capernaum, alwaar een dienstknecht van een zeker Hoofdman over honderd, die hem zeer waard was, krank zijnde, op zijn sterven lag. En de Hoofdman gehoord hebbende van Jezus, zond tot Hem de ouderlingen der Joden, Hem biddende, dat Hij wilde komen en zijnen dienstknecht gezond maken. Deze nu tot Jezus gekomen zijnde baden Hem ernstelijk, zeggende: hij is waardig dat Gij hem dat doet: want hij heeft ons volk lief en heeft zelve ons de Sijnagoge gebouwd. Jezus zeide: Ik zal komen en hem genezen. En Hij ging met hun; en als Hij nu niet verre van het huis was zond de Hoofdman [over

honderd] tot Hem [eenige] vrienden en liet Hem zeggen: Heere! neem de moeite niet: ik ben niet waardig, dat Gij onder mijn dak zoudt inkomen: daarom heb ik ook mij zelven niet waardig geacht om tot U te komen: maar zeg [het] met één woord en mijn knecht zal genezen worden; want ik ben ook een mensch onder de magt van anderen gesteld, hebbende krijgsknechten onder mij, en ik zeg tot dezen: ga, en hij gaat: en tot den anderen: kom, en hij komt: en tot mijnen dienstknecht: doe dat, en hij doet het. Jezus nu [dit] hoorende heeft zich over hem verwonderd, en zich omkeerende, zeide Hij tot de schare, die [Hem] volgde: Voorwaar! zeg ik u, ik heb zoo groot een geloof zelfs in Israël niet gevonden; doch ik zegge u, dat velen zullen komen van Oosten en Westen en zullen met Abraham, Izaac en Jacob aanzitten in het Koningrijk des hemels; en de kinderen des Koningrijks zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternis; aldaar zal weening zijn en knersing der tanden. En de Hoofdman kwam tot Jezus (*) en Jezus

(*) En sprak tot Hem de zelfde woorden, welke hij Hem had laten zeggen door zijne vrienden.

zeide tot hem: Ga henen en u geschiede gelijk gij geloofd hebt. En zijn knecht is gezond geworden te dier zelfder ure: en die gezonden waren, wedergekeerd zijnde in het huis, vonden den kranken dienstknecht gezond.

§ 28.

Marc. I: 21—28. Luc. IV: 31—37.

En hij kwam af tot Capernaum, eene stad van Galileën, en leerde hun op de Sabbathdagen en zij versloegen zich over zijne leer: want Hij leerde hen als magt hebbende en niet als de Schriftgeleerden. En in hunne Synagoge was een mensch hebbende eenen geest eens onreinen duivels, die uitriep met eene groote stemme, zeggende: laat af, wat hebben wij met u [te doen], gij Jezus Nazarener? zijt gij gekomen om ons te verderven? ik kenne u wie gij zijt, [namelijk] de Heilige Gods. En Jezus bestrafte hem, zeggende: zwijg stil en ga uit van hem. En de onreine geest hem scheurende en hem in het midden geworpen hebbende en roepende met eene groote stemme voer uit van hem zonder hem iets te beschadigen: en daar kwam eene verbaasdheid over allen en zij

spraken te zamen tot malkanderen, zeggende: Wat is dit? wat nieuwe leer is deze? dat Hij met magt en kracht ook de onreine geesten gebiedt en zij Hem gehoorzaam zijn en uitvaren? En Zijn gerucht ging terstond uit in het geheel omliggende land van Galileën.

§ 29.

Matth. VIII: 14—17. Marc. I: 29—34. Luc. IV: 38—41.

En van stonden aan uit de Synagoge gegaan zijnde kwamen zij in het huis van Simon en Andreas met Jacobus en Joannes. En Simons vrouws moeder lag [te bed] met eene groote koorts bevangen, en zij baden Hem voor haar. En Hij tot haar gaande vattede hare hand en regtede ze op, en de koorts verliet haar en zij stond op en diende hen.

Als het nu avond geworden was, toen de zon onderging, bragten zij tot Hem allen, die kwalijk gesteld en van den duivel bezeten waren. En de geheele stad was bijeen vergaderd omtrent de deure: en Hij wierp met zijn woord vele [booze] geesten uit, die riepen en zeiden: Gij zijt de Christus, de Zoon Gods. En hen bestraffende liet Hij

die niet spreken, om dat zij wisten dat Hij de Christus was. En Hij genas velen, die door verscheidene ziekten kwalijk gesteld waren; en Hij leide een iegelijk van hun de handen op en genas dezelve; op dat vervuld zoude worden, dat gesproken was door Jesaïa den Profeet, zeggende: Hij heeft onze krankheden [op zich] genomen en [onze] ziekten gedragen.

§ 30.

Marc. I: 35—39. Luc. IV: 42—44. Matth. VIII: 18—27. Marc. IV: 35—41. Luc. VIII: 22—25. IX: 57—60.

En des morgens vroeg, als het nog diep in den nacht was, opgestaan zijnde ging Hij uit naar eene woeste plaatse en bad aldaar. En Simon en die met Hem [waren] zijn Hem nagevolgd. En zij Hem gevonden hebbende zeiden tot Hem: zij zoeken u allen, en de scharen zochten Hem en kwamen tot bij Hem en hielden Hem op, dat Hij van hun niet zou weggaan. En Hij zeide tot hen: laat ons in de bijliggende vlekken gaan, op dat ik ook daar het Evangelie des Koningrijks Gods predike: want daartoe ben ik uitgegaan. En Hij predikte in hunne Synagogen door geheel Galileën en wierp de duivelen uit.

En op denzelfden dag, als het nu avond geworden was, zeide Hij tot zijne discipelen: Laat ons overvaren aan de andere zijde des meers. En daar kwam een zeker Schriftgeleerde tot Hem en zeide tot Hem: Meester! ik zal u volgen waar Gij ook henen gaat. En Jezus zeide tot hem: de vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten: maar de Zoon des menschen heeft niets waar Hij het hoofd nederlegge. En een ander uit zijne discipelen zeide tot Hem: Heere! laat mij toe, dat ik eerst henen ga en mijnen vader begrave. Doch Jezus zeide tot hem: volg mij en laat de dooden hunne dooden begraven: doch gij, ga henen en verkondig het Koningrijk Gods. En zij de schare gelaten hebbende namen Hem mede, zoo als Hij was in het schip, en daar waren nog andere scheepjens met Hem. En ziet! daar ontstond eene groote onstuimigheid in de zee en een geweldige storm, zoo dat het schip van de golven bedekt werd, en zij in nood waren, Hij nu was in het achterschip, slapende op een oorkussen: en zijne discipelen bij Hem komende wekten Hem op en zeiden tot Hem: Heere! behoed ons! bekommert het u niet dat wij vergaan? En Hij zeide tot hen: wat

zijt gij zoo vreesachtig, gij kleingeloovigen? Doe stond Hij op, en bestrafte den wind en zeide tot de zee: zwijg, wees stil: en de wind ging leggen en daar werd groote stilte. En de menschen vreesden met groote vreeze en verwonderden zich en zeiden tot malkanderen: Wie is doch deze, dat Hij ook de winden en het water gebiedt en zij gehoorzamen Hem?

§ 31.

Matth. VIII: 28—34. Marc. V: 1—20.
Luc. VIII: 26—39.

En zij voeren voort en kwamen over op de andere zijde der zee in het land der Gergasenen en Gadarenen, hetwelk ligt tegen over Galileën. En als Hij aan het land uitgegaan was, zijn Hem twee van den duivel bezetenen ontmoet, komende uit de graven, en zoo wreed dat niemand door dien weg kon voorbij gaan: en een hunner was van over langen tijd met duivelen bezeten geweest en niemand kon hem binden, ook zelfs niet met ketenen; want hij was menigmaal met boeijen en ketenen gebonden geweest, en de ketenen waren van hem in stukken getrokken, en de boeijen verbrijzeld, en niemand was magtig om hem te temmen: hij was gansch

ongekleed en bleef nimmer in huis: hij was altijd nacht en dag op de bergen en in de graven, roepende en slaande zich zelven met steenen. Als zij nu Jezus van verre zagen, liepen zij toe en vielen voor Hem neder en aanbaden Hem, en met eene groote stem roepende, zeiden zij: Wat hebben wij met u te doen, Jezus! gij Zoon Gods des Allerhoogsten? Zijt gij hier gekomen om ons te pijnigen voor den tijd? ik bid u, ik bezweer u bij God, dat gij mij niet pijnigt! Want Hij had den onreinen geesten geboden, dat zij van de menschen zouden uitvaren. En Jezus vraagde den eenen: welke is uw naam? En hij antwoordde, zeggende: mijn naam is Legio, want wij zijn vele. En zij baden Hem zeer, dat Hij hen buiten dat land niet wegzenden noch gebieden zoude in den afgrond henen te varen. En aldaar was eene kudde veler zwijnen, weidende op den berg. En alle de duivelen baden Hem, zeggende: Indien gij ons uitwerpt, laat ons toe, dat wij in die kudde zwijnen varen. En Jezus liet het hun terstond toe en sprak: gaat henen. En de onreine geesten, uitgevaren zijnde van de menschen, voeren henen in de kudde zwijnen: en ziet! de geheele kudde zwijnen stortede van de steilte af in de zee:

[daar waren er nu omtrent twee duizend] en versmoordden in de zee. De zwijnenhoeders nu ziende het gene geschied was, zijn gevlugt; en als zij in de stad gekomen waren, boodschapten zij alle deze dingen in de stad en op het land, en wat den bezetenen geschied was. En ziet, de geheele stad ging uit om te zien, het geen geschied was; en komende tot Jezus vonden zij de menschen, uit welke de duivelen uitgevaren waren, en hem, die het legioen gehad had, zittende aan de voeten van Jezus, gekleed en wel bij zijn verstand; en zij werden bevreesd: en de geheele menigte van het omliggende land der Gadarenen bad Hem, dat Hij van hun weg gaan en uit hunne landpalen vertrekken wilde; want zij waren met groote vreeze bevangen. En als Hij in het schip ging bad Hem de man, van welken de duivelen uitgevaren waren, dat hij bij Hem blijven mogt. Doch Jezus liet hem dat niet toe, maar zeide tot hem: Ga henen; keer weder naar uw huis en tot de uwen en boodschap hun, wat groote dingen u God de Heer gedaan, en hoe Hij zich uwer ontfermd heeft. En hij ging henen en verkondigde door de geheele stad en in het land Decapolis, wat groote dingen

Jezus hem gedaan had: en ieder een verwonderde zich.

§ 32.

Matth. IX: 1—9. Marc. V: 21. II: 1—12. Luc. VIII: 40. V: 17—25.

En in het schip gegaan zijnde voer Hij over en de schare ontving hem (*), want zij waren alle Hem verwachtende. En Hij kwam wederom binnen Capernaum, in zijne stad, en het werd gehoord, dat Hij in huis was. En terstond vergaderden daar velen, alzoo dat ook zelfs de plaatsen omtrent de deure hen niet meer konden vatten, en Hij sprak het woord tot hen. En het geschiedde dat Hij leerde, en daar zaten de Schriftgeleerden en Leeraars der wet, die van alle vlekken van Galileën, Judea en Jeruzalem gekomen waren; en de kracht des Heeren was daar om hen te genezen. En daar kwamen sommigen brengende tot Hem eenen geraakten, die van vier gedragen werd, op een bed liggende: zij zochten hem binnen te brengen en voor Hem neêr te leggen; maar niet vindende, waardoor zij hem binnen brengen konden, van wege de schare, zoo klommen zij

(*) Met blijdschap.

op het dak, en lieten hem langs de tegelen neder met het beddeken, in het midden voor Jezus. En Jezus, hun geloove ziende, zeide tot den geraakten: Zoon! wees welgemoed, uwe zonden zijn u vergeven. En zie! sommige der Schriftgeleerden zeiden bij zich zelven: wie is deze, die Godslastering spreekt? wie kan de zonden vergeven dan God alleen? En Jezus in zijnen geest bemerkende, dat zij alzoo bij zich zelven dachten, zeide tot hen: waarom overdenkt gij kwaad in uwe harten? wat is ligter, te zeggen tot den geraakten: uwe zonden zijn uw vergeven? of te zeggen: sta op, neem uw beddeken op en wandel? doch, op dat gij moogt weten, dat de Zoon des menschen magt heeft om de zonden op de aarde te vergeven, zeide Hij tot den geraakten: Ik zegge u: sta op, neem uw beddeken op en ga henen naar uw huis. En oogenblikkelijk stond hij op, en zijn beddeken opgenomen hebbende, ging hij uit in aller tegenwoordigheid, God verheerlijkende. De scharen nu, dat ziende, hebben zich verwonderd en God verheerlijkt, die zoodanige magt den menschen gegeven had; en zij werden vervuld met vreeze, zeggende: wij hebben heden ongelooffelijke dingen gezien.

§ 34.

Matth. IX: 18—26. Marc. V: 22—43. Luc. VIII: 41—56.

Als hij nu deze dingen tot hen sprak, ziet! daar kwam een man, Jaïrus genaamd; hij was een overste der Synagoge: en hij viel aan de voeten van Jezus en bad Hem, dat Hij in zijn huis wilde komen, want hij had eene eenige dochter van omtrent twaalf jaren, en deze lag op haar sterven: en hij bad Hem zeer, zeggende: mijne dochter is in haar uiterste, [ik bid u] dat Gij kömt en de handen op haar legt, op dat zij behouden worde, en zij zal leven. En Jezus opgestaan zijnde, volgde hem en zij verdrongen Hem. En eene zekere vrouw, die twaalf jaren den vloed des bloeds gehad en veel geleden had van vele medicijnmeesters en al het hare [daaraan] te koste gelegd en geen bate gevonden had, maar met welke het veel erger geworden was; [deze] van Jezus hoorende, kwam onder de schare Hem van achteren nabij en raakte zijn kleed aan; want zij zeide bij zich zelven: indien ik alleenlijk zijn kleed aanrake, zoo zal ik gezond worden. En terstond stelpte de vloed hares bloeds, en zij

gevoelde aan haar ligchaam dat zij genezen was. En terstond Jezus bemerkende bij zichzelven de kracht, die van Hem uitgegaan was, keerde zich om in de schare en zeide: wie heeft mijne kleederen aangeraakt? En als zij allen zeiden dit niet te weten, zeide Petrus en die met hem waren: Meester! de scharen drukken en verdringen U, en vraagt gij nog: wie is het, die mijne kleederen aangeraakt heeft? En Jezus zeide: iemand heeft mij aangeraakt, want ik heb bemerkt, dat kracht van mij uitgegaan is. En Hij zag rond om haar te zien, die dat gedaan had. De vrouw nu ziende dat zij niet verborgen was, kwam vreezende en bevende, wetende wat aan haar geschied was, en voor Hem nedervallende, zeide zij Hem volkomen de waarheid en verklaarde Hem voor al het volk, om welke oorzaak zij Hem aangeraakt had en hoe zij terstond genezen was. En Hij zeide tot haar: dochter! wees welgemoed, uw geloove heeft u behouden: ga henen in vrede en wees bevrijd van deze uwe kwaal. En de vrouw werd gezond van dezelfde ure.

Dewijl Hij nog sprak kwamen [eenige] van [het huis] des oversten der Synagoge, zeggende: uwe dochter is gestorven, wat zijt

gij den Meester nog moeijelijk? Maar Jezus dat hoorende zeide tot den oversten der Synagoge: vrees niet, geloof alleenlijk, en zij zal behouden worden. En als Jezus in het huis des oversten kwam, liet Hij niemand inkomen dan Petrus, Jacobus en Joannes den broeder van Jacobus, en den vader en moeder van het kind. En als Hij zag de pijpers en de woelende schare, [en de genen] die zeer weenden en huilden, zeide Hij tot hen: wat maakt gij zoo veel beweging, wat weent gij? vertrekt, want het kind is niet gestorven, maar slaapt. En zij belachten Hem, daar zij wisten dat het kind gestorven was: maar Hij, als Hij ze had uitgedreven, nam bij zich den vader en moeder des kinds, en de genen die met hem [waren] en ging binnen, daar het kind lag: en Hij vattede de hand des kinds, en zeide tot haar: Talitha Kumi! hetwelk is, zijnde overgezet: gij dochtertje! [ik zeg u] sta op! En haar geest keerde weder en terstond is zij opgestaan en wandelde. En hare ouders ontzetteden zich met de uiterste verbaasdheid: en Hij gebood hun zeer, dat zij niemand zouden zeggen het geen geschied was, maar dit gerucht ging uit door het geheele land.

§ 35.

Matth. IX: 27—34. Luc. XI: 14, 15.

En als Jezus van daar voortging, zijn Hem twee blinden gevolgd, roepende en zeggende: Gij Zone Davids! ontfermt u onzer. En als Hij in huis gekomen was kwamen de blinden tot Hem: en Jezus zeide tot hen: gelooft gij, dat ik dat doen kan? Zij zeiden tot Hem, ja Heere! Doe raakte Hij hunne oogen aan en sprak: u geschiede naar uw geloof! En hunne oogen zijn geopend geworden: en Jezus heeft hun zeer strengelijk verboden, zeggende: ziet! dat niemand het wete! maar zij uitgegaan zijnde, hebben Hem ruchtbaar gemaakt door dat geheele land. Als deze nu uitgingen, ziet! zoo bragten zij tot Hem een mensch, die stom en van den duivel bezeten was. En als de duivel uitgeworpen was sprak de stomme: en de schare verwonderde zich, zeggende: daar is nooit desgelijks in Israël gezien! Maar de Pharizeën zeiden: Hij werpt duivelen uit door den oversten der duivelen.

§ 36.

Matth. IX: 35—38. X. XI: 1. Marc. VI: 6—13. Luc. VIII: 1—3. IX: 1—6.

En Jezus omging alle de steden en vlekken, leerende in hunne Synagogen en predikende het Evangelie des Koningrijks en genezende alle ziekten en alle kwalen onder het volk: en de twaalf waren met Hem en sommige vrouwen, die van booze geesten en krankheden genezen waren: [namelijk] Maria, genaamd Magdalena, van welke zeven duivelen uitgegaan waren, en Joanna, de huisvrouw van Chuse den Rentmeester van Herodes, en Susanna en vele andere, die Hem dienden van hunne goederen. En Hij de scharen ziende werd innerlijk met ontferming bewogen over hen, omdat zij vermoeid en verstrooid waren, gelijk schapen die geenen herder hebben. Doe zeide Hij tot zijne discipelen: de oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinig: bidt dus den Heer van den oogst, dat Hij arbeiders in zijnen oogst uitstoote.

En zijne twaalf discipelen tot zich geroepen hebbende, heeft Hij hun magt gegeven over de onreine geesten, om dezelve uit te

werpen en om alle ziekten en alle kwalen te genezen. De namen nu der twaalf Apostelen zijn deze: de eerste, Simon, vernoemd Petrus, en Andreas zijn broeder; Jacobus, [de zoon] van Zebedeus, en Joannes zijn broeder; Philippus en Bartolomeus; Thomas en Mattheus de tollenaar; Jacobus [de zoon] van Alpheus, en Lebbeus, toegenaamd Thaddeus; Simon Cananites en Judas Iscariots zoon, die Hem ook verraden heeft.

Deze twaalf heeft Jezus uitgezonden, twee aan twee, en hun bevel gegeven, zeggende gij zult niet henen gaan op den weg der heidenen, ook zult gij niet ingaan in [eenige] stad der Samaritanen, maar gaat veel meer henen tot de verlorene schapen van Israëls huis: en henen gaande predikt, zeggende: Het hemelsch Koningrijk is nabij gekomen! Geneest de kranken, reinigt de melaatschen, wekt de dooden op, werpt de duivelen uit: gij hebt het om niet ontvangen, geeft het om niet: en verkrijgt u noch goud, noch zilver, noch koper geld in [uwe] gordels, en neemt niets mede tot den weg, dan alleenlijk eenen staf; geene male, geen brood, geene schoenzolen dan die gij aan hebt, geen twee rokken: de arbeider is zijn voedsel (en

onderhoud) waardig: en in wat stad of vlek gij zult inkomen, onderzoekt wie daarin waardig is, en blijft dan bij hem tot dat gij [de stad weer] uitgaat: en als gij in het huis gaat, zoo groet hetzelve. En indien dat huis waardig is, zoo kome uw' vrede over dat zelve: maar indien het niet waardig is, zoo keere uw' vrede weder tot u: en zoo iemand u niet zal ontvangen, noch uwe woorden hooren, uitgaande uit dat huis, of uit dezelve stad, schudt het stof uwer voeten af, hun tot een getuigenis. Voorwaar! zeg ik u, het zal den lande van Sodom en Gomorra verdragelijker zijn in den dag des oordeels, dan dezelve stad.

Ziet! ik zende u als schapen in het midden der wolven: zijt dan voorzigtig gelijk de slangen, en opregt gelijk de duiven: maar wacht u voor de menschen, want zij zullen u overleveren in de Raadsvergaderingen, en in hunne Synagogen zullen zij u geesselen: en gij zult ook voor Stadhouders en Koningen geleid worden, om mijnent wille, hun en den Heidenen tot getuigenisse. Doch wanneer zij u overleveren, zoo zult gij niet bezorgd zijn, hoe of wat gij spreken zult, want het zal u in dezelve ure gegeven worden, wat

gij spreken zult; want gij zijt het niet die spreekt, maar [het is] de Geest uwes Vaders, die in u spreekt: en de broeder zal den broeder overleveren tot den dood, en de vader het kind, en de kinderen zullen opstaan tegen de ouders en zullen ze dooden: en gij zult van allen gehaat worden om mijnen naam, maar die volstandig zal blijven tot den einde, die zal zalig worden. Wanneer zij u dan in deze stad vervolgen, vliedt in de andere: want voorwaar! zeg ik u, gij zult [uwe reize door] de steden Israëls niet geëindigd hebben, of de Zoon des menschen zal gekomen zijn (*). De discipel en is niet boven den meester, noch de dienstknecht boven zijnen heere: het [zij] den discipel genoeg, dat hij worde gelijk zijn meester, en de dienstknecht gelijk zijn heere: indien zij den heere des huizes Beëlzebul hebben geheeten, hoe veel te meer de huisgenooten? En vreest dan hen niet: want daar is niets bedekt, hetwelk niet zal ontdekt worden, en verborgen, hetwelk niet zal geweten worden: het geen ik u zeg in de duisternisse, zegt gij dat in het licht; en het gene gij hoort in de oore, predikt gij dat op de daken: en

(*) Of ik zal gevolgd zijn. c. XI: 1.

vreest niet voor de genen die het ligchaam dooden, en de ziel niet kunnen dooden: maar vreest veel meer Hem, die beide ziel en ligchaam kan verderven in de hel! En worden niet twee muschjes om een penningsjen verkocht? en niet een van dezen zal op de aarde vallen zonder uwen Vader; en ook uwe haren des hoofds zijn allen geteld, vreest dan niet, gij gaat vele muschjens te boven! Een iegelijk dan, die mij belijden zal voor de menschen, zal ik ook belijden voor mijnen Vader in den hemel: maar zoo wie mij verloochend zal hebben voor de menschen, dien zal ik ook verloochenen voor mijnen Vader, in den hemel! Meent niet dat ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde: ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard: want ik ben gekomen om den mensch tweedragtig te maken tegen zijnen vader, en de dochter tegen hare moeder, en de schoondochter tegen hare schoonmoeder: en zij [zullen] des menschen vijanden [worden,] die zijne huisgenooten [zijn.] Die vader of moeder lief heeft boven mij is mijns niet waardig: en die zoon of dochter lief heeft boven mij is mijns niet waardig: en die zijn kruis niet [op zich] neemt, en mij niet na-

volgt, is mijns niet waardig: die zijne ziel vindt zal [de] zelve verliezen: en die zijne ziel zal verloren hebben om mijnen wil, zal dezelve vinden. Die u ontvangt, ontvangt mij: en die mij ontvangt, ontvangt Hem die mij gezonden heeft, die eenen Profeet ontvangt in den naam van een Profeet, zal den loon eens Profeets ontvangen: en die eenen regtvaardigen ontvangt in den naam eens regtvaardigen, zal den loon eens regtvaardigen ontvangen: en zoo wie een van deze kleinen te drinken geeft, alleenlijk eenen beker koud [water,] in den naam eens discipels, voorwaar! zeg ik u, hij zal zijnen loon geenszins verliezen.

En het is geschied toen Jezus geëindigd had zijne twaalf discipelen bevelen te geven, dat Hij van daar voortging om te leeren en te prediken in hunne steden: en zij uitgaande doorgingen alle de vlekken, predikende, dat zij zich zouden bekeeren; en zij verkondigden het Evangelie, en wierpen vele duivelen uit en zalfden vele kranken met olie en maakten hen overal gezond.

§ 37.

Luc. VII: 11—17.

En het geschiedde op den volgenden [dag] dat Hij ging naar eene stad genaamd Nain; em met Hem gingen vele van zijne discipelen, en eene groote schare: en als Hij de poorte der stad genaakte, ziet daar! een doode werd uitgedragen, [die] een eeniggeboren zoon zijner moeder [was;] en zij [was] weduwe; en eene groote schare van de stad [was] met hen. En de Heere haar ziende werd innerlijk met ontferming over haar bewogen, en zeide tot haar: ween niet. En Hij ging toe, en raakte de baar aan (de dragers nu stonden stil) en Hij zeide: jongeling! ik zeg u, sta op. En de doode zat overeind, en begon te spreken: en Hij gaf hem aan zijne moeder. En vreeze beving hen allen; en zij verheerlijkten God, zeggende: een groot Profeet is onder ons opgestaan, en God heeft zijn volk bezocht! En dit gerucht ging uit in geheel Judea, en in al het omliggende land.

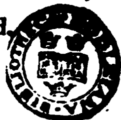
§ 38.

Matth. XI: 2—30. Luc. VII: 18—35.

En de discipelen van Joannes boodschapten hem van alle deze dingen; deze nu in de gevangenis de werken van Christus gehoord en zekere twee van zijne discipelen tot zich geroepen hebbende, zond hen tot Jezus, met deze vraag: zijt Gij de geen, die komen zoude of verwachten wij eenen anderen? En als die mannen tot Hem gekomen waren, zeiden zij: Joannes de dooper heeft ons tot U afgezonden, om U te vragen: zijt Gij die komen zoude, of verwachten wij eenen anderen? En in dezelve ure genas Hij er velen van ziekten en kwalen en booze geesten, en vele blinden gaf Hij het gezigt. En Jezus antwoordde en zeide tot hen: gaat henen en boodschapt Joannes weder de dingen, die gij gezien en gehoord hebt: de blinden worden ziende en de kreupelen wandelen, de melaatsen worden gereinigd, en de dooven hooren, de dooden worden opgewekt en den armen wordt het Evangelie verkondigd: en zalig is hij, die aan mij niet geërgerd wordt. Als nu de boden van Joannes weggegaan waren, heeft Jezus tot de scharen beginnen

te zeggen van Joannes: wat zijt gij uitgegaan in de woestijne te aanschouwen? een riet, dat van den wind ginds en weder bewogen wordt? of zijt gij uitgegaan te zien een mensch met zachte kleederen bekleedt? ziet! die in heerlijke kleeding zijn en wellustig leven, die zijn in de koninklijke hoven: maar wat zijt gij dan uitgegaan te zien? een Profeet? Ja ik zeg u, ook veel meer dan een Profeet: want deze is het, van den welken geschreven staat: ziet! ik zende mijnen engel voor uw aangezigt, die mijnen weg bereiden zal voor u henen. Voorwaar! zeg ik u, onder de genen, die van vrouwen geboren zijn, is niemand grooter Profeet geweest dan Joannes de dooper; doch die de minste is in het Koningrijk des hemels is meerder dan hij: en van de dagen van Joannes den dooper tot nu toe wordt het Koningrijk des hemels geweld aangedaan (*), en de geweldigen nemen hetzelve met geweld: want alle de Profeten en de Wet hebben tot Joannes toe geprofeteerd, en zoo gij het wilt aannemen, Hij is Elias, die komen zoude. Wie ooren heeft om te hooren, die hoore! en al het volk [Hem] hoorende en de tollenaars, die met

(*) Het breekt in met geweld.

den doop van Joannes gedoopt waren, regtvaardigden God: maar de Pharizeën en de Wetgeleerden hebben den raad Gods tegen zich zelven verworpen, van hem niet gedoopt zijnde. En de Heer zeide: bij wien zal ik de menschen van dit geslacht vergelijken en wien zijn zij gelijk? Zij zijn gelijk de kinderen, die op de markt zitten en [malkanderen] toeroepen en zeggen: wij hebben u op de fluit gespeeld en gij hebt niet gedanst: wij hebben u klaagliederen gezongen en gij hebt niet geweend; want Joannes de dooper is gekomen, noch brood etende, noch wijn drinkende en gij zegt: hij heeft den duivel. De Zoon des menschen is gekomen, etende en drinkende, en gij zegt: ziet daar een mensch, [die] een vraat en wijnzuiper [is], een vriend van tollenaren en zondaren. Doch de wijsheid is geregtvaardigd geworden van alle hare kinderen.

Toen begon Hij de steden, in welke zijne krachten meest geschied waren, te verwijten, dat ze zich niet bekeerd hadden. Wee u Chorazin! wee u Bethsaida! want zoo in Tyrus en Sidon de krachten waren geschied, die in u geschied zijn, zij zouden zich eertijds in zak en asch bekeerd hebben! doch ik

zeg u, het zal voor Tyrus en Sidon verdragelijker zijn op den dag des oordeels, dan voor ulieden. En gij Capernaum! die tot den hemel toe zijt verhoogd, gij zult tot de helle toe nedergestoten worden; want zoo in Sodom die krachten waren geschied, die in u geschied zijn, het zou tot op den huidigen dag gebleven zijn! doch ik zeg u, dat het voor 't land van Sodom verdragelijker zal zijn op den dag des oordeels, dan voor u. In dien zelven tijd antwoorde Jezus en zeide: Ik dank u Vader! Heere des hemels en der aarde! dat gij deze dingen voor den wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kinderen geopenbaard: Ja Vader! want alzoo is geweest Uw welbehagen. Alle dingen zijn mij overgegeven van mijnen Vader: en niemand kent den Zoon dan de Vader, noch niemand kent den Vader dan de Zoon, en dien het de Zoon wil openbaren. Komt herwaarts tot mij alle die vermoeid en belast zijt, en ik zal u ruste geven: neemt mijn juk op u, en leert van mij, dat ik zachtmoedig ben, en nederig van harte; en gij zult rust vinden voor uwe zielen; want mijn juk is zacht en mijn last is ligt.

§ 39.

Luc. VII: 36—50.

En een der Pharizeën bad hem, dat Hij met hem eten wilde: en ingegaan zijnde in des Pharizeërs huis zat Hij aan: en ziet! eene vrouwe in de stad, welke eene zondaresse was, verstaande dat Hij in des Pharizeërs huis aanzat, bragt eene albaster flesch met zalf: en staande achter aan zijne voeten, weenende, begon zij zijne voeten nat te maken met tranen, en zij droogde ze af met het haar van haar hoofd, en kustte zijne voeten, en zalfde ze met de zalf. En de Pharizeër, die hem genoodigd had, [zulks] ziende, sprak bij zich zelven, zeggende: Deze, indien hij een Profeet ware, zoude wel weten wat en hoedanig eene vrouw deze is, die Hem aanraakte: want zij is eene zondares! En Jezus antwoordende zeide tot hem, Simon! ik heb u wat te zeggen. En hij sprak: Meester zeg het. [Jezus zeide,] Een zeker schuldheer had twee schuldenaars: de een was schuldig vijf honderd penningen, en de ander vijftig; en als zij niet hadden om te betalen, schold hij het hun beiden kwijt. Zeg dan, wie van dezen zal hem meer lief

hebben? En Simon antwoordende zeide, ik achte dat hij het [is], dien hij het meeste kwijtgescholden heeft. En hij zeide tot hem: gij hebt regt geoordeeld. En Hij zich omkeerende naar de vrouw, zeide tot Simon: ziet gij deze vrouw? Ik ben in uw huis gekomen; water hebt gij niet voor mijne voeten gegeven; maar deze heeft mijne voeten met tranen nat gemaakt, en met het haar hares hoofds afgedroogd. Gij hebt mij geenen kus gegeven; maar deze, van dat zij ingekomen is, heeft niet afgelaten mijne voeten te kussen. Met olie hebt gij mijn hoofd niet gezalfd; maar deze heeft mijne voeten met zalf gezalfd. Daarom zeg ik u; hare zonden, die vele waren, zijn [haar] vergeven, want zij heeft veel lief gehad: maar dien weinig vergeven wordt, die heeft weinig lief. En Hij zeide tot haar: uwe zonden zijn [u] vergeven. En die mede aanzaten begonnen te zeggen bij zich zelven: wie is Deze, die ook de zonden vergeeft? Maar Hij zeide tot de vrouw: uw geloove heeft u behouden, ga henen in vrede.

§ 40.

Matth. XII: 1—8. Marc. II: 23—28.
Luc. VI: 1—5.

En het geschiedde, op den tweeden eersten Sabbath, dat Hij door het gezaaide ging, en zijne discipelen hadden honger en plukten aaren en aten die, [die] wrijvende met de handen. En sommigen der Pharizeën [dat] ziende, zeiden tot Hem: zie! uwe discipelen doen, dat niet geoorloofd is te doen op den Sabbath. Maar Hij zeide tot hen: hebt gij niet gelezen wat David gedaan heeft, toen hem hongerde en de genen, die met hem waren? hoe hij ingegaan is in het huis Gods, ten tijde van Abjathar, den Hoogepriester, en gegeten heeft en ook gegeven van de toonbrooden den genen, die met hem waren, van welke niemand eten mag dan alleen de Priesters: of hebt gij niet gelezen in de Wet, dat de Priesters den Sabbath ontheiligen in den tempel op de Sabbathdagen en nogtans onschuldig zijn? en ik zeg u, dat een meerder dan de tempel hier is: doch zoo gij geweten had, wat het zij; ik wil barmhartigheid en niet offerhande: gij zoudt de onschuldigen niet veroordeelt hebben. En Hij zeide tot

hen de Sabbath is gemaakt om den mensch, niet de mensch om den Sabbath: en zoo is dan de Zoon des menschen een Heer ook van den Sabbath.

§ 41.

Matth. XII: 9—21. Marc. III: 1—6. Luc. VI: 6—11.

En van daar voortgaande kwam Hij op eenen anderen Sabbath in de Synagoge en leerde, en ziet! daar was een mensch en zijne regterhand was verdord. En de Schriftgeleerden en Pharizeën namen Hem waar, of Hij op den Sabbath hem genezen zoude. En zij vraagden Hem, zeggende: Is het ook geoorloofd op de Sabbathdagen te genezen? (op dat zij Hem mogten beschuldigen). Doch Hij kende hunne gedachten en zeide tot den mensch, die de verdorde hand had: rijs op en sta in het midden. En hij opgestaan zijnde, stond [overeinde]. Zoo zeide dan Jezus tot hen: ik zal u vragen: wat is geoorloofd op den Sabbath? goed te doen of kwaad te doen? een mensch te behouden of te verderven? En zij zwegen stil. En Hij zeide tot hen: wat mensch zal er zijn onder u, die

een schaap heeft en zoo datzelve op eenen Sabbathdag in eene gracht valt, die hetzelve niet zal aangrijpen en uitheffen? hoeveel gaat nu een mensch een schaap te boven? zoo is het dan op de Sabbathdagen geoorloofd wel te doen? En als Hij hen met toorn rondom aangezien had, met een bedroefd zijnde over de verharding van hun hart, zeide Hij tot den mensch: strek uwe hand uit, en hij strekte die uit, en zijne hand werd hersteld, gezond gelijk de andere.

En de Pharizeën uitgegaan zijnde, werden vervuld met uitzinnigheid, en spraken te zamen met malkanderen, wat zij Jezus doen zouden, en hebben terstond met de Herodianen te zamen raad gehouden tegen Hem, hoe zij Hem zouden dooden. Maar Jezus [dat] wetende, vertrok van daar, en vele scharen volgden Hem; en Hij genas hen alle en gebood hun scherpelijk, dat zij Hem niet openbaar maken zouden, op dat vervuld zoude worden het gene gesproken is door Jesaia den Profeet, zeggende: Ziet mijnen knecht, welken ik verkoren heb, mijnen beminden, in welken mijne ziele een welbehagen heeft. Ik zal mijnen Geest op Hem leggen, en Hij zal het oordeel den Heidenen verkondigen;

Hij zal niet twisten noch roepen, noch daar zal niemand zijne stem op de straten hooren: het gekrookte riet zal Hij niet verbreken, en het rookende lemmet zal Hij niet uitblusschen, tot dat Hij het oordeel zal uitbrengen tot overwinninge, en in Zijnen naam zullen de Heidenen hopen.

§ 42.

Matth. XII: 22—50. Marc. III: 20—35.
Luc. XI: 16—32. VIII: 19—21.

En zij kwamen in huis en daar vergaderde wederom eene schare, alzoo dat zij ook zelfs geen brood konden eten. En als de genen, die Hem bestonden, [dit] hoorden, gingen zij uit om Hem vast te houden, want zij zeiden: Hij is buiten zijne zinnen. Toen werd tot Hem gebragt iemand, die van den duivel bezeten, blind en stom [was]; en Hij genas hem, zoo dat de blinde en stomme, en sprak en zag. En alle de scharen ontzetteden zich en zeiden: is deze niet de zoon Davids? maar de Pharizeën en Schriftgeleerden, die van Jeruzalem afgekomen waren, dit gehoord hebbende, zeiden: Hij heeft Beëlzebul en door den oversten der duivelen werpt hij de

duivelen uit! Maar Hij kennende hunne gedachten, en hen tot zich geroepen hebbende, zeide tot hen in gelijkenissen: Hoe kan de satan den satan uitwerpen? een ieder koningrijk, dat tegen zich zelven verdeeld is, wordt verwoest: en een ieder huis of stad, dat tegen zich zelven verdeeld is, zal niet bestaan: en indien de satan den satan uitwerpt, is hij tegen zich zelven verdeeld: hoe zal dan zijn rijk bestaan? en indien ik door Beëlzebul de duivelen uitwerpe, door wien werpen hen dan uwe zonen uit? daarom zullen die uwe regters zijn: maar indien ik door den vinger en den Geest Gods de duivelen uitwerpe, dan is het koningrijk Gods tot u gekomen: of hoe kan iemand in het huis eens sterken inkomen en hem zijne vaten ontrooven, ten zij dat hij eerst den sterken gebonden hebbe, en als dan zal hij zijn huis berooven? Wanneer een sterkgewapende zijn hof bewaart, is [al] wat hij heeft in vrede; maar als daarover iemand komt, die sterker is dan hij en hem overwint, die neemt zijne geheele wapenrusting op welke hij vertrouwde, en deelt den roof uit. Wie met mij niet is, die is tegen mij: en wie met mij niet vergadert, die verstrooit: daarom zeg ik u,

dat alle zonden den kinderen der menschen zullen vergeven worden, en allerlei lasteringen, waarmede zij zullen gelasterd hebben: maar de lastering tegen den Geest zal den menschen niet vergeven worden: en zoo wie [eenig] woord gesproken zal hebben tegen den Zoon des menschen, het zal hem vergeven worden: maar zoo wie tegen den Heiligen Geest zal gesproken hebben, het zal hem niet vergeven worden, noch in deze eeuwe, noch in de toekomende, maar hij is schuldig des eeuwigen oordeels! — Want zij zeiden: Hij heeft eenen onreinen geest. — Of maakt den boom goed, en zijne vrucht goed: of maakt den boom kwaad, en zijne vrucht kwaad: wan uit de vrucht wordt de boom gekend. Gij adderen gebroedsels! hoe kunt gij goede dingen spreken daar gij boos zijt; want uit den overvloed des harten spreekt de mond. De goede mensch brengt goede dingen voort uit den goeden schat des harten, en de booze mensch brengt booze dingen voort uit den boozen schat; maar ik zeg u, dat van elk ijdel woord, hetwelk de menschen zullen gesproken hebben, zij van hetzelve zullen rekenschap geven in den dag des oordeels! want uit uwe woorden zult gij geregtvaardigd

worden, en uit uwe woorden zult gij veroordeeld worden. Toen vielen sommige der Schriftgeleerden en Pharizeën in, zeggende: Meester! wij wilden van u wel een teeken uit den hemel zien. Maar Hij antwoorde en zeide tot hen: het boos en overspelig geslacht verzoekt een teeken, en hun zal geen teeken gegeven worden, dan het teeken van Jona den Profeet: want gelijk Jona drie dagen en drie nachten was in den buik van den visch, alzoo zal de Zoon des menschen drie dagen en drie nachten wezen in het harte der aarde. De mannen van Nineve zullen opstaan in het oordeel met dit geslacht, en zullen hetzelve veroordeelen: want zij hebben zich bekeerd op de prediking van Jona: en ziet! meer dan Jona is hier. De Koninginne van het Zuiden zal opstaan in het oordeel met dit geslacht en hetzelve veroordeelen, want zij is gekomen van de einden der aarde, om te hooren de wijsheid Salomons: en ziet! meer dan Salomon is hier. En wanneer de onreine geest van den mensch uitgegaan is, gaat hij door dorre plaatsen, zoekende rust, en vindt ze niet. Dan zegt hij: ik zal wederkeeren in mijn huis, van waar ik uitgegaan ben: en komende vindt hij het ledig, met bezemen

gekeerd, en versierd: dan gaat hij henen en neemt met zich zeven andere geesten, boozer dan hij zelve, en ingegaan zijnde wonen ze aldaar, en het laatste deszelven menschen wordt erger dan het eerste: alzoo zal het ook met dit boos geslacht zijn!

En het geschiedde, als Hij deze dingen sprak, dat eene zekere vrouw hare stem verheffende uit de schare, tot Hem zeide: zalig is de buik, die U gedragen heeft, en de borsten, die U gezoogd hebben. Maar Hij zeide: ja zalig zijn de genen die het woord Gods hooren en dat zelve bewaren.

En als Hij nog tot de scharen sprak, ziet! zijne moeder en zijne broeders kwamen tot Hem en stonden buiten, zoekende Hem te spreken, en konden bij Hem niet komen van wege de schare. En iemand zeide tot Hem: zie! uwe moeder en uwe broeders staan [daar] buiten, zoekende U te spreken. Maar Hij antwoordende zeide tot den genen die Hem [dat] zeide: wie is mijne moeder en wie zijn mijne broeders? En zijne hand uitstrekkende over zijne discipelen en rondom overzien hebbende, die om Hem zaten, zeide Hij: ziet mijne moeder en mijne broeders: want zoo wie den wil mijns vaders doet, die in den

hemel is, dezelve is mijn broeder, mijne zuster en moeder.

§ 43.

Matth. XIII: 1—58. Marc. IV: 1—34. VI: 1—6. Luc. VIII: 4—18.

En te dien dage Jezus uit den huize gegaan zijnde zat bij de zee en begon wederom te leeren. Als nu eene groote schare bijëen vergaderde en zij van alle steden tot Hem kwamen, ging hij in een schip en zat neder, en de geheele schare stond op den oever. En Hij sprak tot hen vele dingen door gelijkenissen, zeggende: hoort toe: ziet! een zaaijer ging uit om zijn zaad te zaaijen; en als hij zaaide viel het een bij den weg en werd vertreden, en de vogelen des hemels kwamen en aten dat zelve op: en een ander deel viel op steenachtige plaatsen, daar het niet veel aarde had, en het ging terstond op, omdat het geene diepte van aarde had; maar als de zon opgegaan was, is het verbrand geworden en, om dat het geen wortel noch vochtigheid had, is het verdord: en een ander [deel] viel in de doornen, en de doornen wiessen op en verstikten hetzelve en het gaf geen vrucht: en een ander [deel]

viel in de goede aarde, en opgewassen zijnde, ging het op en gaf vrucht; het een droeg dertig en het ander zestig, en het ander honderd [voud]. En Hij zeide tot hen: wie ooren heeft om te hooren, die hoore!

En als Hij nu alleen was, vraagden Hem zijne discipelen die omtrent Hem waren, met de twaalve (*), zeggende: wat mag deze gelijkenis wezen? waarom spreekt Gij tot hen door gelijkenissen? En Hij antwoordende zeide tot hen: u is het gegeven de verborgenheden van Gods Koningrijk te verstaan; maar den genen, die buiten zijn, is het niet gegeven: want wie heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloediglijk hebben: maar wie niet heeft, van dien zal genomen worden, ook dat hij heeft. Daarom spreek ik tot hen door gelijkenissen, om dat zij ziende niet zien en hoorende niet hooren, noch ook verstaan; op dat zij zich niet te eeniger tijd bekeeren en hun de zonden vergeven worden. En in hun wordt de profetie van Jesaia vervuld, die zegt: met het gehoor zult gij hooren en geenszins verstaan; en ziende zult gij zien en geenszins bemerken;

(*) Welke van hunne zending teruggekomen waren. § 44.

want het hart dezes volks is dik geworden en zij hebben met de oore zwaarlijk gehoord en hunne oogen hebben zij toegedaan, op dat zij niet te eeniger tijd met de oogen zouden zien, en met de ooren hooren en met het harte verstaan en zich bekeeren en Ik hen geneze. Doch uwe oogen zijn zalig, om dat zij zien, en uwe ooren om dat zij hooren: want voorwaar! ik zeg u: dat vele Profeten en regtvaardigen hebben begeerd te zien de dingen die gij ziet, en hebben [ze] niet gezien, en te hooren de dingen die gij hoort, en hebben [ze] niet gehoord.

En Hij zeide tot hen: weet gij deze gelijkenis niet? En hoe zult gij alle de gelijkenissen verstaan? Gij dan hoort de gelijkenisse van den zaaijer. De zaaijer [is, die] het woord zaait; het zaad is het woord van God: als iemand het woord des koningrijks hoort en niet verstaat, komt de booze en rukt weg het geen in zijn harte gezaait was; op dat zij niet zouden gelooven en zalig worden. Deze is de geen, die bij den weg bezaaid is; maar die in steenachtige [plaatsen] bezaaid is, deze is de geen, die het woord hoort en dat terstond met vreugde ontvangt; doch hij heeft geenen wortel in zichzelven,

maar is voor eenen tijd, en als verdrukking of vervolging komt om des woords wille, wordt hij terstond geërgerd en wijkt af: en die in de doornen bezaaid is, deze is de geen, die het woord hoort, en de zorgvuldigheid dezer wereld en de verleiding des rijkdoms en wellusten des levens, en de begeerlijkheden omtrent de andere dingen inkomende, verstikken het woord en het wordt onvruchtbaar. Die nu in de goede aarde bezaaid is, deze is de gene, die het woord hoort en verstaat, en hetzelve in een eerlijk en goed harte bewaart en in volstandigheid vruchten voortbrengt, de een honderd, de ander zestig en de ander dertig [voud]. En Hij zeide tot hen: komt ook de kaars, op dat ze onder de koornmaat of onder het bed gezet worde? is het niet, op dat ze op den kandelaar gezet worde, op dat de genen, die inkomen, het licht zien mogen: want daar is niets verborgen, dat niet openbaar zal worden, noch heimelijk, dat niet bekend zal worden en in het openbaar komen. Zoo iemand ooren heeft, om te hooren, die hoore! En Hij zeide tot hen: ziet wat gij hoort: met de maat, met welke gij meet, zal u gemeten worden, en u, die hoort, zal [meer] toegelegd worden.

Eene andere gelijkenis heeft Hij hun voorgesteld, zeggende: het Koningrijk des hemels is gelijk een mensch, die goed zaad zaaide in zijnen akker, en als de menschen sliepen, kwam zijn vijand, en zaaide onkruid midden in de tarwe, en ging weg: toen het nu tot kruid opgeschoten was, en vrucht voortbragt, toen openbaarde zich ook het onkruid: en de dienstknechten van den heer des huizes gingen en zeiden tot hem: heere! hebt gij niet goed zaad in uwen akker gezaaid: van waar heeft dezelve dan dit onkruid? en hij zeide tot hen: een vijandig mensch heeft dat gedaan. En de dienstknechten zeiden tot hem: wilt gij dan dat wij henen gaan, en dat zelve vergaderen? maar hij zeide: neen! op dat gij het onkruid vergaderende, ook mogelijk met hetzelve de tarwe niet uittrekt. Laat beide te zamen opwassen tot den oogst, en in den oogsttijd zal ik tot de maaijers zeggen, vergadert eerst het onkruid, en bindt het in busselen, om hetzelve te verbranden, maar brengt de tarwe te zamen in mijne schure.

En Hij zeide: alzoo is het Koningrijk Gods, gelijk of een mensch het zaad in de aarde wierp, en [voorts] sliep des nachts en

opstond met den dag, en het zaad uitsproot, en lang werd, dat hij zelve niet wist hoe: want de aarde brengt van zelf vruchten voort; eerst het kruid, daarna de aar, daarna het volle koorn in de aar: en als de vrucht [zich] voordoet, terstond zendt hij de sikkel daarin, om dat de oogst daar is.

En hij zeide: waarbij zullen wij het Koningrijk Gods vergelijken? of onder welke gelijkenis zullen wij het voorstellen? Het Koningrijk des hemels is gelijk het mostaardzaad, hetwelk een mensch genomen en in zijnen akker gezaaid heeft: hetwelk wel het minste is onder alle de zaden, maar wanneer het opgewassen is, dan is hetzelve het meeste van de moeskruiden en het wordt een boom, alzoo dat de vogelen des hemels komen en nestelen in deszelfs takken.

Eene andere gelijkenis sprak Hij tot hen [zeggende]: het hemelsch Koningrijk is gelijk een zuurdeessem, welke eene vrouw nam en verbergde dat in drie maten meels, tot dat het geheel gezuurd was. Alle deze dingen heeft Jezus tot de scharen gesproken door gelijkenissen, en zonder gelijkenissen sprak Hij tot hen niet: maar Hij verklaarde alles zijnen discipelen in het bijzonder: op dat vervuld

zoude worden, dat gesproken is door den Profeet, zeggende: ik zal mijnen mond opdoen door gelijkenissen: ik zal voortbrengen dingen die verborgen waren van de grondlegging der wereld. Toen nu Jezus de scharen [van zich] gelaten had, ging Hij naar huis: en zijne discipelen kwamen tot Hem, zeggende: verklaar ons de gelijkenis van het onkruid des akkers. En Hij antwoordende zeide tot hen: die het goede zaad zaait, is de Zoon des menschen: en de akker is de wereld: en het goede zaad zijn de kinderen des koningrijks: en het onkruid zijn de kinderen der boozen: en de vijand, die hetzelve gezaaid heeft, is de duivel: en de oogst is de voleinding der wereld: en de maaijers zijn de engelen. Gelijkerwijs dan het onkruid vergaderd en met vuur verbrandt wordt, alzoo zal het [ook] zijn in de voleindiging dezer wereld. De Zoon des menschen zal zijne engelen uitzenden, en zij zullen uit zijn Koningrijk vergaderen alle de ergernissen, en de genen die de ongeregtigheden doen: en zij zullen dezelve in den vurigen oven werpen: daar zal weening zijn en knersing der tanden! Dan zullen de regtvaardigen blinken gelijk de zon, in het Koningrijk hunnes Vaders. Die ooren heeft om te hooren, die hoore! Wederom is het

Koningrijk des hemels gelijk een schat in den akker verborgen, welken een mensch die denzelven gevonden had, verbergde, en van blijdschap over denzelven gaat hij henen en verkoopt al wat hij heeft, en koopt dien zelven akker. Wederom is het hemelsch Koningrijk gelijk een koopman, die schoone paarlen zoekt: dewelke, hebbende een parel van groote waarde gevonden, ging henen en verkocht dezelve. Wederom is het Koningrijk des hemels gelijk een net geworpen in de zee, en dat allerlei soorten [van visschen] te zamen brengt; hetwelk, wanneer het vol geworden is, [de visschers] aan den oever optrekken, en nederzittende lezen het goede uit in [hunne] vaten, maar het kwade werpen zij weg. Alzoo zal het in de voleinding der eeuwen wezen: de engelen zullen uitgaan, en de boozen uit het midden der regtvaardigen afscheiden, en zullen dezelve in den vurigen oven werpen: daar zal zijn weening en knersing der tanden! En Jezus zeide tot hen: hebt gij dit alles verstaan? Zij zeiden tot Hem: ja Heere! En Hij zeide hen: daarom een iegelijk Schriftgeleerde in het hemelsch Koningrijk onderwezen, is gelijk een heere des huizes, die uit zijnen schat nieuwe en oude dingen voortbrengt.

En het is geschied, als Jezus deze gelijkenis geëindigd had, dat Hij van daar vertrok en kwam in zijn vaderland; en zijne discipelen volgden Hem. En als het Sabbath geworden was, begon Hij in de Synagoge te leeren, en velen die [Hem] hoorden ontzetteden zich, zeggende: van waar komt Dezen die wijsheid, dat ook zulke krachten door zijne handen geschieden? en is Deze niet de timmerman? is deze niet de zoon des timmermans? en is zijne moeder niet genaamd Maria, en zijne broeders Jacobus, Jozes, Simon en Judas? en zijne zusters, zijn ze niet alle bij ons? van waar komt dan Dezen dit alles? en zij werden aan Hem geërgerd. Maar Jezus zeide tot hen: een Profeet is niet ongeëerd dan in zijn vaderland, en onder [zijne] magen en in zijn huis. En Hij konde aldaar niet vele krachten doen van wege hun ongeloof: Hij leide dus weinige zieken de handen op en genas hen. En Hij verwonderde zich over hun ongeloof.

§ 44.

Matth. XIV; 1—21. Marc. VI: 14—44.
Luc. IX: 7—17. Jo. VI: 1—14.

Te dier zelfder tijd, hoorde Herodes de

F

Viervorst het gerucht van Jezus en alle de dingen die door Hem geschiedden; (want zijn naam was openbaar geworden) dezelve was ook twijfelmoedig, om dat door sommigen gezegd werd, dat Joannes van den dooden was opgestaan; en van sommigen dat Elias verschenen was; en [van] anderen, dat een Profeet uit de Ouden was opgestaan. En Herodes zeide tot zijne knechten: Joannes heb ik onthoofd: wie is nu deze, van welke ik zulke dingen hoor? gewis! deze is Joannes de Dooper: hij is opgewekt van de dooden, en daarom werken die krachten in hem. En hij verlangde zeer om hem te zien.

Want dezelve Herodes [eenige] uitgezonden hebbende had Joannes gevangen genomen, hem gebonden en in den kerker gezet, om Herodias, de huisvrouw zijnes broeders wille, welke hij getrouwd had. Want Joannes had tot Herodes gezegd: het is u niet geoorloofd de Huisvrouw uwes broeders te hebben. En Herodias leide op hem toe en wilde hem dooden, maar zij kon niet, want Herodes vreesde Joannes, wetende, dat hij een regtvaardig en heilig man was; en hij hield hem in waarde en hij gehoorzaamde hem in vele dingen en hoorde hem gaarne: en als hij hem nu wilde

dooden, vreesde hij het volk, om dat zij hem hielden voor eenen Profeet: maar eindelijk kwam er een geschikte dag, de dag op welken Herodes op zijn geboortefeest eenen maaltijd aanregtede voor zijne grooten en de oversten over duizend en de voornaamsten van Galileën: als, namelijk, de dochter van de genoemde Herodias inkwam, danste en aan Herodes en den genen die mede aanzaten behaagde, zoo zeide de koning tot dat dochtertjen: eisch van mij, wat gij ook wilt, en ik zal het u geven. En hij zwoer haar met eenen eed: wat gij ook van mij zult eischen, zal ik u geven, [ook] tot de helft van mijn Koningrijk. En zij uitgegaan zijnde, zeide tot hare moeder: wat zal ik eischen? en die zeide: het hoofd van Joannes den dooper. En zij onderrigt zijnde en terstond met haast ingaande tot den Koning, eischte het, zeggende: ik wil, dat gij mij nu terstond in een schotel geven laat het hoofd van Joannes den dooper. En de Koning werd bedroefd: doch om de eeden en de genen, die met hem aanzaten, wilde hij haar [het] zelve niet afslaan, en gebood dat het [haar] zou gegeven worden. En de Koning zond terstond eenen scherpregter, en gebood dat deze dat hoofd

daar brengen zou. Deze nu ging henen en onthoofde Joannes in de gevangenis, en bragt zijn hoofd in eenen schotel en gaf hetzelve het dochtertjen, en het dochtertje gaf hetzelve aan hare moeder. En als zijne discipelen [dit] hoorden, gingen zij, namen zijn dood ligchaam weg en begroeven hetzelve, en gingen en boodschapten het aan Jezus.

En de Apostelen [kwamen] weder te zamen tot Jezus (*) en boodschapten Hem alles, beide wat zij gedaan en wat zij geleerd hadden.

En als Jezus dit hoorde (dat Herodes zijn gerucht gehoord had) zeide Hij tot hen: komt gijlieden in eene woeste plaatse hier alleen en rust een weinig: want daar waren vele die kwamen en die gingen; en zij hadden zelfs geenen gelegenen tijd om te eten: en zij vertrokken in een schip over de zee van Galileën, welke is [de zee] van Tiberias; en Hij nam hen mede en vertrok alleen in eene woeste plaatse [in den omtrek] der stad, genaamd Bethsaïda. En de scharen zagen hen henen varen en onderkenden Hem, en liepen gezamenlijk te voet van alle steden derwaarts, en gingen te zamen tot Hem, om

(*) Van hunne zending.

dat zij zijne teekenen zagen, die Hij deed aan de kranken. En Jezus uitgaande ging op den berg en zat aldaar neder met zijne discipelen: en het Passcha, het feest der Joden, was nabij. Jezus dan de oogen opheffende, en ziende dat eene groote schare tot Hem kwam, werd innerlijk met ontferming bewogen over hen: want zij waren als schapen, die geenen herder hebben; en Hij ontving hen en begon hen vele dingen te leeren en sprak tot hen van het Koningrijk Gods en genas hunne kranken. En als het nu avond werd kwamen zijne discipelen, de twaalve, tot Hem, zeggende: deze plaats is woest en de tijd is nu voorbijgegaan: laat de scharen van U, op dat zij, henen gaande in de omliggende vlekken en in de dorpen, herberge nemen mogen en brooden voor zich zelven koopen: want zij hebben niet wat zij eten zullen. Maar Jezus zeide tot hen: het is niet noodig dat zij henen gaan: geeft gij hun te eten. En Hij zeide tot Philippus: van waar zullen wij brooden koopen, opdat deze eten mogen? Doch dit zeide Hij, hem beproevende, want Hij wist zelve, wat Hij doen zoude. Philippus antwoordde Hem: voor twee honderd penningen brood is dezen niet genoeg, als

een iegelijk van hun maar een weinig nemen zal. En Hij zeide tot hen: hoe vele brooden hebt gij? gaat henen en beziet [het]. En toen zij het vernomen hadden, zeide een van zijne discipelen, [namelijk] Andreas, de broeder van Simon Petrus tot Hem: hier is een jongetje, dat vijf gerstenbrooden heeft en twee vischjes: maar wat zijn dezen onder zoo velen? En Hij zeide: breng mij dezelve hier. En Jezus gebood zijne discipelen, dat zij de menschen alle zouden doen nederzitten bij waardschappen, op het groene gras — daar was veel gras in die plaats — en zij deden alzoo en deden hen alle nederzitten in gedeelten bij honderd te zamen en bij vijftig te zamen. En Hij de vijf brooden en de twee visschen genomen hebbende, zag op naar den hemel, en gedankt hebbende, brak Hij de brooden en gaf die zijnen discipelen, op dat zij die aan de schare zouden voorleggen, en desgelijks ook van de vischjes, zoo veel zij wilden, en zij aten alle en werden verzadigd. En Hij zeide tot zijne discipelen: vergadert de overgeschotene brokken, op dat niets verloren ga. Zij vergaderden die dan en vulden twaalf korven met brokken van de vijf gerstenbrooden en van de visschen, welke over-

geschoten waren den genen, die gegeten hadden. Die nu gegeten hadden waren omtrent vijf duizend, zonder de vrouwen en kinderen. De menschen dan gezien hebbende het teeken, dat Jezus gedaan had, zeiden: Deze is waarlijk de Profeet, die in de wereld komen zoude!

§ 45.

Matth. XIV: 22—36. Marc. VI: 45—56.
Jo. VI: 15—21.

En terstond drong Hij zijne discipelen in het schip te gaan en vooruit henen te varen aan de andere zijde tegen over Bethsaïda; terwijl Hij de schare van zich zoude laten. En als Hij dezelve haar afscheid gegeven had, en wist, dat zij zouden komen en Hem met geweld nemen om Hem Koning te maken, ontweek Hij wederom op den berg en klom op denzelven alleen, om [daar] te bidden. En als het avond geworden was gingen zijne discipelen af naar de zee, en in het schip gegaan zijnde kwamen zij over de zee naar Capernaum: nu was het reeds duister geworden en het schip was midden in de zee, en Jezus was alleen op het land: en was tot hen [in het schip] niet gekomen; ook

verhief zich de zee, overmits daar een groote wind waaide: en Hij zag, dat zij zich zeer pijnigden om [het schip] voort te krijgen, (want de wind was hun tegen): en omtrent de vierde wake des nachts kwam Hij tot hen, als zij omtrent vijf en twintig of dertig stadiën (*) gevaren waren, wandelende op de zee en wilde hen voorbijgaan. En de discipelen, ziende Hem op de zee wandelen en bij het schip komen, meenden dat het een spooksel was, en zij schreeuwden van vreeze, want zij alle zagen Hem en werden ontroerd. Maar terstond sprak Hij met hun en zeide tot hen: zijt welgemoed; ik ben het, vreest niet. En Petrus antwoordde Hem en zeide: Heere! indien Gij het zijt, gebied mij dan tot u te komen op het water. En Hij zeide: kom: en Petrus klom neder van het schip en wandelde op het water, om tot Jezus te komen: maar ziende den sterken wind, werd hij bevreesd en als hij begon neder te zinken, riep hij, zeggende: Heere! behoud mij. En Jezus terstond de hand uitstrekkende greep hem aan, en zeide tot hem: gij kleingeloovige! waarom hebt gij getwijfeld? En als zij in het schip gekomen waren stilde de

(*) Ruim een uur.

wind. En zij ontzettenden zich ten uitersten en waren verwonderd, want zij hadden niet gelet op [het wonder] der brooden: want hun harte was verhard: evenwel allen, die in het schip waren, kwamen en aanbaden Hem, zeggende: waarlijk! gij zijt Gods Zoon. En als zij overgevaren waren, kwamen zij in het land Genezareth en terstond kwam het schip aan land.

En als zij uit het schip gegaan waren, werd Hij den mannen van die plaats terstond bekend, en deze zonden in dat geheele omliggende land en begonnen op de bedjens, de genen die kwalijk gesteld waren, om te dragen, ter plaatse, daar zij hoorden, dat Hij was: en zoo waar Hij kwam, in vlekken of steden of dorpen, daar leiden zij de kranken op de markten en baden Hem, dat zij maar den zoom zijns kleeds aanraken mogten. En zoo velen als er Hem aanraakten werden gezond.

§ 46.

Jo. VI: 22—71

Des anderen daags de schare, die aan de andere zijde der zee stond, ziende dat aldaar geen scheepje was dan dat alleen in het welk

zijne discipelen gegaan waren, en dat Jezus met zijne discipelen in dat scheepjen niet was gegaan, maar [dat] zijne discipelen alleen weggevaren waren: (doch daar kwamen andere scheepjens van Tiberias nabij de plaats daar zij het brood gegeten hadden, hetwelk de Heere zoo gezegend had). Toen dan de schare zag dat Jezus aldaar niet was, noch zijne discipelen, gingen zij ook in de schepen, en kwamen te Capernaum, zoekende Jezus. En als zij Hem gevonden hadden over de zee (*), zeiden zij tot Hem: Rabbi! wanneer zijt gij hier gekomen? Jezus antwoordde hun en zeide: voorwaar! voorwaar! zeg ik u, gij zoekt mij, niet om dat ge de teekenen gezien hebt, maar om dat gij van de brooden gegeten hebt, en verzadigd zijt: werkt niet [om] de spijze die vergaat, maar [om] de spijze die blijft tot in het eeuwige leven, welke de Zoon des menschen ulieden geven zal: want dezen heeft God de Vader gevolmagtigd. Zij zeiden dan tot Hem: wat zullen wij doen, op dat wij de werken Gods mogen werken? Jezus antwoordde en zeide tot hen: dit is het werk Gods, dat gij gelooft in Hem, dien Hij gezonden heeft. Zij

(*) In de Synagoge te Capernaum.

zeiden dan tot Hem: wat teekenen doet gij dan, op dat wij het mogen zien, en U gelooven? Wat werkt gij? Onze vaders hebben het manna gegeten in de woestijne; gelijk geschreven is: Hij gaf hun brood uit den hemel te eten. Jezus dan zeide tot hen: voorwaar! voorwaar! zeg ik u, Mozes heeft u niet gegeven het brood uit den hemel: maar mijn Vader geeft u dat ware brood uit den hemel: want het brood Gods is Hij, die uit den hemel nederdaalt, en die der wereld het leven geeft. Zij zeiden dan tot Hem: Heere! geef ons altijd dit brood. En Jezus zeide tot hen: Ik ben het brood des levens: die tot mij komt, zal geenszins hongeren, en die mij gelooft, zal nimmermeer dorsten: maar ik heb u gezegd, dat gij mij ook gezien hebt, en gij gelooft niet. Al wat mij de Vader geeft zal tot mij komen: en die tot mij komt, zal ik geenszins uitwerpen, want ik ben uit den hemel nedergedaald, niet op dat ik mijnen wil zoude doen, maar den wil des genen die mij gezonden heeft; en dit is de wil des Vaders die mij gezonden heeft, dat al wat Hij mij gegeven heeft, ik daaruit niet verlieze, maar hetzelve opwekke ten uitersten dage. En dit is de wil des genen die

mij gezonden heeft, dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe: en ik zal hem opwekken ten uitersten dage. De Joden dan murmureerden over Hem, om dat Hij gezegd had: ik ben het brood dat uit den hemel nedergedaald is, en zij zeiden: is Deze niet Jezus de zoon van Joseph, wiens vader en moeder wij kennen? Hoe zegt Deze dan: ik ben uit den hemel nedergedaald? Jezus antwoordde en zeide tot hen: murmureert niet onder malkanderen! niemand kan tot mij komen, ten zij de Vader, die mij gezonden heeft, hem trekke: en ik zal hem opwekken ten uitersten dage. Daar is geschreven in de Profeten: en zij zullen alle van God geleerd zijn. Een iegelijk dan die [het] van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot mij. Niet dat iemand den Vader gezien heeft, dan die van God is; deze heeft den Vader gezien. Voorwaar! voorwaar! zeg ik u, die in mij gelooft, heeft het eeuwige leven: Ik ben het brood des levens: uwe vaders hebben het manna gegeten in de woestijne, en zij zijn gestorven. Dit is het brood dat uit den hemel nederdaalt, op dat de menschen daarvan eten, en niet sterven: Ik ben dat

levende brood, dat uit den hemel nedergedaald is: zoo iemand van dit brood eet, die zal in der eeuwigheid leven: en het brood, dat ik geven zal, is mijn vleesch, hetwelk ik geven zal voor het leven der wereld. De Joden dan streden onder malkanderen, zeggende: hoe kan ons deze [zijn] vleesch te eten geven? Jezus dan zeide tot hen: voorwaar! voorwaar! zeg ik ulieden, ten zij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet, en zijn bloed drinkt, hebt gij geen leven in u zelven: die mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven: en ik zal hem opwekken ten uitersten dage, want mijn vleesch is waarlijk spijze, en mijn bloed is waarlijk drank. Die mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt, die blijft in mij, en ik in hem. Gelijkerwijs mij de levende Vader gezonden heeft, en ik leve door den Vader, [alzoo] die mij eert, dezelve zal leven door mij. Dit is het brood dat uit den hemel nedergedaald is, niet gelijk uwe vaders het Manna gegeten hebben, en zijn gestorven: die dit brood eet zal in der eeuwigheid leven. Deze dingen zeide Hij in de Synagoge, leerende te Capernaum. Vele dan van zijne discipelen [dit] hoorende zeiden, deze rede

is hard: wie kan dezelve hooren? Jezus nu wetende bij zichzelven dat zijne discipelen daarover murmureerden, zeide tot hem: ergert ulieden dit? [wat zoude het] dan [zijn] zoo gij den Zoon des menschen zaagt opvaren daar Hij te voren was? De Geest is het die levend maakt: het vleesch is niet nut: de woorden die ik tot u spreek zijn geest en leven: maar daar zijn sommige van ulieden, die niet gelooven. Want Jezus wist van den beginne wie zij waren, die niet geloofden, en wie hij was die Hem verraden zoude. En Hij zeide: daarom hebbe ik u gezegd, dat niemand tot mij komen kan, ten zij het hem gegeven zij van mijnen Vader. Van toen af gingen vele zijner discipelen terug, en wandelden niet meer met Hem. Jezus dan zeide tot de twaalve, wilt gijlieden ook niet weggaan? Simon Petrus dan antwoordde Hem: Heere! tot wien zullen wij henen gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens: en wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods. Jezus antwoordde hun, heb ik niet u twaalve uitverkoren? en een uit u is een duivel! En Hij zeide [dit van] Judas Simons zoon van Iscarioth: want deze zoude Hem verraden, zijnde een van de twaalve.

§ 47.

Matth. XV: 1—20. Marc. VII: 1—23.

En tot Hem vergaderden de Pharizeën en sommige der Schriftgeleerden, die van Jeruzalem gekomen waren. En ziende, dat sommige van zijne discipelen met onreine, dat is, met ongewasschen handen brood aten, berispten zij [Hem], want de Pharizeën en alle de Joden eten niet, ten zij zij [eerst] de handen dikmaals wasschen, houdende de inzettingen der Ouden. En van de markt [komende] eten zij niet, ten zij zij [eerst] gewasschen zijn: en vele andere dingen zijn er, die zij aangenomen hebben te houden, als, namelijk, de wasschingen der drinkbekeren en kannen en koperen vaten en bedden. Daarna vraagden hem de Pharizeën en de Schriftgeleerden: waarom wandelen uwe discipelen niet naar de inzetting der Ouden, maar eten het brood met ongewasschen handen? Maar Hij antwoordende zeide tot hen: waarom overtreedt ook gij het gebod Gods door uwe inzettingen? want nalatende het gebod Gods, houdt gij de inzettingen der menschen, [als namelijk de wassching der kannen] drinkbekers, en andere dergelijke dingen

doet gij vele. En Hij zeide tot hen: gij doet [zeker] Gods gebod, wel te niet, op dat gij uwe inzetting zoudt onderhouden, want God heeft [door Mozes] geboden, zeggende: Eert uwen vader en uwe moeder, en wie vader of moeder vloekt, die zal den dood sterven. Maar gijlieden zegt: zoo een mensche tot vader of moeder zegt: [het is] corban (dat is [te zeggen] eene gave), zoo wat u van mij zou kunnen ten nutte komen, en zijnen vader of zijne moeder geenzins zal eeren, [die voldoet]. En gij hebt alzoo Gods gebod krachteloos gemaakt door uwe inzettinge: en dergelijke dingen doet gij vele. Gij geveinsden! wel heeft Jesaias van u geprofeteerd, zeggende: Dit volk genaakt mij met zijnen mond en eert mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van mij; doch te vergeefs eeren zij mij, leerende leeringen, [die] geboden van menschen [zijn].

En als Hij de schare tot zich geroepen had, zeide Hij tot hen: hoort en verstaat. Het gene ten monde ingaat verontreinigt den mensch niet, maar het gene ten monde uitgaat, dat verontreinigt den mensch. Zoo iemand ooren heeft om te hooren, die hoore! En toen Hij van de schare in huis gekomen

was, kwamen zijne discipelen en zeiden tot Hem: weet gij [wel] dat de Pharizeën deze rede hoorende, geërgerd zijn geweest? Maar Hij antwoordende zeide: alle plante, die mijn hemelsche Vader niet geplant heeft, zal uitgeroeid worden; laat hen varen, zij zijn blinde leidslieden der blinden; indien nu de blinde den blinden leidt, zullen zij beiden in de gracht vallen. En Petrus antwoordende zeide tot Hem: verklaar ons deze gelijkenis. Maar Jezus zeide tot hen: zijt ook gijlieden als nog onwetende? en verstaat gij niet, dat al wat van buiten in den mensch ten monde ingaat hem niet kan ontreinigen? want het gaat niet in zijn hart, maar in den buik en gaat in de heimelijkheid uit, langs den weg die alle de spijzen gaan; maar die dingen, die uit den mensch door den mond uitgaan, komen voort uit het hart en dezelve ontreinigen den mensch: want van binnen uit het hart der menschen komen voort booze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, gierigheden, boosheden, bedrog, ontuchtigheid, nijd, valsche getuigenissen, lastering, hovaardij, onverstand. Alle deze booze dingen komen voort van binnen en ontreinigen den mensch: maar het eten met

ongewasschen handen ontreinigt den mensch niet.

§ 48.

Matth. XV: 21—28. Marc. VII: 24—30.

En Jezus van daar opstaande, vertrok naar de deelen van Tyrus en Sidon: en in een huis gegaan zijnde, wilde Hij niet, dat het iemand wiste en Hij konde [nogtans] niet verborgen zijn, want eene Cananeesche vrouw uit Syrofenicie, welker dochter eenen onreinen geest had, van Hem gehoord hebbende, kwam uit die landpalen en riep tot Hem, zeggende: Heere gij Zoon Davids, ontferm u mijner! mijne dochter is deerlijk van den duivel bezeten! doch Hij antwoorde haar niet één woord. En zijne discipelen, tot Hem komende, baden Hem, zeggende: laat haar van u; want zij roept ons na. Maar Hij antwoordende zeide: ik ben niet gezonden dan tot de verlorene schapen van het huis Israëls. En zij kwam en aanbad Hem, zeggende: Heer! help mij. Maar Jezus zeide tot haar: laat eerst de kinderen verzadigd worden; want het is niet betamelijk, dat men het brood der kinderen neme

en hetzelve aan de hondjens [voorwerpe]. En zij zeide: ja Heere! doch de hondjens eten ook van de brokjens, die daar vallen van de tafel hunner heeren. Toen antwoordde Jezus en zeide tot haar: o vrouw! groot is uw geloof! om dezes woords wille, ga henen; de duivel is uit uwe dochter uitgevaren. En hare dochter werd gezond van die zelfde ure; en als zij in huis kwam, vond zij, dat de duivel uitgevaren was, en de dochter liggende op het bed.

§ 49.

Matth. XV: 29—31. Marc. VII: 31—37.

En Hij, wederom weggegaan zijnde van de landpalen van Tyrus en Sidon, kwam aan de zee van Galileën, door het midden der landpalen van Decapolis. En zij bragten tot Hem eenen dooven, die zwaarlijk sprak, en zij baden Hem, dat Hij de hand op hem leggen wilde. En hem van de schare alleen genomen hebbende, stak Hij zijne vingeren in zijne ooren, en gespogen hebbende raakte Hij zijne tonge aan: en opwaarts ziende naar den hemel zuchtede Hij en zeide: Ephatha, dat is, word geopend. En terstond werden

zijne ooren geopend en de band zijner tonge werd los, en hij sprak regt. En Hij gebood hunlieden, dat zij het niemand zeggen zouden: maar wat Hij hun ook gebood, zij verkondigden het des te meer; en zij ontzetteden zich ten uitersten, zeggende: Hij heeft alles wel gedaan en Hij maakt dat de dooven hooren en de stommen spreken. En Hij klom op den berg en zat daar neder: en vele scharen kwamen tot Hem, hebbende bij zich kreupelen, blinden, stommen, lammen en vele anderen en wierpen hen voor de voeten van Jezus, en Hij genas dezelve, alzoo dat de scharen zich verwonderden, ziende de stommen spreken, de lammen gezond, de kreupelen wandelen en de blinden ziende: en zij verheerlijkten den God Israëls.

§ 50.

Matth. XV: 32—39. Marc. VIII: 1—10.

In dezelve dagen, als daar eene geheele groote schare was en zij niet hadden wat zij eten zouden, riep Jezus zijne discipelen tot zich en zeide tot hen: ik worde innerlijk met ontferming bewogen over de schare, want zij zijn nu drie dagen bij mij gebleven

en hebben niet wat zij eten zouden: en ik wil hen niet nuchteren van mij laten, op dat zij op den weg niet bezwijken: en sommigen van hun zijn van verre gekomen. En zijne discipelen zeiden tot Hem: van waar [zullen] wij zoo vele brooden in de woestijne [bekomen], dat wij zulk eene groote schare zouden verzadigen? En Jezus zeiden tot hen: hoe vele brooden hebt gij? Zij zeiden: zeven, en weinige vischjens. En Hij gebood de scharen neder te zitten op de aarde: en Hij nam de zeven brooden, en, gedankt hebbende, brak hij die, en gaf die zijnen discipelen, en de discipelen gaven die aan de schare. En als Hij [de weinige vischjens] gezegend had, zeide Hij, dat zij ook die zouden voorleggen: en zij aten alle en werden verzadigd, en zij namen het overschot der brokken op, zeven volle manden: en die daar gegeten hadden, waren vier duizend mannen, zonder de vrouwen en kinderen. En de schare van zich gelaten hebbende, ging Hij in het schip en kwam in de landpalen van Magdala en Dalmanutha.

§ 51.

Matth. XVI: 1—12. Marc. VIII: 11—26.

En de Pharizeën en Sadduceën tot Hem gekomen zijnde, begonnen met Hem te twisten, en [Hem] verzoekende begeerden zij van Hem, dat Hij hun een teeken uit den hemel zoude toonen. Maar hij antwoordde en zeide tot hen: als het avond geworden is zegt gij: schoon weder! want de hemel is rood: en des morgens: heden onweder! want de hemel is droevig rood. Gij geveinsden! het aanschijn des hemels weet gij wel te onderscheiden, kunt gij dan de teekenen der tijden niet onderscheiden? En Hij, zwaarlijk zuchtende in zijnen geest zeide; wat verzoekt dit boos en overspelig geslacht een teeken? Voorwaar! zeg ik u: hun zal geen teeken gegeven worden dan het teeken van Jona, den Profeet. Hierop verliet Hij hen, en wederom in het schip gegaân zijnde voer Hij weg naar de andere zijde.

En als zijne discipelen op de andere zijde gekomen waren, hadden zij vergeten brooden [mede] te nemen en hadden niet dan één brood bij zich in het schip. En Hij gebood hun en zeide tot hen: ziet toe! wacht u

voor den zuurdeessem der Pharizeën en Sadduceën en voor den zuurdeessem van Herodes. En zij overleiden onder malkanderen, zeggende: [het is] omdat wij geene brooden [mede] genomen hebben. En Jezus, dat bemerkende, zeide tot hen: wat overlegt gij bij u zelven, gij kleingeloovigen! dat gij geene brooden [mede] genomen hebt? En bemerkt gij nog niet? en verstaat gij niet? hebt gij nog uw verhard harte? oogen hebbende, ziet gij niet? en ooren hebbende, hoort gij niet? en gedenkt gij niet, toen ik de vijf brooden brak onder de vijf duizend [mannen] hoe vele volle korven met brokken gij opnaamt? zij zeiden tot hem: twaalf. En toen ik de zeven [brak] onder de vier duizend mannen, hoe vele volle manden met brokken gij opnaamt? En zij zeiden: zeven. Hoe! verstaat gij niet, dat ik u van geen brood gesproken heb, [als ik zeide] dat gij u wachten zoudt van den zuurdeesem der Pharizeën en Sadduceën. Toen verstonden zij, dat Hij niet gezegd had, dat zij zich wachten zouden van den zuurdeesem des broods, maar van de leere der Pharizeën en Sadduceën.

En Hij kwam tot Bethsaïda: en zij brag-

ten tot Hem eenen blinden, en baden Hem, dat Hij hem wilde aanraken. En de hand des blinden genomen hebbende, leidde Hij hem uit buiten het vlek, spoog in zijne oogen, leidde hem de handen op, en vraagde hem of hij iets zag. En hij opziende, zeide: ik zie de menschen: want ik zie ze als boomen wandelen. Daar na leidde Hij de handen wederom op zijne oogen, en deed hem wederom opzien. En hij werd hersteld, en zag ze alle van verre en klaar. En Hij zond hem naar zijn huis, zeggende: ga niet in het vlek, noch zeg het niemand in het vlek.

§ 52.

Jo. VII: 1—53.

En na dezen wandelde Jezus in Galileën, want Hij wilde in Judea niet wandelen, om dat de Joden Hem zochten te dooden. En het feest der Joden, [namelijk] der [Loof-] huttenzettinge, was nabij: zoo zeiden dan zijne broeders tot Hem, vertrek van hier, en ga henen in Judea, op dat ook uwe discipelen uwe werken mogen aanschouwen, die gij doet: want niemand doet iets in het verborgen en zoekt zelve, dat men openlijk van hem spreke. Indien gij deze dingen doet,

openbaar u zelven aan de wereld. Want ook zijne broeders geloofden niet in Hem. Jezus dan zeide tot hen, mijn tijd is nog niet hier: maar uw tijd is altijd bereid. De wereld kan ulieden niet haten, maar mij haat zij, om, dat ik van dezelve getuige, dat hare werken boos zijn. Gaat gijlieden op tot dit feest: ik ga nog niet op tot dit feest: want mijn tijd is nog niet vervuld. En als Hij deze dingen tot hen gezegd had, bleef Hij in Galileën.

Maar toen zijne broeders opgegaan waren, ging Hij ook zelve op tot het feest, niet openlijk, maar als in het verborgen. De Joden dan zochten Hem in het feest, en zeiden: waar is Hij? En daar was veel gemurmels van Hem onder de scharen: sommigen zeiden: Hij is goed; en anderen zeiden; neen: maar Hij verleid de schare; nogtans sprak niemand vrijmoedelijk van Hem, om de vreeze der Joden: doch als het nu in het midden van het feest was, ging Jezus op in den Tempel, en leerde: en de Joden verwonderden zich, zeggende: hoe weet Deze de Schriften, daar Hij ze niet geleerd heeft? Jezus antwoorde hun, en zeide: mijne leere is mijne niet, maar des genen die mij gezon-

den heeft: zoo iemand wil deszelfs wil doen, die zal van deze leere erkennen, dat zij uit God is, dan [of] ik van mij zelven spreke. Die van zich zelven spreekt, zoekt zijn eigene eere, maar die de eere zoekt des genen die hem gezonden heeft, die is waarachtig, en geen ongeregtigheid is in hem. En heeft Mozes u niet de wet gegeven, en niemand van u doet de wet? wat zoekt gij mij te dooden? De schare antwoordde en zeide: gij hebt den duivel; wie zoekt u te dooden? Jezus antwoordde en zeide tot hen: een werk heb ik gedaan, en gij verwondert u allen: daarom Mozes heeft ulieden de besnijdenisse gegeven, (niet dat ze uit Mozes is, maar uit de vaderen) en gij besnijdt ook een mensche op den Sabbath: indien een mensch de besnijdenis ontvangt op den Sabbath, op dat de wet van Mozes niet gebroken worde, zijt gij toornig op mij, om dat ik eenen geheelen mensch gezond gemaakt heb op den Sabbath? oordeelt niet naar het aanzien, maar oordeelt een regtvaardig oordeel. Sommige dan uit die van Jeruzalem zeiden: is deze niet dien zij zoeken te dooden? en ziet! Hij spreekt vrijmoedelijk, en zij zeggen Hem niets; zouden nu wel de Oversten

waarlijk weten, dat deze waarlijk is de Christus? Doch dezen weten wij van waar Hij is, maar de Christus wanneer Hij komen zal, zoo zal niemand weten van waar Hij is. Jezus dan riep in den tempel, leerende en zeggende: En gij kent mij, en gij weet van waar ik ben: en ik ben van mijzelven niet gekomen, maar Hij is waarachtig die mij gezonden heeft, welken gijlieden niet kent, maar ik ken Hem, want ik ben van Hem, en Hij heeft mij gezonden. Zij zochten Hem dan te grijpen; maar niemand sloeg de hand aan Hem, want zijne ure was nog niet gekomen. En velen uit de schare geloofden in Hem, en zeiden: wanneer de Christus zal gekomen zijn, zal Hij ook meer teekenen doen dan die, welke Deze gedaan heeft? De Pharizeën hoorden dat de schare dit van Hem murmelde: en de Pharizeën en de Overpriesters zonden dienaren, op dat zij hem grijpen zouden. Jezus dan zeide tot hen: Nog eenen kleinen tijd ben ik bij u, en ik ga henen tot den genen die mij gezonden heeft: gij zult mij zoeken, en gij zult [mij] niet vinden: en daar ik ben, kunt gij niet komen. De Joden dan zeiden tot malkanderen: waar zal deze henen gaan dat wij Hem niet zullen

vinden? zal Hij tot de verstrooide Grieken gaan, en de Grieken leeren? wat is dit voor een reden, die Hij gezegd heeft; Gij zult mij zoeken, en zult [mij] niet vinden: en daar ik ben kunt gij niet komen?

En op den laatsten dag, den grooten [dag] des Feests, stond Jezus en riep, zeggende: zoo iemand dorst heeft, die kome tot mij en drinke: die in mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt, stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeijen. (En dit zeide Hij van den geest, denwelken ontvangen zouden die in Hem gelooven: want de Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was.) Vele dan uit de schare deze reden hoorende zeiden: deze is waarlijk de Profeet. Anderen zeiden: deze is de Christus. En anderen zeiden: zal dan de Christus uit Galileën komen? zegt de Schrift niet, dat de Christus komen zal uit den zade Davids, en van het vlek Bethlehem, daar David was? Daar werd dan tweedragt onder de schare, om zijnent wille: en sommige van hen wilden Hem grijpen: maar niemand sloeg de handen aan Hem. De dienaars dan kwamen tot de Overpriesters en Phariseën, en die zeide tot hen: waarom hebt gij Hem niet

gebragt? De dienaars antwoordden: nooit heeft een mensch alzoo gesproken, gelijk deze mensch. De Pharizeën dan antwoordden hun: zijt ook gijlieden verleid? heeft iemand uit de oversten in Hem geloofd, of uit de Pharizëen? maar deze schare, die de wet niet weet, is vervloekt. Nicodemus zeide tot hen, welke des nachts tot Hem gekomen was, zijnde een uit hen: Oordeelt ook onze wet den mensch, ten zij dat ze eerst van Hem gehoord heeft, en verstaat wat hij doet? Zij antwoordden en zeiden tot hem, zijt gij ook uit Galileën? Onderzoek en zie, dat uit Galileën geen Profeet opgestaan is. En een iegelijk ging henen naar zijn huis.

§ 53.

Jo. VIII: 1—59.

Maar Jezus ging naar den Olijfberg: en des morgens vroeg kwam Hij wederom in den tempel en al het volk kwam tot Hem, en nedergezeten zijnde, leerde Hij hen. En de Schriftgeleerden en de Pharizeën bragten tot Hem eene vrouwe in overspel gegrepen: en haar gesteld hebbende in het midden, zeiden zij tot Hem: Meester! deze vrouwe is op de daad zelve gegrepen, overspel begaande,

en Mozes heeft ons in de wet geboden, dat dezulken gesteenigd zullen worden: Gij dan, wat zegt gij? En dit zeiden zij, Hem verzoekende, op dat zij [iets] hadden, om Hem te beschuldigen: maar Jezus nederbukkende schreef met den vinger in de aarde. En als zij Hem bleven vragen, rigtte Hij zich op, en zeide tot hen: die van ulieden zonder zonden is, werpe eerst den steen op haar. En wederom nederbukkende schreef Hij in de aarde. Maar zij [dit] hoorende, en van [hunne] conscientie overtuigd zijnde, gingen zij uit, de een na den anderen, beginnende van de oudste tot de laatsten: en Jezus werd alleen gelaten, en de vrouwe in het midden staande. En Jezus zich oprigtende, en niemand ziende dan de vrouwe, zeide tot haar: Vrouwe! waar zijn deze uwe beschuldigers? heeft u niemand veroordeeld? En zij zeide, niemand Heere! En Jezus zeide tot haar: zoo veroordeel ik u ook niet: ga henen, en zondig niet meer.

Jezus dan sprak wederom tot hen, zeggende: Ik ben het licht der wereld, die mij volgt zal in de duisternisse niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben. De Pharizeeën dan zeiden tot Hem: gij getuigt

van u zelven; uw getuigenis is niet waarachtig. Jezus antwoordde en zeide tot hen: hoe wel ik van mij zelven getuige, zoo is [nogtans] mijn getuigenis waarachtig: want ik weet van waar ik gekomen ben, en waar ik henen ga: maar gijlieden weet niet van waar ik kome, en waar ik henen ga. Gij oordeelt naar den vleesche, ik oordeel niemand: en indien ik ook oordeel, mijn oordeel is waarachtig: want ik ben niet alleen, maar ik, en de Vader die mij gezonden heeft. En daar is ook in uwe wet geschreven, dat het getuigenis van twee menschen waarachtig is. Ik ben het die van mij zelven getuig, en de Vader, die mij gezonden heeft, getuigt van mij. Zij dan zeiden tot Hem: waar is uw Vader? Jezus antwoorde, gij kent noch mij, noch mijnen Vader: indien gij mij kendet, zoo zoudt gij ook mijnen Vader kennen. Deze woorden sprak Jezus bij de schatkist, leerende in den tempel: en niemand greep Hem, want zijne ure was nog niet gekomen.

Jezus dan zeide wederom tot hen, Ik ga henen, en gij zult mij zoeken, en in uwe zonde zult gij sterven; daar ik henen ga kunt gijlieden niet komen. De Joden dan

zeiden: zal Hij ook zichzelven dooden, om dat Hij zegt: Daar ik henen ga, kunt gijlieden niet komen? En Hij zeide tot hen: gijlieden zijt van beneden, ik ben van boven: gij zijt uit deze wereld, ik ben niet uit deze wereld: ik heb u dan gezegd, dat gij in uwe zonden zult sterven; want indien gij niet gelooft dat ik [die] ben, gij zult in uwe zonden sterven. Zij zeiden dan tot Hem: wie zijt gij? en Jezus zeiden tot hen: dat ik van den beginne ulieden ook zegge (*). Ik heb vele dingen van u te zeggen en te oordeelen: maar die mij gezonden heeft is waarachtig: en de dingen die ik van Hem gehoord heb, dezelve spreek ik tot de wereld. Zij verstonden niet dat Hij hun van den Vader sprak. Jezus dan zeide tot hen: wanneer gij den Zoon des menschen zult verhoogd hebben, dan zult gij verstaan dat ik [die] ben, en [dat] ik van mij zelven niet en doe; maar deze dingen spreek ik, gelijk mijn Vader mij geleerd heeft: en die mij gezonden heeft, is met mij. De Vader heeft mij niet alleen gelaten, want ik doe altijd, dat Hem behage.

(*) **Het geen ik u in den aanvang gezegd heb, dat zeg ik nog.**

lijk is. Als Hij deze dingen sprak geloofden velen in Hem.

Jezus dan zeide tot de Joden, die [in] Hem geloofden: Indien gijlieden in mijn woord blijft zoo zijt gij waarlijk mijne discipelen: en zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrij maken. Zij antwoordden Hem: wij zijn Abrahams zaad, en hebben nooit iemand gediend: hoe zegt gij [dan]; Gij zult vrij worden? Jezus antwoordde hun: Voorwaar! voorwaar! zegge ik u, een iegelijk die de zonde doet, is een dienstknecht der zonde: en de dienstknecht blijft niet eeuwiglijk in het huis: de Zoon blijft er eeuwiglijk: indien dan de Zoon u zal vrij gemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn. Ik weet dat gij Abrahams zaad zijt: maar gij zoekt mij te dooden; want mijn woord heeft in u geen plaatse. Ik spreke dat ik bij mijnen Vader gezien heb: gij doet dan ook, dat gij bij uwen Vader gezien hebt. Zij antwoordden en zeiden tot Hem: Abraham is onze vader. Jezus zeide tot hen: Indien gij Abrahams kinderen waart, zoudt gij de werken Abrahams doen, maar nu zoekt gij mij te dooden, een mensch die u de waarheid gesproken heeft, welke ik van God

gehoord heb: dat deed Abraham niet: gij doet de werken uwes vaders. Zij zeiden dan tot Hem: wij zijn niet geboren uit hoererij: wij hebben eenen Vader, [namelijk] God. Jezus dan zeide tot hen: indien God uw Vader ware, dan zoudt gij mij lief hebben: want ik ben van God uitgegaan, en kom [van Hem], want ik ben ook van mij zelven niet gekomen, maar Hij heeft mij gezonden. Waarom kent gij mijne sprake niet? [het is] om dat gij mijn woord niet kunt hooren. Gij zijt uit den vader den duivel, en wilt de begeerten uwes vaders doen: die was een menschenmoorder van den beginne, en is in de waarheid niet staande gebleven: want geen waarheid is in hem: wanneer hij de leugen spreekt, zoo spreekt hij uit zijn eigen, want hij is een leugenaar, en de vader derzelver [leugen]: maar mij, om dat ik [u] de waarheid zeg, gelooft gij niet. Wie van u overtuigt mij van zonden? en indien ik de waarheid zegge, waarom gelooft gij mij niet? Die uit God is hoort de woorden Gods: daarom hoort gijlieden niet, om dat gij uit God niet zijt. De Joden dan antwoordden en zeiden tot Hem: zeggen wij niet wel dat gij een Samaritaan zijt, en de duivel hebt?

Ik heb den duivel niet, maar ik eer mijnen Vader, en gij ontëert mij; doch ik zoek mijne eere niet: daar is een die ze zoekt en oordeelt. Voorwaar! voorwaar! zeg ik u, zoo iemand mijn woord zal bewaard hebben, die zal den dood niet zien in der eeuwigheid. De Joden dan zeiden tot Hem, nu bemerken wij dat gij den duivel hebt. Abraham is gestorven, en de Profeten: en zegt gij; zoo iemand mijn woord bewaard zal hebben, die zal den dood niet smaken in der eeuwigheid? zijt gij meerder dan onze vader Abraham, welke gestorven is? en de Profeten zijn gestorven wien maakt gij u zelven? Jezus antwoordde: indien ik mij zelven eere, zoo is mijne eere niets: mijn Vader is het die mij eert, welken gij zegt dat uw God is. En gij kent Hem niet, maar ik ken Hem, en indien ik zeg, dat ik Hem niet ken, zoo zal ik ulieden gelijk zijn, [dat is] een leugenaar; maar ik ken Hem en bewaar zijn woord. Abraham uw vader heeft met verheuging verlangd, op dat hij mijnen dag zien zoude, en hij heeft [hem] gezien, en is verblijd geweest. De Joden dan zeiden tot Hem: gij hebt nog geen vijftig jaren, en hebt gij Abraham gezien? Jezus zeide tot hen: Voor-

waar! voorwaar! zeg ik u, eer Abraham was, ben ik. Zij namen dan steenen op, dat zij ze op Hem wierpen: maar Jezus verbergde zich, en ging uit den tempel, gaande door het midden van hen: en ging alzoo voorbij.

§ 54.

Jo. IX: 1—41. X: 1—21.

En voorbij gaande zag Hij een mensch, blind van de geboorte af: en zijne discipelen vraagden Hem, zeggende: Rabbi! wie heeft er gezondigd? deze, of zijne ouders, dat hij blind geboren is? Jezus antwoordde: noch deze heeft gezondigd, noch zijne ouders: maar [dit is geschied] op dat de werken Gods in hem zouden geopenbaard worden. Ik moet werken de werken des genen die mij gezonden heeft, zoo lang het dag is: de nacht komt, wanneer niemand werken kan; zoo lang ik in de wereld ben, zoo ben ik het licht der wereld. Dit gezegd hebbende, spoog Hij op de aarde, en maakte Hij slijk uit dat speeksel, en streek dat op de oogen des blinden, en zeide tot hem: ga henen, wasch u in het badwater Siloa, (hetwelk

overgezet wordt: uitgezonden:) hij dan ging henen en wiesch zich, en werd ziende.

De geburen dan, en die hem te voren gezien hadden dat hij blind was, zeiden: is deze niet die zat en bedelde? Anderen zeiden: hij is het: en anderen: hij is hem gelijk; hij zeide ik ben het. Zij dan zeiden tot hem: hoe zijn u de oogen geopend? hij antwoordde en zeide: de mensch, genaamd Jezus, maakte slijk en bestreek mijne oogen, en zeide tot mij: ga henen aan het badwater Siloa, en wasch u, en ik ging henen, en wiesch mij, en ik werd ziende. Zij dan zeiden tot hem: waar is die? hij zeide: ik weet het niet. Toen bragten zij hem tot de Pharizeën, hem [namelijk] die te voren blind [geweest was]. En het was Sabbath, als Jezus het slijk maakte en des blinden oogen opende. De Pharizeën dan vraagden hem ook wederom, hoe hij ziende geworden was: en hij zeide tot hen: Hij leidde slijk op mijne oogen, en ik wiesch mij, en ik zie. Sommige dan uit de Pharizeën zeiden: deze mensch is van God niet: want Hij houdt den Sabbath niet; anderen zeiden: hoe kan een mensch, [die] een zondaar is, zulke teekenen doen? en daar was tweedragt onder

hen. Zij zeiden wederom tot den blinden: gij! wat zegt gij van Hem, dewijl Hij uwe oogen geopend heeft? en hij zeide: Hij is een Profeet. De Joden dan geloofden van hem niet, dat hij blind geweest was en ziende was geworden, tot dat zij geroepen hadden de ouders des genen, die ziende geworden was. En zij vraagden hun, zeggende: is deze uw zoon, welke gij zegt dat blind geboren is? hoe ziet hij dan nu? Zijne ouders antwoordden hun, en zeiden: wij weten dat deze onze zoon is, en dat hij blind geboren is, maar hoe hij nu ziet, weten wij niet, of wie zijne oogen geopend heeft, weten wij niet: hij heeft [zijnen] ouderom, vraagt hem zelve: hij zal van zich zelven spreken. Dit zeiden zijne ouders, om dat zij de Joden vreesden: want de Joden hadden reeds te zamen een besluit genomen, zoo iemand hem belijden zou de Christus te zijn, dat die uit de Synagoge zou geworpen worden. Daarom zeiden zijne ouders: hij heeft [zijnen] ouderdom, vraagt hem zelve. Zij dan riepen voor de tweedemaal den mensch die blind geweest was, en zeiden tot hem: Geef God de eere: wij weten dat deze mensch een zondaar is. Hij dan antwoordde, en zeide: of Hij een

zondaar is weet ik niet: één ding weet ik, dat ik blind was, en nu zie. En zij zeiden wederom tot hem: wat heeft Hij u gedaan? hoe heeft Hij uwe oogen geopend? hij antwoordde hun: ik heb het u alreeds gezegd, en gij hebt het niet gehoord: wat wilt gij het wederom hooren? wilt gijlieden ook zijne discipelen worden? Zij gaven hem dan scheldwoorden, en zeiden: gij zijt zijn discipel, maar wij zijn Mozes discipelen. Wij weten dat God tot Mozes gesproken heeft, maar Dezen weten wij niet van waar Hij is. De mensch antwoordde, en zeide tot hen; hier in is immers [wat] wonders, dat gij niet weet van waar Hij is, en [nogtans] heeft Hij mijne oogen geopend. En wij weten dat God de zondaars niet hoort: maar zoo iemand Godvruchtig is, en zijnen wille doet, dien hoort Hij. Van [alle] eeuwen is het niet gehoord, dat iemand eens blindgeborenen oogen geopend heeft: indien deze van God niet ware, Hij zou niets kunnen doen. Zij antwoordden, en zeiden tot hem: gij zijt geheel in zonden geboren, en leert gij ons? En zij wierpen hem uit. Jezus hoorende dat zij hem uitgeworpen hadden, en hem vindende zeide Hij tot hem: Gelooft gij in

den Zoon Gods? hij antwoordde, en zeide: wie is Hij, Heere! op dat ik in Hem mag gelooven? En Jezus zeide tot hem: gij hebt Hem gezien; die met u spreekt, dezelve is het. En hij zeide: ik geloove, Heere! en hij aanbad Hem. En Jezus zeide: ik ben tot een oordeel in deze wereld gekomen, op dat de genen die niet zien, zien mogen, en die zien blind worden. En dit hoorden [eenige] uit de Pharizeën, die bij Hem waren, en zeiden tot Hem: zijn wij [dan] ook blind? Jezus zeide tot hen: indien gij blind waart, zoo zoudt gij geen zonde hebben: maar nu zegt gij; wij zien: zoo blijft dan uwe zonde.

Voorwaar! voorwaar! zeg ik ulieden, die niet ingaat door de deur in den stal der schapen, maar van elders inklimt, die is een dief en moordenaar; maar die door de deur ingaat, is een herder der schapen; dezen doet de deurwachter open, en de schapen hooren zijne stemme, en hij roept zijne schapen bij name, en leidtze uit; en wanneer hij zijne schapen uitgedreven heeft, zoo gaat hij voor hun henen en de schapen volgen hem, vermits zij zijne stem kennen; maar eenen vreemden zullen zij geenszins volgen, maar

zullen van hem vlieden, vermits zij de stem des vreemden niet kennen. Deze gelijkenis zeide Jezus tot hun: maar zij verstonden niet wat het was, dat Hij tot hen sprak: Jezus dan zeide wederom tot hen: Voorwaar! voorwaar! zeg ik u ik ben de deur der schapen; alle, zoo vele als er vóór mij zijn gekomen, zijn dieven en moordenaars, maar de schapen hebben hen niet gehoord. Ik ben de deure, indien iemand door mij ingaat, die zal behouden worden; die zal ingaan en uitgaan, en weide vinden. De dief komt niet dan op dat hij stele, en slagte, en verderve: Ik ben gekomen, op dat zij het leven en overvloed hebben zouden.

Ik ben de goede Herder: de goede herder stelt zijn leven voor de schapen; maar de huurling, en die geen herder is, wien de schapen niet eigen zijn, ziet den wolf komen, en verlaat de schapen, en vliedt: en de wolf grijpt ze, en verstrooit de schapen: en de huurling vliedt, vermits hij een huurling is, en heeft geen zorge voor de schapen. Ik ben de goede Herder: en ik kenne de mijnen, en word van de mijnen gekend. Gelijkerwijs de Vader mij kent, [alzoo] kenne ik ook den Vader: en ik stelle mijn leven voor

de schapen. Ik heb nog andere schapen, die van dezen stal niet zijn: deze moet ik ook toebrengen, en zij zullen mijne stem hooren, en het zal worden één kudde, [en] één herder. Daarom heeft mij de Vader lief, vermits ik mijn leven aflegge, op dat ik hetzelve wederom neme. Niemand neemt hetzelve van mij, maar ik leg het van mij zelven af: ik heb magt, hetzelve af te leggen, en heb magt hetzelve wederom te nemen. Dit gebod heb ik van mijnen Vader ontvangen.

Daar werd dan wederom tweedragt onder de Joden, om dezer woorden wille. En velen van hen zeiden: Hij heeft den duivel en is uitzinnig: wat hoort gij Hem? Anderen zeiden: dit zijn geen woorden eens bezetenen: kan ook de duivel der blinden oogen openen?

§ 55.

Jo. X: 22—42.

En het was het feest der vernieuwing des tempels te Jeruzalem, en het was winter. En Jezus wandelde in den tempel, in het voorhof Salomons. De Joden dan omringden

Hem, en zeiden tot Hem: hoe lang houdt gij onze ziele op? indien gij de Christus zijt, zeg het ons vrij uit. Jezus antwoordde hun: ik heb het u gezegd, en gij gelooft het niet. De werken die ik doe in den naam mijns Vaders, die getuigen van mij; maar gijlieden gelooft niet, want gij zijt niet van mijne schapen gelijk ik u gezegd heb. Mijne schapen hooren mijne stem, en ik ken dezelve, en zij volgen mij: en ik geef hun het eeuwig leven, en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit mijne hand rukken: mijn Vader die ze mij gegeven heeft, is meerder dan alle, en niemand kan ze rukken uit de hand mijns Vaders. Ik en de Vader zijn één. De Joden dan namen wederom steenen op, om Hem te steenigen. Jezus antwoordde hun: ik heb u vele treffelijke werken getoond van mijnen Vader: om welk werk van die steenigt gij mij? De Joden antwoordden Hem, zeggende: wij steenigen u niet over [eenig] goed werk, maar over [Gods] lastering, en om dat gij, een mensch zijnde, u zelven God maakt. Jezus antwoordde hun: is er niet geschreven in uwe wet: ik heb gezegd, gij zijt Goden? indien [de wet] die Goden genaamd heeft,

tot welken het woord Gods geschied is, en de Schrift niet kan gebroken worden; zegt gijlieden [tot mij,] dien de Vader geheiligd en in de wereld gezonden heeft: gij lastert [God,] om dat ik gezegd heb: ik ben Gods Zoon? Indien ik niet doe de werken mijns Vaders, gelooft mij dan niet: maar indien ik ze doe, en gij mij niet gelooft, gelooft dan de werken: op dat gij moogt erkennen en gelooven, dat de Vader in mij is, en ik in Hem. Zij zochten dan wederom Hem te grijpen, en Hij ontging uit hunne hand. En Hij ging wederom over den Jordaan, tot de plaats daar Joannes eerst doopte, en Hij bleef aldaar. En velen kwamen tot Hem en zeiden: Joannes deed wel geen teekenen: maar alles, wat Joannes van dezen zeide, was waar. En velen geloofden aldaar in Hem.

§. 56.

Matth. XVI: 13—28. Marc. VIII: 27—38. en IX: 1. Luc. IX: 18—27.

Als nu Jezus gekomen was in de deelen van Caesarea, de stad van Philippus, en Hij alleen was biddende, waren de discipelen met Hem en Hij vraagde hun, zeggende: wie

zeggen de menschen, dat ik, de Zoon des menschen, ben? En zij antwoordden: sommigen; Joannes de dooper; en anderen; Elias; en anderen; Jeremias of een van de Profeten, die van de dooden opgestaan is. En Hij zeide tot hen: en gij! wie zegt gij, dat ik ben? En Simon Petrus, antwoordende zeide: gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods. En Jezus antwoordende, zeide tot hem: zalig zijt gij, Simon Bar-Jona! want vleesch en bloed heeft u [dat] niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in den hemel is! en ik zeg u ook: dat gij zijt Petrus, en op dezen Petra zal ik mijne Gemeente bouwen en de poorten der helle zullen dezelve niet overweldigen: en ik zal u geven de sleutelen van het Koningrijk des hemels: en zoo wat gij zult binden op de aarde, zal in den hemel gebonden zijn: en zoo wat gij ontbinden zult op de aarde, zal in den hemel ontbonden zijn. Toen verbood Hij zijne discipelen, dat zij niemand zeggen zouden, dat Hij was Jezus, de Christus.

Van toen aan begon Jezus zijnen discipelen te vertoonen, dat des menschen Zoon moest henen gaan naar Jeruzalem en veel lijden, en van de Ouderlingen, Overpriesters en Schrift-

geleerden verworpen worden en gedood, en ten derde dage opgewekt worden. En dit woord sprak Hij vrij uit: en Petrus Hem tot zich genomen hebbende, begon Hem te bestraffen, zeggende: Heere! [zij] u genadig, dit zal u geenzins geschieden. Maar Hij, zich omkeerende, zeide tot Petrus: ga weg achter mij satan! gij zijt mij een aanstoot: want gij verzint niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn. En tot zich geroepen hebbende de schare met zijne discipelen, zeide Hij tot hen: zoo iemand achter mij wil komen, die verloochene zich zelven en neme zijn kruis op en volge mij: want zoo wie zijn leven zal willen behouden, die zal hetzelve verliezen: maar zoo wie zijn leven verliezen zal om mijnen wil, die zal hetzelve vinden: want wat baat het eenen mensch, zoo hij de geheele wereld gewint en lijdt schade zijner ziele? of wat zal de mensch geven tot lossing zijner ziele? Want zoo wie zich mijns en mijner woorden zal geschaamd hebben bij dit overspelig en zondig geslacht, diens zal zich de Zoon des menschen ook schamen, wanneer Hij zal komen in de heerlijkheid zijns Vaders met de heilige engelen: en als dan zal Hij een iegelijk vergelden naar

zijn doen. En Hij zeide tot hen: voorwaar! zeg ik u, daar zijn sommigen van die hier staan, welke den dood niet smaken zullen, tot dat zij zullen hebben gezien, dat het Koningrijk Gods met kracht gekomen is.

§ 57.

Matth. XVII: 1—13. Marc. IX: 2—13. Luc. IX: 28—36.

En na zes (omtrent acht) dagen na deze woorden, nam Jezus met zich Petrus, Jacobus en Joannes, zijnen broeder, en bragt hun op eenen hoogen berg bezijden alleen om te bidden. En als Hij bad, werd Hij voor hun veranderd van gedaante, en zijn aangezigt blonk gelijk de zon en zijne kleederen werden blinkende, zeer wit, als sneeuw, hoedanig geen voller op aarde zoo wit maken kan. En ziet! twee mannen spraken met Hem, welke waren Mozes en Elias: dewelke gezien zijnde in heerlijkheid, zeiden zijnen uitgang, dien Hij zou volbrengen te Jeruzalem. Petrus nu en die met hem waren, waren met slaap bezwaard, en ontwaakt zijnde, zagen zij zijne heerlijkheid en de twee mannen die bij Hem stonden. En het

geschiedde, als zij van Hem afscheidden, zoo zeide Petrus tot Jezus: Meester! het is goed, dat wij hier zijn, zoo gij wilt, laat ons hier drie tabernakelen maken, voor U eenen en voor Mozes eenen en eenen voor Elias. Want Hij wist niet, wat hij zeide, want zij waren zeer bevreesd. Terwijl Hij nog sprak, ziet! eene luchtige wolk heeft hen overschaduwd en eene stem kwam uit de wolk, zeggende: deze is mijn geliefde Zoon, in denwelken ik mijn welbehagen heb: hoort Hem. En de discipelen, dit hoorende, vielen op hun aangezigt en werden zeer bevreesd. En Jezus, bij hen komende, raakte hen aan en zeide: staat op en vreest niet. En haastelijk hunne oogen opheffende en rondom ziende, zagen zij niemand meer dan Jezus alleen bij hen. En als zij van den berg afkwamen, gebood hun Jezus, zeggende: zegt niemand dit gezigt, tot dat de Zoon des menschen zal opgestaan zijn uit de dooden. En zij behielden dit woord bij zich zelven en verhaalden in die dagen niemand iets van het geen zij gezien hadden, vragende onder malkanderen wat het was; uit de dooden opstaan? En zijne discipelen vraagden Hem, zeggende: wat zeggen dan de schriftgeleer-

den, dat Elias eerst moet komen? En Hij antwoordende, zeide: Elias zal wel eerst komen en alles weder oprigten: maar ik zeg u, dat Elias nu gekomen is en zij hebben hem niet gekend: doch zij hebben aan hem gedaan al wat zij hebben gewild, gelijk geschreven is: alzoo zal ook de Zoon des menschen veel van hun lijden en veracht worden, gelijk geschreven is. Toen verstonden de discipelen, dat Hij hun van Joannes den dooper gesproken had.

§ 58.

Matth. XVII: 14—21. Marc. IX: 14—29. Luc. IX: 37—43.

En het geschiedde des daags daaraan, als zij van den berg afkwamen, dat Hem eene groote schare in het gemoet kwam. En als Hij bij de [overige] discipelen gekomen was, zag Hij eene groote schare rondom hen en [eenige] Schriftgeleerden, met hun twistende. En terstond de geheele schare Hem ziende, werd verbaasd, en toeloopende, groeteden zij Hem. En Hij vraagde de Schriftgeleerden: wat twist gij met dezen? En een uit de schare kwam tot Hem, vallende voor Hem

op de knieën en zeggende: Heere! ontferm U over mijnen zoon, want hij is mij een eeniggeboren: hij heeft eenen stommen geest en is maanziek en in zwaar lijden; want menigmaal valt hij in het vuur en menigmaal in het water, en waar de geest hem ook aangrijpt, zoo roept hij van stonden aan en hij scheurt zich, dat hij schuimt en knerst met zijne tanden en verdort, en wijkt naauwelijks van hem en verplettert hem: en ik heb hem tot uwe discipelen gebragt en hen gebeden, dat zij hem zouden uitwerpen, maar zij konden niet. En Hij antwoordde hem en zeide: o ongeloovig geslacht! hoe lang zal ik nog bij u zijn? hoe lang zal ik u nog verdragen? breng uwen zoon hier. En nog, als hij naar Hem toekwam en Hem zag, scheurde hem de duivel en verscheurde [hem]: en hij, vallende op de aarde, wentelde zich al schuimende. En Hij vraagde deszelfs vader: hoe langen tijd is het, dat hem dit overgekomen is? En hij zeide Hem: van zijne kindsheid af; en menigmaal heeft hij zich ook in het vuur en in het water geworpen, om zich te verderven: maar zoo gij iet kunt, zij met innerlijke ontferming over ons bewogen en help ons. En Jezus zeide tot hem: zoo gij kunt geloo-

ven, alle dingen zijn mogelijk den genen die gelooft. En terstond de vader des kinds roepende met tranen, zeide: ik geloove Heere! kom mijne ongeloovigheid te hulp!

En Jezus, ziende dat de schare gezamenlijk toeliep, bestrafte den onreinen geest, zeggende tot hem: gij stomme en doove geest! ik beveel u, ga uit van hem, en kom niet meer in hem. En hij roepende en hem zeer scheurende, ging uit en [het kind] werd als dood, alzoo dat vele zeiden, dat hetzelve gestorven was. Maar Jezus hem bij de hand grijpende, regtte hem op; en hij stond op: en het kind werd genezen van die ure af; en Jezus gaf hem aan zijnen vader weder: en zij alle werden verslagen over de grootdadigheid Gods.

En als Hij in huis gegaan was vraagden Hem zijne discipelen, alleen bij Hem zijnde, zeggende: waarom hebben wij hem niet kunnen uitwerpen? en Jezus antwoordende, zeide: om uwes ongeloofs wille: want voorwaar! zeg ik u, zoo gij een geloof hadt als een mostaardzaad, zoudt gij tot dezen berg zeggen: ga henen van hier derwaarts, en hij zou henengaan: en niets zou u onmogelijk

zijn: maar dit geslacht vaart niet uit dan door bidden en vasten.

§ 59.

Matth. XVII: 22—27. Marc. IX: 30—32. Luc. IX: 43—45.

En van daar weggaande reisden zij door Galileën; en Hij wilde niet, dat het iemand weten zou. En als zij alle zich verwonderden over alle de dingen die Jezus gedaan had, leerde Hij zijne discipelen en zeide tot hen: legt gij deze woorden in uwe ooren: de Zoon des menschen zal overgeleverd worden in de handen der menschen, en zij zullen Hem dooden; en gedood zijnde, zal Hij ten derden dage weder opstaan. Maar zij verstonden dit woord niet en het was voor hun verborgen, alzoo dat zij het niet begrepen: en zij werden zeer bedroefd en vreesden van dat woord Hem te vragen.

En als zij te Capernaum ingegaan waren, gingen tot Petrus die de didrachmen (*) ontvingen, en zeiden: uw Meester, betaalt Hij de didrachmen niet? hij zeide: ja. En doe

(*) De halve sikkel, die gegeven werd voor den tempel.

hij in huis gekomen was, voorkwam hem Jezus, zeggende: wat dunkt u Simon? De Koningen der aarde, van wien nemen zij tollen of schattingen? van hunne zonen of van de vreemden? Petrus zeide tot Hem: van de vreemden. Jezus zeide tot hem: zoo zijn dan de zonen vrij: maar op dat wij hun geenen aanstoot geven, ga henen naar de zee, werp den angel [uit], en neem den eersten visch die opkomt; en zijnen mond geopend hebbende, zult gij eenen stater vinden; neem en geef dien aan hun voor mij en u.

§ 60.

Matth. XVIII: 1—35. Marc. IX: 33—50. Luc. IX: 46—50.

En in het huis gekomen zijnde vraagde Hij hun: waarvan hadt gij woorden onder malkanderen op den weg? doch zij zwegen: want zij waren onder malkanderen in woorden geweest op den weg, wie de meeste [zoude zijn]. Maar Jezus ziende de overlegging hunner harten, en nedergezeten zijnde, riep hij de twaalve en zeide tot hen: indien iemand wil de eerste zijn, die zal de

laatste van allen zijn en aller dienaar. En de discipelen vraagden Hem, zeggende: wie is doch de meeste in het koningrijk der hemelen? En Jezus een kindeken tot zich geroepen hebbende, stelde dat in het midden van hun, en omving het met zijne armen, en zeide: voorwaar! zeg ik u, indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderkens, zoo zult gij in het koningrijk der hemelen geenszins ingaan. Zoo wie dan zich zelven zal vernederen, gelijk dit kindeken, deze is de meeste in het koningrijk der hemelen: en zoo wie zoodanig een kind ontvangt in mijnen naam, die ontvangt mij, en zoo wie mij ontvangen zal, die ontvangt mij niet, maar dien, die mij gezonden heeft. En Joannes antwoordde Hem (*), zeggende: Meester! wij hebben iemand gezien, die de duivelen uitwierp in uwen naam, welke ons niet volgt, en wij hebben het hem verboden, om dat hij ons niet volgt. Doch Jezus zeide: verbied hem niet; want daar is niemand die eene kracht doen zal in mijnen naam, en haastelijk van mij zal kunnen kwalijk spreken: want wie tegen ons niet is, die is

(*) Viel Hem in de rede.

voor ons (*). Want zoo wie ulieden eenen beker met water zal te drinken geven in mijnen naam, om dat gij [discipelen] van Christus zijt; voorwaar! zeg ik u, hij zal zijnen loon geenszins verliezen: maar zoo wie eenen van deze kleinen, die in mij gelooven, ergert, het ware hem nutter dat een molensteen aan zijnen hals gehangen en dat hij verzonken ware in de diepte der zee. En indien uwe hand u ergert, houwt die af en werpt die van u: het is u beter verminkt tot het leven in te gaan, dan de twee handen hebbende henen te gaan in de hel, in dat onuitblusschelijk vuur, daar hun worm niet sterft en het vuur niet uitgebluscht wordt. En indien uw voet u ergert, houwt dien af en werpt dien van u: het is beter kreupel tot het leven in te gaan, dan twee voeten hebbende, geworpen te worden in de hel, in dat onuitblusschelijk vuur, daar hun worm niet sterft en het vuut niet uitgebluscht wordt. En indien uw oog u ergert, trekt het uit en werpt het van u: het is beter, maar één oog hebbende, tot het leven in te gaan, dan twee oogen hebbende, in het helsche vuur geworpen te worden: daar hun

(*) En Hij vervolgde zijne vorige rede.

worm niet sterft en het vuur niet uitgebluscht wordt: want een ieder zal met vuur gezouten worden en ieder offerhande zal met zout gezouten worden. Het zout is goed, maar indien het zout onzout wordt, waarmede zult gij dat smakelijk maken? Hebt zout in u zelven en houdt vrede onder malkanderen.

Ziet toe, dat gij niet een van deze kleinen veracht: want ik zeg ulieden, dat hunne engelen in den hemel altijd zien het aangezigt mijns hemelschen Vaders, want de Zoon des menschen is gekomen om zalig te maken dat verloren was. Wat dunkt u, indien eenig mensch honderd schapen had, en een uit dezelve afgedwaald ware, zou hij niet de negen en negentig laten, en op de bergen henen gaande het afgedwaalde zoeken? en indien het geschied, dat hij hetzelve vindt: voorwaar ik zeg u, dat hij zich meer verblijdt over hetzelve, dan over de negen en negentig, die niet afgedwaald zijn geweest. Alzoo is de wil niet van uw Vader die in den hemel is, dat een van deze verloren ga: maar indien uw broeder tegen u ezondigd heeft, ga henen en bestraf hem tusschen u en hem alleen: indien hij u hoort, zoo hebt gij uwen broeder gewonnen: maar indien hij [u] niet

hoort, zoo neem nog een of twee met u: op dat in den mond van twee of drie getuigen alle woord besta: en indien hij dezelve geen gehoor geeft, zoo zeg het der gemeente: en indien hij ook der gemeente geen gehoor geeft, zoo zij hij u als de heiden en de tollenaar. Voorwaar! zeg ik u: al wat gij op de aarde binden zult zal in den hemel gebonden wezen: en al wat gij op de aarde ontbinden zult zal in den hemel ontbonden wezen. Wederom zeg ik u: indien twee van u te zamen stemmen op aarde over eenige zaak, die zij zouden mogen begeeren, dat die hun zal geschieden van mijnen Vader die in den hemel is: want waar twee of drie vergaderd zijn in mijnen naam, daar ben ik in het midden van hun. Doe kwam Petrus tot Hem, en zeide: Heere! hoe menigmaal zal mijn broeder tegen mij zondigen, en ik hem vergeven? tot zevenmaal? Jezus zeide tot hem: ik zeg u niet tot zevenmaal, maar tot zeventigmaal zeven [maal]. Daarom wordt het Koningrijk des hemels vergeleken bij een zeker Koning, die rekening met zijne dienstknechten houden wilde; als hij nu begon te rekenen, werd tot hem gebragt een die hem schuldig was tien duizend talenten; en als hij

niet had om te betalen, beval zijn heer, dat men zoude verkoopen hem en zijne vrouw en kinderen, en al wat hij had, en dat [de schuld] zoude betaald worden: de dienstknecht dan nedervallende aanbad hem, zeggende: Heere! wees langmoedig over mij, en ik zal u alles betalen." En de Heer dezes dienstknechts, met barmhartigheid innerlijk bewogen zijnde heeft hem ontslagen, en de schuld hem kwijtgescholden: maar dezelve dienstknecht uitgaande, vondt eenen zijner mededienstknechten, die hem honderd penningen schuldig was; dezen vatte hij aan, greep [hem] bij de keel en zeide: betaal mij dat gij schuldig zijt. Zijn mededienstknecht dan nedervallende aan zijne voeten, bad hem, zeggende: wees langmoedig over mij, en ik zal u alles betalen. Doch hij wilde niet, maar ging henen, en wierp hem in de gevangenis, tot dat hij de schuld zoude betaald hebben. Als nu zijne mededienstknechten zagen het geen geschied was, zijn zij zeer bedroefd geworden, en komende verklaarden zij hunnen Heer al wat er geschied was. Doe heeft hem zijn Heer tot zich geroepen, en zeide tot hem: gij booze dienstknecht! al die schuld heb ik u kwijt gescholden, dewijl

gij mij gebeden hebt: hadt gij u ook niet over uwen mededienstknecht behooren te ontfermen, gelijk ik mij over u ontfermd heb? En zijn Heer vertoornd zijnde leverde hem den pijnders over, tot hij zoude betaald hebben al wat hij hem schuldig was. Alzoo zal ook mijn hemelsche Vader u doen, indien gij niet van harte vergeeft een iegelijk aan zijnen broeder deszelfs misdaden.

§ 61.

Luc. IX: 51—56, 61, 62.

En het geschiede als de dagen zijner opneming vervuld werden, zoo rigtte Hij zijn aangezigt om naar Jeruzalem te reizen: en Hij zond boden uit voor zijn aangezigt, en zij henen gereisd zijnde kwamen in een vlek der Samaritanen om voor Hem [herberg] te bereiden: en zij ontvingen Hem niet om dat zijn aangezigt was reizende naar Jeruzalem. Als nu zijne discipelen, Jacobus en Joannes [dat] zagen, zeiden zij: Heer! wilt Gij dat wij zeggen, dat vuur van den hemel nederdale en deze verslinden, gelijk ook Elias gedaan heeft? Maar zich omkeerende, bestrafte Hij hen, en zeide: gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt: want de Zoon des menschen is niet gekomen om der menschen ziel

te verderven, maar om te behouden. En zij gingen naar een ander vlek.

Ook zeide een ander: Heere! ik zal U volgen: maar laat mij eerst toe, dat ik afscheid neem van de genen die in mijn huis zijn. En Jezus zeide tot hem: niemand die zijne hand aan den ploeg slaat, en ziet naar het geen achter is, is bekwaam tot het Koningrijk Gods.

§ 62.

Luc. X: 1—24.

En na deze stelde de Heere (*) nog andere zeventig, en zond hen henen voor zijn aangezigt twee aán twee, in een ieder stad en plaats, daar Hij komen zoude. Hij zeide dan tot hen: de oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinig: daarom bidt den Heere des oogsts, dat Hij arbeiders in zijnen oogst uitstoote. Gaat henen: ziet! ik zende u als lammeren in het midden der wolven: en draagt geenen buidel, noch male, noch schoenen, en groet niemand op den weg: en in wat huis gij zult ingaan, zegt eerst: vrede zij dezen huize! en indien aldaar

(*) Behalve de twaalf discipelen.

een zoon des vredes is, zoo zal uw vrede op hem rusten: maar indien niet, zoo zal [uw vrede] tot u wederkeeren. En blijft in dat zelve huis, etende en drinkende het gene van hun [voorgezet wordt]: want de arbeider is zijns loons waardig: en gaat niet over van [het eene huis] in [het andere] huis. En in wat stad gij zult ingaan, en zij u ontvangen, eet het gene u lieden voorgezet wordt: en geneest de kranken die daarin zijn, en zegt tot hen: het Koningrijk Gods is nabij gekomen; maar in wat stad gij zult ingaan, en zij u niet ontvangen, uitgaande op hunne straten, zoo zegt: ook het stof, dat uit uwe stad aan ons kleeft, schudden wij af op ulieden: nogtans weet dit, dat het Koningrijk Gods nabij u gekomen is. En ik zeg u, dat het [dien van] Sodom en Gomorra verdragelijker wezen zal in dien dag, dan dezelve stad. Wee u Chorazin! wee u Bethsaida! want zoo in Tyrus en Sidon de krachten geschied waren, die in u geschied zijn, zij zouden eertijds in zak en assche zittende zich bekeerd hebben. Doch het zal Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in het oordeel, dan ulieden. En gij, Capernaum! die tot den hemel toe verhoogd zijt, gij zult tot de

helle toe nedergestooten worden! Wie u hoort, die hoort mij: en wie u verwerpt, die verwerpt mij: en wie mij verwerpt, die verwerpt den genen die mij gezonden heeft. En de zeventig zijn wedergekeerd met blijdschap, zeggende: Heere! ook de duivelen zijn ons onderworpen in Uwen naam. En Hij zeide tot hen: ik zag den satan, als een bliksem uit den hemel vallen. Ziet! ik geve u de magt om op slangen en scorpioenen te treden, en over alle kracht des vijands; en geen ding zal u eenigzins beschadigen: doch verblijdt u daarin niet, dat de geesten u onderworpen zijn: maar verblijdt u veel meer, dat uwe namen geschreven zijn in den hemel.

Te dier ure verheugde zich Jezus in den geest, en zeide: ik dank U Vader! Heer des hemels en der aarde! dat gij deze dingen voor den wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve aan de kinderen geopenbaard: ja Vader! want alzoo is geweest Uw welbehagen! Alle dingen zijn mij van mijnen Vader overgegeven: en niemand weet wie de Zoon is, dan de Vader: en wie de Vader is, dan de Zoon, en dien het de Zoon zal openbaren. En zich keerende naar de discipelen, zeide Hij [tot hen] alleen:

zalig zijn de oogen die zien het geen gij ziet: want ik zeg u, dat vele Profeten en Koningen hebben begeerd te zien het geen gij ziet, en hebben het niet gezien: en te hooren het geen gij hoort, en hebben het niet gehoord.

§ 63.

Luc. X: 25—37.

En ziet! een zeker Wetgeleerde stond op om Hem te verzoeken, en zeide: Meester! wat doende zal ik het eeuwig leven beërven? En Hij zeide tot hem: wat is in de wet geschreven? hoe leest gij? En hij antwoordende zeide: gij zult den Heere uwen God liefhebben uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel, en uit geheel uwe kracht, en uit geheel uw verstand: en uwe naasten als u zelven. En Hij zeide tot hem: gij hebt regt geantwoord: doet dat en gij zult leven. Maar hij willende zich zelven regtvaardigen, zeide tot Jezus: en wie is mijn naaste? En Jezus antwoordende, zeide: een zeker mensch kwam af van Jeruzalem naar Jericho, en viel onder de moordenaars, welke hem ook uitgetoogen, en daartoe [zware] slagen gegeven hebbende, gingen henen, en lieten [hem]

half dood liggen: en bij geval kwam een zeker Priester denzelfden weg af, en hem ziende ging tegen over hem voorbij: en desgelijks ook een Leviet, als hij was bij die plaats, kwam hij en zag [hem], en ging tegen over [hem] voorbij: maar een zeker Samaritaan reizende kwam omtrent hem, en hem ziende, werd hij met innerlijke ontferming bewogen: en hij tot [hem] gaande verbond zijne wonden, gietende daarin olie en wijn: en hem heffende op zijn eigen beest, voerde hem in de herberg, en verzorgde hem: en des anderen daags weggaande, langde hij twee penningen uit, en gaf ze den waard, en zeide tot hem: draag zorg voor hem: en zoo gij meer [aan hem] ten koste zult leggen, dat zal ik u wedergeven, als ik weder kom. Wie dan van deze drie dunkt u de naaste geweest te zijn, des genen die onder de moordenaars gevallen was? En hij zeide: die barmhartigheid aan hem gedaan heeft. Zoo zeide dan Jezus tot hem: ga henen en doe gij desgelijks.

§ 64.

Luc. X: 38—42.

En het geschiedde als zij reisden, dat Hij kwam in een vlek: en eene zekere vrouw, met naam Martha, ontving Hem in haar huis. En deze had eene zuster, genaamd Maria, welke ook zittende aan de voeten van Jezus, zijn woord hoorde. Doch Martha was zeer bezig met veel te dienen, en daarbij komende, zeide zij: Heere! trekt gij U dat niet aan, dat mijne zuster mij alleen laat dienen? zeg haar dan, dat zij mij helpe. En Jezus antwoordende, zeide tot haar: Martha! Martha! gij bekommert en ontrust u over vele dingen: maar één ding is noodig: doch Maria heeft het goede deel uitgekozen, hetwelk van haar niet zal weggenomen worden.

§ 65.

Luc. XI - 1—13.

En het geschiedde toen Jezus in eene zekere plaats bad, en ophield met bidden, dat een van zijne discipelen tot Hem zeide: Heere! leer ons bidden, gelijk ook Joannes zijnen discipelen geleerd heeft. En Hij zeide

tot hen: wanneer gij bidt, zoo zegt: Onze Vader! die in den hemel [zijt], Uw naam worde geheiligd: Uw Koningrijk kome: Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, [alzoo] ook op de aarde: geef ons elken dag ons dagelijksch brood: en vergeef ons onze schulden: want ook wij vergeven een iegelijk die ons schuldig is: en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boozen.

En Hij zeide tot hen: wie van u zal eenen vriend hebben, en zal ter middernacht tot hem gaan, en tot hem zeggen: vriend! leen mij drie brooden, overmits mijn vriend van de reize gekomen is, en ik niet heb, dat ik hem voorzette: en dat die van binnen antwoordende zoude zeggen: doe mij geen moeite aan: de deur is reeds gesloten, en mijne kinderen zijn met mij in de slaapkamer: ik kan niet opstaan om u te geven. Ik zeg ulieden: hoewel hij niet zoude opstaan en hem geven, om dat hij zijn vriend is, nogtans om zijner onbeschaamdheids wille zal hij opstaan, en hem geven zoo veel als hij er behoeft. En ik zeg ulieden: bidt, en u zal gegeven worden: zoekt, en gij zult vinden: klopt, en u zal open gedaan worden: want een iegelijk die bidt, die ontvangt:

en die zoekt, die vindt, en die klopt, dien zal open gedaan worden. En wat vader onder u, dien de zoon om brood bidt, zal hem eenen steen geven? of ook om eenen visch, zal hem voor eenen visch een slang geven? of zoo hij ook om een ei zoude bidden, zal hij hem een scorpioen geven? Indien dan gij die boos zijt, weet uwen kinderen goede gaven te geven, hoe veel te meer zal de hemelsche Vader den Heiligen Geest geven den genen die hem bidden?

§ 66.

Luc. XI: 37—54.

Als Hij nu [dit] sprak badt Hem een zeker Pharizeër, dat Hij bij hem het middagmaal wilde eten: en Hij ging en zat aan. En de Pharizeër [dat] ziende, verwonderde zich, dat Hij niet eerst voor het middagmaal zich gewasschen had. En de Heere zeide tot hem: gij Pharizeën! gij reinigt het buitenste des drinkbekers en des schotels, maar uw binnenste is vol van roof en boosheid. Gij onverstandigen! die het buitenste heeft gemaakt, heeft Hij ook niet het binnenste gemaakt (*):

(*) Meent gij, dat iets inwendig rein is, wanneer het uitwendig rein is?

doch geeft tot aalmoezen het geen daarin is: en ziet! alles is u rein. Maar wee u Pharizeën! want gij vertient munte en ruite, en allen moeskruid; en gij gaat voorbij het oordeel en de liefde Gods. Dit moest men doen, en het ander niet nalaten. Wee u Pharizeën! want gij bemint het voorgestoelte in de Synagogen, en de begroetingen op de markten. Wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën! gij geveinsde: want gij zijt gelijk de graven die niet openbaar zijn, en de menschen die daarover wandelen weten het niet. En een van de Wetgeleerden antwoordende, zeide tot Hem: Meester! als gij deze dingen zegt, zoo doet gij ook ons smaadheid aan. Doch Hij zeide: wee ook u Wetgeleerden! want gij belast de menschen met lasten, zwaar om te dragen, en zelve raakt gij die lasten niet aan met een van uwe vingeren. Wee u! want gij bouwt de graven der Profeten, en uwe vaders hebben dezelve gedood: zoo getuigt gij dan dat gij mede behagen hebt aan de werken uwer vaderen: want zij hebben ze gedood, en gij bouwt hunne graven. Daarom zegt ook de wijsheid Gods: ik zal Profeten en Apostelen tot hen zenden, en van dien zullen zij [sommigen] dooden, en [sommigen] zullen zij uitjagen: op dat van dit geslacht afgeëischt

worde het bloed van alle de Profeten, dat vergoten is van de grondlegging der wereld af; van het bloed Abels tot het bloed van Zacharia, die gedood is tusschen den altaar en het Huis [Gods:] ja! zeg ik u, het zal afgeëischt worden van dit geslacht. Wee u gij Wetgeleerden! want gij hebt den sleutel der kennisse weggenomen: gij zelve zijt niet ingegaan, en die ingingen hebt gij verhinderd. En als Hij deze dingen tot hen zeide, begonden de Schriftgeleerden en Pharizeën hard aan te houden, en Hem van vele dingen te doen spreken: Hem lagen leggende, en zoekende iet uit zijnen mond te bejagen, op dat zij Hem beschuldigen mogten.

§ 67.

Luc. XII: 1—59.

Intusschen als vele duizenden der schare bij een vergaderd waren, zoo dat zij malkanderen vertraden, begon Hij te zeggen tot zijne discipelen: voor eerst wacht u zelven voor den zuurdeesem der Pharizeën, welke is geveinsdheid: en daar is niets bedekt, dat niet zal ontdekt worden: en verborgen, dat niet zal geweten worden: Daarom al wat gij in

de duisternis gezegd hebt, zal in het licht gehoord worden: en wat gij in de oore gesproken hebt, in de binnenkamers, zal op de daken gepredikt worden. En ik zeg u mijne vrienden! vreest u niet voor de genen die het ligchaam dooden, en daarna niet meer kunnen doen: maar ik zal u toonen wien gij vreezen zult: vreest Dien, die na dat Hij gedood heeft, [ook] magt heeft in de helle te werpen: ja ik zeg u, vreest Dien. En worden niet vijf muschjens verkocht voor twee penningjens? en niet een van die is voor God vergeten. Ja! ook de hairen uwes hoofd zijn alle geteld: vreest dan niet: gij gaat vele muschjens te boven. En ik zeg u, een iegelijk die mij belijden zal voor de menschen, dien zal ook de Zoon des menschen belijden voor de engelen Gods: maar wie mij verloochenen zal voor de menschen, die zal verloochend worden voor de engelen Gods. En een iegelijk die eenig woord spreken zal tegen den Zoon des menschen, het zal hem vergeven worden: maar wie tegen den Heiligen Geest gelasterd zal hebben, dien zal het niet vergeven worden. En wanneer zij u henen brengen zullen in de Synagogen, en [tot] de overheden, en de magten, zoo zijt

niet bezorgd hoe of wat gij tot verantwoordinge zeggen, of wat gij spreken zult; want de Heilige Geest zal u in dezelve ure leeren, het geen [gij] spreken moet. En een uit de schare zeide tot Hem: Meester! zeg mijnen broeder, dat hij met mij de erfenisse deele. Maar Hij zeide tot hem, mensch! wie heeft mij tot een regter of scheidsman over ulieden gesteld? En Hij zeide tot hen, ziet toe en wacht u van de gierigheid: want het is niet in den overvloed [gelegen], dat iemand leeft uit zijne goederen. En Hij zeide tot hen een gelijkenisse, en sprak: Eenes rijken menschen land had wel gedragen; en hij overleide bij zich zelven, zeggende: wat zal ik doen? want ik heb niet, waarin ik mijne vruchten zal verzamelen: en hij zeide, dit zal ik doen: ik zal mijne schure afbreken, en grootere bouwen, en zal aldaar verzamelen al dit mijn gewas, en deze mijne goederen: en ik zal tot mijne ziele zeggen: ziele! gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, neem rust, eet, drink, zijt vrolijk. Maar God zeide tot hem, gij dwaas! in dezen nacht zal men uwe ziele van u afeischen: en het gene gij bereidt hebt, wiens zal het zijn? Alzoo [is het met dien], die

zich zelven schatten vergadert, en niet rijk is in God.

En Hij zeide tot zijne discipelen: daarom zeg ik u, zijt niet bezorgd voor uw leven, wat gij eten zult; noch voor het ligchaam, waarmede gij u kleeden zult: het leven is meer dan het voedsel, en het ligchaam dan de kleeding. Aanmerkt de raven, dat zij niet zaaijen, noch maaijen, welke geen spijskamer noch schure hebben, en God voedt dezelve: hoe veel gaat gij de vogelen te boven? Wie doch van u kan met bezorgd te zijn een elle tot zijne lengte toedoen? Indien gij dan ook het minste niet kunt, wat zijt gij voor de andere dingen bezorgd? Aanmerkt de lelien, hoe zij wassen: zij arbeiden niet, ook spinnen zij niet: en ik zeg u, ook Salomo in alle zijne heerlijkheid is niet bekleed geweest als een van deze: indien nu God het gras, dat heden op het veld is, en morgen in den oven geworpen wordt, alzoo bekleedt, hoe veel meer u, gij kleingeloovigen? en gijlieden, vraagt niet wat gij eten, of wat gij drinken zult; en wees niet wankelmoedig; want alle deze dingen zoeken de volken der wereld: maar uw Vader weet, dat gij deze dingen behoeft; maar zoekt het Koningrijk Gods,

en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden. En vrees niet, gij klein kuddeke! want het is uwes Vaders welbehagen ulieden het Koningrijk te geven. Verkoopt het gene gij hebt, en geeft aalmoesse: maakt u zelven buidels die niet verouden, eenen schat die niet afneemt in den hemel, daar de dief niet bij komt, noch de motte verderft, want waar uw schat is, aldaar zal ook uw hart zijn. Laat uwe lendenen omgord zijn en de kaarsen brandende: en zijt gij den menschen gelijk, die op hunnen heer wachten, wanneer hij wederkomen zal van de bruiloft, op dat als hij komt en klopt, zij hem terstond mogen opendoen. Zalig zijn die dienstknechten, welken de Heere als Hij komt zal wakende vinden: Voorwaar! ik zeg u, dat Hij zich zal omgorden, en zal ze doen aanzitten, en bijkomende zal hij hen dienen: en zoo hij komt in de tweede [nacht-] wake, en komt in de derde wake, en vindt ze alzoo, zalig zijn dezelve dienstknechten. Maar weet dit, dat indien de heer des huizes geweten hadde in welke ure de dief zoude komen, hij zoude gewaakt hebben, en zoude zijn huis niet hebben laten doorgraven. Gij dan zijt ook

bereid: want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des menschen komen.

En Petrus zeide tot Hem, Heere! zegt gij deze gelijkenis tot ons, of ook tot allen? En de Heere zeide: wie is dan de getrouwe en voorzigtige huisbezorger, dien de heere over zijne dienstboden zal zetten, om [hun] ter regter tijd het bescheiden deel spijze te geven? Zalig is de dienstknecht, welken zijn heere, als hij komt, zal vinden alzoo doende. Waarlijk ik zeg ulieden, dat hij hem over alle zijne goederen zetten zal. Maar indien dezelve dienstknecht in zijn hart zoude zeggen: mijn heere vertoeft te komen, en zoude beginnen de knechten en de dienstmaagden te slaan, en te eten en te drinken, en dronken te worden, zoo zal de heer deszelven dienstknechts komen ten dage, in welken hij hem niet verwacht, en ter ure die hij niet weet: en zal hem afscheiden, en zal zijn deel zetten met de ontrouwen: en die dienstknecht, welke geweten heeft den wil zijns heeren, en [zich] niet bereid, noch naar zijnen wil gedaan heeft, die zal met vele [slagen] geslagen worden: maar die [denzelven] niet geweten heeft, en gedaan heeft [dingen] die slagen waardig zijn, die zal met

weinige [slagen] geslagen worden. En een iegelijk dien veel gegeven is, van dien zal veel geeischt worden: en dien men veel vertrouwd heeft, van dien zal men overvloediger eischen. Ik ben gekomen om vuur op de aarde te werpen: en wat wil ik indien het alreeds ontstoken is? maar ik moet met eenen doop gedoopt worden: en hoe worde ik geperst, tot dat het volbragt zij? Meent gij dat ik gekomen ben om vrede te geven op de aarde? Neen, zeg ik u, maar veeleer verdeeldheid: want van nu aan zullen 'er vijf in een huis verdeeld zijn, drie tegen twee, en twee tegen drie. De vader zal tegen den zoon verdeeld zijn, en de zoon tegen den vader: de moeder tegen de dochter en de dochter tegen de moeder: de schoonmoeder tegen hare schoondochter, en de schoondochter tegen hare schoonmoeder.

En Hij zeide ook tot de scharen: wanneer gij een wolk ziet opgaan van het westen, terstond zegt gijlieden: daar komt regen, en het geschiedt alzoo: en wanneer gij den zuiden wind [ziet] waaijen, zegt gij: daar zal hitte zijn, en het geschiedt. Gij geveinsden! het aanschijn der aarde en des hemels weet gij te beproeven, en hoe be-

proeft gij dezen tijd niet? en waarom oordeelt gij ook van u zelven niet het geen regt is? want als gij henen gaat met uwe wederpartij voor de overheid, zoo doet naarstigheid op den weg om van hem verlost te worden, op dat hij misschien u niet voor den regter trekke, en de regter u den geregtsdienaar overlevere, en de geregtsdienaar u in de gevangenisse werpe. Ik zeg u, gij zult van daar geenszins uitgaan, tot dat gij den laatsten penning betaald zult hebben.

§ 68.

Luc. XIII: 1—9.

En daar waren te dier zelver tijd eenigen tegenwoordig, die Hem boodschapten van de Galileërs, welker bloed Pilatus met hunne offerhanden gemengd had. En Jezus antwoordde, en zeide tot hen: meent gij dat deze Gallileërs zondaars zijn geweest boven alle de Galileërs, om dat zij zulks geleden hebben? Ik zeg u, neen ze; maar indien gij u niet bekeert, zoo zult gij alle desgelijks vergaan. Of die achttien, op welken de toren in Siloa viel, en doodde ze: meent gij dat deze schuldenaars zijn geweest, boven

alle menschen die in Jeruzalem wonen? Ik zeg u, neen ze: maar indien gij u niet bekeert, zoo zult gij alle insgelijks vergaan.

En Hij zeide deze gelijkenis: Een zeker [man] had eenen vijgeboom geplant in zijnen wijngaard: en hij kwam en zocht vrucht daarop, en vond ze niet. En hij zeide tot den wijngaardenier: zie! ik kome nu drie jaren zoekende vrucht op dezen vijgeboom, en vind ze niet: houw hem uit, waartoe beslaat hij ook onnuttig de aarde? En hij antwoordende zeide tot hem, Heere! laat hem ook [nog] dit jaar, tot dat ik om hem gegraven en mest gelegd zal hebben; en indien hij vrucht zal voortbrengen, [laat hem staan:] maar indien niet, zoo zult gij hem namaals uithouwen.

§ 69.

Luc. XIII: 10—21.

En Hij leerde op den Sabbath in eene der Synagogen: en ziet! daar was eene vrouw, die eenen geest der krankheid achttien jaren lang gehad had; en zij was te zamen gebogen, en kon zich ganschelijk niet opregten. En Jezus haar ziende riep ze tot zich, en

zeide tot haar: vrouw! gij zijt verlost van uwe krankheid. En Hij leide de handen op haar, en zij werd terstond weder regt, en verheerlijkte God. En de Overste der Synagoge, kwalijk nemende, dat Jezus op den Sabbath genezen had, antwoordde en zeide tot de schare: daar zijn zes dagen, in welke men moet werken: komt dan in dezelve, en laat u genezen, en niet op den dag des Sabbaths. De Heere dan antwoordde hem en zeide: gij geveinsde! maakt niet een iegelijk van u op den Sabbath zijnen osse of ezel van de kribbe los, en leidt hij [hem] niet henen om te doen drinken? En deze, die eene dochter Abrahams is, welke de satan, zie! nu achttien jaren gebonden had, en moet die niet losgemaakt worden van dezen band, op den dag des Sabbaths? En als Hij dit zeide, werden zij alle beschaamd die zich tegen Hem stelden: en alle de schare verblijdde zich over alle de heerlijke dingen, die door Hem geschiedden.

En Hij zeide: wien is het Koningrijk Gods gelijk? en waarbij zal ik hetzelve vergelijken? Het is gelijk een mostaardzaad, hetwelk een mensch genomen en in zijn hof geworpen heeft; en het wies op, en werd

tot eenen grooten boom, en de vogelen des hemels nestelden in deszelfs takken. En Hij zeide wederom: waarbij zal ik het Koningrijk Gods vergelijken? Het is gelijk een zuurdeesem, hetwelk eene vrouwe nam, en verbergde dat in drie maten meels, tot dat het geheel gezuurd was.

§ 70.

Luc. XIII: 22—30.

En Hij reisde van de eene stad en vlek tot de andere, leerende, en rigtende [zijne] reize naar Jeruzalem. En daar zeide iemand tot Hem: Heere! zijn er ook weinigen die zalig worden? En Hij zeide tot hen: Strijdt om in te gaan door de enge poort, want velen (zeg ik u) zullen zoeken in te gaan, en zullen niet kunnen: [namelijk] na dat de Heere des huizes zal opgestaan zijn, en de deure zal gesloten hebben: en gij zult beginnen buiten te staan, en aan de deure te kloppen, zeggende: Heere! Heere! doe ons open; en hij zal antwoorden en tot u zeggen: Ik ken u niet van waar gij zijt. Als dan zult gij beginnen te zeggen: wij hebben in uwe tegenwoordigheid gegeten en gedronken, en gij hebt in onze straten geleerd: en

Hij zal zeggen: Ik zeg u, ik ken u niet van waar gij zijt: wijkt van mij af alle gij werkers der ongeregtigheid! Aldaar zal zijn weening en knersing der tanden, wanneer gij zult zien Abraham, en Izaäk, en Jacob, en alle de Profeten in het Koningrijk Gods, maar ulieden buiten uitgeworpen. En daar zullen er komen van Oosten, Westen, Noorden en Zuiden, en zullen aanzitten in het Koningrijk Gods. En ziet! daar zijn laatsten, die de eersten zullen zijn: en daar zijn eersten, die de laatsten zullen zijn.

§ 71.

Luc. XIII: 31—35.

Te dien zelven dage kwamen daar eenige Pharizeën, zeggende tot Hem: ga weg, en vertrek van hier: want Herodes wil u dooden. En Hij zeide tot hen: gaat henen, en zegt dien vos: zie! ik werp duivelen uit, en maak gezond, heden en morgen, en ten derden [dage] word ik voleindigd; doch ik moet heden en morgen, en den volgenden [dag] reizen: want het gebeurd niet, dat een Profeet gedood wordt buiten Jeruzalem. Jeruzalem! Jeruzalem! gij die de Profeten doodt, en steenigt die tot u gezonden zijn, hoe

menigmaal heb ik uwe kinderen willen bij een vergaderen, gelijkerwijs eene hen hare kuikens onder de vleugelen [vergadert], en gijlieden hebt niet gewild? Ziet uw huis wordt uliede woest gelaten: en voorwaar! ik zeg u, dat gij mij niet zult zien, tot dat [de tijd] zal gekomen zijn, als gij zult zeggen: gezegend [is] Hij die komt in den naam des Heeren. . . . . .

§ 72.

Luc. XIV: 1—24.

En het geschiedde, als Hij gekomen was in het huis van eenen der oversten der Pharizeën, op den Sabbath, om brood te eten, dat zij Hem waarnamen. En ziet! daar was een zeker waterzuchtig mensch voor Hem. En Jezus antwoordende zeide tot de Wetgeleerden en Pharizeën, en sprak: Is het ook geoorloofd op den Sabbath gezond te maken? maar zij zwegen stil. En Hij nam [hem], en genas hem, en liet [hem] gaan. En Hij hun antwoordende, zeide: wiens ezel of osse van ulieden zal in eenen put vallen, en zal hem niet terstond uit denzelven uittrekken op den dag des Sabbaths? En zij konden Hem daarop niet weder antwoorden. . . . .

En Hij zeide tot de genooden eene gelijkenis, aanmerkende hoe zij de vooraanzittingen verkozen: zeggende tot hen: Wanneer gij van iemand ter bruiloft genoodigd zult zijn, zoo zet u niet in de eerste zitplaatse, op dat niet misschien iemand waardiger dan gij, van hem genoodigd zij; en hij komende, die u en hem genoodigd heeft, tot u zegge: geef dezen plaatse; en als gij dan zoudt beginnen met schaamte de laatste plaatse te houden: maar wanneer gij genoodigd zult zijn, gaat henen en zet u in de laatste plaatse: op dat, wanneer hij komt die u genoodigd heeft, hij tot u zegge, vriend! ga hooger op. Als dan zal het u eere zijn voor de genen die met u aanzitten: want een iegelijk, die zich zelven verhoogt, zal vernederd worden: en die zich zelven vernedert, zal verhoogd worden.

En Hij zeide ook tot den genen die Hem genoodigd had: Wanneer gij een middagmaal of avondmaal zult houden, roep dan niet uwe vrienden, noch uwe broeders, noch uwe magen, noch [uwe] rijke geburen, op dat ook dezelve u niet te eeniger tijd weder noodigen, en u vergelding geschiede; maar wanneer gij een maaltijd zult houden, zoo noodig

armen, verminkten, kreupelen, blinden, en gij zult zalig zijn, om dat zij niet hebben om u te vergelden: want het zal u vergolden worden in de opstandinge der regtvaardigen.

En als een van de genen die mede aanzaten, deze dingen hoorde, zeide hij tot Hem: zalig is hij die brood eet in het Koningrijk Gods. Maar Hij zeide tot hem: een zeker mensch bereidde een groot avondmaal, en hij noodigde er velen, en hij zond zijnen dienstknecht uit ter ure des avondmaals, om den genoodigden te zeggen: komt, want alle dingen zijn nu gereed. En zij begonnen alle [zich] eendragtelijk te ontschuldigen: de eerste zeide tot hem: ik heb eenen akker gekocht, en het is noodig dat ik uitga, en denzelven bezie: ik bid u, houd mij voor verontschuldigd. En een ander zeide: ik heb vijf jok ossen gekocht, en ik ga henen om die te beproeven: ik bid u, houd mij voor veronschuldigd. En een ander zeide: ik heb eene vrouw getrouwd, en daarom kan ik niet komen. En dezelve dienstknecht [weder] gekomen zijnde, boodschapte deze dingen zijnen heere. Doe werd de heer des huizes toornig, en zeide tot zijnen dienstknecht: ga haastelijk uit in de straten en wijken der

stad, en brengt de armen, en verminkten, en kreupelen, en blinden hier in. En de dienstknecht zeide, Heere! het is geschied gelijk gij bevolen hebt, en nog is daar plaatse. En de heere zeide tot den dienstknecht: ga uit in de wegen, en heggen, en dwingt ze in te komen, op dat mijn huis vol worde: want ik zeg ulieden, dat niemand van die mannen, die genoodigd waren, mijn avondmaal smaken zal.

§ 73.

Luc. XIV: 25—35.

En vele scharen gingen met Hem: en Hij zich omkeerende zeide tot hen: Indien iemand tot mij komt, en niet haat zijnen vader, en moeder, en wijf, en kinderen, en broeders, en zusters, ja ook zelfs zijn eigen leven, die kan mijn discipel niet zijn: en wie zijn kruis niet draagt en mij navolgt, die kan mijn discipel niet zijn. Want wie van u, willende eenen toren bouwen, en zit niet eerst neder, en overrekent de kosten, of hij ook heeft het gene tot volmaking [noodig is]? op dat niet misschien als hij het fondament gelegd heeft, en niet kan voleindigen, alle die het zien hem beginnen te bespotten, zeg-

gende: deze mensch heeft beginnen te bouwen, en heeft niet kunnen voleindigen. Of wat Koning gaande naar den krijg, om tegen eenen anderen Koning te slaan, en zit niet eerst neder, en beraadslaagt, of hij magtig is met tien duizend te ontmoeten den genen, die met twintig duizend tegen hem komt? anderszins zendt hij gezanten uit terwijl de gene nog verre is, en begeert het gene tot vrede [dient]. Alzoo dan een iegelijk van u, die niet verlaat alles wat hij heeft, die kan mijn discipel niet zijn. Het zout is goed: maar indien het zout smakeloos is, waarmede zal het smakelijk gemaakt worden? het is noch tot het land, noch tot den mesthoop bekwaam: men werpt het weg. Wie ooren heeft om te hooren die hoore!

§ 74.

Luc. XV: 1—32.

En alle de tollenaars en de zondaars naderden tot Hem, om Hem te hooren. En de Pharizeën en de Schriftgeleerden murmureerden, zeggende: Deze ontvangt de zondaars, en eet met hen. En Hij sprak tot hen deze gelijkenis, zeggende: Wat mensch onder u

hebbende honderd schapen, en een van die verliezende, en verlaat niet de negen en negentig in de woestijne, en gaat na het verlorene tot dat hij hetzelve vindt? En t'huis komende roept hij de vrienden en de geburen te zamen, zeggende tot hen, weest blijde met mij, want ik heb mijn schaap gevonden, dat verloren was. Ik zeg ulieden, dat er alzoo blijdschap zal zijn in den hemel over éénen zondaar, die zich bekeert, [meer] dan over negen en negentig rechtvaardigen, die de bekeering niet van nooden hebben. Of wat vrouwe hebbende tien penningen, indien zij eenen penning verliest, ontsteekt niet een kaars, en keert het huis [met bezemen] en zoekt naarstiglijk tot dat zij [dien] vindt? En als zij [dien] gevonden heeft, roept zij de vriendinnen en de geburinnen te zamen, zeggende: weest blijde met mij, want ik heb den penning gevonden, dien ik verloren had. Alzoo (zeg ik ulieden) is daar blijdschap voor de engelen Gods over éénen zondaar die zich bekeert. En Hij zeide: een zeker mensch had twee zonen, en de jongste van hen zeide tot den vader: vader! geef mij het deel des goeds dat [mij] toekomt; en hij deelde hun het goed. En niet-

vele dagen daarna, de jongste zoon alles bij een vergaderd hebbende, is weggereisd in een ver [gelegen] land, en heeft aldaar zijn goed doorgebragt, levende overdadiglijk. En als hij het alles verteerd had, werd daar een groote hongersnood in dat zelve land, en hij begon gebrek te lijden: en hij ging henen en voegde zich bij een van de burgers deszelven lands; en die zond hem op zijn land om de zwijnen te weiden: en hij begeerde zijnen buik te vullen met den draf, die de zwijnen aten: en niemand gaf ze hem. En tot zichzelven gekomen zijnde, zeide hij: Hoe vele huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood, en ik verga van honger! ik zal opstaan en tot mijnen vader gaan, en ik zal tot hem zeggen; vader! ik heb gezondigd tegen den hemel, en voor u, en ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden, maak mij als eenen van uwe huurlingen. En opstaande ging hij naar zijnen vader, en als hij nog verre [van hem] was, zag hem zijn vader, en werd met innerlijke ontferminge bewogen: en [toe] loopende viel hem om zijnen hals, en kuste hem. En de zoon zeide tot hem; vader! ik heb gezondigd tegen den hemel, en voor u, en ben

niet meer waardig uw zoon genaamd te worden. Maar, de vader zeide tot zijne dienstknechten; brengt [hier] voort het beste kleed, en doet het hem aan, en geeft eenen ring aan zijne hand, en schoenen aan de voeten: en brengt het gemeste kalf, en slagt het: en laat ons eten en vrolijk zijn; want deze mijn zoon was dood, en is weder levend geworden: en hij was verloren, en is gevonden. En zij begonnen vrolijk te zijn. En zijn oudste zoon was in het veld, en alzoo hij kwam, en het huis genaakte, hoorde hij het gezang, en het gerei: en tot zich geroepen hebbende een van de knechten, vroeg hij, wat dat mogt zijn? en deze zeide tot hem: uw broeder is gekomen, en uw vader heeft het gemeste kalf geslagt, om dat hij hem gezond weder ontvangen heeft. Maar hij werd toornig, en wilde niet ingaan. Zoo ging dan zijn vader uit, en bad hem: doch hij antwoordende zeide tot den vader: ziet! ik dien u [nu] zoo vele jaren, en heb nooit uw gebod overtreden, en gij hebt mij nooit een bokjen gegeven, op dat ik met mijne vrienden mogte vrolijk zijn: maar als deze uw zoon gekomen is, die uw goed met hoeren doorgebragt heeft, zoo hebt gij hem

het gemeste kalf geslagt. En hij zeide tot hem kind gij zijt altijd bij mij, en al het mijne is uwe: men behoorde dan vrolijk en blijde te zijn, want deze uw broeder was dood, en is weder levend geworden: en hij was verloren; en is gevonden.

§ 75.

Luc. XVI: 1—31.

En Hij zeide ook tot zijne discipelen: Daar was een zeker rijk mensch, welke eenen rentmeester had, en deze werd bij hem verklaagd, als die zijne goederen doorbragt. En hij riep hem, en zeide tot hem: hoe! hoor ik dit van u? geef rekenschap van uw rentmeesterschap: want gij zult niet meer kunnen rentmeester zijn. En de rentmeester zeide bij zichzelven: wat zal ik doen, dewijl mijn heer dit rentmeesterschap van mij neemt? graven kan ik niet, te bedelen schaam ik mij: ik weet wat ik doen zal, op dat, wanneer ik van het rentmeesterschap afgezet zal wezen, zij mij in hunne huizen ontvangen. En hij riep tot zich een iegelijk van de schuldenaars zijns heeren, en zeide tot den eersten: hoe veel zijt gij mijnen heere

schuldig? en hij zeide: honderd vaten olie; en hij zeide tot hem: neem uw handschrift, en nederzittende schrijf haastelijk vijftig. Daar na zeide hij tot eenen anderen, en gij! hoe veel zijt gij schuldig? en hij zeide, honderd mudden tarwe; en hij zeide tot hem: neem uw handschrift, en schrijf tachtig. En de Heere prees den onregtvaardigen rentmeester, om dat hij voorzigtelijk gedaan had: want de kinderen dezer wereld zijn voorzigtiger dan de kinderen des lichts in hun geslacht. En ik zeg ulieden, maak uzelven vrienden uit den onregtvaardigen Mammon, op dat, wanneer u ontbreken zal, zij u mogen ontvangen in de eeuwige tabernakelen. Die getrouw is in het minste, die is ook in het groote getrouw: en die in het minste onregtvaardig is, die is ook in het groote onregtvaardig. Zoo gij dan in den onregtvaardigen Mammon niet getrouw zijt geweest, wie zal u het ware vertrouwen? En zoo gij in een anders goed niet getrouw zijt geweest, wie zal u het uwe geven? Geen huisknecht kan twee heeren dienen: want, of hij zal den eenen haten, en den anderen liefhebben: of hij zal den eenen aanhangen, en den anderen verachten. Gij kunt Gode niet dienen en den Mammon.

En alle deze dingen hoorden ook de Pharizeën, die geldgierig waren, en zij beschimpten hem. En Hij zeide tot hen: gij zijt, die u zelven regtvaardigt voor de menschen: maar God kent uwe harten: want dat hoog is onder de menschen is een gruwel voor God. De Wet, en de Profeten [zijn] tot op Joannes: van dien tijd af wordt het Koningrijk Gods verkondigd; en een iegelijk doet geweld op hetzelve. En het is ligter dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat een tittel der wet valle. Een iegelijk die zijn vrouw verlaat, en een andere trouwt, die doet overspel: en een iegelijk die de verlatene van den man trouwt, die doet [ook] overspel.

En daar was een zeker rijk mensch, en was gekleed met purper en zeer fijn lijnwaad, levende alle dagen vrolijk en prachtig: en daar was een zeker bedelaar, met name Lazarus, welke lag voor zijne poorte, vol zweren, en begeerde verzadigd te worden van de kruimelen die van de tafel des rijken vielen: maar ook de honden kwamen en likten zijne zweren. En het geschiedde dat de bedelaar stierf, en van de engelen gedragen werd in den schoot Abrahams: en de rijke

stierf ook, en werd begraven. En als hij in de hel zijne oogen ophief, zijnde in de pijne, zag hij Abraham van verre, en Lazarus in zijnen schoot: en hij riep en zeide: vader Abraham! ontferm u mijner, en zend Lazarus, dat hij het uiterste zijns vingers in het water doope, en verkoele mijne tonge: want ik lijde smerten in deze vlamme. Maar Abraham zeide: kind! gedenk dat gij uw goed ontvangen hebt in uw leven, en Lazarus desgelijks het kwade: en nu word hij vertroost, en gij lijdt smerten: en boven dit alles, tusschen ons en ulieden is eene groote klove gevestigd, zoo dat de genen die van hier tot u willen overgaan, niet zouden kunnen, noch ook die [daar zijn,] van daar tot ons overkomen. En hij zeide: ik bid u dan vader! dat gij hem zendt tot mijns vaders huis, want ik heb vijf broeders; dat hij hun [dit] betuige, op dat ook zij niet komen in deze plaatse der pijniginge. Abraham zeide tot hem: zij hebben Mozes en de Profeten; dat ze die hooren. En hij zeide, neen vader Abraham! maar zoo iemand van de dooden tot hun henen ginge, zij zouden zich bekeeren. Doch [Abraham] zeide tot hem: indien zij Mozes en de Profeten niet

hooren, zoo zullen zij ook, al ware het dat er iemand uit de dooden opstond, zich niet laten gezeggen.

§ 76.

Luc. XVII: 1—10.

En Hij zeide tot de discipelen: het kan niet wezen, dat er geene ergernissen komen: doch wee [hem] door welken zij komen; het zoude hem nutter zijn, dat een molensteen om zijnen hals gedaan ware, en hij in de zee geworpen, dan dat hij een van deze kleinen zoude ergeren. Wacht u zelven: en indien uw broeder tegen u zondigt, zoo bestraf hem: en indien het hem leed is, zoo vergeef het hem. En indien hij zevenmaal des daags tegen u zondigt, en zevenmaal des daags tot u wederkeert, zeggende: het is mij leed: zoo zult gij het hem vergeven.

En de Apostelen zeiden tot den Heere: vermeerder ons het geloof. En de Heere zeide: zoo gij een geloof hadt als een mostaardzaad, gij zoudt tegen dezen moerbezieënboom zeggen: word ontworteld, en in de zee geplant: en hij zoude u gehoorzaam zijn.

En wie van u heeft eenen dienstknecht ploegende, of [de beesten] hoedende, die tot hem, als hij van den akker inkomt, terstond zal zeggen: kom bij, en zit aan? maar zal hij niet tot hem zeggen: bereid dat ik t' avond zal eten; en omgord u en dien mij, tot dat ik zal gegeten en gedronken hebben; en eet en drinkt gij daarna? dankt hij ook denzelven dienstknecht, om dat hij gedaan heeft het geen hem bevolen was? Ik meen: neen! alzoo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al het gene u bevolen is, zoo zegt: wij zijn onnutte dienstknechten; want wij hebben [maar] gedaan het geen wij schuldig waren te doen.

§ 77.

Luc. XVII: 11—37.

En het geschiedde, als Hij naar Jeruzalem reisde, dat Hij door het midden van Samariën en Galileën ging. En als Hij in een zeker vlek kwam, ontmoetteden Hem tien melaatsche mannen, welke van verre stonden: en zij verhieven [hunne] stemmen, zeggende: Jezus, Meester! ontferm u onzer. En als Hij hun zag, zeide Hij tot hen: gaat henen en ver-

toont u zelven den Priesteren. En het geschiedde terwijl zij henen gingen, dat zij gereinigd werden. En een van hun, ziende dat hij genezen was, keerde wederom, met groote stemme God verheerlijkende. En hij viel op het aangezigt voor zijne voeten, Hem dankende: en dezelve was een Samaritaan. En Jezus antwoordende zeide: zijn niet de tien gereinigd geworden? en waar zijn de negen? en zijn er geene gevonden die wederkeeren, om Gode eere te geven, dan deze vreemdeling? En Hij zeide tot hem: sta op, en ga henen: uw geloof heeft u behouden.

En gevraagd zijnde door de Pharizeën, wanneer het Koningrijk Gods komen zoude, heeft Hij hun geantwoord en gezegd: het Koningrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat: noch men zal niet zeggen: ziet hier, of ziet daar: want ziet! het Koningrijk Gods is in ulieder midden.

En Hij zeide tot de discipelen: daar zullen dagen komen, wanneer gij zult begeeren eenen der dagen van den Zoon des menschen te zien, en gij zult [dien] niet zien: en zij zullen tot u zeggen: ziet hier, of ziet daar is Hij; en gaat niet henen, noch volgt niet:

want gelijk de bliksem, die van het eene [einde] onder den hemel bliksemende, tot het andere onder den hemel schijnt, alzoo zal ook de Zoon des menschen wezen in zijnen dag: maar eerst moet Hij veel lijden, en verworpen worden van dit geslacht. En gelijk het geschied is in de dagen van Noach, alzoo zal het ook zijn in de dagen des Zoons des menschen; zij aten, zij dronken, zij namen ten huwelijk, zij werden ten huwelijk gegeven, tot den dag op welken Noach in de ark ging, en de zondvloed kwam, en verderfde ze allen. Desgelijks ook, gelijk het geschiedde in de dagen Lots; zij aten, zij dronken, zij kochten, verkochten, zij planteden, zij bouwden: maar op welken dag Lot van Sodom uitging, regende het vuur en sulfer van den hemel, en verderfde ze alle: even alzoo zal het zijn in den dag, op welken de Zoon des menschen geopenbaard zal worden. In dien zelven dag, wie op het dak zal zijn, en zijn huisraad in huis, die kome niet af, om hetzelve weg te nemen: en wie op den akker zijn zal, die keere desgelijks niet naar het gene dat achter is. Gedenk aan de vrouw van Lot! Zoo wie zijn leven zal zoeken te behouden, die

zal het verliezen, en zoo wie het leven zal verliezen, die zal het behouden. Ik zeg u, in dien nacht zullen er twee op één bed zijn: de een zal aangenomen, en de ander zal verlaten worden. Twee [vrouwen] zullen te zamen malen; de eene zal aangenomen en de andere zal verlaten worden. Twee zullen op den akker zijn, de een zal aangenomen, en de ander verlaten worden. En zij antwoordden, en zeiden tot Hem: waar Heere? En Hij zeide tot hen: waar het ligchaam is, aldaar zullen de arenden vergaderd worden.

§ 78.

Luc. XVIII: 1—14.

En Hij zeide ook eene gelijkenis tot hen, daartoe [strekkende], dat men altijd bidden moet, en niet vertragen: zeggende: Daar was een zeker regter in eene stad, die God niet vreesde, en geen mensch ontzag: en daar was eene zekere weduwe in dezelve stad, en zij kwam tot hem, zeggende, doe mij regt tegen mijne wederpartij. En hij wilde voor eenen [langen] tijd niet: maar daarna zeide hij bij zich zelven: hoewel ik

God niet vreeze, en geen mensch ontzie; nogtans om dat deze weduwe mij moeijelijk valt, zoo zal ik haar regt doen, op dat zij niet eindelijk kome, en mij het hoofd breke. En de Heere zeide: hoort wat die onregtvaardige regter zegt: en zal God dan geen regt doen zijnen uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen, hoewel Hij langmoedig is over hen? Ik zeg u, dat Hij hun haastelijk regt doen zal; doch de Zoon des menschen, als Hij komt, zal Hij ook geloove vinden op aarde?

En Hij zeide ook tot sommigen, die bij zich zelven vertrouwden, dat zij regtvaardig waren, en anderen niets achten, deze gelijkenis: Twee menschen gingen op in den tempel om te bidden; de een was een Pharizeër, en de ander een Tollenaar. De Pharizeër staande, bad dit bij zich zelven: ô God! ik dank U, dat ik niet ben gelijk de andere menschen: roovers, onregtvaardigen, overspelers; of ook gelijk deze Tollenaar: ik vast tweemaal ter week, ik geef tienden van alles wat ik bezit. En de Tollenaar van verre staande, wilde ook zelfs de oogen niet opheffen naar den hemel, maar sloeg op zijne borst, zeggende: ô God! zijt mij zon-

daar genadig. Ik zeg ulieden, deze ging af geregtvaardigd in zijn huis [meer] dan die; want een iegelijk die zich zelven verhoogt, zal vernederd worden, en die zich zelven vernedert, zal verhoogd worden.

§ 79.

Matth. XIX: 1—12. Marc. X: 1—12.

En het geschiedde, toen Jezus deze woorden geëindigd had, dat Hij vertrok van Galileën en kwam over de Jordaan in de landpalen van Judea: en de scharen kwamen wederom te zamen bij Hem; en, gelijk Hij gewoon was, leerde Hij die wederom en Hij genas aldaar. En de Pharizeën kwamen tot Hem, verzoekende Hem en zeggende tot Hem: is het een mensch geoorloofd zijne vrouw te verlaten om allerlei oorzake? Doch Hij antwoordende, zeide tot hen: hebt gij niet gelezen, dat Hij die in den beginne den mensch gemaakt heeft, dien gemaakt heeft man en vrouw, en gezegd heeft: daarom zal een mensch vader en moeder verlaten en zal zijne vrouw aanhangen, en die twee zullen tot één vleesch zijn, alzoo dat zij niet meer twee zijn, maar één vleesch. Het gene dan

God te zamen gevoegd heeft, dat scheide de mensch niet. Zij zeiden tot Hem: waarom heeft dan Mozes geboden eenen scheidbrief te geven en haar te verlaten? Hij zeide tot hen: Mozes heeft van wege de hardigheid uwer harten u toegelaten uwe vrouwen te verlaten: maar van den beginne is het alzoo niet geweest. En in het huis vraagden Hem zijne discipelen wederom van hetzelve. En Hij zeide tot hen: zoo wie zijne vrouw verlaat, anders dan om hoererij, en eene andere trouwt, die doet overspel; en die de verlatene trouwt, doet ook overspel: en indien eene vrouw haren man zal verlaten en met eenen anderen trouwen, die doet overspel. Zijne discipelen zeiden tot Hem: indien de zaak des menschen met de vrouw alzoo staat, zoo is het niet oorbaar te trouwen. Doch Hij zeide tot hen: allen vatten dit woord niet, maar dien het gegeven is: want daar zijn gesnedenen, die uit 's moeders lijve alzoo geboren zijn: en daar zijn gesnedenen, die van de menschen gesneden zijn: en daar zijn gesnedenen, die zich zelven gesneden hebben om het Koningrijk des hemels. Die dit vatten kan, vatte het.

§ 80.

Matth. XIX: 13—15. Marc. X: 13—16. Luc. XVIII: 15—17.

Doe werden er kinderkens tot Hem gebragt, op dat Hij de handen hun opleggen en voor hun bidden zoude. En de discipelen bestraften de genen, die hen tot Hem bragten: maar Jezus, dat ziende, nam het zeer kwalijk en zeide tot hen: laat de kinderkens tot mij komen en verhindert hen niet, want der zulken is het Koningrijk Gods. Voorwaar! zeg ik u, zoo wie het Koningrijk Gods niet zal ontvangen als een kindeken, die zal geenszins in hetzelve komen. En Hij omving hen met zijne armen, en de handen op hen gelegd hebbende, zegende Hij dezelve.

§ 81.

Matth. XIX: 16—30. XX: 1—16. Marc. X: 17—31. Luc. XVIII: 18—29.

En als Hij uitging op den weg, kwam tot Hem een zeker overste, een jongeling; deze voor Hem op de knieën vallende, vraagde Hem: goede Meester! wat zal ik goeds doen, op dat ik het eeuwig leven beërve? En

Jezus zeide tot hem: wat noemt gij mij goed? niemand is goed, dan één, namelijk God: doch wilt gij in het leven ingaan, onderhoud de geboden. Hij zeide tot Hem: welke? En Jezus zeide, [deze]: gij zult niet dooden: gij zult geen overspel doen: gij zult niet stelen: gij zult geen valsch getuigenis geven: gij zult niemand te kort doen: eer uwen vader en uwe moeder: en gij zult uwen naasten lief hebben als u zelven. Doch hij antwoordende, zeide tot Hem: Meester! alle deze dingen heb ik onderhouden van mijne jonkheid af: wat ontbreekt mij nog? En Jezus hem aanziende, beminde hem, en zeide tot hem: nog één ding ontbreekt u: zoo gij wilt volmaakt zijn, ga henen, verkoop alles wat gij hebt en geef het den armen, en gij zult eenen schat hebben in den hemel: en kom herwaarts, neem het kruis op en volg mij. Maar hij, treurig geworden zijnde over dat woord, ging bedroefd weg, want hij had vele goederen. Jezus nu ziende, dat hij geheel droevig geworden was, en rondom ziende, zeide tot zijne discipelen: voorwaar! ik zeg u, dat een rijke zwaarlijk in het Koningrijk des hemels zal ingaan. En de discipelen werden verbaasd over deze zijne woorden. Maar Je-

zus, wederom antwoorddende, zeide tot hen: kinderen! hoe zwaar is het, dat de genen, die op het goed hun betrouwen zetten, in het Koningrijk Gods ingaan? het is ligter, dat een kemel ga door het oog van een naald, dan dat eene rijke in het Koningrijk Gods inga. En zij werden nog meer verslagen, zeggende tot malkanderen: wie kan dan zalig worden? doch Jezus hen aanziende, zeide tot hen: bij de menschen is het onmogelijk, maar niet bij God: want alle dingen zijn mogelijk bij God.

Doe antwoordde Petrus en zeide: zie! wij hebben alles verlaten en zijn U gevolgd: wat zal ons dan geworden? En Jezus zeide tot hen: voorwaar! ik zeg u, dat gij, die mij gevolgd zijt in de wedergeboorte (*), wanneer de Zoon des menschen zal gezeten zijn op den troon zijner heerlijkheid, [dat] gij ook zult zitten op twaalf troonen, oordeelende de twaalf geslachten Israëls. Daar is niemand, die verlaten heeft huis, of broeders, of zusters, of vader, of moeder, of vrouw, of kinderen, of akkers, om mijnen wil, en om het Evangelie en om

(*) Wanneer alle dingen nieuw worden *Openb.* XXI: 5.

het Koningrijk Gods, of hij ontvangt honderdvoud, nu in dezen tijd, huizen, broeders, zusters, moeders, kinderen en akkers met de vervolgingen, en in de toekomende eeuw het eeuwig leven. Maar vele eersten zullen de laatsten zijn, en vele die de laatsten zijn, de eersten.

Want het hemelsch Koningrijk is gelijk een heer des huizes, die met den morgenstond uitging om arbeiders te huren in zijnen wijngaard: en als hij met de arbeiders eens geworden was, voor eenen penning des daags, zond hij ze henen in zijnen wijngaard, en uitgegaan zijnde omtrent de derde ure, zag hij anderen ledig staande op de markt; en Hij zeide tot dezelve: gaat gij ook henen in den wijngaard: en zoo wat regt is zal ik u geven, en zij gingen. Wederom uitgegaan zijnde omtrent de zesde en negende ure, deed hij desgelijks. En uitgegaan zijnde omtrent de elfde ure, vondt hij anderen ledig staande, en zeide tot hen: wat staat gij hier den geheelen dag ledig. Zij zeiden tot hem: om dat ons niemand gehuurd heeft. Hij zeide tot hen: gaat ook gij henen in den wijngaard, en zoo wat regt is zult gij ontvangen. Als het nu avond geworden was,

zeide de heer des wijngaards tot zijnen rentmeester: roep de arbeiders, en geef hun den loon, beginnende van de laatsten tot den eersten. En als ze kwamen die ter elfder ure [gehuurd waren,] ontvingen zij een ieder eenen penning. En de eerste komende, meenden dat zij meer ontvangen zouden, en zij zelven ontvingen ook elk eenen penning. En [dien] ontvangen hebbende murmureerden zij tegen den heere des huizes. Zeggende: deze laatsten hebben [maar] één uur gearbeid, en gij hebt ze ons gelijk gemaakt, ons die den last des daags en de hitte gedragen hebben. Doch hij antwoordende, zeide tot eenen van hen: vriend! ik doe u geen onregt, zijt gij niet met mij eens geworden voor eenen penning? neem het uwe, en ga henen: Ik wil dezen laatsten ook geven gelijk als u; of is het mij niet geoorloofd te doen met het mijne wat ik wil? of is uw oog boos, om dat ik goed ben? Alzoo zullen de laatsten de eersten zijn, en de eersten de laatsten: want vele zijn geroepen, maar weinige uitverkoren.

§ 82.

Jo. XI: 1—57.

En daar was een zeker [man] krank, [genaamd] Lazarus, van Bethaniën, uit het vlek van Maria en hare zuster Martha. (Maria was degene die (*) den Heere gezalfd heeft met zalve, en zijne voeten afgedroogd heeft met hare hairen: welker broeder Lazarus krank was.) Zijne zusters dan zonden tot Hem, zeggende Heere! zie! dien gij lief hebt, is krank! En Jezus [dat] hoorende, zeide: deze krankheid is niet tot den dood, maar ter heerlijkheid Gods: op dat de Zoon Gods door dezelve verheerlijkt worde. Jezus nu had Martha, en hare zuster, en Lazarus lief. Als Hij dan gehoord had dat hij krank was, bleef Hij [nog] twee dagen in de plaats daar Hij was. Daarna zeide Hij verder tot de discipelen: laat ons wederom naar Judea gaan. De discipelen zeiden tot Hem: Rabbi! de Joden hebben u nu [onlangs] gezocht te steenigen, en gaat gij wederom derwaarts? Jezus antwoordde: zijn er niet twaalf uren in den dag? Indien iemand in den dag wandelt, zoo stoot hij zich niet: overmits hij

(*) Kort daarna. c. XII: 3.

het licht dezer wereld ziet: maar indien iemand in den nacht wandelt, zoo stoot hij zich: overmits het licht in hem niet is. Dit sprak Hij: en daarna zeide Hij tot hen: Lazarus onze vriend slaapt: maar ik ga henen om hem uit den slaap op te wekken. Zijne discipelen dan zeiden; Heere! indien hij slaapt, zoo zal hij gezond worden. Doch Jezus had gesproken van zijnen dood, maar zij meenden dat Hij sprak van de ruste des slaaps. Doe zeide Jezus tot hen vrij uit: Lazarus is gestorven: en ik ben blijde om uwen wil, dat ik daar niet geweest ben, op dat gij gelooven moogt: doch laat ons tot hem gaan. Thomas dan, genaaamd Didymus, zeide tot [zijne] mede-discipelen: laat ons ook gaan, op dat wij met hem sterven. Jezus dan gekomen zijnde vond dat hij nu vier dagen in het graf geweest was. (Bethaniën nu was nabij Jeruzalem, omtrent vijf stadiën van daar.) En vele uit de Joden waren gekomen tot Martha en Maria, op dat zij haar vertroosten zouden over haren broeder. Martha dan, als zij hoorde dat Jezus kwam, ging Hem te gemoet: doch Maria bleef in huis zitten. Zoo zeide Martha dan tot Jezus: Heere! waart gij hier geweest,

dan was mijn broeder niet gestorven: maar ook nu weet ik, dat alles wat gij van God begeeren zult, God het u geven zal. Jezus zeide tot haar: uw broeder zal wederom opstaan. Martha zeide tot Hem: ik weet dat hij opstaan zal in de opstanding ten laatsten dage. Jezus zeide tot haar: ik ben de opstanding en het leven: die in mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven: en een iegelijk die leeft, en in mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid: gelooft gij dat? Zij zeide tot Hem: ja Heere! ik heb geloofd, dat gij zijt de Christus, de Zoon Gods, die in de wereld komen zoude. En dit gezegd hebbende ging zij henen, en riep Maria, hare zuster heimelijk, zeggende: de Meester is daar, en Hij roept u. Deze, als zij dat hoorde, stond haastelijk op, en ging tot Hem. (Jezus nu was in het vlek nog niet gekomen, maar was in de plaats, daar Martha hem te gemoet gekomen was.) De Joden dan, die met haar in het huis waren, en haar vertroostenden, ziende Maria, dat zij haastelijk opstond en uitging, volgden haar, zeggende: zij gaat naar het graf, op dat zij aldaar weene. Maria dan, als zij kwam daar Jezus was, en Hem zag, viel aan zijne voe-

ten, zeggende tot Hem: Heere! indien gij hier geweest waart, dan was mijn broeder niet gestorven. Jezus dan, als Hij haar zag weenen, en de Joden die met haar kwamen, [ook] weenen, werd zeer bewogen in den geest, en ontroerd in zich zelven, en zeide: waar hebt gij hem gelegd? Zij zeide tot Hem: Heere! kom en zie het. Jezus weende. De Joden dan zeiden: ziet! hoe lief Hij hem had. En sommige uit hen zeiden: en kon Hij, die de oogen des blinden geopend heeft, niet maken dat ook deze niet gestorven ware? Jezus dan, wederom in zich zelven bewogen zijnde, kwam tot het graf: en het was eene spelonk, en een steen was daarop gelegd. Jezus zeide: neemt den steen weg. Martha, de zuster des gestorvenen, zeide tot Hem: Heere! hij riekt nu al, want hij heeft vier dagen [aldaar gelegen]. Jezus zeide tot haar: heb ik u niet gezegd, dat, zoo gij gelooft, gij de heerlijkheid Gods zien zult? Zij namen dan den steen weg, daar de gestorvene lag. En Jezus hief de oogen opwaarts, en zeide: Vader! ik dank u, dat gij mij gehoord hebt: doch ik wist dat Gij mij altijd hoort: maar om der schare wil, die rondom staat, heb ik [dit] gezegd, op dat

zij zouden gelooven, dat Gij mij gezonden hebt. En als Hij dit gezegd had, riep Hij met groote stemme: Lazarus! kom uit. En de gestorvene kwam uit, gebonden aan handen en voeten met grafdoeken, en zijn aangezigt was omwonden met eenen zweetdoek. Jezus zeide tot hen: ontbindt hem, en laat hem henen gaan.

Vele dan uit de Joden, die tot Maria gekomen waren, en aanschouwd hadden het geen Jezus gedaan had, geloofden in Hem. Maar sommige van hun gingen tot de Phariseën, en zeiden tot hen het geen Jezus gedaan had. De Overpriesters dan en Phariseën vergaderden den Raad, en zeiden: wat zullen wij doen? want deze mensch doet vele teekenen: indien wij Hem alzoo laten [geworden], zij zullen alle in Hem gelooven, en wegnemen beide onze plaatse en volk. En een uit hen, [namelijk] Cajaphas, die deszelven jaars Hoogepriester was, zeide tot hen: gij verstaat niets, noch gij overlegt niet, dat het ons nut is, dat één mensch sterve voor het volk, en het geheele volk niet verloren ga. En dit zeide hij niet uit zich zelven: maar zijnde Hoogepriester deszelven jaars, profeteerde hij, dat Jezus ster-

ven zoude voor het volk: en niet alleen voor dat volk, maar op dat Hij ook de kinderen Gods, die verstrooid waren, tot een zoude vergaderen. Van dien dag af raadslaagden zij te zamen, dat zij Hem dooden zouden. Jezus dan wandelde niet meer vrijelijk onder de Joden, maar ging van daar naar het land bij de woestijne, naar de stad genaamd Ephraim, en verkeerde aldaar met zijne discipelen. En het Passcha der Joden was nabij; en velen uit dat land gingen op naar Jeruzalem voor het Passcha, op dat zij zich zelven reinigden. Zij zochten dan Jezus, en zeiden onder malkanderen, staande in den tempel: wat dunkt u? [dunkt u] dat Hij niet komen zal tot het feest? De Priesters en Pharizeën nu hadden een gebod gegeven, dat, zoo iemand wist waar Hij was, hij het zoude te kennen geven, op dat zij Hem mogten vangen.

§ 83.

Matth. XX: 17—28. Marc. X: 32—45.
Luc. XVIII: 31—34.

En Jezus, opgaande naar Jeruzalem, ging hun voor; en zij waren verbaasd en Hem

volgende waren zij bevreesd. En de twaalve wederom tot zich nemende alleen, begon Hij hun te zeggen de dingen die Hem overkomen zouden, [zeggende]: ziet! wij gaan op naar Jeruzalem en het zal alles volbragt worden aan den Zoon des menschen, wat geschreven is door de Profeten, en hij zal den Overpriesteren en den Schriftgeleerden overgeleverd worden, en zij zullen hem ter dood veroordeelen en hem den Heidenen overleveren, en hij zal bespot worden en smadelijk gehandeld worden en bespogen worden, en zij zullen hem geesselen en kruissigen en hem dooden, en ten derden dage zal hij weder opstaan. En zij verstonden geene van deze dingen: en dit woord was voor hun verborgen, en zij verstonden niet, het geen gezegd werd.

Toen kwam de moeder der zonen van Zebedeus tot Hem, met hare zonen, Jacobus en Joannes, [Hem] aanbiddende en zeggende: Meester! wij wilden [wel] dat gij deedt, wat wij begeeren zullen. En Hij zeide tot hen: wat wilt gij dat ik u doe? En zij zeiden tot Hem: geef ons, dat wij mogen zitten, de een aan uwe regterhand, en de andere aan uwe linker [hand] in uwe heerlijkheid. En zij [de moeder] zeide tot Hem: zeg, dat

deze mijne twee zonen zitten mogen, de een tot uwe regter-, en de ander tot uwe linker [hand] in uw Koningrijk. Maar Jezus zeide tot hen: gij weet niet wat gij begeert: kunt gij den drinkbeker drinken, dien ik drinken zal, en met den doop gedoopt worden, waarmede ik gedoopt worde? Zij zeiden tot Hem: wij kunnen. En Hij zeide tot hen: den drinkbeker, dien ik drinke, zult gij wel drinken, en met den doop gedoopt worden, daar ik mede gedoopt worde: maar het zitten tot mijne regter en tot mijne linker [hand] staat bij mij niet te geven; maar het zal gegeven worden, dien het bereid is van mijnen Vader. En als de andere tien dat hoorden, namen zij het zeer kwalijk van de twee broeders Jacobus en Joannes. Maar Jezus, hen tot zich geroepen hebbende, zeide tot hen: gij weet, dat de genen die geacht worden oversten te zijn der volkeren, heerschappij voeren over hen, en hunne grooten gebruiken magt over hen: doch alzoo zal het onder u niet zijn: maar zoo wie onder u zal willen groot zijn, die zal uw dienaar zijn; en zoo wie van u de eerste zal willen worden, die zal aller dienstknecht zijn; want ook de Zoon des menschen is gekomen, niet

om gediend te worden, maar om te dienen en zijne ziele te geven tot een rantsoen voor velen.

§ 84.

Luc. XIX: 1—27.

En [Jezus] ingekomen zijnde, ging Hij door Jericho: en ziet! daar was een man met naam geheeten Zacheus; en deze was een overste der Tollenaren, en hij was rijk: en zoekende Jezus te zien, wie Hij was, kon hij niet van wege de schare, om dat hij klein van persoon was: en vooruit loopende, klom hij op eenen wilden vijgeboom, op dat hij Hem mogte zien: want Hij zou door dien [weg] voorbij gaan. En als Jezus aan die plaats kwam, opwaarts ziende, zag Hij hem, en zeide tot hem: Zacheus! haast u en kom af, want ik moet heden in uw huis blijven, en hij haastte zich en kwam af, en ontving Hem met blijdschap. En alle die het zagen, murmureerden, zeggende: Hij is tot eenen zondigen man ingegaan om te herbergen. En Zacheus stond en zeide tot den Heere: zie! de helft van mijne goederen, Heere! geef ik den armen: en indien

ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, dat geef ik vierdubbeld weder. En Jezus zeide tot hem: heden is dezen huize zaligheid geschied, nademaal ook deze een zoon Abrahams is. Want de Zoon des menschen is gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was.

En als zij dat hoorden, voegde Hij daarbij, en zeide eene gelijkenis, om dat Hij nabij Jeruzalem was, en [om dat] zij meenden dat het Koningrijk Gods terstond zoude openbaar worden. Hij zeide dan: een zeker welgeboren man reisde in een ver [gelegen] land, om voor zich zelven een Koningrijk te ontvangen, en [dan] weder te keeren: en geroepen hebbende zijne tien dienstknechten, gaf hij hun tien ponden, en zeide tot hen: doet handelinge tot dat ik kome. En zijne burgers hateden hem, en zonden hem gezanten na, zeggende: wij willen niet dat deze over ons Koning zij. En het geschiedde, toen hij wederkwam, als hij het Koningrijk ontvangen had, dat hij zeide dat die dienstknechten tot hem zouden geroepen worden, dien hij het geld gegeven had, op dat hij weten mogte, wat een iegelijk met handelen gewonnen had. En de eerste kwam, en zei-

de: heere! uw pond heeft tien ponden daartoe gewonnen. En hij zeide tot hem: wel, gij goede dienstknecht! dewijl gij in het minste getrouw zijt geweest, zoo heb magt over tien steden. En de tweede kwam, en zeide, heere! uw pond heeft vijf ponden gewonnen. En hij zeide ook tot dezen: en gij, wees over vijf steden. En een ander kwam, zeggende: heere! zie [hier] uw pond, hetwelk ik in eenen zweetdoek weggelegd had: want ik vreesde u, om dat gij een straf mensch zijt, gij neemt weg dat gij niet gelegd hebt, en gij maait dat gij niet gezaaid hebt. Maar hij zeide tot hem: uit uwen mond zal ik u oordeelen; gij booze dienstknecht: gij wist dat ik een straf mensch ben, nemende weg dat ik niet gelegd heb, en maaijende dat ik niet gezaaid heb: waarom hebt gij dan mijn geld niet in de bank gegeven, en ik komende had hetzelve met woeker mogen eischen. En hij zeide tot de genen die bij hem stonden: neemt dat pond van hem weg, en geeft het dien, die de tien ponden heeft. En zij zeiden tot hem: heere! hij heeft tien ponden: want ik zeg u, dat een iegelijk die heeft, zal gegeven worden: maar van den genen die niet heeft, van dien zal genomen worden

ook dat hij heeft. Doch brengt deze mijne vijanden, die niet hebben gewild, dat ik over hen Koning zoude zijn, hier, en slaat ze dood voor mijne oogen.

§ 85.

Matth. XX: 29—34. Marc. X: 46—52. Luc. XVIII: 35—43.

En als zij van Jericho uitgingen, is hem eene groote schare gevolgd. En ziet! twee blinden, zittende aan de weg, bedelende. Een van hun was Bartimeus, zoon van Timeus. En deze hoorende de schare voorbijgaan, vraagden: wat dat ware. En zij boodschapten hun, dat Jezus, de Nazarener, voorbij ging. En zij riepen, zeggende: Jezus! gij Zoon Davids! ontferm U onzer! En de schare bestrafte hen, op dat zij zwijgen zouden, maar zij riepen te meer, zeggende: ontferm U onzer, Heere! gij Zoon Davids! En Jezus, stil staande, zeide: dat men hen roepen zoude. En zij riepen de blinden, zeggende tot hen: hebt goeden moed; staat op, Hij roept u. En zij, hunnen mantel afgeworpen hebbende, stonden op en kwamen tot Jezus. En Jezus zeide: wat

wilt gij dat ik u doen zal? Zij zeiden Hem: Heere! dat onze oogen geopend worden. En Jezus, innerlijk bewogen zijnde met barmhartigheid, raakte hunne oogen aan en zeide tot hen: gaat henen! uw geloof heeft u behouden. En terstond werden hunne oogen ziende en zij volgden Hem, God verheerlijkende. En al het volk [dat] ziende, gaf Gode lof.

GESCHIEDENIS VAN DE LIJDENSWEEK AF, TOT AAN DE HEMELVAART DES HEEREN.

§ 86.

[De geschiedenis van Zaturdag, des avonds na den Sabbath.]

Matth. XXVI: 6—13. Marc. XIV: 3—9. Jo. XII: 1—8.

Jezus dan kwam zes dagen voor het Passcha te Bethaniën, daar Lazarus was, die gestorven was geweest, welken Hij opgewekt had uit de dooden. Zij bereidden Hem dan aldaar een avondmaal in het huis van Simon, den melaatschen, en Martha diende: en Lazarus was een van de genen, die met Hem aanzaten; Maria dan kwam tot Hem, hebbende eene albasterflessche met een pond zalve van onvervalschten, zeer kostelijken nardus, [en] heeft de voeten van Jezus gezalfd en met haar hair zijne voeten afgedroogd: en de albasterflessche gebroken hebbende, goot zij die uit op zijn hoofd, daar Hij aan tafel zat: en het huis werd ver-

vuld met den reuk der zalve. Zoo zeide dan een van zijne discipelen, [namelijk] Judas Simon's zoon, van Iscarioth, die Hem verraden zoude: waarom is deze zalve niet verkocht voor drie honderd penningen en den armen gegeven? En dit zeide hij, niet om dat hij bezorgd was voor den armen, maar om dat hij een dief was en de beurs had, en droeg het geen gegeven werd. En daar waren sommige [andere] discipelen, die dat zeer kwalijk namen bij zich zelven en zeiden: waartoe dit verlies? en zij vergrimden tegen haar. Maar Jezus [zulks] verstaande, zeide tot hen: laat af van haar: waarom doet gij deze vrouwe moeite aan? want zij heeft een goed werk aan mij gewrocht: want de armen hebt gij altijd met u, en wanneer gij wilt, kunt gij hun weldoen, maar mij hebt gij niet altijd: zij heeft gedaan, het geen zij konde: want als zij deze zalve bewaard en op mijn ligchaam gegoten heeft, zoo heeft zij dit gedaan tot [eene voorbereiding van] mijne begrafenis. Voorwaar! zeg ik u: alwaar dit Evangelie gepredikt zal worden in de geheele wereld, [daar] zal ook tot hare gedachtenis gesproken worden van het geen zij gedaan heeft.

§ 87.

Jo. XII: 9—11.

Eene groote schare dan der Joden verstond dat Hij aldaar was: deze kwamen niet alleen om Jezus wil, maar op dat zij ook Lazarus zouden zien, die Hij uit de dooden opgewekt had. En de Overpriesters beraadslaagden, dat zij ook Lazarus dooden zouden. Want vele van de Joden gingen henen om zijnen wil, en geloofden in Jezus.

§ 88.

[De geschiedenis van Zondag.]

Matth. XXI: 1—11, 14—17. Marc. XI: 1—11. Luc. XIX: 29—46. Jo. XII: 12—19.

Des anderen daags, als zij nu Jeruzalem genaakten en gekomen waren tot Bethphage, aan den Olijfberg, zond Jezus twee van zijne discipelen, zeggende tot hen: gaat henen in het vlek, dat tegen u over [ligt] en gij zult terstond eene ezelin gebonden vinden en een veulen met haar, op hetwelk geen mensch gezeten heeft: ontbindt die en brengt dezelve tot mij: en indien iemand tot u zegt: waar-

om doet gij dat? zoo zegt, dat de Heer het van nooden heeft; en hij zal het terstond herwaarts zenden.

En eene groote schare, die tot het feest gekomen was, hoorende, dat Jezus naar Jeruzalem kwam, nam de takken van palmboomen en ging uit, Hem te gemoet.

En de discipelen gingen henen en vonden het veulen [met de ezelin] gebonden bij de deure, buiten aan de wegscheiding, en zij ontbonden hetzelve. En sommige van de genen, die aldaar stonden, zeiden tot hen: wat doet gij, dat gij het veulen ontbindt? en zij zeiden: de Heere heeft het van nooden, en zij lieten die gaan. En zij bragten de ezelin en het veulen tot Jezus en wierpen hunne kleederen op het veulen en Hij zat op hetzelve. Dit alles nu is geschied, op dat vervuld wierd het geen gesproken is door den Profeet, zeggende: zegt der dochter Sions: zie! uw Koning komt [tot] u, zachtmoedig en gezeten op eene ezelinne en een veulen, zijnde een jong eener jokdragende [ezelinne]. Doch dit verstonden zijne discipelen in het eerst niet: maar als Jezus verheerlijkt was, toen werden zij indachtig dat dit, van Hem geschreven was en [dat] zij Hem dit gedaan hadden.

En als Hij [voort] reisde, spreidden de meeste schare hunne kleederen op den weg en anderen hieuwen takken van de boomen en spreidden die op den weg. En als Hij nu genaakte aan den afgang der Olijfberg, begon alle de menigte der discipelen zich te verblijden en God te loven met groote stem, van wegen al de krachtige daden, die zij gezien hadden. En de scharen, die voorgingen en die volgden, riepen, zeggende: Hozanna, den zoon Davids! gezegend [is] de Koning die daar komt in den naam des Heeren! gezegend [zij] het Koningrijk onzes vaders David, hetwelk komt in den naam des Heeren! Hozanna! vrede [zij] in den hemel en heerlijkheid in de hoogste [plaatsen].

De schare dan, die met Hem was, getuigde dat Hij Lazarus uit het graf geroepen en hem uit de dooden opgewekt had. Daarom ging ook de schare Hem te gemoet, vermits zij gehoord had, dat Hij dat teeken gedaan had. De Pharizeën dan zeiden onder malkanderen: ziet gij [wel] dat gij gansch niet vordert? ziet! de [geheele] wereld gaat Hem na. En sommige der Pharizeën uit de schare zeiden tot Hem: Meester! bestraf uwe discipelen. En Hij antwoordende, zeide tot

hen: ik zeg ulieden, dat zoo deze zwijgen, de steenen haast roepen zullen.

En als Hij nabij kwam en de stad zag, weende Hij over haar, zeggende: och! of gij ook bekendet, ook nog in dezen uwen dag, het geen tot uwen vrede [dient]! maar nu is het verborgen voor uwe oogen, want daar zullen dagen over u komen, dat uwe vijanden eene begraving rondom u zullen opwerpen en zullen u omsingelen en u van alle zijden benaauwen, en zullen u tot den grond nederwerpen en uwe kinderen in u: en zij zullen in u den [eenen] steen op den [anderen] steen niet laten, daarom dat gij den tijd uwer bezoeking niet in acht genomen hebt.

En als Hij te Jeruzalem inkwam, werd de geheele stad beroerd, zeggende, wie is deze? en de scharen zeiden: Deze is Jezus, de Profeet van Nazareth, in Galileën. En Jezus ging in den tempel Gods, en als Hij alles rondom bezien had, kwamen blinden en kreupelen tot Hem in den tempel en Hij genas dezelve. Als nu de Overpriesters en Schriftgeleerden zagen de wonderheden die Hij deed, en de kinderen roepende in den tempel en zeggende: Hozanna! den Zoon Davids! namen zij dat zeer kwalijk, en zeiden tot Hem:

hoort gij [wel], wat deze zeggen? En Jezus zeide tot hen: ja! hebt gij nooit gelezen: uit den mond der jonge kinderen en der zuigelingen hebt Gij [u] lof toebereid.

§ 89.

Jo. XII: 20—50.

En daar waren sommige Grieken uit de genen, die opgekomen waren, op dat zij op het feest zouden aanbidden: deze dan gingen tot Philippus, die van Bethsaida in Galileën was, en baden hem, zeggende: heere wij wilden Jezus [wel] zien. Philippus kwam, en zeide het aan Andreas: en Andreas en Philippus wederom zeiden het aan Jezus.

Maar Jezus antwoordde hun, zeggende: de ure is gekomen, dat de Zoon des menschen zal verheerlijkt worden. Voorwaar! voorwaar! zeg ik u, indien het tarwengraan in de aarde niet valt en sterft, dan blijft hetzelve alleen: maar indien het sterft, dan brengt het veel vrucht voort. Die zijn leven lief heeft, zal hetzelve verliezen: en die zijn leven haat in deze wereld zal hetzelve bewaren tot het eeuwig leven. Zoo iemand mij dient, die volge mij: en daar ik ben, aldaar

zal ook mijn dienaar zijn: en zoo iemand mij dient, de Vader zal hem eeren.

Nu is mijne ziel ontroerd: en wat zal ik zeggen? Vader! verlos mij uit deze ure. Maar hierom ben ik in deze ure gekomen. Vader verheerlijk Uwen naam. Daar kwam dan een stem uit den hemel, [zeggende:] ik heb [Hem] verheerlijkt; en ik zal [Hem] wederom verheerlijken. De schare dan die daar stond, en [dit] hoorde, zeide dat er een donderslag geschied was. Anderen zeiden: een engel heeft tot Hem gesproken. Jezus antwoordde en zeide: niet om mijnen wil is deze stem geschied, maar om uwen wil: nu is het oordeel dezer wereld: nu zal de overste dezer wereld buiten geworpen worden: en ik, zoo wanneer ik van de aarde zal verhoogt zijn, zal ze allen tot mij trekken. (En dit zeide Hij, beteekenende hoedanigen dood Hij sterven zoude).

De schare antwoordde Hem: wij hebben uit de wet gehoord, dat de Christus blijft in der eeuwigheid: en hoe zegt gij dat de Zoon des menschen moet verhoogd worden? wie is deze Zoon des menschen? Jezus dan zeide tot hen: nog eenen kleinen tijd is het licht bij ulieden; wandelt terwijl gij het licht

hebt, op dat de duisternis u niet bevange: en die in de duisternis wandelt, weet niet waar hij henen gaat. Terwijl gij het licht hebt, gelooft in het licht, op dat gij kinderen des lichts moogt zijn.

Deze dingen sprak Jezus: en weggaande verbergde Hij zich van hen. En hoewel Hij zoo vele teekenen voor hen gedaan had, [nogtans] geloofden zij in Hem niet: op dat het woord van Jezaia den Profeet vervuld wierd, dat hij gesproken heeft: Heere! wie heeft onze prediking geloofd? en wien is de arm des Heeren geopenbaard? Daarom konden zij niet gelooven, dewijl Jezaia wederom gezegd heeft: Hij heeft hunne oogen verblind, en hun hart verhard: op dat zij met de oogen niet zien, en met het hart [niet] verstaan, en zij bekeerd worden, en ik hen geneze. Dit zeide Jezaia, toen hij Zijne heerlijkheid zag, en van Hem sprak. Nogtans geloofden ook zelfs vele uit de Oversten in Hem: maar om der Pharizeën wil beleden zij het niet, op dat zij uit de Synagoge niet zouden geworpen worden; want zij hadden de eer van menschen lief, meer dan de eer van God.

En Jezus [terwijl Hij wegging] riep, en zeide: die mij gelooft, gelooft in mij niet, maar in den genen die mij gezonden heeft: en die mij ziet, die ziet dengenen die mij gezonden heeft. Ik ben een licht in de wereld gekomen, op dat een iegelijk die in mij gelooft, in de duisternis niet blijve: en indien iemand mijne woorden gehoord, en niet geloofd zal hebben, ik oordeel hem niet; want ik ben niet gekomen op dat ik de wereld oordeele, maar op dat ik de wereld zalig make. Die mij verwerpt, en mijne woorden niet ontvangt, heeft die hem oordeelt: het woord dat ik gesproken heb, dat zal hem oordeelen ten laatsten dage; want ik heb uit mij zelven niet gesproken, maar de Vader, die mij gezonden heeft, die heeft mij een gebod gegeven, wat ik zeggen, en wat ik spreken zal; en ik weet dat zijn gebod het eeuwig leven is. Het geen ik dan spreek, dat spreek ik alzoo, gelijk mij de Vader gezegd heeft.

§ 90.

Matth. XXI: 17. Marc. XI: 11.

En hen verlatende, als het nu avondstond geworden was, ging Hij van daar uit de stad naar Bethanien met de twaalve, en overnachtte aldaar.

§ 91.

[De geschiedenis van Maandag.]

Matth. XXI: 18, 19. Marc. XI: 12—19. Luc. XIX: 47, 48.

En des anderen daags, als Hij des morgens vroeg wederkeerde naar de stad, hongerde Hem: en ziende van verre eenen vijgeboom, die bladeren had, ging hij [om te zien] of hij ook iets op denzelven zoude vinden; en daarbij gekomen zijnde vond Hij niet daaraan dan alleen bladeren: want het was de tijd der vijgen niet. En Jezus zeide tot denzelven: niemand eet [eenige] vrucht meer van u in der eeuwigheid. En zijne discipelen hoorden het: en de vijgeboom verdorde terstond.

En zij kwamen te Jeruzalem en Jezus in den tempel gegaan zijnde, begon de genen, die in den tempel verkochten en kochten, uit te drijven, en de tafelen der wisselaars en de zitstoelen der genen die de duiven verkochten, keerde Hij om, en liet niet toe, dat iemand eenig vat door den tempel droeg. En Hij leerde, zeggende tot hen: is er niet geschreven, mijn huis zal een huis des gebeds genaamd worden allen volken? maar gij hebt

dat [tot] eenen kuil der moordenaren gemaakt. En de Schriftgeleerden en Overpriesters en de Oversten des volks hoorden [dat] en zochten, hoe zij Hem dooden zouden: want zij vreesden Hem, want al het volk hing Hem aan en hoorde [Hem] en was ontzet over zijne leer. En als het nu laat geworden was ging Hij uit buiten de stad.

§ 92.

[De geschiedenis van Dingsdag].

Matth. XXI: 20—22. Marc. XI: 20—26.

En des morgens vroeg voorbijgaande zagen zij, dat de vijgeboom verdord was van de wortelen af: en de discipelen [dat] ziende verwonderden zich, zeggende: hoe is de vijgeboom zoo terstond verdord? En Petrus [zulks] indachtig geworden zijnde zeide tot Hem: Rabbi! zie! de vijgeboom, dien gij vervloekt hebt, is verdord. En Jezus antwoordende, zeide tot hen: hebt geloof op God. Voorwaar! zeg ik u, indien gij geloof hadt en niet twijfeldet, gij zoudt niet alleenlijk doen het geen den vijgeboom [is geschied] maar indien gij ook tot dezen berg zeide: word opgeheven en in de zee gewor-

pen, het zou geschieden. Daarom zeg ik u: alle dingen, die gij biddende begeert, geloofd, dat gij die ontvangen zult, en zij zullen u geworden. En wanneer gij staat om te bidden, vergeeft, indien gij iets hebt tegen iemand, op dat ook uw vader, die in den hemel is, ulieden uwe misdaden vergeve: maar indien gij niet vergeeft, zoo zal uw vader, die in den hemel is, ook u uwe misdaden niet vergeven.

§ 93.

Matth. XXI: 23—27. Marc. XI: 27—33. Luc. XX: 1—8.

En zij kwamen wederom te Jeruzalem en als Hij in den tempel het volk leerde en het Evangelie verkondigde, kwamen tot Hem de Overpriesters en Schriftgeleerden met de Ouderlingen des volks, zeggende: door wat magt doet gij deze dingen? en wie heeft u deze magt gegeven, dat gij deze dingen doen zoudt? En Jezus antwoordende, zeide tot hen: ik zal u ook een woord vragen, hetwelk indien gij mij zult zeggen, zoo zal ik u ook zeggen, door wat magt ik deze dingen doe. De doop van Joannes van waar was die? was

die uit den hemel of uit de menschen? antwoordt mij. En zij overlegden bij zich zelven en zeiden: indien wij zeggen, uit den hemel, dan zal Hij tot ons zeggen: waarom hebt gij hem dan niet geloofd? maar indien wij zeggen, uit de menschen, dan zal ons al het volk steenigen: want zij hielden alle van Joannes, dat hij waarlijk een Profeet was. En antwoordende, zeiden zij tot Jezus: wij weten het niet. En Hij zeide tot hen: zoo zeg ik u ook niet, door wat magt ik deze dingen doe.

§ 94.

Matth. XXI: 28—32. Marc. XII: 1.

En Hij begon door gelijkenissen tot hen te zeggen: Wat dunkt u? een mensch had twee zonen, en gaande tot den eersten zeide hij: zoon! ga henen, werk heden in mijnen wijngaard. Doch hij antwoordde, en zeide: ik wil niet: en daarna berouw hebbende ging hij henen. En gaande tot den tweeden, zeide hij desgelijks. En deze antwoordde, en zeide: ik [ga] heere! en hij ging niet. Wie van deze twee heeft den wil des vaders gedaan? Zij zeiden tot hem: de eerste. Jezus zeide tot hen, Voorwaar! ik zeg u, dat de tolle-

naars en de hoeren u voorgaan in het Koningrijk Gods: want Joannes is tot u gekomen in den weg der geregtigheid, en gij hebt hem niet geloofd: maar de tollenaars en hoeren hebben hem geloofd; doch gij [zulks] ziende hebt daarna geen berouw gehad, om hem te gelooven.

§ 95.

Matth. XXI: 33—46. Marc. XII: 1—12. Luc. XX: 9—19.

Hoort eene andere gelijkenis. Daar was een heer des huizes, die eenen wijngaard plantte en zette eenen tuin daarom, en groef eenen wijnpersbak daarin, en bouwde eenen toren en verhuurde dien den landlieden en reisde buiten [s'lands]. Toen nu de tijd der vruchten genaakte, zond hij eenen dienstknecht tot de landlieden, op dat zij hem van de vrucht des wijngaards geven zouden; maar zij namen en sloegen hem en zonden hem ledig henen. En hij zond wederom eenen anderen dienstknecht tot hen, en dien steenigden zij, en wondden hem het hoofd en zonden [hem] ledig henen, schandelijk gehandeld zijnde. En wederom zond hij nog eenen

derden, en dien dooden zij. Wederom zond hij andere dienstknechten, meer [in het getal] dan de eerste, en zij deden hun desgelijks.

En de heer des wijngaards, als hij dan nog eenen zoon had, die hem lief was, zeide: wat zal ik doen? ik zal mijnen geliefden zoon zenden; mogelijk dezen ziende, zullen zij [hem] ontzien. En ten laatsten zond hij ook dien tot hen; maar de landlieden den zoon ziende, zeiden onder malkanderen: deze is de erfgenaam, komt, laat ons hem dooden en zijne erfenis [aan ons] behouden; en zij namen en wierpen [hem] uit buiten den wijngaard, en doodden [hem]. Wanneer dan de heer des wijnbergs komen zal, wat zal hij dien landlieden doen? Zij zeiden tot Hem: hij zal den kwaden eenen kwaden dood aandoen, en zal den wijngaard anderen landlieden verhuren, die hem de vruchten op derzelver tijden zullen geven. Jezus zeide tot hen: hij zal komen en deze landlieden verderven en zal den wijngaard aan anderen geven. En als zij [dat] hoorden, zeiden zij: dat zij verre. Maar hij zag hen aan en zeide: hebt gij nooit gelezen in de schriften: de steen, dien de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot een hoofd des

hoeks: van den Heere is dit geschied en het is wonderlijk in onze oogen? Daarom zeg ik ulieden, dat het Koningrijk Gods van u zal weggenomen worden en eenen volke gegeven, dat zijne vruchten voortbrengt. En wie op dezen steen valt, zal verplettert worden: en op wien hij valt, dien zal hij vermorzelen. En als de Overpriesters en Pharizeën deze zijne gelijkenissen hoorden, verstonden zij, dat Hij van hen sprak en zochten te dier zelfder ure de handen aan Hem te slaan: maar zij vreesden de scharen, dewijl deze Hem hielden voor eenen Profeet.

§ 96.

Matth. XXII: 1—14.

En Jezus antwoordende, sprak tot hen wederom door gelijkenissen, zeggende: Het Koningrijk des hemels is gelijk een zeker Koning, die zijnen zoon een bruiloft bereid had, en zond zijne dienstknechten uit om de genoodigden ter bruiloft te roepen; en zij wilden niet komen. Wederom zond hij andere dienstknechten uit, zeggende: zegt den genoodigden, ziet! ik heb mijn middagmaal bereid; mijne ossen, en de gemeste

[beesten] zijn geslagt, en alle dingen zijn gereed, komt tot de bruiloft. Maar zij [zulks] niet achtende zijn henen gegaan, deze tot zijnen akker, gene tot zijne koopmanschap, en andere grepen zijne dienstknechten, deden [hun] smaadheid aan, en dooden ze. Als nu de Koning [dat] hoorde, werd hij toornig; en zijne krijgsheiren zendende heeft die doodslagers vernield, en hunne stad in brand gestoken. Toen zeide hij tot zijne dienstknechten: de bruiloft is wel bereid, doch de genoodigden waren het niet waardig: daarom gaat op de uitgangen der wegen, en zoo velen als gij er zult vinden, roept ze tot de bruiloft. En dezelve dienstknechten uitgaande op de wegen, vergaderden alle die zij vonden, beide kwaden en goeden, en de bruiloft werd vervuld met aanzittende [gasten]. En als de Koning ingegaan was om de aanzittende [gasten] te overzien, zag hij aldaar een mensch niet gekleed met een bruiloftskleed, en zeide tot hem: vriend! hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed [aan] hebbende? En hij verstomde. Doe zeide de Koning tot de dienaars: bindt zijne handen en voeten; neemt hem weg, en werpt [hem] uit in de buiten-

ste duisternis: daar zal zijn weening en knersing der tanden. Want vele zijn geroepen, maar weinige uitverkoren.

§ 97.

Matth. XXII: 15—22. Marc. XII: 13—17. Luc. XX: 20—26.

Toen gingen de Pharizeën henen en hielden te zamen raad, hoe zij Hem verstrikken zouden in [zijne] rede; en zij namen [Hem] waar, en zonden verspieders uit, [namelijk] eenigen der Pharizeën en der Herodianen, die zich zelven veinsden regtvaardig te zijn, op dat zij Hem in [zijne] rede vangen mogten, om Hem der heerschappij en der magt des Stadhouders over te leveren. Deze nu kwamen en zeiden tot Hem: Meester! wij weten, dat gij waarachtig zijt en den weg Gods in waarheid leert en naar niemand vraagt; want gij ziet den persoon des menschen niet aan: zeg ons dan, wat dunkt u? is het geoorloofd den Keizer schatting te geven of niet? Maar Jezus, hunne arglistigheid en geveinsdheid bemerkende, zeide tot hen: gij geveinsden! wat verzoekt gij mij? toont mij den schattingpenning; En zij bragten Hem eenen pen-

ning. En Hij zeide tot hen: wiens is dit beeld en het opschrift? zij zeiden tot Hem: des Keizers. Toen zeide Hij tot hen: geeft dan den Keizer, wat des Keizers is, en Gode, wat Gods is. En zij konden Hem in [zijn] woord niet vatten voor den volke; en zich verwonderende over zijn antwoord, zwegen zij stil, en Hem verlatende zijn zij weggegaan.

§ 98.

Matth. XXII: 23—33. Marc. XII: 18—27. Luc. XX: 27—38.

Te dien zelfden dage kwamen tot Hem sommige der Sadduceën, die zeggen dat er geene opstanding is, en vraagden Hem, zeggende: Meester! Mozes heeft ons geschreven: indien iemands broeder sterft, en eene vrouw achterlaat en geene kinderen nalaat, dat zijn broeder deszelfs vrouw nemen zal en zijnen broeder zaad verwekken: nu waren daar bij ons zeven broeders: en de eerste nam eene vrouw en stierf zonder kinderen; en de tweede nam de vrouw en [ook] deze stierf zonder kinderen; en de derde desgelijks: en [alle] de zeven namen dezelve en lieten geen zaad na: de laatste van allen is ook de vrouw

gestorven: in de opstanding dan, wanneer zij zullen opgestaan zijn, wiens vrouw zal zij wezen van die zeven? want die allen hebben haar tot eene vrouw gehad. En Jezus antwoordende zeide tot hen: dwaalt gij niet? daarom dat gij de schriften niet weet, noch de kracht Gods: de kinderen dezer eeuwe trouwen en worden ten huwelijk uitgegeven, maar die waardig zullen geacht zijn, die eeuwe te verwerven en de opstanding uit de dooden, zullen noch trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden, want zij kunnen niet meer sterven, want zij zijn den engelen gelijk: en zij zijn kinderen Gods, dewijl zij kinderen der opstanding zijn. Doch aangaande de dooden, dat zij opgewekt zullen worden, hebt gij niet gelezen in het boek van Mozes, hoe God in het doornenbosch tot hem gesproken heeft, zeggende: ik ben de God Abrahams en de God Isaacs en de God Jacobs? God nu is niet een God der dooden, maar der levenden: want zij leven Hem alle. Gij dwaalt dan zeer. En de scharen [dit] hoorende, werden verslagen over zijne leer, en sommige der Schriftgeleerden antwoordende zeiden: Meester! gij hebt wel gezegd.

§ 99.

Matth. XXII: 34—46. Marc. XII: 28—37.
Luc. XX: 40—44.

En de Pharizeën gehoord hebbende, dat Hij den Sadduceën den mond gestopt had, zijn te zamen bij een vergaderd. En een uit hun, [zijnde] een Wetgeleerde, hoorende, dat zij te zamen in woorden waren, [en] wetende, dat Hij hun wel geantwoord had, kwam tot Hem en vraagde Hem, Hem verzoekende: Meester! welk is het grootst gebod in de wet? En Jezus antwoordde hem: het eerste van alle de geboden is: hoor Israël! de Heer, onze God, is een eenig Heer. En gij zult den Heer, uwen God, lief hebben uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel, en uit geheel uw verstand, en uit geheel uwe kracht: dit is het eerste gebod: en het tweede, [dezen] gelijk, [is] dit: gij zult uwen naasten lief hebben als u zelven. Daar is geen ander gebod grooter dan deze: aan deze twee geboden hangt de gansche wet en de Profeten. En de Schriftgeleerde zeide tot hem: Meester! gij hebt wel in der waarheid gezegd, dat er een eenig God is en daar is geen ander dan Hij: en Hem lief te hebben

uit geheel het harte en uit geheel het verstand en uit geheel de ziel en uit geheel de kracht: en den naasten lief te hebben als zich zelven is meer dan alle de brandofferen en slagtofferen. En Jezus ziende, dat hij verstandelijk geantwoord had, zeide tot hem: gij zijt niet verre van het Koningrijk Gods.

Als nu de Pharizeën te zamen vergaderd waren, vraagde hen Jezus, leerende in den tempel, en zeide: hoe zeggen de Schriftgeleerden, dat de Christus een Zoon van David is? wat dunkt u van den Christus, wiens Zoon is Hij? zij zeiden tot Hem: Davids [Zoon]. Hij zeide tot hen: hoe noemt hem dan David in het boek der Psalmen [zijnen Heer?] zeggende door den Heiligen Geest: de Heer heeft gezegd tot mijnen Heer: zit aan mijne regterhand, tot dat ik uwe vijanden zal gezet hebben tot een voetbank uwer voeten? Indien Hem dan David noemt [zijnen] Heer, hoe is Hij zijn Zoon? En niemand kon Hem een woord antwoorden: ook durfde niemand Hem van dien dag aan [iets] meer vragen. En de menigte der schare hoorde Hem gaarne.

§ 100.

Matth. XXIII: 1—39. Marc. XII: 38—40. Luc. XX: 45—47.

En daar al het volk het hoorde sprak Hij tot zijne discipelen, zeggende: de Schriftgeleerden en Pharizeën zijn gezeten op den stoel van Mozes; daarom al wat zij u zeggen, dat gij houden zult, houdt [dat] en doet [het], maar doet niet naar hunne werken: want zij zeggen het en doen het niet. Wacht u van de Schriftgeleerden, want zij binden lasten, die zwaar zijn en kwalijk om te dragen, en leggen die op de schouderen der menschen, maar zij willen die met hunnen vinger niet verroeren: en alle hunne werken doen zij om van de menschen gezien te worden, die daar gaarne willen wandelen in lange kleederen; zij maken hunne gedenkcedels breed en maken de zoomen (*) van hunne kleederen groot, en zij beminnen de vooraanzitting in de maaltijden en de voorgestoelten in de Synagogen; ook de begroetingen op de markten en van de menschen genaamd te worden Rabbi! Rabbi!

(*) Levit XV: 38. Deut. VI: 8.

Doch gij zult niet Rabbi genaamd worden, want één is uw meester, [namelijk] Christus: en gij zijt alle broeders; gij zult niemand uwen Vader noemen op de aarde, want één is uw Vader, [namelijk] die in den hemel is; gij zult ook geene meesters genaamd worden, want één is uw Meester, [namelijk] Christus: maar de meeste van u zal uw dienaar zijn: en wie zich zelven verhoogen zal, [die] zal vernederd worden: en wie zich zelven zal vernederen, [die] zal verhoogd worden.

Maar wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën, gij geveinsden! want gij sluit het Koningrijk des hemels voor de menschen, vermits gij [daar] niet ingaat, en de genen die ingaan zouden, niet laat ingaan. Wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën, gij geveinsden! want gij eet de huizen der weduwen op, en [dat] onder den schijn van lang te bidden; daarom zult gij te zwaarder oordeel ontvangen. Wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën, gij geveinsden! want gij omreist zee en land, om een Jodengenoot te maken: en als hij het geworden is, zoo maakt gij hem een kind der helle, tweemaal meer dan gij [zijt]. Wee u gij blinde leidslieden! die zegt: zoo wie gezworen zal hebben bij den tempel, dat en

is niet: maar zoo wie gezworen zal hebben bij het goud des tempels, die is schuldig. Gij dwazen en blinden! want welk is meerder, het goud, of de tempel, die het goud heiligt? En zoo wie gezworen zal hebben bij den altaar, dat is niet: maar zoo wie gezworen zal hebben bij de gave, die daarop is, die is schuldig. Gij dwazen en blinden! want wat is meerder, de gave, of de altaar die de gave heiligt? Daarom wie zweert bij den altaar, die zweert bij denzelven, en bij al wat daarop is: en wie zweert bij den tempel, die zweert bij denzelven, en bij dien die daarin woont: en wie zweert bij den hemel, die zweert bij den troon Gods, en bij dien die daarop zit. Wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën, gij geveinsden! want gij vertient de munt, en de dille, en het komijn, en gij laat na het zwaarste der wet, [namelijk] het oordeel, de barmhartigheid, en het geloof; deze dingen moest men doen, en de andere niet nalaten. Gij blinde leidslieden! gij die de mugge uitzuigt, en den kemel doorzwelgt. Wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën, gij geveinsden! want gij reinigt het buitenste des drinkbekers en des schotels, maar van binnen zijn ze vol van

roof en onmatigheid. Gij blinde Pharizeër! reinig eerst dat binnen in den drinkbeker en den schotel is, op dat ook het buitenste deszelven rein worde. Wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën, gij geveinsden! want gij zijt de wit gepleisterde graven gelijk, die van buiten wel schoon schijnen, maar van binnen zijn ze vol doodsbeenderen en alle onreinigheid; alzoo ook schijnt gij wel den menschen van buiten regtvaardig, maar van binnen zijt gij vol geveinsdheid en ongeregtigheid. Wee u gij Schriftgeleerden en Pharizeën, gij geveinsden! want gij bouwt de graven der Profeten op, en versiert de grafteekenen der regtvaardigen; en zegt: indien wij ten tijde onzer vaderen hadden geweest, wij zouden met hun geen gemeenschap gehad hebben aan het bloed der Profeten. Aldus getuigt gij [tegen] u zelven, dat gij kinderen zijt der genen die de Profeten gedood hebben. Gij [dan] ook vervult de mate uwer vaderen. Gij slangen! gij adderen-gebroedsels! hoe zoudt gij de helsche verdoemenis ontvlieden? Daarom ziet ik zende tot u Profeten, en Wijzen, en Schriftgeleerden, en uit dezelven zult gij [sommigen] dooden en kruisigen, en [sommigen] uit dezelven zult gij geeselen in

uwe Synagogen, en zult ze vervolgen van stad tot stad: op dat op u kome alle het regtvaardige bloed, dat vergoten is op aarde, van het bloed des regtvaardigen Abels af, tot op het bloed van Zacharia den zoon van Barachias, welken gij gedood hebt tusschen den tempel en den altaar. Voorwaar, zeg ik u, alle deze dingen zullen komen over dit geslacht. Jeruzalem! Jeruzalem! gij die de Profeten doodt, en steenigt die tot u gezonden zijn: hoe menigmaal heb ik uwe kinderen willen bij een vergaderen, gelijkerwijs een hen hare kiekens bij een vergadert onder de vleugelen, en gijlieden hebt niet gewild. Ziet! uw huis wordt u woest gelaten: want ik zeg u, gij zult mij van nu aan niet zien, tot dat gij zeggen zult: gezegend [is] Hij die komt in den naam des Heeren!

§ 101.

Marc. XII: 41—44. Luc. XXI: 1—4.

En Jezus, gezeten zijnde tegen over de schatkist, zag, hoe de schare geld wierp in de schatkist; en vele rijken wierpen veel [daarin]. En Hij zag ook eene zekere arme weduwe twee kleine [penningjens] daarin

werpen, dat is een oort. En [Jezus], zijne discipelen tot zich geroepen hebbende, zeide tot hen: voorwaar ik zeg u, dat deze weduwe meer ingeworpen heeft, dan alle, die in de schatkist geworpen hebben: want dit allen hebben van hunnen overvloed [daarin] geworpen tot de gaven Gods: maar deze heeft van haar gebrek al wat zij had [daarin] geworpen, haren ganschen leeftogt.

§ 102.

Matth. XXIV: 1—51. Marc. XIII: 1—37. Luc. XXI: 5—36.

En Jezus ging uit en vertrok van den tempel: en zijne discipelen kwamen bij Hem, om Hem de gebouwen des tempels te toonen; en, als sommige zeiden, dat hij met schoone steenen en begiftingen versierd was, en een van zijne discipelen tot Hem zeide: Meester! zie hoedanige steenen en hoedanige gebouwen! zeide Jezus tot hen: ziet gij deze groote gebouwen? en ziet gij niet alle deze dingen? Voorwaar! zeg ik u, daar zullen dagen komen, in welke niet een steen op den anderen steen zal gelaten worden, die niet zal worden afgebroken.

En als Hij op den Olijfberg gezeten was, tegen den tempel over, gingen de discipelen Petrus en Jacobus, Joannes en Andreas tot Hem alleen, en zij vraagden Hem, zeggende: Meester! wanneer zullen dan deze dingen zijn? en welk zal het teeken zijn van uwe toekomst en van de voleinding der wereld?

En Jezus antwoordende, zeide tot hen: ziet toe, dat u niemand verleide: want vele zullen komen onder mijnen naam, zeggende: ik ben de Christus; en: de tijd is nabij gekomen; en zij zullen velen verleiden; gaat dan hen niet na. En wanneer gij zult hooren van oorlogen en geruchten van oorlogen, zoo wordt niet verschrikt; want deze dingen moeten eerst geschieden; maar [nog] is terstond het einde niet: want het [een] volk zal tegen het [ander] volk opstaan, en het [een] Koningrijk tegen het [ander] Koningrijk, en daar zullen groote aardbevingen zijn in verscheidene plaatsen, en hongersnooden en pestilentiën: daar zullen ook schrikkelijke dingen en groote teekenen van den hemel geschieden. Doch alle die dingen [zijn maar] een beginsel der smarten. Maar ziet gij voor u zelven toe: want vóór dit alles zullen zij hunne handen aan ulieden slaan en u vervol-

gen, en zullen u overleveren in de raadsvergaderingen en in de Synagogen en gevangenissen: gij zult geslagen worden en voor Stadhouders en Koningen zult gij gesteld worden om mijnen wil: zij zullen u dooden en gij zult gehaat worden van alle volken, om mijns naams wil. En dit zal u overkomen tot een getuigenis: doch wanneer zij u leiden zullen om u over te leveren, zoo zijt te voren niet bezorgd wat gij spreken zult, noch bedenkt het niet: maar wat u in die ure gegeven zal worden, dat spreekt: want gij zijt het niet die spreekt, maar de Heilige Geest: want ik zal u mond en wijsheid geven, welke niet zullen kunnen tegenspreken, noch wederstaan alle, die zich tegen u zetten.

En dan zullen er velen geërgerd worden en zullen malkanderen overleveren en malkanderen haten: en de [een] broeder zal den [anderen] broeder overleveren tot den dood, en de Vader het kind: en de kinderen zullen opstaan tegen de ouders en zullen hen dooden: doch niet een hair van uw hoofd zal verloren gaan: bezit uwe zielen in uwe lijdzaamheid. En vele valsche Profeten zullen opstaan en zullen er velen verleiden: en, om dat de ongeregtigheid vermenigvuldigd zal

worden, zal de liefde van velen verkouden; maar wie volharden zal tot het einde, die zal zalig worden. En dit Evangelie des Koningrijks zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volken: en dan zal het einde komen.

Maar wanneer gij zien zult, dat Jeruzalem van heirlegers omsingeld wordt, zoo weet als dan dat hare verwoesting nabij gekomen is. Wanneer gij dan zult zien den gruwel der verwoesting, waarvan gesproken is door Daniël den Profeet, staande in de heilige plaatse, (die [het] leest, die merke daarop), dat als dan, die in Judea zijn, vlieden op de bergen; en die binnen de [stad] zijn, daaruit trekken; en die op de velden zijn, dat zij in dezelve niet komen; en die op het dak is, kome niet af om iets uit zijn huis weg te nemen; en die op den akker is, keere niet weder terug om zijne kleederen weg te nemen: want deze zijn dagen der wrake, op dat alles vervuld worde, wat geschreven is. Maar wee der bevruchte en zogende [vrouwen] in die dagen! Doch bidt, dat uwe vlucht niet geschiede des winters, noch op eenen Sabbath: want als dan zal groote verdrukking wezen, hoedanige niet

is geweest van het begin der schepselen, die God geschapen heeft, tot nu toe, noch ook niet zijn zal. Toorn zal zijn over dit volk! zij zullen vallen door de scherpte des zwaards en gevankelijk weggevoerd worden onder alle volkeren; en Jeruzalem zal van de heidenen vertreden worden, tot dat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn: en zoo die dagen niet verkort wierden, geen vleesch zoude behouden worden: maar om der uitverkorenen wille zullen die dagen verkort worden. Als dan, zoo iemand tot u zal zeggen: ziet! hier is de Christus of daar, gelooft het niet, want daar zullen valsche Christussen en valsche Profeten opstaan en zullen groote teekenen en wonderheden doen, om te verleiden, indien het mogelijk ware, ook de uitverkorenen. Maar gijlieden ziet toe: ziet! ik heb u alles voorzegd. Zoo zij dan tot u zullen zeggen! ziet! hij is in de woestijn, gaat niet uit: ziet! [hij is] in de binnenkameren, gelooft het niet: want gelijk de bliksem uitgaat van het oosten en schijnt tot het westen, alzoo zal ook de toekomst des Zoons des menschen wezen: want alwaar het doode ligchaam zal zijn, daar zullen de arenden vergaderd worden.

En terstond na de verdrukking dier dagen zullen teekenen zijn: in de zon en maan en sterren: de zon zal verduisterd worden en de maan zal haar schijnsel niet geven en de sterren zullen van den hemel vallen; en op de aarde zal benaauwdheid onder de volken zijn met twijfelmoedigheid, als de zee en watergolven groot geluid zullen geven: en den menschen zal het harte bezwijken van vreeze en verwachting der dingen, die het aardrijk zullen overkomen: want de krachten des hemels zullen bewogen worden. En als dan zal aan den hemel verschijnen het teeken van den Zoon des menschen: en dan zullen alle geslachten der aarde weenen en zullen den Zoon des menschen zien komen op de wolken des hemels met groote kracht en heerlijkheid. En Hij zal zijne engelen uitzenden met eene bazuin van groot geluid, en zij zullen zijne uitverkorenen bijeen vergaderen uit de vier winden, van [het eene] uiterste des hemels tot [het ander] uiterste deszelven.

Als nu deze dingen beginnen te geschieden, zoo heft uwe hoofden opwaarts, om dat uwe verlossing nabij is. En Hij zeide tot hen eene gelijkenis: ziet den vijgenboom en alle de boomen. Wanneer nu deszelfs tak teêr wordt

en de bladeren uitspruiten, zoo weet gij dat de zomer nabij is: alzoo ook gij, wanneer gij alle deze dingen zult zien geschieden, zoo weet, dat het Koningrijk Gods nabij is. Voorwaar! zeg ik u, dat dit geslacht geenszins zal voorbijgaan, tot dit alles zal geschied zijn: de hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar mijne woorden zullen geenszins voorbijgaan: doch van dien dag en die ure weet niemand, ook niet de engelen des hemels, noch de Zoon, dan mijn Vader alleen. En wacht u zelven, dat uwe harten niet te eeniger tijd bezwaard worden met brasserije en dronkenschap en zorgvuldigheden dezes levens, en dat u die dag niet onvoorziens [over] kome; want gelijk een strik zal hij komen over de genen, die op den ganschen aardbodem gezeten zijn. En gelijk de dagen van Noach [waren], alzoo zal ook zijn de toekomst van den Zoon des menschen: want gelijk zij waren in de dagen voor den zondvloed, etende en drinkende, trouwende en ten huwelijk gevende, tot den dag toe, in welken Noach in de arke ging, en geloofden het niet tot dat de zondvloed kwam en hen allen wegnam: alzoo zal ook zijn de toekomst van den Zoon des menschen. Als dan zul-

len er twee op den akker zijn; de een zal aangenomen en de ander zal verlaten worden: daar zullen twee [vrouwen] malen in den molen, de eene zal aangenomen en de andere zal verlaten worden.

Waakt dan ten allen tijde, biddende, dat gij moogt waardig geacht worden te ontvlieden alle deze dingen, die geschieden zullen, en te staan vóór den Zoon des menschen; want gij weet niet in welke ure uw Heer komen zal. Gelijk een mensch buiten 's lands reizende, zijn huis verliet en zijne dienstknechten magt gaf en elk zijn werk, en den deurwachter gebood, dat hij zou waken; zoo [zeg ik u ook] waakt dan. Maar weet dit, dat zoo de Heer des huizes geweten had in welke nachtwake de dief komen zou, hij zoude gewaakt hebben en zoude zijn huis niet hebben laten doorgraven: daarom zijt ook gij bereid; want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des menschen komen.

Wie is dan de getrouwe en voorzichtige dienstknecht, denwelken zijn Heer over zijne dienstboden gesteld heeft, om hun lieden [hun] voedsel te geven ter regter tijd? Zalig is die dienstknecht, welken zijn Heer komende zal vinden alzoo doende. Voorwaar ik zeg u,

u, dat hij hem zal zetten over alle zijne goederen: maar zoo die kwade dienstknecht in zijn hart zou zeggen: mijn Heer vertoeft te komen en zou beginnen [zijne] mededienstknechten te slaan, en te eten en te drinken met de dronkaards, zoo zal de Heer dezes dienstknechts komen ten dage, in welken hij [hem] niet verwacht, en ter ure, die hij niet weet: en zal hem afscheiden en zijn deel zetten met de geveinsden; daar zal weening zijn en knersing der tanden. Zoo waakt dan (want gij weet niet, wanneer de Heer des huizes komen zal, [des avonds] laat, of ter middernacht, of met het hanengekraai, of in den morgenstond), op dat hij niet onvoorziens kome en u slapende vinde. En het geen ik u zeg, [dat] zeg ik allen: waakt!

§ 103.

Matth. XXV: 1—46. XXVI: 1—5. Marc. XIV: 1, 2. Luc. XXII: 1, 2.

Als dan zal het Koningrijk des hemels gelijk zijn tien maagden, welke hare lampen namen en gingen uit den bruidegom te gemoet: en vijf van haar waren wijze, en vijf waren dwaze. Die dwaas waren hare lampen

nemende, namen geen olie met zich: maar de wijze namen olie in hare vaten met hare lampen. Als nu de bruidegom vertoefde, werden zij alle sluimerig en vielen in slaap. En te middernacht geschiedde een geroep: ziet! de bruidegom komt; gaat uit hem te gemoet. Doe stonden alle die maagden op, en bereidden hare lampen. En de dwaze zeiden tot de wijze: geeft ons van uwe olie; want onze lampen gaan uit. Doch de wijze antwoordden, zeggende: [geenszins!] op dat er misschien voor ons en voor u niet genoeg zij: maar gaat liever tot de verkoopers, en koopt voor u zelven. Als zij nu henen gingen om te koopen, kwam de bruidegom, en die gereed [waren] gingen met hem in tot de bruiloft, en de deur werd gesloten. Daarna kwamen ook de andere maagden, zeggende: Heere! Heere! doe ons open. En hij antwoordende, zeide: voorwaar! zeg ik u, ik ken u niet. Zoo waakt dan, want gij weet den dag niet, noch de ure, in welke de Zoon des menschen komen zal.

Want [het is] gelijk een mensch, die buiten 's lands reizende zijne dienstknechten riep, en gaf hun zijne goederen over: den eenen gaf hij vijf talenten, en den anderen

twee, en den derden een, een iegelijk naar zijn vermogen, en verreisde terstond. Die nu de vijf talenten ontvangen had, ging henen en handelde daar mede, en won andere vijf talenten. Desgelijks ook die de twee [ontvangen had], die won ook andere twee. Maar die het een ontvangen had, ging henen en groef in de aarde, en verbergde het geld van zijnen heer. En na eenen langen tijd kwam de heer van dezelve dienstknechten, en hield rekening met hen. En die de vijf talenten ontvangen had, kwam en bragt tot hem andere vijf talenten, zeggende: heere! vijf talenten hebt gij mij gegeven; ziet! andere vijf talenten heb ik boven dezelve gewonnen. En zijn heer zeide tot hem: wel! gij goede en trouwe dienstknecht! over weinig zijt gij getrouw geweest, over velen zal ik u zetten: gaat in in de vreugde uwes heeren. En die de twee talenten ontvangen had, kwam ook tot hem en zeide: heere! twee talenten hebt gij mij gegeven, ziet! twee talenten heb ik boven dezelve gewonnen. Zijn heer zeide tot hem: wel! gij goede en getrouwe dienstknecht! over weinig zijt gij getrouw geweest, over velen zal ik u zetten: gaat in in de vreugde uwes heeren. Maar die het een

talent ontvangen had, kwam ook, en zeide: heere! ik ken u dat gij een hard mensch zijt, maaijende daar gij niet gezaaid hebt, en vergaderende van daar, [waar] gij niet gestrooid hebt; en bevreesd zijnde ben ik henen gegaan, en heb uw talent verborgen in de aarde: ziet! gij hebt het uwe. Maar zijn heer antwoordende, zeide tot hem: gij booze en luije dienstknecht! gij wist dat ik maai daar ik niet gezaaid heb, en van daar vergader waar ik niet gestrooid heb: zoo moest gij dan mijn geld bij de wisselaren gegeven hebben, en ik komende zoude het mijne wedergenomen hebben met woeker. Neemt dan van hem het talent weg, en geeft het den genen, die de tien talenten heeft. Want een iegelijk die heeft [dien] zal gegeven worden, en hij zal overvloedig hebben: maar van den genen die niet heeft, van dien zal genomen worden ook dat hij heeft. En den onnutten dienstknecht werpt uit in de buitenste duisternis; daar zal weening en knersing der tanden zijn.

En wanneer de Zoon des menschen komen zal in zijne heerlijkheid, en alle de heilige engelen met Hem, dan zal Hij zitten op den troon zijner heerlijkheid. En voor Hem zul-

len alle de volken vergaderd worden, en Hij zal ze van malkanderen scheiden gelijk de herder de schapen van de bokken scheidt: en Hij zal de schapen tot zijne regter [hand] zetten, maar de bokken tot [zijne] linker [hand.] Als dan zal de Koning zeggen tot de genen die tot zijne regter [hand zijn]: komt! gij gezegenden mijns Vaders! beërft dat Koningrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld: want ik ben hongerig geweest, en gij hebt mij te eten gegeven: ik ben dorstig geweest, en gij hebt mij te drinken gegeven: ik was een vreemdeling, en gij hebt mij geherbergd: [ik was] naakt, en gij hebt mij gekleed: ik ben krank geweest, en gij hebt mij bezocht: ik was in de gevangenis, en gij zijt tot mij gekomen: dan zullen de regtvaardigen Hem antwoorden, zeggende: Heere! wanneer hebben wij u hongerig gezien, en gespijzigd? of dorstig, en te drinken gegeven? en wanneer hebben wij u een vreemdeling gezien, en geherbergd? of naakt, en u gekleed? en wanneer hebben wij u krank gezien, of in de gevangenis, en zijn tot u gekomen? en de Koning zal antwoorden en tot hen zeggen: voorwaar! zeg ik u, voor zoo veel gij [dit]

eenen van mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij [dat] mij gedaan: dan zal Hij zeggen tot de genen die ter linker [hand zijn]: gaat weg van mij gij vervloekten! in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijnen engelen bereid is: want ik ben hongerig geweest, en gij hebt mij niet te eten gegeven: ik ben dorstig geweest, en gij hebt mij niet te drinken gegeven: ik was een vreemdeling, en gij hebt mij niet geherbergd: naakt, en gij hebt mij niet gekleed: krank, en in de gevangenis, en gij hebt mij niet bezocht; dan zullen ook deze Hem antwoorden, zeggende: Heere! wanneer hebben wij u hongerig gezien, of dorstig, of een vreemdeling, of naakt, of krank, of in de gevangenis, en hebben u niet gediend? Dan zal Hij hun antwoorden en zeggen: voorwaar! zeg ik u: voor zoo veel gij [dit] eenen van deze minsten niet gedaan hebt, zoo hebt gij het ook mij niet gedaan. En deze zullen gaan in de eeuwige pijne; maar de regtvaardigen in dat eeuwig leven.

En het is geschied, als Jezus alle deze woorden geëindigd had, dat Hij tot zijne discipelen zeide: gij weet dat na twee dagen het Passcha is, en de Zoon des men-

schen zal overgeleverd worden om gekruisigd te worden. Toen vergaderden de Overpriesters, en de Schriftgeleerden, en de Ouderlingen des volks, in de zaal des Hoogepriesters, die genaamd was Cajaphas, en beraadslaagden te zamen, dat zij Jezus met listigheid vangen en dooden zouden. Doch zij zeiden: niet in het feest, op dat er geen oproer worde onder het volk; want zij vreesden het volk.

§ 104.

[De geschiedenis van Woensdag.]

Jo. XIII: 1—30.

En voor het feest van het Passcha, Jezus wetende dat zijne ure gekomen was, dat Hij uit deze wereld zoude overgaan tot den Vader, alzoo Hij de zijnen, die in de wereld waren, lief gehad had, zoo heeft Hij ze lief gehad tot den einde. En als het avondmaal gedaan was (toen nu de duivel in het hart van Judas Simons zoon van Iscarioth, gegeven had, dat hij Hem verraden zoude.) Jezus, wetende dat de Vader Hem alle dingen in de handen gegeven had, en dat Hij van God uitgegaan was, en tot God henen ging,

stond Hij op van het avondmaal, en legde [zijne] kleederen af, en nemende eenen linnen doek omgordde Hij zich zelven. Daarna goot hij water in het bekken, en begon de voeten der discipelen te wasschen, en af te droogen met den linnen doek, waarmede Hij omgord was. Hij dan kwam tot Simon Petrus, en die zeide tot Hem: Heere! zult gij mij de voeten wasschen? Jezus antwoordde en zeide tot hem: dat ik doe weet gij niet, maar gij zult het na dezen verstaan. Petrus zeide tot Hem: Gij zult mijne voeten niet wasschen in der eeuwigheid. Jezus antwoordde hem; indien ik u niet wassche, dan hebt gij geen deel met mij. Simon Petrus zeide tot Hem: Heere! niet alleen mijne voeten, maar ook de handen en het hoofd. Jezus zeide tot hem: die gewasschen is heeft niet van nooden dan de voeten te wasschen, maar is geheel rein. En gijlieden zijt rein, doch niet alle. Want Hij wist wie Hem verraden zoude: daarom zeide Hij: gij zijt niet alle rein. Als Hij dan hunne voeten gewasschen, en zijne kleederen genomen had, zat Hij wederom aan, en zeide tot hen: verstaat gij wat ik uliéden gedaan heb? Gij heet mij Meester en Heer, en gij zegt wel: want ik ben het.

Indien dan ik, de Heer en de Meester, uwe voeten gewasschen heb, zoo zijt gij ook schuldig malkanders voeten te wasschen: want ik heb u een voorbeeld gegeven, op dat gelijkerwijs ik u gedaan heb, gijlieden ook doen zoudt. Voorwaar! voorwaar! zeg ik u: een dienstknecht is niet meerder dan zijn heer, noch een gezant meerder dan die hem gezonden heeft. Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij zoo gij dezelve doet. Ik spreek niet van u allen: ik weet welke ik uitverkoren heb: maar [dit geschied] op dat de Schrift vervuld zou worden: die met mij het brood eet, heeft tegen mij zijne versenen opgeheven. Van nu zeg ik het ulieden, eer het geschied is, op dat wanneer het geschied zal zijn, gij gelooven moogt dat ik het ben. Voorwaar! voorwaar! zeg ik u: zoo ik iemand zende, wie [dien] ontvangt, die ontvangt mij: en wie mij ontvangt, die ontvangt Hem die mij gezonden heeft.

Jezus deze dingen gezegd hebbende werd ontroerd in den geest, en betuigde en zeide: voorwaar! voorwaar! ik zeg u, dat een van ulieden mij zal verraden. De discipelen dan zagen op malkanderen, twijfelende van wien Hij [dat] zeide. En een van zijne discipe-

len was aanzittende in den schoot van Jezus, welken Jezus lief had. Simon Petrus dan wenkte dezen, dat hij vragen zoude: wie hij doch ware van welke Hij [dit] zeide. En deze vallende op de borst van Jezus, zeide tot Hem: Heere! wie is het? Jezus antwoordde: deze is het dien ik de bete, als ik ze ingedoopt heb, geven zal; en als Hij de bete ingedoopt had, gaf Hij ze aan Judas Simon's zoon van Iscarioth. En na de bete, toen voer de satan in hem. Jezus dan zeide tôt hem: dat gij doet, doe het haastelijk. En dit verstond niemand der genen die aanzaten, waartoe Hij hem [dat] zeide: want sommige meenden, dewijl Judas de beurs had, dat hem Jezus zeide; koop het geen wij van nooden hebben tot het feest: of, dat hij den armen wat geven zoude. Hij dan de bete genomen hebbende ging terstond uit. En het was nacht.

§ 105.

Matth. XXVI: 14—16. Marc. XIV: 10, 11. Luc. XXII: 3—6.

En hij ging henen tot de Overpriesters en de Hoofdmannen en sprak met hen, hoe hij

Hem hun zou overleveren, en zeide: wat wilt gij mij geven, en ik zal Hem u overleveren? En zij [dat] hoorende, waren verblijd, en zij hebben hem toegelegd dertig zilveren [penningen]. En zij zijn het eens geworden, en hij zocht gelegenheid om Hem hun over te leveren zonder oproer.

§ 106.

[De geschiedenis van Donderdag].

Matth. XXVI: 17—19. Marc. XIV: 12—16. Luc. XXII: 7—13.

En op den eersten [dag] der ongeheveelde [brooden] op denwelken het Passcha moest geslacht worden, kwamen de discipelen tot Jezus, zeggende tot Hem: waar wilt gij, dat wij u bereiden het Passcha te eten? En Hij zond twee van zijne discipelen uit, Petrus en Joannes, en zeide tot hen: gaat henen in de stad, en als gij in dezelve zult gekomen zijn, zal u een mensch ontmoeten, dragende eene kruik met water; volgt hem in het huis daar hij ingaat; en gij zult zeggen tot den huisvader van dat huis: de meester zegt u: mijn tijd is nabij; ik zal bij u het Passcha houden met mijne discipelen! en hij

zal u wijzen eene groote opperzaal, toegerust [en] gereed, bereidt het ons aldaar. En zij henen gaande vonden het gelijk Hij hun gezegd had, en bereidden het Passcha.

§ 107.

Jo. XIII: 31—38. XIV: 1—31.

Als hij [Judas] dan uitgegaan was (en als de discipelen, die uitgezonden waren om het Passcha te bereiden, terug gekomen waren) zeide Jezus: nu is de Zoon des menschen verheerlijkt, en God is in Hem verheerlijkt. Indien God in Hem verheerlijkt is, zoo zal ook God hem verheerlijken in zich zelven, en Hij zal Hem terstond verheerlijken. Kinderen nog eenen kleinen [tijd] ben ik bij u. Gij zult mij zoeken, en gelijk ik den Joden gezegd heb: daar ik henen ga kunt gij niet komen, [alzoo] zeg ik ulieden ook. Een nieuw gebod geef ik u, dat gij malkanderen lief hebt: gelijk ik u lief gehad heb, dat ook gij malkanderen lief hebt. Hieraan zullen zij allen bemerken dat gij mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder malkanderen.

Simon Petrus zeide tot Hem: Heere! waar gaat gij henen? Jezus antwoordde hem: daar

ik henen ga, kunt gij mij niet volgen: maar gij zult mij namaals volgen. Petrus zeide tot Hem: Heere! waarom kan ik U nu niet volgen? ik zal mijn leven voor U zetten. Jezus antwoordde hem: zult gij uw leven voor mij zetten? voorwaar! voorwaar! zeg ik u, de haan zal niet kraaijen, tot dat gij mij driemaal verloochend zult hebben.

Uw hart worde niet ontroerd: gijlieden gelooft in God, gelooft ook in mij. In het huis mijns vaders zijn vele woningen: anderzins zoude ik het u gezegd hebben: ik ga henen om u plaats te bereiden; en wanneer ik henen zal gegaan zijn, en u plaats zal bereid hebben, dan kom ik weder, en zal u tot mij nemen, op dat gij ook zijn moogt daar ik ben. En waar ik henen ga weet gij, en den weg weet gij.

Thomas zeide tot Hem: Heere! wij weten niet waar gij henen gaat: en hoe kunnen wij den weg weten? Jezus zeide tot hem: ik ben de weg, en de waarheid, en het leven: niemand komt tot den Vader dan door mij. Indien gijlieden mij gekend hadt, zoo zoudt gij ook mijnen Vader gekend hebben: en van nu aan kent gij Hem, en hebt Hem gezien.

Philippus zeide tot Hem: Heere! toon ons

den Vader, en het is ons genoeg. Jezus zeide tot hen: ben ik zoo langen tijd met uliedden, en hebt gij mij niet gekend, Philippus? die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien: en hoe zegt gij: toon ons den Vader? Glooft gij niet dat ik in den Vader [ben], en de Vader in mij is? De woorden die ik tot uliedn spreek, spreek ik van mij zelven niet, maar de Vader die in mij blijft, dezelve doet de werken. Geloof mij, dat ik in den Vader [ben], en de Vader in mij is; en indien niet, zoo geloof mij om de werken zelve. Voorwaar! Voorwaar! zeg ik ulieden! die in mij gelooft, de werken die ik doe, zal hij ook doen: en zal meerder doen dan deze: want ik ga henen tot mijnen Vader. En zoo wat gij begeeren zult in mijnen naam, dat zal ik doen: op dat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde. Zoo gij iets begeeren zult in mijnen naam, ik zal het doen.

Indien gij mij lief hebt, zoo bewaart mijne geboden. En ik zal den Vader bidden, en Hij zal u eenen anderen Trooster geven, op dat Hij bij u blijve in der eeuwigheid, [namelijk] den Geest der waarheid, welken de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet, noch kent Hem niet: maar gij

kent Hem, want Hij blijft bij ulieden, en zal in u zijn. Ik zal u geene weezen laten: ik kom [weder] tot u. Nog eenen kleinen [tijd], en de wereld zal mij niet meer zien: maar gij zult mij zien: want ik leve, en gij zult leven. In dien dag zult gij erkennen, dat ik in mijnen Vader [ben], en gij in mij, en ik in u. Die mijne geboden heeft, en dezelve bewaart, die is het die mij lief heeft: en die mij lief heeft zal van mijnen Vader geliefd worden: en ik zal hem lief hebben, en ik zal mij zelven aan hem openbaren.

Judas, niet de Iscarioter, zeide tot Hem: Heere! wat is 't, dat gij u zelven aan ons zult openbaren, en niet aan de wereld? Jezus antwoordde en zeide tot hem: Zoo iemand mij lief heeft, die zal mijn woord bewaren: en mijn Vader zal hem lief hebben, en wij zullen tot Hem komen, en zullen woningen bij hem maken. Die mij niet lief heeft, die bewaart mijne woorden niet; en het woord dat gijlieden hoort, is het mijne niet, maar des Vaders, die mij gezonden heeft. Deze dingen heb ik tot u gesproken, bij u blijvende; maar de Trooster, de Heilige Geest, welken de Vader zenden zal in

mijnen naam, die zal u alles leeren, en zal u indachtig maken alles wat ik u gezegd heb.

Vrede laat ik u, mijnen vrede geef ik u: niet gelijkerwijs de wereld [dien] geeft, geef ik u [denzelven]. Uw hart worde niet ontroerd, noch zijt niet versaagd. Gij hebt gehoord dat ik tot u gezegd heb: ik ga henen: en kom [weder] tot u. Indien gij mij lief hadt, zoo zoudt gij u verblijden, om dat ik gezegd heb: ik ga henen tot den Vader: want mijn Vader is meerder dan ik. En nu heb ik het u gezegd eer het geschied is, op dat wanneer het geschied zal zijn, gij geloo-ven moogt. Ik zal niet meer veel met u spreken: want de Overste dezer wereld komt, en heeft aan mij niets, maar op dat de wereld wete dat ik den Vader lief heb, en alzoo doe gelijkerwijs mij de Vader geboden heeft, staat op, laat ons van hier gaan.

§ 108.

Matth. XXVI: 20—29. Marc. XIV: 17—25. Luc. XXII: 14—20.

En als het avond geworden was, kwam Hij met de twaalve [in het huis], en als de ure gekomen was, [om het Passcha te eten]

zat Hij aan, en de twaalf Apostelen met Hem. En Hij zeide tot hen: ik heb grootelijks begeerd, dit Passcha met U te eten, eer dat ik lijde: want ik zeg u, dat ik niet meer daarvan eten zal, tot dat het vervuld zal zijn in het Koningrijk Gods. En als Hij eenen drinkbeker genomen had en gedankt had, zeide Hij: neemt dezen en deelt [hem] onder ulieden. En toen zij aten, zeide Hij: voorwaar! ik zeg u! dat één van u, die met mij eet, mij zal verraden. En zij zeer bedroefd geworden zijnde begonden onder malkanderen te vragen, de een na den ander: ben ik 't Heere? en een ander: ben ik 't? En Hij antwoordde en zeide tot hen: één uit de twaalve, die met mij in den schotel indoopt, die zal mij verraden. De Zoon des menschen gaat wel henen, gelijk van Hem geschreven is, maar wee dien mensche, door welken de Zoon des menschen verraden wordt: het ware hem goed, zoo die mensch niet geboren ware geweest. En Judas, die Hem verried, antwoordde en zeide: ben ik 't Rabbi? Hij zeide tot hem: gij hebt het gezegd.

En als zij aten nam Jezus het brood, en hetzelve gezegend hebbende, brak Hij het

en gaf het den discipelen en zeide: neemt, eet: dat is mijn ligchaam, 't welk voor u gegeven wordt: doet dat tot mijne gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook den drinkbeker na het Avondmaal, en gedankt hebbende, gaf hun [dien], zeggende: drinkt alle daaruit; dat is mijn bloed, het [bloed] des Nieuwen Verbonds, 't welk voor u en voor velen wordt vergoten tot vergeving der zonden. (doet dat, zoo dikwijls als gij dien zult drinken, tot mijne gedachtenis 1 Cor. XI.) Waarlijk! ik zeg u: dat ik van nu aan niet zal drinken van deze vrucht des wijnstoks, tot op dien dag, wanneer ik met u dezelve nieuw zal drinken in het Koningrijk mijns Vaders.

§ 109.

Luc. XXII: 24—38.

En daar werd ook twistinge onder hen, wie van hen scheen de meeste te zijn. En Hij zeide tot hen: de Koningen der volken heerschen over hen: en die magt over hen hebben, worden weldadige [heeren] genaamd. Doch gij niet alzoo: maar de meeste onder u, die zij gelijk de minste: en die voorgan-

ger is, als een die dient. Want wie is meerder? die aanzit, of die dient? is het niet die aanzit? maar ik ben in 't midden van u, als een die dient, en gij zijt de genen, die met mij steeds gebleven zijt in mijne verzoekingen; en ik verordineer u het Koningrijk, gelijkerwijs mijn Vader mij [dat] verordineerd heeft: op dat gij etet en drinket aan mijne tafel in mijn Koningrijk, en zittet op troonen, oordeelende de twaalf geslachten Israëls.

En de Heere zeide: Simon! Simon! ziet de satan heeft ulieden zeer begeerd, te ziften als de tarwe: maar ik heb voor u gebeden, dat uw' geloof niet ophoude: en gij! als gij eens zult bekeerd zijn, zoo versterk uwe broeders. En hij zeide tot Hem: Heere! ik ben bereid met u ook in de gevangenis en in den dood te gaan. Maar Hij zeide: Ik zeg u Petrus! de haan zal heden niet kraaijen, eer gij driemaal zult verloochend hebben, dat gij mij kent.

En Hij zeide tot hen: Als ik u uitzond, zonder buidel, en male, en schoenen, heeft u ook iets ontbroken? En zij zeiden: niets. Hij zeide dan tot hen: Maar nu, wie eenen buidel heeft, die neme dien; desgelijks ook

een male: en die geen heeft, die verkoope zijn kleed en koope een zwaard; want ik zeg u: dat nog dit, hetwelk geschreven is, in mij moet volbragt worden, namelijk: En Hij is met de misdadigen gerekend. Want ook die dingen die van mij [geschreven zijn], hebben een einde. En zij zeiden: Heere! ziet hier twee zwaarden. En Hij zeide tot hen: het is genoeg.

§ 110.

Matth. XXVI: 30. Marc. XIV: 26. Jo. XV, XVI, XVII.

En als zij den lofzang gezongen hadden, zeide Jezus: Ik ben de ware wijnstok; en mijn Vader is de landman: elke rank, die in mij geen vrucht draagt, neemt Hij weg: en elke, die vrucht draagt, reinigt Hij, op dat zij meerder vrucht drage. Gijlieden zijt nu rein om het woord, dat ik tot u gesproken heb: blijft in mij, en ik in u. Gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen van zich zelve, zoo zij niet in den wijnstok blijft; alzoo ook gij niet, zoo gij in mij niet blijft. Ik ben de wijnstok, [en] gijlieden zijt de ranken; die in mij blijft, en ik in hem, die

draagt veel vrucht: want zonder mij kunt gij niets doen. Zoo iemand in mij niet blijft, die is buiten geworpen, gelijkerwijs de rank, en is verdord: en men vergadert dezelve, en men werpt ze in 't vuur en zij worden verbrand. Indien gij in mij blijft, en mijne woorden in u blijven, zoo wat gij wilt, zult gij begeeren, en het zal u geschieden. Hierin is mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt: en gij zult mijne discipelen zijn. Gelijkerwijs de Vader mij lief gehad heeft, heb ik ook u lief gehad: blijft in deze mijne liefde. Indien gij mijne geboden bewaart, zoo zult gij in mijne liefde blijven; gelijkerwijs ik de geboden mijns Vaders bewaard heb, en blijve in zijne liefde.

Deze dingen heb ik tot u gesproken, op dat mijne blijdschap in u blijve, en uwe blijdschap vervuld worde. Dit is mijn gebod, dat gij malkanderen lief hebt, gelijkerwijs ik u lief gehad heb. Niemand heeft meerder liefde dan deze: dat iemand zijn leven zet voor zijne vrienden. Gij zijt mijne vrienden, zoo gij doet wat ik u gebied. Ik heet u niet meer dienstknechten: want de dienstknecht weet niet wat zijn heer doet: maar ik heb u vrienden genoemd, want al wat ik van

mijnen Vader gehoord heb, [dat] heb ik u bekend gemaakt. Gij hebt mij niet uitverkoren, maar ik heb u uitverkoren, en ik heb u gesteld dat gij zoudt henen gaan en vrucht dragen, en [dat] uwe vrucht blijve: op dat zoo wat gij van den Vader begeeren zult in mijnen naam, Hij u [dat] geve.

Dit gebied ik u, op dat gij malkanderen lief hebt. Indien u de wereld haat, zoo weet dat zij mij eer dan u gehaat heeft. Indien gij van de wereld waart, zoo zou de wereld het hare lief hebben, doch om dat gij van de wereld niet zijt, maar ik u uit de wereld heb uitverkoren, daarom haat u de wereld. Gedenk des woords dat ik u gezegd heb: een dienstknecht is niet meerder dan zijn heer. Indien zij mij vervolgd hebben, zij zullen ook u vervolgen: indien zij mijn woord bewaard hebben, zij zullen ook het uwe bewaren. Maar alle deze dingen zullen zij doen om mijns naams wil, om dat zij Hem niet kennen die mij gezonden heeft. Indien ik niet gekome ware, en tot hen gesproken had, dan hadden zij geene zonden: maar nu hebben zij geen voorwendsel voor hunne zonde. Die mij haat, die haat ook mijnen Vader. Indien ik de werken onder hen niet hadde ge-

daan, die niemand anders gedaan heeft, dan hadden zij geene zonden: maar nu hebben zij ze gezien, en beide mij en mijnen Vader gehaat. Maar [dit geschied] op dat het woord vervuld worde, dat in hunne wet geschreven is: zij hebben mij zonder oorzaak gehaat. Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien ik u zenden zal van den Vader, [namelijk] de Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat, die zal van mij getuigen. En gij zult ook getuigen, want gij zijt van den beginne met mij geweest.

Deze dingen heb ik tot u gesproken, op dat gij niet geërgerd wordt. Zij zullen u uit de Synagogen werpen: ja de ure komt, dat een iegelijk die u zal dooden, zal meenen Gode eenen dienst te doen: en deze dingen zullen zij u doen, om dat zij den Vader niet gekend hebben, noch mij. Maar deze dingen heb ik tot u gesproken, op dat wanneer de ure zal gekomen zijn, gij derzelver moogt gedenken dat ik ze u gezegd heb: doch deze dingen heb ik u van het begin niet gezegd, om dat ik bij ulieden was: en nu ga ik henen tot den genen die mij gezonden heeft, en niemant van u vraagt mij: waar gaat gij henen? Maar om dat ik deze dingen tot u

gesproken heb, zoo heeft de droefheid uw' hart vervuld. Doch ik zeg u de waarheid, het is u nut dat ik weg ga: want indien ik niet weg ga, zoo zal de Trooster tot u niet komen: maar indien ik henen ga, zoo zal ik Hem tot u zenden: en die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, van geregtigheid en van oordeel: van zonde, om dat zij in mij niet gelooven: en van geregtigheid, om dat ik tot mijnen vader henen ga, en gij zult mij niet meer zien: en van oordeel, om dat de Overste dezer wereld geoordeeld is.

Nog vele dingen heb ik u te zeggen, doch gij kunt die nu niet dragen, maar wanneer die zal gekomen zijn, [namelijk] de Geest der waarheid, Hij zal u in alle de waarheid leiden: want Hij zal van zich zelven niet spreken, maar zoo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomende dingen zal Hij u verkondigen. Die zal mij verheerlijken: want Hij zal het uit het mijne nemen, en zal het u verkondigen. Al wat de Vader heeft is mijne: daarom heb ik gezegd, dat Hij het uit het mijne zal nemen, en u verkondigen.

Eenen kleinen [tijd], en gij zult mij niet

zien: en wederom eenen kleinen [tijd], en gij zult mij zien, want ik ga henen tot den Vader. [Sommige] dan uit zijne discipelen zeiden tot malkanderen: wat is dit dat Hij tot ons zegt: eenen kleinen [tijd], en gij zult mij niet zien: en wederom, eenen kleinen [tijd], en gij zult mij zien: en: want ik ga henen tot den Vader? Zij zeiden dan: wat is dit dat Hij zegt: eenen kleinen [tijd]? wij weten niet wat Hij zegt. Jezus dan bemerkte dat zij Hem wilden vragen, en zeide tot hen: vraagt gij daarvan onder malkanderen, dat ik gezegd heb: eenen kleinen [tijd], en gij zult mij niet zien: en wederom, eenen kleinen [tijd], en gij zult mij zien: Voorwaar! voorwaar! ik zeg u, dat gij zult schreijen en klagelijk weenen, maar de wereld zal zich verblijden, en gij zult bedroefd zijn, maar uwe droefheid zal tot blijdschap worden.

Eene vrouw, wanneer zij baart, heeft droefheid, dewijl hare ure gekomen is; maar wanneer zij het kindjen gebaard heeft, zoo gedenkt zij de benaauwdheid niet meer, om de blijdschap dat een mensch op de wereld geboren is. Gij dan hebt nu wel droefheid, maar ik zal u weder zien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uwe blijdschap

van u wegnemen. En in dien dag zult gij mij niets vragen. Voorwaar! voorwaar! ik zeg u, al wat gij den Vader zult bidden in mijnen naam, [dat] zal Hij u geven. Tot nog toe hebt gij niet gebeden in mijnen naam: bidt en gij zult ontvangen, op dat uwe blijdschap vervuld zij.

Deze dingen heb ik door gelijkenissen tot u gesproken: maar de ure komt, dat ik niet meer door gelijkenissen tot u spreken zal, maar zal u vrij uit van den Vader verkondigen. In dien dag zult gij in mijnen naam bidden; en ik zeg u niet, dat ik den Vader voor u bidden zal: want de Vader zelve heeft u lief, dewijl gij mij lief gehad hebt, en hebt geloofd dat ik van God ben uitgegaan. Ik ben van den Vader uitgegaan, en ben in de wereld gekomen: wederom verlaat ik de wereld, en ga henen tot den Vader. Zijne discipelen zeiden tot Hem: zie! nu spreekt gij vrij uit, en zegt geene gelijkenis: nu weten wij dat gij alle dingen weet, en gij hebt niet van noode dat u iemand vraagt: hierom gelooven wij dat gij van God uitgegaan zijt. Jezus antwoordde hun: gelooft gij nu? Ziet! de ure komt, en is nu gekomen, dat gij zult verstrooid worden, een

iegelijk naar het zijne, en gij mij alleen zult laten: en [nogtans] ben ik niet alleen: want de Vader is met mij. Deze dingen heb ik tot u gesproken, op dat gij in mij vrede hebben zoudt. In de wereld zult gij verdrukkingen hebben: maar hebt goeden moed; ik heb de wereld overwonnen.

Dit heeft Jezus gesproken, en Hij hief zijne oogen op naar den hemel, en zeide: Vader! de ure is gekomen, verheerlijk uwen Zoon, op dat ook uw' Zoon U verheerlijke. Gelijkerwijs Gij Hem magt gegeven hebt over alle vleesch, op dat al wat Gij Hem gegeven hebt, Hij hun het eeuwig leven geve. En dit is het eeuwig leven, dat zij u kennen, den eenigen waren God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt. Ik heb U verheerlijkt op de aarde: ik heb voleindigd het werk, dat Gij mij gegeven hebt om te doen: en nu verheerlijk mij, Gij Vader! bij U zelven met de heerlijkheid, die ik bij U had, eer de wereld was. Ik heb uwen naam geopenbaard den menschen, die Gij mij uit de wereld gegeven hebt: zij waren de uwe; en Gij hebt mij dezelve gegeven, en zij hebben uw' woord bewaard. Nu hebben zij erkend dat alles, wat Gij mij gegeven hebt, van U

is: want de woorden die Gij mij gegeven hebt, heb ik hun gegeven, en zij hebben ze ontvangen, en zij hebben waarlijk erkend, dat ik van U uitgegaan ben: en hebben geloofd, dat Gij mij gezonden hebt. Ik bid voor hen: ik bid niet voor de wereld, maar voor de genen die Gij mij gegeven hebt, want zij zijn de uwe; en al het mijne is uwe: en het uwe is mijne: en ik ben in hen verheerlijkt. En ik ben niet meer in de wereld, maar deze zijn in de wereld, en ik kom tot U. Heilige Vader! bewaar ze in uwen naam, die Gij mij gegeven hebt, op dat zij één zijn, gelijk als wij. Toen ik met hen in de wereld was, bewaarde ik ze in uwen naam. Die Gij mij gegeven hebt, heb ik bewaard, en niemand uit hen is verloren gegaan, dan de zoon der verderfenis, op dat de Schrift vervuld wierd: maar nu kom ik tot U, en spreek dit in de wereld, op dat zij mijne blijdschap vervuld mogen hebben in zich zelven. Ik heb hun uw woord gegeven, en de wereld heeft ze gehaat, om dat zij van de wereld niet zijn, gelijk als ik van de wereld niet ben. Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart van den boozen.

Zij zijn niet van de wereld, gelijkerwijs ik van de wereld niet ben. Heilig ze in uwe waarheid: Uw woord is de waarheid. Gelijkerwijs Gij mij gezonden hebt in de wereld, [alzoo] heb ik hen ook in de wereld gezonden: en ik heilige mij zelven voor hen, op dat ook zij geheiligd mogen zijn in waarheid.

En ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor de geten die door hun woord in mij gelooven zullen, op dat zij alle één zijn: gelijkerwijs Gij, Vader! in mij, en ik in U, dat ook zij in ons één zijn: op dat de wereld geloove dat Gij mij gezonden hebt. En ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij mij gegeven hebt: op dat zij één zijn, gelijk als wij één zijn. Ik in hen, en Gij in mij: op dat zij volmaakt zijn in een, en op dat de wereld erkenne, dat Gij mij gezonden hebt, en hen lief gehad hebt, gelijk Gij mij lief gehad hebt. Vader! ik wil, dat daar ik ben, ook die bij mij zijn, die Gij mij gegeven hebt, op dat zij mijne heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij mij gegeven hebt; want Gij hebt mij lief gehad voor de grondlegging der wereld. Regtvaardige Vader! de wereld heeft U niet gekend: maar ik heb U gekend, en deze hebben erkend, dat Gij mij

gezonden hebt. En ik heb hun uwen naam bekend gemaakt, en zal [hem] bekend maken: op dat de liefde waarmede Gij mij lief gehad hebt, in hen zij, en ik in hen.

§ 111.

Matth. XXVI: 30—35. Marc. XIV: 26—31. Luc. XXII: 39. Jo. XVIII: 1.

Jezus, dit gezegd hebbende, ging [ter stad] uit over de beek Kedron en vertrok, gelijk Hij gewoon was, naar den Olijfberg: en Hem volgden ook zijne discipelen. Toen zeide Jezus tot hen, gij zult in dezen nacht alle aan mij geërgerd worden: want daar is geschreven: ik zal den Herder slaan en de schapen der kudde zullen verstrooid worden. Maar na dat ik zal opgestaan zijn, zal ik u voorgaan naar Galileën.

Doch Petrus antwoordende, zeide tot Hem: al wierden zij ook alle aan u geërgerd, ik zal nimmermeer geërgerd worden. Jezus zeide tot hem: voorwaar! ik zeg u: dat heden in dezen nacht, eer de haan tweemaal gekraaid zal hebben, gij mij driemaal zult verloochenen. Maar hij zeide nog des te meer: al moest ik met U sterven, zoo zal ik U geenzins verloochenen. Desgelijks zeiden ook alle de discipelen.

§ 112.

Matth. XXVI: 36—45. Marc. XIV: 32—42. Luc. XXII: 40—46. Jo. XVIII: 1, 2.

Toen ging Jezus met hen in eene plaats, genaamd Gethsemane, daar een hof was, in welken Hij ging en zijne discipelen. En Judas, die Hem verried, wist ook die plaatse, dewijl Jezus aldaar dikwijls vergaderd was geweest met zijne discipelen. En Hij zeide tot de discipelen: zit hier neder tot dat ik henen ga en aldaar zal gebeden hebben. En Hij nam met zich Petrus en de twee zoonen van Zebedeus, Jacobus en Joannes, en begon droevig, verbaasd en zeer beangst te worden. Toen zeide Hij tot hen: mijne ziele is geheel bedroefd tot den dood toe: blijft hier en waakt met mij. En Hij scheidde zich van hen af, omtrent eenen steenworp, knielde neder, viel op zijn aangezigt op de aarde en bad, zoo het mogelijk ware, dat die ure van Hem voorbij ging. En Hij zeide: Abba! mijn Vader! indien het mogelijk is; alle dingen zijn U mogelijk, laat deze drinkbeker van mij voorbij gaan: doch niet gelijk ik wil, maar gelijk Gij [wilt].

En Hij kwam tot de discipelen en vond

hen slapende en zeide tot Petrus: Simon! slaapt gij? kunt gij dan niet één ure met mij waken? waak en bid, op dat gij niet in verzoeking komt: de geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak. Wederom, ten tweedenmaal henen gaande bad Hij, zeggende: mijn Vader! indien deze drinkbeker van mij niet voorbij kan gaan, ten zij ik hem drinke, uw wil geschiede. En wedergekeerd zijnde vond Hij hen wederom slapende; want hunne oogen waren bezwaard, en zij wisten niet, wat zij Hem antwoorden zouden. En hen latende ging Hij wederom henen en bad ten derdemale, zeggende dezelfde woorden. En van Hem werd gezien een engel uit den hemel, die Hem versterkte.

En in zwaren strijd zijnde, bad Hij te ernstiger (met sterke roeping en tranen. Hebr. V: 7.) En zijn zweet werd gelijk groote droppelen bloed, die op de aarde afliepen. En als Hij van het gebed opgestaan was, kwam Hij tot zijne discipelen ten derdemale en vond hen slapende van droefheid; en zeide tot hen: wat slaapt gij [nu] voort en rust gij nu? Het is genoeg! Staat op en bidt, op dat gij niet in verzoeking komt. Ziet de ure is gekomen en de Zoon des men-

schen wordt overgeleverd in de handen der zondaren. Staat op: laat ons gaan! Ziet, hij is nabij, die mij verraadt.

§ 113.

Matth. XXVI: 47—56. Marc. XIV: 43—52.
Luc. XXII: 47—54. Jo. XVIII: 3—12.

En als Hij nog sprak, zie! Judas, één van de twaalve kwam, genomen hebbende eene bende [krijgsknechten] en [eenige] dienaars van de Overpriesters en Pharizeën, met lantaarnen en fakkelen, met zwaarden en stokken. Jezus dan wetende alles wat over Hem komen zoude, ging uit en zeide tot hen: wien zoekt gij? zij antwoordden Hem: Jezus den Nazarener. Jezus zeide tot hen: Ik ben het. En Judas, die Hem verried, stond ook bij Hem. Als Hij dan tot hen zeide: Ik ben het, gingen zij achterwaarts en vielen ter aarde. Hij vraagde hun dan wederom: wien zoekt gij? en zij zeiden: Jezus den Nazarener. Jezus antwoordde: ik heb u gezegd: dat ik het ben; indien gij dan mij zoekt, laat deze dan henen gaan. Op dat het woord vervuld zoude worden, dat Hij gezegd had: uit de genen, die Gij

mij gegeven hebt, heb ik niemand verloren. En die Hem verried: had hun een gemeen teeken gegeven, zeggende: dien ik kussen zal, die is het; grijpt Hem en leidt Hem zekerlijk henen. En terstond komende tot Jezus, zeide hij: wees gegroet, Rabbi! en hij kuste hem. Maar Jezus zeide tot hem: vriend! waartoe zijt gij hier? Judas! verraadt gij den Zoon des menschen met eenen kus? Toen kwamen zij toe en sloegen de handen aan Jezus en grepen Hem.

En die bij Hem waren, ziende, wat daar geschieden zoude, zeiden tot Hem: Heere! zullen wij met den zwaarde slaan? En een uit hen, Simon Petrus, hebbende een zwaard, trok hetzelve [uit] en sloeg des Hoogepriesters dienstknecht en hieuw zijn regter oor af. En de naam des dienstknechts was Malchus. En Jezus antwoordende, zeide: laat hen tot hiertoe [geworden]: en Hij raakte zijn oor aan en heelde hem: en zeide tot Petrus: steek uw zwaard in de schede, want allen, die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan; of meent gij, dat ik mijnen Vader nu niet kan bidden en Hij zal mij meer dan twaalf legioenen engelen bijzetten? den drinkbeker, dien mij de Vader gegeven heeft, zal

ik dien niet drinken; hoe zouden dan de Schriften vervuld worden, [die zeggen] dat het alzoo geschieden moet?

Ter zelfder ure sprak Jezus tot de Overpriesters en Hoofdmannen des tempels en Ouderlingen, die tegen Hem gekomen waren: Gij zijt uitgegaan als tegen eenen moordenaar met zwaarden en stokken, om mij te vangen: dagelijks was ik bij ulieden in den tempel leerende en gij hebt de handen tegen mij niet uitgestoken: maar dit is uwe ure en de magt der duisternis. Doch dit alles is geschied, op dat de Schriften der Profeten zouden vervuld worden. Doe vlugteden alle de discipelen, Hem verlatende. En een zeker jongeling volgde Hem, hebbende een lijnwaad omgedaan over het naakte [lijf]; en de jongelingen grepen hem. En hij het lijnwaad verlatende, is naakt van hen gevloden.

§ 114.

Matth. XXVI: 57—68. Marc. XIV: 53—65. Luc. XXII: 54, 55, 63—65. Jo. XVIII: 12—24

De bende dan en de Overste over duizend en de dienaars der Joden namen Jezus gezamenlijk, en bonden Hem en leidden Hem

henen, eerst tot Annas: want hij was de vrouws-vader van Cajaphas, welke deszelven jaars Hoogepriester was. Cajaphas nu was de gene, die den Joden geraden had, dat het nut was, dat één mensch voor het Volk stierve. Annas dan had Hem gebonden gezonden tot Cajaphas den Hoogepriester, alwaar alle de Overpriesters en Ouderlingen en Schriftgeleerden vergaderd waren.

En Simon Petrus volgde Jezus: ook nog een ander discipel volgde Hem: deze discipel nu was den Hoogepriester bekend, en ging met Jezus in des Hoogepriesters zaal: en Petrus stond buiten aan de deur. De andere discipel dan, die den Hoogepriester bekend was, ging uit en sprak met de deurwaarster en bragt Petrus in. En als de dienstknechten en de dienaars vuur ontstoken hadden in 't midden van de zaal om dat het koud was, en zij te zamen nederzaten, zat Petrus in het midden van hen, om het einde te zien, en warmde zich bij het vuur.

De Hoogepriester dan vraagde Jezus van zijne discipelen en van zijne leere. Jezus antwoordde hem: ik heb vrij uit gesproken tot de wereld: ik heb alle tijd geleerd in de Synagoge en in den tempel daar de Joden

van alle plaatsen te zamen komen, en in het verborgen heb ik niets gesproken. Wat ondervraagt gij mij? ondervraag de genen die het gehoord hebben, wat ik tot hen gesproken heb: ziet! deze weten wat ik gezegd heb. En als Hij dit zeide, een van de dienaren die daar bijstond, gaf Jezus eenen kinnebakslag, zeggende: antwoordt gij alzoo den Hoogepriester? Jezus antwoordde hem: indien ik kwalijk gesproken heb: betuig van het kwade: en indien wel: waarom slaat gij mij?

En de Overpriesters en de Ouderlingen en de Schriftgeleerden en de geheele groote Raad zochten valsch getuigenis tegen Jezus, op dat zij Hem dooden mogten, en vonden niet: want vele getuigden valschelijk tegen Hem en de getuigenissen waren niet eenparig. Maar ten laatsten kwamen twee valsche getuigen en zeiden: wij hebben Hem hooren zeggen; ik zal dezen tempel Gods, die met handen gemaakt is, afbreken en in drie dagen eenen anderen, zonder handen gemaakt, bouwen. En ook alzoo was hun getuigenis niet eenparig. En de Hoogepriester in het midden opstaande, vraagde Jezus, zeggende: antwoordt gij niet? wat getuigen deze tegen

U? doch Jezus zweeg stil en antwoordde niets. Wederom vraagde Hem de Hoogepriester en zeide tot Hem: ik bezweer U bij den levenden God, dat gij ons zegt, of gij zijt de Christus, de Zoon des gezegenden [Gods]? En Jezus zeide: ik ben 't. Doch ik zeg ulieden: van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen, zittende ter regter [hand] der kracht [Gods] en komende op de wolken des hemels. Toen verscheurde de Hoogepriester zijne kleederen, zeggende! Hij heeft [God] gelasterd: wat hebben wij nog getuige van noode? ziet! nu hebt gij zijne [Gods] lastering gehoord! wat dunkt ulieden? En zij alle antwoordende, veroordeelden Hem en zeiden: Hij is des doods schuldig. Doe spogen zij in zijn aangezigt: en de mannen, die Jezus hielden, bespotteden Hem, en als zij Hem zijn aangezigt overdekt hadden, sloegen zij Hem op het aangezigt met vuisten en vraagden Hem, zeggende: Profeteer ons Christus! wie is 't, die u geslagen heeft? En vele andere dingen zeiden zij tegen Hem, lasterende. En de dienaars gaven Hem kinnebakslagen.

§ 115.

Matth. XXVI: 69—75. Marc. XIV: 66—72. Luc. XXII: 56—62. Jo. XVIII: 17, 26, 27.

En Petrus zat buiten in de zaal: en eene dienstmaagd des Hoogepriesters, de deurwaardster, kwam, en ziende Petrus bij het vuur zitten en zich warmen, zag zij hem aan en zeide: ook deze was met Hem; [en] zeide tot hem: zijt ook gij niet uit de discipelen van dezen mensch? gij waart ook met Jezus den Galileër. Maar hij loochende het voor allen, zeggende: ik ben niet; ik ken Hem niet; noch weet niet wat gij zegt. En hij ging buiten in de voorzale en de haan kraaide. En als hij naar de voorpoorte uit ging, zag hem de dienstmaagd wederom [en] eene andere [dienstmaagd], en zeide tot de genen, die aldaar [waren]: deze is een van die: deze was ook met Jezus den Nazarener! Zij zeiden dan tot hem: zijt ook gij niet uit zijne discipelen? En hij loochende het wederom met eenen eed, [zeggende]: ik ken den mensch niet. En kort daarna, als het omtrent één uur geleden was, bevestigde dit een ander van de dienstknechten des Hoogepriesters, die maagschap was van den genen, dien Pe-

trus het oor afgehouwen had, zeggende: in der waarheid! ook deze was met Hem: want hij ook is een Galileër. [En tot Petrus] zeide [hij]: heb ik u niet gezien in den hof met hem? En die er bij stonden, bij komende, zeiden tot Petrus: waarlijk! gij zijt ook een van die, want ook uwe spraak maakt u openbaar. Petrus dan loochende het wederom en begon [zich zelven] te vervloeken en te zweren: ik ken dezen mensch niet van welken gij spreekt. En terstond, als hij nog sprak, kraaide de haan de tweedemaal. En de Heer zich omkeerende, zag Petrus aan. En Petrus werd indachtig het woord des Heeren, hoe Hij hem gezegd had: eer de haan tweemaal gekraaid zal hebben, zult gij mij driemaal verloochenen. En naar buiten gaande, weende hij bitterlijk.

§ 116.

[De geschiedenis van Vrijdag].

Matth. XXVII: 1, 2. Marc. XV: 1. Luc. XXII: 66—71. XXIII: 1.

En terstond des morgens, als het dag geworden was, vergaderden de Ouderlingen des volks en de Overpriesters en Schriftgeleer-

den, en hielden te zamen raad, dat zij Hem dooden zouden, en bragten Hem in hunnen raad (om Hem nogmaals te verhooren), zeggende: zijt gij de Christus? zeg het ons. En Hij zeide tot hen: indien ik 't u zeg, gij zult het niet gelooven; en indien ik ook vrage, gij zult mij niet antwoorden of loslaten. Van nu aan zal de Zoon des menschen gezeten zijn aan de regter [hand] der kracht Gods. En zij zeiden alle: zijt gij dan de Zoon Gods? En Hij zeide tot hen: gij zegt dat ik het ben. En zij zeiden: wat hebben wij nog getuigenis van noode? want wij zelve hebben het uit zijnen mond gehoord. En de geheele menigte van hen stond op; en Jezus gebonden hebbende, leidden zij [Hem] van Cajaphas in het regthuis, en gaven Hem over aan Pontius Pilatus, den Stadhouder.

§. 117.

Matth. XXVII: 3—10.

Toen heeft Judas, die Hem verraden had, ziende dat hij veroordeeld was, berouw gehad, en heeft de dertig zilveren [penningen] den Overpriesteren en Ouderlingen weder gebragt, zeggende: ik heb gezondigd, verra-

O 2

dende het onschuldig bloed. Maar zij zeiden: wat gaat ons [dat] aan? gij moogt toezien. En als hij de zilveren [penningen] in den tempel geworpen had, vertrok hij, en henen gaande, verworgde [zich zelven], en voorwaarts overgevallen zijnde, is midden opgeborsten, en alle zijne ingewanden zijn uitgestort. (Hand. I: 18.)

En de Overpriesters de zilveren [penningen] nemende, zeiden: het is niet geoorloofd dezelve in de offerkist te leggen, dewijl het een prijs des bloeds is. En te zamen raad gehouden hebbende kochten zij daar mede den akker des pottebakkers, tot eene begrafenis voor de vreemdelingen. Daarom is die akker genaamd de akker des bloeds, tot den huidigen dag. Toen is vervuld geworden het geen gesproken is door den Profeet Jeremia, zeggende: en zij hebben de dertig zilveren [penningen] genomen, de waarden des gewaardeerden van de kinderen Israëls, denwelken zij [zoo hoog] gewaardeerd hebben, en hebben dezelve gegeven voor den akker des pottebakkers, volgens het geen mij de Heer (te zeggen) bevolen heeft.

§ 118.

Jo. XVIII: 28b—32.

En zij (de Joden) gingen niet in het regthuis, op dat zij niet verontreinigd zouden worden (*), maar op dat zij het Passcha eten mogten. Pilatus dan ging tot hen uit, en zeide: wat beschuldiging brengt gij tegen dezen mensch? Zij antwoordden en zeiden tot hem: indien deze geen kwaaddoender ware, zoo zouden wij Hem u niet overgeleverd hebben. Pilatus dan zeide tot hen: neemt gij Hem dan, en oordeelt Hem naar uwe wet. De Joden dan zeiden tot hem: het is ons niet geoorloofd iemand te dooden. Op dat vervuld wierd, dat Hij gezegd had, beteekenende hoedanigen dood Hij sterven zoude.

§ 119.

Matth. XXVII: 11—14. Marc. XV: 2—5. Luc. XXIII: 3—12. Jo. XVIII: 33—38.

En zij begonnen Hem te beschuldigen, zeggende: wij hebben bevonden dat deze het volk verkeert en verbiedt den Keizer schattin-

(*) Eene partij onder de Joden at het Passcha een dag later dan de andere.

gen te geven, zeggende: dat Hij zelve de Christus, de Koning is. Pilatus dan ging wederom in het regthuis, en riep Jezus, en zeide tot Hem: zijt gij de Koning der Joden? Jezus antwoordde hem: zegt gij dit van u zelven, of hebben het u anderen van mij gezegd? Pilatus antwoordde: ben ik een Jood? uw volk en de Overpriesters hebben u aan mij overgeleverd: wat hebt gij gedaan? Jezus antwoordde: mijn Koningrijk is niet van deze wereld: indien mijn Koningrijk van deze wereld ware, dan zouden mijne dienaars gestreden hebben, op dat ik den Joden niet ware overgeleverd; maar nu is mijn Koningrijk niet van hier. Pilatus dan zeide tot Hem: zijt gij dan een Koning? Jezus antwoordde: gij zegt dat ik een Koning ben. Hiertoe ben ik geboren, en hiertoe ben ik in de wereld gekomen, op dat ik der waarheid getuigenis geven zoude. Een iegelijk die uit de waarheid is, hoort mijne stem. Pilatus zeide tot Hem: wat is waarheid? En als hij dat gezegd had, ging hij wederom uit tot de Joden, en zeide tot hen: ik vind geen schuld in Hem.

En de Overpriesters en Ouderlingen beschuldigden Hem van vele [zaken]: maar Hij antwoordde niets. Doe zeide Pilatus tot

Hem: antwoordt gij niet? zie! hoe vele [zaken] zij tegen U getuigen! Maar Hij antwoordde hem niet op een éénig woord, alzoo dat de Stadhouder zich zeer verwonderde. En zij hielden te sterker aan, zeggende: Hij beroert het volk, leerende door geheel Judea, begonnen hebbende van Galileën tot hiertoe.

Als nu Pilatus van Galileën hoorde, vraagde hij, of die mensch een Galileër was. En verstaande dat Hij uit het gebied van Herodes was, zond hij Hem henen tot Herodes, die ook zelve in die dagen binnen Jeruzalem was. En als Herodes Jezus zag, werd hij zeer verblijd; want hij had van over lang begeerig geweest Hem te zien, om dat hij veel van Hem hoorde, en hoopte eenig teeken te zien, dat van Hem gedaan zou worden. En hij vraagde Hem met vele woorden: doch hij antwoordde hem niets. En de Overpriesters en Schriftgeleerden stonden, en beschuldigden Hem heftiglijk. En Herodes met zijne krijgslieden, Hem veracht en bespot hebbende, deed Hem een blinkend kleed aan, en zond Hem weder tot Pilatus. En op denzelven dag werden Pilatus en Herodes vrienden met malkanderen: want zij waren te voren in vijandschap tegen den anderen.

§ 120.

Matth. XXVII: 15—23. Marc. XV: 6—14. Luc. XXIII: 13—23. Jo.XVIII: 39, 40.

En als Pilatus de Overpriesters, en de Oversten, en het volk bijeen geroepen had, zeide hij tot hen: gij hebt dezen mensch tot mij gebragt, als eenen die het volk afkeerig maakt, en ziet! ik heb Hem in uwe tegenwoordigheid ondervraagd, en heb in dezen mensch geen schuld gevonden; van het gene daar gij Hem mede beschuldigt: ja ook Herodes niet: want ik heb ulieden tot hem gezonden, en ziet! daar is van Hem niet gedaan, dat des doods waardig is. Zoo zal ik Hem dan kastijden en loslaten.

En op het feest was de Stadhouder gewoon den volke éénen gevangene los te laten, welken zij wilden. En zij hadden toen eenen welbekenden gevangene, genaamd Barabbas, dewelke gevangen was met [andere] oproermakers, die in den oproer eenen doodslag gedaan hadden. En de schare riep uit en begon te begeeren [dat hij dede] gelijk hij hun altijd gedaan had. Als zij dan vergaderd waren, zeide Pilatus tot hen: welken wilt gij dat ik u zal loslaten? Barabbas of Jezus,

die genaamd wordt de Christus: want hij wist, dat Hem de Overpriesters door nijd overgeleverd hadden. En als hij op den regterstoel zat, zoo heeft zijne huisvrouw tot hem gezonden, zeggende: heb [toch] niet te doen met dien rechtvaardigen, want ik heb heden veel geleden in den droom om zijnen wil. Maar de Overpriesters en de Ouderlingen hebben de scharen aangeraden, dat zij zouden Barabbas begeeren en Jezus dooden. En de Stadhouder antwoordende, zeide tot hen: welken van deze twee wilt gij dat ik u zal loslaten? Doch al de menigte riep gelijkelijk, zeggende: weg met dezen en laat ons Barabbas los. Pilatus dan riep [hun] wederom toe, willende Jezus loslaten, en zeide tot hen: wat zal ik dan doen [met] Jezus, die genaamd wordt Christus? Maar zij riepen allen daar tegen: kruisig [Hem]! kruisig Hem! En Pilatus zeide ten derdemaal tot hen: wat heeft Deze dan kwaads gedaan? Ik heb geen schuld des doods in Hem gevonden: zoo zal ik Hem dan kastijden en loslaten. Maar zij hielden aan met groot geroep, eischende, dat Hij zoude gekruisigd worden: en hun en der Overpriesteren geroep werd geweldiger.

§ 121.

Matth. XXVII: 24—30. Marc. XV: 15—19.
Luc. XXIII: 24, 25. Jo. XIX: 1—3.

Als nu Pilatus zag, dat hij niet vorderde, maar veelmeer [dat er] oproer werd, nam hij water en wiesch de handen voor de schare, zeggende: ik ben onschuldig van het bloed dezes regtvaardigen: gijlieden moogt toezien! En al het volk antwoordende, zeide: zijn bloed [kome] over ons en over onze kinderen! Pilatus nu, willende der schare genoeg doen, heeft hun Barabbas losgelaten; maar Jezus gegeeseld hebbende, gaf hij Hem over om gekruisigd te worden.

Doe namen de krijgsknechten des Stadhouders Jezus met zich in het regthuis en vergaderden over Hem de gansche bende. En als zij Hem ontkleed hadden, deden zij Hem eenen purperen mantel om: en eenen kroon van doornen gevlochten hebbende, zetteden [zij dien] op zijn hoofd en gaven Hem eenen rietstok in zijne regter [hand]; en vallende op de knieën voor Hem, aanbaden en bespotteden zij Hem, zeggende: wees gegroet, gij Koning der Joden! En op Hem gespogen

hebbende, gaven zij Hem kinnebakslagen en namen den rietstok en sloegen op zijn hoofd.

§ 122.

Jo. XIX: 4—16ª.

Pilatus dan kwam wederom uit, en zeide tot hen: ziet! ik breng Hem tot ulieden uit, op dat gij wetet, dat ik in Hem geen schuld vinde. Jezus dan kwam uit, dragende de doornen kroon, en het purperen kleed. En [Pilatus] zeide tot hen: ziet den mensch! Als Hem dan de Overpriesters en dienaars zagen, riepen zij, zeggende: kruisig [Hem]! kruisig [Hem]! Pilatus zeide tot hen: neemt gijlieden Hem, en kruisigt [Hem]: want ik vinde in Hem geen schuld. De Joden antwoordden: wij hebben eene wet, en naar onze wet moet Hij sterven; want Hij heeft zich zelven Gods Zoon gemaakt. Toen Pilatus dan dit woord hoorde, werd Hij meer bevreesd, en ging wederom in het regthuis, en zeide tot Jezus: van waar zijt gij? Maar Jezus gaf hem geen antwoord. Pilatus dan zeide tot Hem: spreekt gij tot mij niet? weet gij niet dat ik magt heb U te kruisigen, en magt heb U los te laten? Jezus ant-

woordde: gij zoudt geen magt hebben tegen mij, indien het u niet van boven gegeven ware: daarom die mij aan u heeft overgeleverd, heeft grooter zonde. Van toen af zocht Pilatus Hem los te laten: maar de Joden riepen, zeggende: indien gij dezen los laat, zoo zijt gij des Keizers vriend niet; een iegelijk die zich zelven Koning maakt, wederspreekt den Keizer. Als Pilatus dan dit woord hoorde, bragt hij Jezus uit, en zat neder op den regterstoel, in de plaats genaamd Lithostrotos, in het Hebreeuwsch: Gabbatha. En het was de voorbereiding van het Pascha, en omtrent de zesde ure, en hij zeide tot de Joden: ziet uwen Koning! Maar zij riepen: neem weg! neem weg! kruisig Hem. Pilatus zeide tot hen: zal ik uwen Koning kruisigen? De Overpriesters antwoordden: wij hebben geenen Koning, dan den Keizer. Toen gaf hij Hem dan hun over, op dat Hij gekruisigd zoude worden.

§ 123.

Matth. XXVII: 31—34. Marc. XV: 20—23. Luc. XXIII: 26—34. Jo. XIX: 16—18.

En zij (de krijgsknechten) namen Jezus

en deden Hem den purperen mantel af en deden Hem zijne eigene kleederen aan, en leiden Hem uit, om Hem te kruisigen. En Hij, dragende zijn kruis, ging uit naar de [plaats] genaamd Hoofdscheelplaatse, welke in het Hebreeuwsch genaamd wordt Golgotha. En als zij Hem wegleidden, namen zij eenen man, die [daar] voorbij ging, komende van den akker, met name Simon, van Cyrenen, de vader van Alexander en Rufus: dezen legden zij het kruis op en dwongen hem, dat hij het achter Jezus droege.

En eene groote menigte van volk, en van vrouwen volgde Hem: welke ook weenden en Hem beklaagden. En Jezus zich tot haar keerende, zeide: gij dochters van Jeruzalem! weent niet over mij, maar weent over u zelven, en over uwe kinderen: want ziet! daar komen dagen, in welken men zeggen zal: zalig [zijn] de onvruchtbaren, en de buiken die niet gebaard hebben, en de borsten die niet gezoogd hebben! Als dan zullen zij beginnen te zeggen tot de bergen: valt op ons: en tot de heuvelen: bedekt ons. Want indien zij dit doen aan het groene hout, wat zal dan aan het dorre geschieden? En daar werden ook twee anderen, zijnde

kwaaddoeners, geleid, om met Hem gedood te worden. En gekomen zijnde tot de plaats Golgotha, gaven zij Hem te drinken edik (zuren wijn) met gal gemengd: en als Hij [dien] geproefd had, wilde Hij niet drinken. Aldaar kruisigden zij Hem en met Hem [de] twee kwaaddoenders, den eenen ter regter en den anderen ter linker [zijde], en Jezus in het midden. En de Schrift is vervuld geworden, die daar zegt: en Hij is met de misdadigers gerekend.

En Jezus zeide: Vader! vergeef het hun! want zij weten niet, wat zij doen.

§ 124.

Matth. XXVII: 35—37. 39, 50. Marc.XV: 24—26. 29—37. Luc. XXIII: 34[b]—46. Jo. XIX: 19—30.

De krijgsknechten dan als zij Jezus gekruisigd hadden, namen zijne kleederen (en maakten vier deelen, voor elken krijgsknecht een deel); en den rok. De rok nu was zonder naad, van boven af geheel geweven. Zij dan zeiden tot malkanderen: laat ons dien niet scheuren; maar laat ons daarover loten, wiens [die] zijn zal, en zij wierpen het lot

over den rok, op dat de Schrift vervuld worde, die zegt: zij hebben mijne kleederen onder zich verdeeld en over mijne kleeding hebben zij het lot geworpen. Dit hebben dan de krijgsknechten gedaan. En zij nederzittende bewaarden Hem aldaar. En het was de derde ure.

En Pilatus schreef ook een opschrift zijner beschuldiging, en zette [dat] op het kruis boven zijn hoofd: en daar was geschreven: *Jezus de Nazarener, de Koning der Joden.* Dit opschrift dan lazen vele van de Joden: want de plaats, daar Jezus gekruisigd werd, was nabij de stad: en het was geschreven in het Hebreeuwsch, in het Grieksch [en] in het Latijn. De Overpriesters dan der Joden zeiden tot Pilatus: schrijf niet, de Koning der Joden, maar, dat Hij gezegd heeft: ik ben de Koning der Joden. Pilatus dan antwoordde: dat ik geschreven heb, [dat] heb ik geschreven. En die voorbij gingen, lasterden Hem, schuddende hunne hoofden en zeggende: Ha! Gij! die den tempel afbreekt en in drie dagen opbouwt, verlos U zelven, indien gij de Zoon Gods zijt, zoo kom af van het kruis. En het volk stond en zag het aan. En insgelijks ook de Overpriesters

met de Schriftgeleerden en de Ouderlingen en Phariseën met hen, beschimpten [Hem], zeggende tot malkanderen, al spottende; anderen heeft Hij verlost; Hij kan zich zelven niet verlossen. Zoo Hij de Christus, de Koning Israëls, de uitverkorene Gods is, dat Hij nu afkome van het kruis en wij zullen Hem gelooven. Hij heeft op God betrouwd: dat Hij Hem nu verlosse, indien Hij Hem [wel] wil: want Hij heeft gezegd: ik ben Gods Zoon. En ook de krijgsknechten tot [Hem] komende, bespotteden Hem en bragten Hem edik en zeiden: indien gij de Koning der Joden zijt, verlos dan u zelven.

En een van de kwaaddoenders, die gehangen waren, lasterde Hem ook, zeggende: indien gij de Christus zijt, verlos u zelven en ons. Maar de ander antwoordende, bestrafte hem, zeggende: vreest gij ook God niet, daar gij in hetzelfde oordeel zijt? En wij doch regtvaardiglijk; want wij ontvangen [straffe] waardig het geen wij gedaan hebben: maar deze heeft niets onbehoorlijks gedaan. En hij zeide tot Jezus: Heere! gedenk mijner, als gij in uw Koningrijk zult gekomen zijn. En Jezus zeide tot hem: voorwaar! zeg ik u, heden zult gij met mij in het paradijs zijn.

En bij het kruis van Jezus stonden zijne moeder en zijner moeders zuster, Maria de huisvrouw van Klopas, en Maria Magdalena. Jezus nu ziende [zijne] moeder, en den discipel dien Hij lief had, daar bij staande, zeide tot zijne moeder, vrouw! zie uwen zoon. Daarna zeide Hij tot den discipel, zie uwe moeder. En van die ure aan nam haar de discipel in zijn [huis].

En het was omtrent de zesde ure: en daar werd duisternis over de geheele aarde, tot de negende ure toe, en de zon werd verduisterd. En omtrent de negende ure riep Jezus met eene groote stem, zeggende: Eli! Eli! lama sabachthani? dat is: mijn God! mijn God! waarom hebt gij mij verlaten? En sommigen van die daar bijstonden [zulks] hoorende, zeiden: Hij roept Elias.

Hierna Jezus wetende, dat nu alles volbragt was, op dat de schrift zoude vervuld worden, zeide: mij dorst. Daar stond dan een vat vol ediks: en terstond één van hen [toe] loopende vulde eene spons met edik en omlegde die met hysop en stak die op eenen rietstok, en bragt die aan zijnen mond en gaf Hem te drinken. Doch de anderen zeiden: houdt stil! laat ons zien of Elias komt om Hem te verlossen.

Toen Jezus dan den edik genomen had, zeide Hij: het is volbragt.

En Jezus, wederom met eene groote stem roepende, zeide: Vader! in uwe handen beveel ik mijnen geest. En als Hij dat gezegd had, gaf Hij, het hoofd buigende, den geest.

§. 125.

Matth. XXVII: 51—56. Marc. XV: 38—40. Luc. XXIII: 47—49.

En zie! het voorhangsel des tempels scheurde midden [door] in tweeën, van boven tot beneden; en de aarde beefde en de steenrotsen scheurden; en de graven werden geopend en vele ligchamen der heiligen, die ontslapen waren, werden opgewekt: en uit de graven uitgegaan zijnde, na zijne opstanding, kwamen zij in de heilige stad, en zijn velen verschenen.

En de hoofdman over honderd, die daarbij tegen over Hem stond, en die met hem Jezus bewaarden, ziende de aardbeving en de dingen, die geschied waren, werden zeer bevreesd; en de hoofdman ziende, dat Hij [Jezus] alzoo roepende den geest gegeven had, ver-

heerlijkte God en zeide: waarlijk deze mensch was regtvaardig en Gods Zoon. En alle de scharen, die daar te zamen gekomen waren om dit te aanschouwen, ziende de dingen die geschied waren, keerden wederom, slaande op hunne borsten. En alle zijne bekenden stonden van verre en vele vrouwen die Jezus gevolgd waren van Galileën en Hem gediend hadden; onder welke ook was Maria Magdalena en Maria, [de moeder] van Jacobus den Kleinen, en Jozes (die ook bij het kruis stonden), en Salome en de moeder der zonen van Zebedeus, en vele andere [vrouwen] die met Hem naar Jeruzalem opgekomen waren: en [deze] zagen dit aan. . .

§. 126.

Joh. XIX: 31—37.

De Joden dan, op dat de ligchamen niet aan het kruis zouden blijven op den Sabbath, dewijl het de voorbereiding was, (want die dag des Sabbaths was groot,) baden Pilatus, dat hunne beenen zouden gebroken, en zij weggenomen worden. De krijgsknechten dan kwamen en braken wel de beenen des eersten, en des anderen, die met

Hem gekruisigd waren: maar komende tot Jezus, als zij zagen dat Hij nu gestorven was, zoo braken zij zijne beenen niet: maar een der krijgsknechten doorstak zijne zijde met een speer, en terstond kwam daar bloed en water uit.

En die het gezien heeft, die heeft het getuigd, en zijn getuigenis *is* waarachtig: en hij weet dat hij zegt het geen dat waar is, op dat ook gij gelooven moogt: want deze dingen zijn geschied, op dat de Schrift vervuld wierd: geen been van Hem zal verbroken worden. En wederom zegt een ander Schrift: zij zullen zien in welken zij gestoken hebben.

§ 127.

Matth. XXVII: 57—61. Marc. XV: 42—47. Luc. XXIII: 50—56. Joh. XIX: 30—42.

En als het avond geworden was kwam een rijk man van Arimathea, eene stad der Joden, met name Josef, zijnde een eerlijk raadsheer, een goed en regtvaardig man. Deze had niet mede bewilligd in hunnen raad en handel, was ook zelve het Koningrijk Gods verwachtende en een discipel van Jezus, maar

bedekt, om de vreeze der Joden. En zich verstoutende, ging hij in tot Pilatus en begeerde het ligchaam van Jezus, dat hij hetzelve van het kruis mogt afnemen. En Pilatus verwonderde zich, dat Hij alreeds gestorven was, en den hoofdman over honderd tot zich geroepen hebbende, vroeg hij dezen, of Hij al lang gestorven was. En als hij het van den hoofdman over honderd verstaan had, liet [Pilatus] het toe en beval, dat [hem] het ligchaam gegeven zou worden. En hij kocht fijn lijnwaad en nam Hem van het kruis.

En Nicodemus kwam ook (die des nachts tot Jezus eerst gekomen was,) brengende een mengsel van myrrhe en aloë, omtrent honderd ponden [gewigts]. Zij namen dan het ligchaam van Jezus en wonden hetzelve in het zuiver fijn lijnwaad en bonden dat in linnen doeken met de specerijen, gelijk de Joden de gewoonte hebben van begraven.

En daar was in de plaats, daar Hij [Jezus] gekruisigd was, een hof, en in den hof een nieuw graf, hetwelk hij [Jozef] in eene steenrots uitgehouwen had, in hetwelk nog nooit iemand gelegd was geweest; aldaar dan legden zij Jezus om de voorbereiding der Jo-

den en [om dat] de Sabbath aankwam, vermits het graf nabij was: en eenen grooten steen tegen de deure des grafs gewenteld hebbende, gingen zij weg.

En ook de vrouwen, die met Hem gekomen waren uit Galileën, volgden na en aanschouwden het graf. En aldaar was Maria Magdalena en de andere Maria, [de moeder] van Jozes, zittende tegen over het graf, en deze aanschouwden, hoe zijn ligchaam gelegd werd: en wedergekeerd zijnde bereidden zij specerijen en zalven: en op den Sabbath rusteden zij naar het gebod.

§ 128.

Matth. XXVII: 62—66.

Des anderen daags nu, welke is na de voorbereiding, vergaderden de Overpriesters en de Pharizeën tot Pilatus, zeggende: Heere! wij zijn indachtig, dat deze verleider nog levende gezegd heeft: na drie dagen zal ik opstaan. Beveel dan, dat het graf verzekerd worde tot den derden dag toe, op dat zijne discipelen misschien niet komen bij nacht, en stelen Hem, en zeggen tot den volke: Hij is opgestaan van de dooden: en

[zoo] zal de laatste dwaling erger zijn dan de eerste. En Pilatus zeide tot henlieden: gij hebt eene wacht, gaat henen, verzekert het gelijk gij het verstaat. En zij henen gaande verzekerden het graf met de wacht, den steen verzegeld hebbende.

§ 129.

[De geschiedenis der Opstanding en Hemelvaart des Heeren.]

Matth. XXVIII: 1—8. Marc. XVI: 1—8. Luc. XXIV: 1—9. Joh. XX: 1—10.

En als de Sabbath voorbij gegaan was, hadden Maria Magdalena en Maria de [moeder] van Jacobus, en Salome specerijen gekocht, op dat zij kwamen en Hem zalfden. En zeer vroeg op den eersten [dag] der weke, als het nog duister was en begon te lichten, tegen het opgaan der zon, kwamen zij en sommigen met haar om het graf te bezien, dragende de specerijen die zij bereid hadden.

En ziet daar geschiedde eene groote aardbeving: want: een engel des Heeren, nederdalende uit den hemel, kwam toe, en wen-

zijne voeten, en aanbaden Hem. Toen zeide Jezus tot haar: vreest niet, gaat henen, boodschapt mijnen broederen, dat zij henen gaan naar Galileën, en aldaar zullen zij mij zien.

§ 132.

Matth. XXVIII: 11—15.

En als zij henen gingen, ziet! eenige van de wacht kwamen in de stad, en boodschapten den Overpriesters al de dingen die geschied waren. En zij vergaderd zijnde met de Ouderlingen, en te zamen raad genomen hebbende, gaven zij den krijgsknechten veel geld, en zeiden: zegt, zijne discipelen zijn des nachts gekomen, en hebben Hem gestolen, als wij sliepen. En indien zulks mogt gehoord worden van den Stadhouder, wij zullen hem te vreden stellen en maken dat gij zonder zorge zijt. En zij het geld genomen hebbende, deden gelijk zij geleerd waren. En dit woord is verbreid geworden bij de Joden tot op den huidigen dag.

§ 133.

Marc. XVI: 10, 11. Luc. XXIV: 9—11. Jo. XX: 18.

Maria Magdalena ging tot de discipelen, die treurden en weenden, en dezen boodschapte zij dat zij den Heer gezien had en [dat] Hij haar dit gezegd had. En als deze hoorden, dat Hij leefde en van haar gezien was, geloofden zij het niet: en de woorden, die Maria Magdalena en Joanna en Maria [Moeder] van Jacobus en de andere met haar, den Apostelen zeiden, schenen voor hen [de Apostelen] als ijdel geklap en zij geloofden haar niet.

En de Heer is [ten zelfden dage] van Cephas [of Simon Petrus] gezien. (1 Cor. XV: 4, vergel. Luc. XXIV: 34.)

§ 134.

Marc. XVI: 12. Luc. XXIV: 13—35.

En na dezen is Hij geopenbaard in eene andere gedaante aan twee van hen. Deze gingen op denzelfden dag naar een vlek, dat zestig stadien van Jeruzalem was: welks naam was Emmaus: en zij spraken te zamen onder

malkanderen van al deze dingen, die daar gebeurd waren. En het geschiedde, terwijl zij te zamen spraken, en malkanderen ondervraagden, dat Jezus zelve bij [hen] kwam, en met hen ging. En hunne oogen werden gehouden, dat zij Hem niet kenden. En Hij zeide tot hen: wat redenen zijn dit, die gij wandelende onder malkanderen verhandelt? en [waarom] ziet gij droevig?

En de een, wiens naam was Cleopas, antwoordende, zeide tot Hem: zijt gij alleen een vreemdeling te Jeruzalem, die niet weet de dingen, die dezer dagen daarin geschied zijn? En Hij zeide tot hen: welke? en zij zeiden tot Hem: de dingen aangaande Jezus den Nazarener: welke een Profeet was, krachtig in werken en woorden, voor God en al het volk: en hoe onze Overpriesters en de Oversten denzelven overgeleverd hebben tot het oordeel des doods, en Hem gekruisigd hebben: en wij hoopten dat Hij was degene die Israël verlossen zoude; doch ook benevens dit alles is het heden de derde dag, van dat deze dingen geschied zijn; maar ook sommige vrouwen uit ons, hebben ons ontsteld, die vroeg in den morgenstond aan het graf geweest zijn, en zijn ligchaam niet vindende

kwamen zij en zeiden, dat zij ook een gezigt van engelen gezien hadden, die zeggen dat Hij leeft. En sommige der genen die met ons zijn, gingen henen tot het graf, en bevonden het alzoo, gelijk ook de vrouwen gezegd hadden; maar Hem zagen zij niet.

En Hij zeide tot hen: O! onverstandige en trage van harten, om te gelooven al hetgeen de Profeten gesproken hebben! moest de Christus niet deze dingen lijden, en [alzoo] in zijne heerlijkheid ingaan? En begonnen hebbende van Mozes en van alle de Profeten, leide Hij hun uit, in alle de Schriften, het geen van Hem [geschreven] was. En zij kwamen nabij het vlek, daar zij naar toe gingen, en Hij hield zich als of Hij verder gaan zoude. En zij dwongen Hem, zeggende: blijf met ons, want het is bij den avond, en de dag is gedaald. En Hij ging in, om met hen te blijven. En het geschiedde, als Hij aanzat, nam Hij het brood, en zegende het, en als Hij het gebroken had, gaf Hij het hun. En hunne oogen werden geopend, en zij kenden Hem: en Hij kwam weg uit hun gezigt. En zij zeiden tot malkanderen: was ons hart niet brandende in ons? als Hij tot ons sprak op den weg, en

als Hij ons de Schriften opende? En zij opstaande ter zelfder ure, keerden weder naar Jeruzalem, en vonden de elve te zamen vergaderd; en die met hen waren: welke zeiden: de Heer is waarlijk opgestaan, en is van Simon gezien. En zij vertelden hetgeen op den weg [geschied was], en hoe Hij hun bekend was geworden in het breken des broods.

§ 135.

Marc. XVI: 14. Luc. XXIV: 36—48.
Jo. XX: 19—25.

Als het dan avond was op denzelfden eersten dag der weke, en als de deuren gesloten waren, daar de discipelen vergaderd waren, om de vreeze der Joden, en als zij van deze dingen spraken, kwam Jezus, en is geopenbaard aan de elve, daar zij aanzaten; Hij stond in het midden van hen en zeide tot hen: vrede zij uliedėn. En zij verschrikt en zeer bevreesd geworden zijnde, meenden, dat zij eenen geest zagen. En Hij zeide tot hen: wat zijt gij ontroerd, en waarom klimmen zulke overleggingen in uw hart? Ziet mijne handen en mijne voeten: want ik ben

het zelf. Tast mij aan en ziet: want een geest heeft geen vleesch en beenen, gelijk gij ziet dat ik heb.

En als Hij dit zeide, toonde Hij hun zijne handen en voeten en [zijne] zijde. De discipelen dan werden verblijd als zij den Heer zagen. En toen zij het van blijdschap nog niet geloofden en zich verwonderden, zeide Hij tot hen: hebt gij hier iets om te eeten? en zij gaven hem een stuk van eenen gebraden visch en van honigraten, en Hij nam het en at het voor hunne oogen, en verweet [hun] hunne ongeloovigheid en hardigheid der harten, om dat zij niet geloofd hadden den genen, die hem gezien hadden, na dat Hij opgestaan was.

En Hij zeide tot hen: dit zijn de woorden, die ik tot u sprak, als ik nog met u was, [namelijk], dat het alles moest vervuld worden, wat van mij geschreven is in de wet van Mozes en in de Profeten en de Psalmen. Toen opende Hij hun verstand, op dat zij de Schriften verstonden, en zeide tot hen: alzoo is er geschreven en alzoo moest de Christus lijden en van de dooden opstaan ten derden dage, en in zijnen naam gepredikt worden bekeering en vergeving der zonden

onder alle volken, beginnende van Jeruzalem: En gij zult getuigen van deze dingen zijn.

Jezus dan zeide [bij het afscheid] wederom tot hen: Vrede zij ulieden! Gelijkerwijs mij de Vader gezonden heeft, zende ik ook ulieden. En als Hij dit gezegd had, blies Hij op hen, en zeide tot hen: ontvangt den Heiligen Geest. Zoo gij iemands zonden vergeeft, dien worden ze vergeven: zoo gij iemands [zonden] houdt, [dien] zijn zij gehouden. En Thomas, een van de twaalve, gezegd Didymus, was met hen niet toen Jezus [daar] kwam. De andere discipelen dan zeiden tot hem: wij hebben den Heer gezien. Doch hij zeide tot hen: indien ik in zijne handen niet zie het teeken der nagelen, en mijnen vinger steke in het teeken der nagelen, en mijne hand niet in zijne zijde steek, zal ik geenszins gelooven.

§ 136.

Jo. XX: 26—29.

En na acht dagen waren zijne discipelen wederom binnen, en Thomas met hen: [en] Jezus kwam als de deuren gesloten waren, en stond in het midden, en zeide: Vrede zij

ulieden! Daarna zeide Hij tot Thomas: breng uwen vinger hier, en zie mijne handen, en breng uwe hand, en steek ze in mijne zijde: en zijt niet ongeloovig, maar geloovig. En Thomas antwoordde en zeide tot Hem: mijn Heer! en mijn God! Jezus zeide tot hem: om dat gij mij gezien hebt, Thomas! zoo hebt gij geloofd: zalig [zijn ze] die niet zullen gezien hebben, en [nogtans] zullen geloofd hebben.

§ 137.

Jo. XXI: 1—23.

Na dezen openbaarde Jezus zich zelven wederom den discipelen aan de zee van Tiberias. En Hij openbaarde zich aldus: Daar waren te zamen Simon Petrus, en Thomas, gezegd Didymus, en Nathanaël, die van Cana in Galileën was, en de [zonen] van Zebedeus, en twee andere van zijne discipelen. Simon Petrus zeide tot hen: ik ga visschen. Zij zeiden tot hem: wij gaan ook met u. Zij gingen uit en traden terstond in het schip, en in dien nacht vingen zij niets. En als het nu morgenstond geworden was, stond Jezus op den oever: doch de discipe-

len wisten niet dat het Jezus was. Jezus dan zeide tot hen: kinderkens! hebt gij niet eenige toespijze? zij antwoordden Hem: neen. En Hij zeide tot hen: werpt het net aan de regterzijde van het schip, en gij zult vinden. Zij wierpen het dan, en konden het zelve niet meer trekken, van wege de menigte der visschen.

De discipel dan welken Jezus lief had, zeide tot Petrus: het is de Heer. Simon Petrus dan hoorende dat het de Heer was, omgordde het opperkleed, (want hij was naakt) en wierp zich zelven in de zee. En de andere discipelen kwamen met het scheepje, (want zij waren nier verre van het land, maar omtrent twee honderd ellen) slepende het net met de visschen. Als zij dan aan het land gegaan waren, zagen zij een kool vuur, en visch daarop liggen, en brood. Jezus zeide tot hen: brengt van de visschen die gij nu gevangen hebt. Simon Petrus ging op, en trok het net op het land, vol groote visschen, [tot] honderd drie en vijftig: en hoewel er zoo vele waren, zoo scheurde het net niet. Jezus zeide tot hen: komt herwaarts, ontbijt nu wat. En niemand van de discipelen durfde Hem vragen: wie zijt gij? wetende

dat het de Heer was. Jezus dan kwam, en nam het brood, en gaf het hun, en den visch desgelijks. Dit was nu de derdemaal, dat Jezus zijnen discipelen (gezamelijk of nog meer van hen) geopenbaard is, na dat Hij van de dooden opgewekt was.

Doe zij dan het ontbijt gehouden hadden: zeide Jezus tot Simon Petrus: Simon [zoon van Jona!] hebt gij mij liever dan deze? hij zeide tot Hem: Ja, Heer! gij weet dat ik U lief heb. Hij zeide tot hem: weid mijne lammeren. Hij zeide wederom tot hem ten tweedemale: Simon [zoon van Jona!] hebt gij mij lief? hij zeide tot Hem: ja, Heere! gij weet dat ik U lief heb. Hij zeide tot hem: hoed mijne schapen. Hij zeide tot hem ten derdemale: Simon [zoon van Jona]! hebt gij mij lief? Petrus werd bedroefd, om dat Hij ten derdemale tot hem zeide: hebt gij mij lief? en zeide tot Hem: Heere! gij weet alle dingen, gij weet dat ik u lief heb. Jezus zeide tot hem: weid mijne schapen. Voorwaar! voorwaar, zeg ik u, toen gij jonger waart, gorddet gij u zelven, en wandeldet gij alwaar gij wildet: maar wanneer gij zult oud geworden zijn, zoo zult gij uwe handen uitstrekken, en een ander zal u

gorden, en brengen waar gij niet wilt. En dit zeide Hij, beteekenende met hoedanigen dood hij God verheerlijken zoude. En dit gesproken hebbende, zeide Hij tot hem: volg mij.

En Petrus zich omkeerende zag den discipel volgen, welken Jezus lief had, die ook in het avondmaal op zijne borst gevallen was, en gezegd had: Heere! wie is het die u verraden zal? Als Petrus dezen zag, zeide hij tot Jezus: Heere! maar wat [zal] deze? Jezus zeide tot hem: indien ik wil dat hij blijve tot dat ik kome, wat gaat het u aan? volg gij mij. Dit woord dan ging uit onder de broederen, dat deze discipel niet zoude sterven: en Jezus had tot hem niet gezegd, dat hij niet sterven zoude, maar, indien ik wil dat hij blijve tot dat ik kome, wat gaat het u aan?

§ 138.

Matth. XXVIII: 16—20. Marc. XVI: 15—18. Joh. XX: 30, 31. XXI: 24, 25.

En de elf discipelen zijn henen gegaan naar Galileën, naar den berg, daar Jezus hen bescheiden had. (daar is Jezus gezien van meer dan vijf honderd broeders op eenmaal 1 Cor.

XV: 6.) En als zij Hem zagen baden zij Hem aan: doch sommigen twijfelden. En Jezus bij hen komende sprak tot hen: zeggende: mij is gegeven alle magt in hemel en op aarde; gaat dan henen in de geheele wereld, onderwijst al de volkeren; predikt het Evangelie aan alle menschen, dezelve doopende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, leerende hen onderhouden alles, wat ik u geboden heb. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden. En den genen, die geloofd zullen hebben, zullen deze teekenen volgen: in mijnen naam zullen zij duivelen uitwerpen: nieuwe talen zullen zij spreken: slangen zullen zij opnemen, en al is het dat zij iets doodelijks zullen drinken, dat zal hun niet schaden; op kranken zullen zij de handen leggen en zij zullen gezond worden: en ziet! ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld.

Daarna is Hij gezien van [den Apostel] Jacobus [1 Cor. XV: 7].

Jezus heeft ook nog wel vele teekenen gedaan in de tegenwoordigheid zijner discipelen, die niet in dit boek geschreven zijn: de dis-

cipel, [dien Jezus lief had] die ook van deze dingen getuigd en geschreven heeft, en wiens getuigenis wij weten dat ook waarheid is, [getuigt]: daar zijn nog vele andere dingen, die Jezus gedaan heeft, en indien dezelve ieder bijzonder beschreven wierden, dan zou de wereld de geschrevene boeken niet kunnen bevatten: maar deze zijn geschreven, op dat gij zoudt gelooven, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God; en op dàt gij geloovende het leven zoudt hebben in zijnen naam.

§ 139.

Hand. I: 3—12. Marc. XVI: 19, 20.
Luc. XXIV: 49—53.

Jezus dan, na dat Hij veertig dagen lang zich zelven den Apostelen levend vertoond en tot hen gesproken had van de dingen, die het Koningrijk Gods aangaan; en als Hij met hen (voor de laatste reize te Jeruzalem) vergaderd was, beval hun: dat zij van Jeruzalem niet scheiden zouden, maar verwachten de belofte des vaders, die gij [zeide Hij] van mij ontvangen hebt. En ziet! [vervolgde Hij:] ik zende de belofte mijns Vaders op u: maar blijft gijlieden in de stad Jeru-

zalem, tot dat gij zult aangedaan zijn met kracht uit de hoogte: want Joannes doopte wel met water, maar gij zult met den Heiligen Geest gedoopt worden, niet lang na deze dagen. Zij dan, die te zamen gekomen waren, vraagden Hem zeggende: Heere! zult gij in dezen tijd aan Israël het Koningrijk weder opregten? En Hij zeide tot hen: het komt u niet toe te weten, de tijden en gelegenheden, die de Vader in zijne eigene magt gesteld heeft, maar gij zult ontvangen de kracht des Heiligen Geestes, die over u komen zal, en gij zult mijne getuigen zijn, zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria en tot aan het uiterste der aarde.

En Hij leidde hen buiten tot aan Bethanien, en zijne handen opheffende, zegende Hij hen. En het geschiedde, als Hij hen zegende, dat Hij van hen scheidde en werd opgenomen, daar zij het zagen, en een wolk nam Hem weg van hunne oogen; en Hij werd opgenomen in den hemel en is gezeten aan de regter [hand] Gods.

En alzoo zij hunne oogen naar den hemel hielden, terwijl Hij henen voer, zie! twee mannen stonden bij hen in witte kleeding, welke ook zeiden: gij Galileesche mannen!

wat staat gij en ziet op naar den hemel? Deze Jezus, die van u opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen, gelijkerwijs gij Hem naar den hemel hebt zien henen varen.

En zij aanbaden Hem en keerden met groote blijdschap weder naar Jeruzalem van den berg, die genaamd wordt de Olijf- [berg], welke is nabij Jeruzalem, liggende [van daar] eene Sabbathsreize. En zij waren alle tijd in den tempel lovende en dankende God; en (na de uitstorting van den Geest) uitgegaan zijnde, predikten zij overal, en de Heer wrocht mede, en bevestigde het woord door teekenen, die daarop volgden.

Sanscrit.
Arabic
Persian
Hindoostanee.
-- Hindee
Bengali
Tamil
Teloogoo.
Malay.
Chinese
Burmese
Cingalese.
Mahratta.
Orissa
Thibetan
[illegible]
[illegible]
Coptic.
Syriac.

